

మహాభారతము

యక్షగాన ప్రబంధము

పరిమి సుబ్రహ్మణ్యకవి

పోతునూరు

శ్రీ కొండపల్లి ప్రెస్,
రాజమండ్రి.

పబ్లిషర్సు:
కొండపల్లి వీరవెంకయ్యా అండ్ సన్సు,
శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో,
రాజమండ్రి.

వెల రు 3-0-0

విజ్ఞప్తి.

తే. గీ. వ్యాసవిరచిత సంస్కృత ♦ భారతమ్ము
దెలుగుజేసిరి తిక్కనా ♦ దులు; శివార్ప
ణమ్ముగానది యక్షగా ♦ నప్రబంధ
సరణిరచియింతు నాజన్మ ♦ సార్థకముగ.

ఉ. తప్పులకుప్ప నాకయిత ♦ దానికిదోడుగ గొప్పసాములే
జెప్పగబోనిమేటి కత ♦ జెప్పగబూనితి నెక్కసక్కెమా,
జప్పనగాదె బాసబిగి ♦ చాలనియల్లిక, నాకొలందికిన్
బప్పనగాలు వేయకనె ♦ బాసనిపించుట నోటిమాటలే.

చ. పెదవులజాఱుకేతడవు ♦ పిన్నలుసైత మెఱుంగగా రసం
బాదవ నొక్కొక్క పద్దెమున ♦ కొక్కొక నెత్తురుచుక్క నోడ్చుచుం
బదనుగ పేలవంబు గను ♦ పట్టగనీక చరిత్రమంతయుం
బదిలముగా రచించిచెలు ♦ వంబిడుదుం గవితాకుమారికిన్.

తే. గీ. భారతముదెనిగించిన ♦ వారిలోన
వినుతి పాత్రులుగాన ♦ కవిత్రయమ్ము
సరస తిరుపతి వేంకటే ♦ శ్వర సుకవులు
చెలగి యవ్వారిననుసరిం ♦ చితిని నేను.

సీ. వరలు హేలాపుర ♦ ప్రాంతమందేను కా
పురముందు పోతునూ ♦ రుపురవరమున
పరిమివంశజుడ, నా ♦ పస్తంభసూత్రుడ
హారితసగోత్రుడ ♦ ధరణిసురుడ
సుబ్బరాయడుతాత ♦ సుందరరాముండు
జనకుండు, జనయిత్రి ♦ కనకమాంబ

యిందీవరాక్షి న ♦ న్నెమ్మిపెంచిన తల్లి
తనరారు మహాలక్ష్మి ♦ ధర్మపత్ని
గురువరేణ్యుడు గుడి ♦ గుంట లక్ష్మీపతి
హనుమడే నమ్మికొ ♦ న్నట్టి వేల్పు

తే. గీ. సుతుడొకండును, గలరాత్మ ♦ సుతలిద్దరు
'వయసు ముప్పదిగానవ ♦ వత్సరంబు
హరికథలు సెప్పజాలిన ♦ యట్టి సుకవి
నఖిలజనులు సుబ్రహ్మణ్యు ♦ డండ్రు నన్ను.

సీ. జమునయొడ్డునఁగోరి ♦ సత్యవతీదేవి
కన్నెప్రాయంబునం ♦ గన్న కాన్పు
నాల్గు వేదముల ది ♦ న్నగవిభాగించి ప
ల్గాథలల్లినమేటి ♦ కయిసరయ్య
చవులూరభారత ♦ చరితమెల్లరు విన
హాయిగాబాడిన ♦ కోయిలదొర
తొలుకారుమబ్బులం ♦ దూలకించు సొబగైన
తనుకాంతినొప్పారు ♦ తపసిమిన్న

తే. గీ. వెన్నునవతారమనువాసి ♦ గన్నసామి
పరమభాగవతాగ్రణి ♦ బ్రహ్మవేత్త
కాలవేది సార్థక చిర ♦ కాలజీవి
యగు పరాశరసుతు వ్యాసు ♦ నభినుతింతు.

ఉ. ఎన్నడు నాడిబొంకడు స ♦ మిద్ధగుణుండు ప్రశాంతమూర్తి, పే
రెన్నికగన్న సత్కథకు ♦ డెంతయు గన్నకుమారుపోల్కిన
న్నన్నివిధమ్ముల౦గనుడు ♦ యాన్నిధిగావున సన్నుతింతు వి
ద్వన్నుతు పెంటపాటికుల ♦ వార్థిశశాంకుని సుబ్బయాఖ్యునిన్.

శ్రీ

మహాభారతము

భీష్మప్రతిజ్ఞ

శ్రీవిఘ్నేశమిభాభాస్యం । సేవకాభీష్టదాయకం
ఏకదంతముమాపుత్రం । నమామి గణనాయకం॥

భైరః — రూపకము

ప॥ ఆనందం బానందం - బాలింప మహాభారత ॥మా॥
అ॥ నానావిధ పుణ్యఫలస - మంచిత పంచమ వేదం ॥బా॥

చరణము

మోదితధర్మార్థకామ - మోక్షములకు సాధనంబు
వేదవ్యాసోదధీప - యోధిజనిత దివ్యామృత ॥మా॥

సీ. తొల్లికల్మష పా ♦ దుండను జేడు, వి
శ్వామిత్రు పంపున ♦ జని వసిష్ఠ
నందనులంగూల్చ ♦ నందుశక్తిమునీంద్రు
వనితయదృశ్యంతి ♦ యనుల తాంగి
నిండుచూలాలు పం ♦ డ్రెండువత్సరములు
మోసిగర్భమ్ము, ప ♦ రాశరుగనె
వేదవేదాంగసం ♦ వేది బుధాగ్రగ
ణ్యుండు, పరాశరమౌని ♦ యొక్కనాడు

తే. గీ. య్యమునలోనోడ గడపు తో ♦ య్యాలినొకర్తు
గని మనంబు చలింప, డ ♦ గ్గరి యభీష్ట
మెరుకపరుప లజ్జించి, యొ ♦ క్కింత దొలగి
ముత్తియము బ్లోలకబలెకా ♦ ముద్దుగుమ్మ.

మోహన - ఆది

ప॥ పల్లె తేనికాతుర స్వామీ నా - పై నీకింతటి వలపేమినే ॥పల్లె॥
అ॥ తల్లిదండ్రులున్నారు నాకన్న - తంత్రురాల వేగిరపడదేలా ॥పల్లె॥

చరణము

తనువుమీాల దుర్గంధమయము, రో-తంబుట్టింపదె నాతో కూటమి
అనఘ! కన్యకను కన్యకావ్రతం-బంతరింప నలువురనగు బాటగు॥ప॥

తే. గీ. ఎల్లవేదమ్ము లెఱుగు జి ♦ తేంద్రియుడు, ప
రాశరమహామునీంద్రుడా ♦ దాశరాజు
పట్టితో గంగయొడ్డున ♦ పట్టపవలు
గలసె ననుసడి నిలచు లో ♦ కమున జీరము.

వ. అనిన నమ్మునివరుండు తనతోడి కూటమింగన్యాత్వంబు సెడకుండ వరంబిడి నీవు వసువను రాజర్షి వీర్యంబునం బుట్టిన దానవుగాని సూతకుల ప్రసూతవు కావని చెప్పి శరీర సౌగంధ్యంబు యోజన పరిమితం బగునట్లు ప్రసాదించి, యోజనగంధియనియు గంధవతి యనియు బిలువం బడెదవుగాక యనుచు దా నేయ నుద్యోగించిన చీకటి త ప్పారు లెఱుంగకుండ.

మంజరులు

తపోమహిమ నమ్మౌని బయలెల్ల ♦ తమోమయము గావించె
తపోధనుం డా పరాశరుడు స ♦ త్యవతింగూడి రమించె
పరమేష్ఠికల్పుడగు పరాశరు స ♦ మాగమమున సత్యవతి
వర సద్యో గర్భంబున వేద ♦ వ్యాసుంగనియె స్తుతమతి
తనకోరినవరములిడి మౌనియుం ♦ జనియెనట తనూజుండు
పనిగల్గిన ననుదలపుమూ వత్తు ♦ ననిచనియెను వ్యాసుండు.

వ. ఇది యిట్లుండ,

చ. భరతకులాగ్రగణ్యుడు, నృ ♦ పాలవరేణ్యుడు, పుణ్యమూర్తి, సు
స్థిర విభవాభిరాముడు, ప్ర ♦ తీప కుమారుడు శంతనక్షమా
వరుడొకనాడు వేటకని ♦ వచ్చి వనాంతర భూములెల్ల గ్రు
మ్మరి, తుది గాంగసైకత స ♦ మంచిత చారుధరాతలమ్మునన్.

సీ. నల్లనౌ నునుకురుల్ ♦ నాచుదీవలు గాఁగ
లలిమేని ముడుత లే ♦ యలలుగాఁగ
వెడద వాల్గన్ను లో ♦ క్కెడ గండు మీల్గాఁగ
మురిపెంపు చిఱునవ్వ ♦ నురుగుగాఁగ
తోరంపు దిటవు కు ♦ త్తుక వలమురిగాఁగ
పాలిండ్లు మేటి గు ♦ బ్బలులుగాఁగ
నెసగు పిఱుందు లే ♦ యిసుక తిన్నెలు గాఁగ
మేలిసరాల్ ♦ రతనాలుగాఁగ

తే. గీ. పిక్కలు మొసల్లు ♦ లోతైన పొక్కిలిసుడి
గాఁగలావణ్య జలరాశి ♦ గాదనర్చు
చివురుబోడి నొకర్తుగాం ♦ చి సుమశరుఁడు
సంభ్రమము గొల్పడగ్గఱి ♦ శంతను డనె.

శహాన _ ఆది

ప॥ ఎవరిదాన విందేలవచ్చితి - వేకతంబ యిట్లున్న హేతువే ॥మెవ॥
అ॥ చివురుబోడి రాచిల్క రౌతుపై - మిపులపగిలి వచ్చినరతివో సీ॥వె॥

చరణము

మోహనాంగి పాంథుఁడ నే డస్సితి - మోవిపానకంబిమ్మా
బాహుమూలముననదిమినాతాప - భారముడిపి పాలింపు మొకతూరి॥ఎవ॥

చరణము

ఏడుదీవులెనలేనివిభవమున - నేలువాఁడనో కాంతాశంతనుఁడ
వేడుకొందు నన్గూడుమా శంక - వీడి నేఁడు మారాడపాడిగా ॥దెవరి॥

చ. అనవిని యత్తలోదరియు ♦ నా జననాయకు సాభిలాషయై
కనుగొనునంత నొండొరుల ♦ గాటపుఁజూడ్కులు సాయకాళిగా
గొని వెడవింటిదంటయును ♦ గొబ్బున వారల ధైర్య వల్లులం
దునియలుగానొనర్ప నృపు ♦ తో గడకిట్లనె నమ్మృగాక్షియున్.

మ. విను మేనెవ్వతెనైననేమి ♦ సకలోర్వీనాథ, నన్నాలిగా
గన నీకుం దలపున్న నప్రియము వ ♦ ల్కంబోక వారింపరా

కనుమోదింపుము నా యొనర్చు పనులి ♦ గ్లైనన్, భవత్కామితం
బెనయింతుఁ బ్రతికూల మెప్పుడగు న ♦ న్నేఁబోధ్ధు నిచ్ఛాగతిన్.

ఆ. వె. అనిన శంతనుండు ♦ విని యొడంబడి దాని
ప్రేమమీఱ దగ బ ♦ రిగ్రహించె
నెలమి గంగ వాని ♦ కిష్టోపభోగముల్
సలుపుచుండు నంత ♦ శాపవశత.

సీ. వరుణాదివసువు లా ♦ వనితకు బుత్రులై
పుట్టుచునుండ న ♦ వ్వాలతి నారి
పుట్టినప్పుడ గొని ♦ పోయి నిర్దయురాలై జ
లంబులవైవగ ♦ డంగ నృపతి
గని దాని వారింప ♦ గా నోడు నేలవ తి
న్నడబాసి పోవునం ♦ చెద దలంచి
యంత గొన్నాళ్ళ క ♦ క్కాంత కష్టమతన
యుం డుదయార్కతే ♦ జుండు బుట్ట

తే. గీ. బుడుత నెప్పటియట్టు లం ♦ బువులవైవ
బోవగని శంతనుం డతి ♦ పుత్రమోహ
మున నివారింప దలకొని ♦ మునుపొనర్చు
సమయభంగంబుగా నిట్లు ♦ చాసకనియె.

సావే — ఆది.

ప॥ కొడుకుల నేమ్వార మడియించితివి
ఘోరమేమి సుతఘాతినివైతివి ॥కొడు॥

అ॥ కడుపారగన్న బుడుతల జలముల
బడవైవగ నీచేతులెట్లాడె ॥కొడు॥

— ♦ చరణము ♦ —

సమయ భంగమునకోడి నీ చేయు - సాహసము నివారింపగానైతి
భ్రమరవేణి బాలార్క తేజు నీ - బాలునైన బ్రతికింపుమా నేడు॥కొ॥

క. సంతతికై గావింతురు
కాంతలు పుణ్యవ్రతాది ♦ కము లెంతయు నీ

వంతున గన్నకుమారుల
నంతముగావింతురే? జ ♦ లాంతరమందున్.

వ. అన విని జాహ్నవియు

—♦ సీ: జపులు ♦—

సమయభంగముగ నడ్డుజెప్పితివి - జనెద నిన్నింకవీడి
కుమారరమణ నేగంగను నేడే - సరి కూటమి నీతోడి
అష్ట వసువులు వసిష్ఠ శాపమున - నాత్మభవులైరి మనకు
నష్టమవసు వీపుత్రకుండు దీ - ర్ఘాయుష్కుండై బ్రదుకు.

తే. గీ. అనుచు జాహ్నవీదేవి ధ ♦ రాధిపునకు
స్వస్వరూపంబుజూపి దే ♦ వవ్రతుం డి
తండు నాకడ బెరుగునం ♦ తకు వసించు
నని సుతుంగొనిచనె, భూపు ♦ డరిగె పురికి.

ఉ. వేద చతుష్టయంబు సది ♦ వెం బ్రియమార వసిష్ఠునొద్ద, ధ
ర్మాది సమస్తశాస్త్ర విదు ♦ డై గురుశుక్రుల పోలికన్ ధను
ర్వేదము నభ్యసించె సర ♦ విగ్ భృగు రాముకడన్ సనత్కుమా
రాదులవోలె తత్వవిదు ♦ డయ్యె నృపాలతనూజు డెంతయున్.

ద్వి ప ద లు.

అంత గొన్ని దినంబు ♦ లరిగినయంత
శంతనుండును తనూ ♦ జాతు డున్నెడకు
జని సమస్త కళా వి ♦ శారదుండైన
తనయు దోడ్కొని గృహం ♦ బున కేగుదెంచి
సకల భూవర సమ ♦ క్షమున గాంగేయు
బ్రకటితంబుగ యౌవ ♦ రాజ్యాభిషిక్తు
గావించి యొకనాడు ♦ ఘన యమునాన
దీవారిలో నొక్క ♦ తెఱవ తా నోడ
గడపుచో జని దాని ♦ గని యబ్బురముగ
వెడవింటి దొరబారి ♦ బడి మెచ్చె నిట్లు.

కాంభోజి—ఆది.

ప॥ అతను సమ్మోహనాస్త్రంబనదగు
నయ్యారే వెయ్యేటి కొయ్యారి ॥యత॥

అ॥ ప॥ మతిమాలిన బ్రహ్మ దీని జాలరి
మగువగా జేసెనే తెలివిమాలి ॥అత॥

చరణము.

చెల్లరే సన్నజాజులంగోయ - చేయిగంపు పల్లవమృదుపాణికి
తల్లిదండ్రులిటులోడనడుప నీ-తలిరుబోడి నియమించిరెంచకే॥యత॥

చ. అతనుడు గుండెగీడు, హారి ♦ ణాక్షివివాహితయో, తదన్యయో
సుతుడుగలాడు, మోహమొగి ♦ జూడగ మంచియుచెడ్డయున్, నిరూ
పితముగ వర్ణసంకరపు ♦ బెండిలి యాడహసించు లోక, మీ
సతి నను సమ్మతించునొ ప్ర ♦ సన్నత నీడ నిరాకరించునో.

సీ. ఘనతరధనధాన్య ♦ కనకసద్వస్తువా
హనముఖ్యభోగభా ♦ గ్యములకన్న
సకలలోకైక సం ♦ స్తవనీయ వివిధ వి
ద్యానిరంకుశచణ ♦ త్వమునకన్న
నిఖిలసామంతరా ♦ ణ్ణికరసన్నుతప్రాజి
తధరాధినాయక ♦ త్వమునకన్న
సజరాసురణ దీపి ♦ తానంద విభవ వి
స్తార సురాధి ప ♦ త్యమునకన్న

తే. గీ. వాడిపయసున నిండు జ ♦ వ్వనులతోడ
నెఱపు గాటంపు కూటమి ♦ నిముసమేని
శీఘ్రమొడగూర్చు తనువు దా ♦ ల్చినఫలంబు
అంగనాసంగ మానంద ♦ మనుపమంబు.

వ. అని తలపోయుచు న జ్జనవిభుండా లతాతన్వి కడకుం జని.

ఉ. సొమ్ములులేకయే సహజ ♦ సుందరివై నను ముమ్మరంపు మో
హమ్మున ముంపజాలిన ల ♦ తాంగి, భవత్కులమెద్ది? నీ నివా

సమ్మోట ? నామమెయ్యది? యో ♦ సంగుమిదే తనివార రాచసుం
కమ్మగ మోహవిపానకము ♦ కాయజుశాసన మిద్ది ముద్దియా!

వ. అనిన విని తొయ్యలిపయ్యెద సద్దుకొనుచు నొకింత తొలగి.

మోహన - చతురస్రం.

ప॥ నేను పల్లెదాన - నీ కేలనాపై మనసీవిధాన ॥నే॥

అ॥ సూనశరుని క్రొవ్వాడికోలలను - స్రుక్కనేల తగు నేయిదిమేల ॥నే॥

చరణము.

దాశరాజు కూతురను నాని - వాసమదియె కనుమాభయాతురను
నేసేయుచు నీపని నాజనకుని - శాసనమున నాపేరుసత్యవతి ॥నే॥

చ. నరవర రాచసుంకముగ ♦ నా మనసిచ్చెద కామినీమనో
హరుడవు, యస్వతంత్రనుగ ♦ దా తలిదండ్రులచాటుదాన, నీ
వరుగుము దాశరాజుకడ ♦ కాతడు సమ్మతిజూపు, నాపయిం
బరిణయ మౌదుగాక నవ ♦ వారిజసాయకుసాక్షిగాననున్.

ఆ. వె. అనినవిని నృపాలు ♦ డతిమోదమంది, తత్
క్షణము దాశరాజు ♦ కడకుజని మ
నోభిమతము దెలుప ♦ నత్యంత భక్తి బూ
జించియతడు సంత ♦ సించె పలికె.

ఉ. పాయక కన్నియం దగిన ♦ వానికొసంగుట లోకవర్తనం
బేయెడ దల్లిదండ్రులక ♦ దృష్టమెకా నిను గోంట్లకిచ్చుటల్
ఈ యలివేణి నాలిగ గ్ర ♦ హింపదలం పుదయించెనేని భూ
నాయక! నీపరోక్షమున ♦ నా మనుమండె నృపుండుగావలెన్.

తే. గీ. అనిన గాంగేయు యువరాజు ♦ నాత్మ దలచి
వసుమతీపాలు డెద్దియుం ♦ బాలుపోక
చని నిరుత్తరుడై నిజ ♦ సదనమునకు
నెంతయుంగుందె నిట్లు దు ♦ రంతచింత.

నాదనామక్రియ — ఆది.

ప॥ నేనేటికి వేటకై పోయి యమునా - నానదీ తీరముంజేరితి తుది ॥నేనే॥

అ॥ ప॥ మానుగా సత్యవతినేలగంటి - దానిపై తగని వలపేలగొంటి॥ నేనే॥

చరణము.

దాశరాజు తన దౌహిత్రుని భూ - మీశుగా జేయుమని గోరనేల
దోసమనక గాంగేయునేరీతి - ద్రోసిరాజందు గాంతాలోలత॥నే నే॥

ఉ. బాహుపరాక్రమాంచితుఁడు ♦ పౌరవవంశవివర్ధనుండు, ఘో
రాహవదోహలుండు నిఖి ♦ లాస్త్రవిదగ్రణియైన వీత సం
దేహుని జాహ్నవీతనయు ♦ నేటికి నే నొక పల్లెదానిపై
మోహముచే నధర్మవిధి బోలునె ♦ రాజ్యవిహీను జేయుటల్ ?

చ. నలువురు గేలిసేయ నిజ ♦ నందనుఁడుండగ పెండ్లియాశ ని
ర్మలగుణు నాపగాతనయు ♦ రాజ్యవిహీనునొనర్పజాల, న
య్యలికులవేణిపై గలుగు ♦ నగ్గలపుందమి సైపజాల, నూ
యెలవలె నూగులాడు మన ♦ మొద్దియుదోచ దికేమిసేయుదున్.

గీ. అనుచు వలవంతగుందు శం ♦ తనుడు రాజ్య
పాలనము సేయ డాహార ♦ పానముల గ్ర
హింప డొక్కింత నిదుర వో ♦ డీ విధాన
మరసి గాంగేయు డొక్క నా ♦ డనియె నిట్లు.

కన్నడ - రూపకము.

ప॥ ఈవిచారమునకు హేతు - వేమో యెరిగింపు తండ్రి ॥యీ॥
అ॥ ప॥ దేవేంద్ర విభవమున ధా - త్రీవలయంబేలు వాడ ॥ఈ॥

1. అవిధేయులుగారు పౌరు - లారయ శాత్రవులు లేరు
భవదీయంబగు నాజ్ఞకు - ప్రతికూలము లేదెన్నఁడు ॥ఈ॥
2. ప్రాకటముగ నీ కెందును - జేకూరని కోర్కెగలదె
నాకనదీసంభవుండ - నందనుండ నేనుండగ ॥ఈ॥

ఉ. వాడిమగండ, వా దివిజ ♦ వర్గము సైతము దేరి చూడగా
నోడు, నిరంకుశుండవు; స ♦ మున్నత చాపకళాధురీణతన్
బోడిమి గన్నవాడను త ♦ నూజుడ, లోగల వాంఛితంబు మో
మోడక దెల్పు మీ క్షణమ ♦ పోయి మనోభిమతంబు దీర్చెదన్.

వ. అనిపల్కు దేవవ్రతు గౌగిలించుకొని,

కేదార - రూపకము

ప॥ నాయనా గంగానందన - నలినవైరికుల భూషణ ॥నా॥
అ॥ ప॥ సాయక విద్యారహస్య - సంవేదివి నీకెదురేది ॥నా॥

చరణములు

1. ఏకపుత్రు డనపత్యుడు ♦ నందే నోక రూపటంబ్రదు
నీకుదోడుగా బుత్రుల ♦ నేబడయ దలంచినాడ ॥ని॥
2. ఎనమండ్ర కుమారులగని ♦ యనిమిషనది నిను నా కిడె
తనలోనే గలిపికొనియె ♦ తక్కిన కొమరులనపుడే ॥ని॥
చ. మగటిమిగల్గువాడ వరి ♦ మర్దన సాహసి కుండ వౌదు వె
న్నగ నటుగాన నీయుసికి ♦ నమ్మగరాదు, వివాహమయ్యెదన్
దగిలెను నామనం బొక ని ♦ తంబినిపై నది దాశపుత్రి, య
మ్మగుదను నాకొసంగ దల ♦ పోయుచు తాననె నడ్డదిడ్డముల్.
వ. అనవిని గాంగేయుండు,

పూర్వకళ్యాణి - త్రిశగతి.

ప॥ నీమనోభిమతము దీర్తు - నిక్క మిదియె నా ప్రతిజ్ఞ ॥నీ॥
అ॥ ప॥ యీామెయి నాపల్లె తేని - నేటులో సమాధానపరచి ॥నీ॥
చ॥ వ్రతములు తపములు జపములు - పితృసేవకు సాటిగావు
"పితృదేవోభవ"యటంచు - వేదము వాకొనుగాదే ॥నీ॥
క. అనిపల్కి గంగకొడు కొ
య్యన బయనంబయ్యె నంత ♦ యమునకడను శం
తనుని వియోగమ్మునైపమి
వనజాయతనేత్ర సత్య ♦ వతి వనరునిటుల్.

పున్నాగతోడి - మిశ్రగతి

ప॥ అందరానిపండ్లు - కాశింప ఫలమేమి
యల గాలిలో మేడ - లల్లసార్థకమేమి ॥అం॥
అ॥ కందర్పశతకోటి - సుందరుడా తేని
పొందు నాకెటులబ్బు - మందభాగ్యురాలి ॥కం॥

చ ర ణ ము

నమ్మి నాన బోసుకొంటి - పేర్మి
నాటి రాచవాని మాటలు నిజమని
యెమ్మెయిరాడేమి సేతు బేలనైతి
నీవియోగజలధి - నెట్లు గడచుదాన ॥న॥

చ. పురుషులనమ్మరాదు, పువు ♦ బోడుల నిర్మల చిత్తవృత్తులం
దఱచి, ప్రమోహబీజములై ♦ దగ వెదజల్లి యసత్యవాక్పయో
ధర జలధారలం దడిపి ♦ దర్పకతాప నిదాఘతీవ్ర దు
ష్కర కిరణప్రసారముల ♦ గాల్తు రభీష్టనవాంకురంబులన్.

తే. గీ. సత్యవతి యీవిధింగుందు ♦ సమయమందు
సురనదీ సూనుడా పల్లె ♦ దొరను జేరి
జనకు నభిమత మెఱిగింప ♦ నను నతండు
తొంటియ ట్లంత దేవవ్ర ♦ తుండుబలికె.

ఉ. అక్కఱలేదునాకు పర ♦ మాత్మునిసాక్షిగ రాజ్య మింతయు
న్నిక్కము మేదినీవరుడు ♦ నీమనుమండగుగాత; యేను న
ల్దిక్కులగెల్చి యాతనికి ♦ దేజము పెంపుగను గూర్తు గావునన్
దక్కము సంశయం బభిమ ♦ తం బొడగూర్పుము నాదుతండ్రికిన్.

వ. అనిన విని దాశరాజును.

తే. గీ. ఆడితప్పనెరుంగుడు ♦ నది యటుండ
నీ కొమరులేని ఘనుమ లే ♦ నియు వివాద
మునకు ముందెన్నడే వత్తు ♦ రని తలంతు
దీనికేమి చెప్పెదు సమా ♦ ధాన మనఘ!

వ. అని పలుక దాశరాజుంగని దేవవ్రతుం డిట్లనియె.

ఉ. ఆరయ బెండ్లియాడిన గ ♦ దా మరి సంతతి గల్గు టేరికే,
నూరక బ్రహ్మచారినయి ♦ యుందును పెండిలి మానుకొందు నా
సాసరమిత్ర చంద్రముల ♦ సాక్షిగ నమ్ముము; నీకు శంతన
ఘ్మారమణుండె యల్లుడగు ♦ కన్నను కొండొకభాగ్య మున్నదే.

వ. ఇట్లు రాజ్య పరిత్యాగంబును, బ్రహ్మచర్య వ్రత పరిగ్రహంబును జేసిన దేవవ్రతుని భీష్ముండని పొగడుచు సురలు సుమవృష్టిం గురిసిరంత దాశరాజు సంతసిల్లి యొసంగిన సత్యవతిం దోడ్కొని కరిపురి కరుగ శంతనుండును గాంగేయు నాలింగనం బొనర్చి.

తోడి - ఆది

ప॥ కురుకుల వర్ధన - గంగానందన - కొమరుడవన నీవే - నాకోర్కె-దీర్చినావ ॥కురు॥

అ॥ సరిలేరీ ముజ్జగముల నీకుఁ -సంభావ్య జితేంద్రియత్వముననో॥కురు॥

చ ర ణ ము

రామ పూరు నరపతులుదక్క- గల - రా! పుత్రులలోనన్ - పితృ భక్తిరతులు ॥రా॥

నామనోభీష్ట మీడేర్చితివా-నాతండ్రీ స్వేచ్ఛాజీవివి గమ్మునో ॥కురు॥

శా. ఆలోచింపగ నాకు మాత్రము వివా ♦ హంబేల? నీయట్టి స
చ్ఛీలుం డాత్మజుడుండ; నింద్రియము లెం♦తే జంచలంబుల్; కుమా
రా! లోకుల్నను గాముకుండనుచు దూ ♦ రం జూతు రిప్పట్టునన్
జాలింపందగు నీవొనర్చిన ప్రతి ♦ జ్ఞల్నీవ దేవవ్రతా!

వ. అన విని భీష్ముండును.

సీ. పలికి బొంకని మహా ♦ త్ములకాలవాలమై
కొమరారు వంశంబు ♦ కురుకులంబు
విష్ణుపాదమున నా ♦ విర్భవించిన లోక
పావనిగంగాభ ♦ వాని తల్లి
ధర్మతత్పరుడవై ♦ ధరణి పాలించు శం
తనుడవు నన్గన్న ♦ తండ్రివీవు
పరశువుం గయిబూను ♦ పరమ మునీంద్రుడా
యగ్ని తేజుడుజామ ♦ దగ్నిగురుడు

తే. గీ. ప్రకట సత్యవ్రతుండ దే ♦ వవ్రతుండ
నట్టి నేనెట్లు పట్టిన ♦ పట్టువీడి

యమృతకిరణాన్వయఖ్యాతి ♦ నగ్గి గల్పి
ప్రతిసగావించి తిరుగు ది ♦ వ్వగిది తండ్రి !

తే. గీ. ఆయురారోగ్యములు పెంచ్చు ♦ నాశలడగు
యశము బ్రాపించు, నడుగంటు ♦ స్వార్థపరత
వెడలు హైన్యంబు తనుకాంతి ♦ పెచ్చు పెరుగు
నలరు బ్రహ్మచారులకు నా ♦ త్రైలోక్య మవల.

వ. ఇట్లు పలుకు తనూభవు మనోనిశ్చలత్వంబున కబ్బురపడి శంతనుండు సంతసింప నంత నమాత్యవరులెల్ల కరిపురం బలంకరింప నొక్క శుభ ముహూర్తంబున.

కళ్యాణి - ఆది.

ప॥ సత్యవతీ శంతనుల వివాహము -జరిగె మహా వైభవముగ నయ్యెడ॥ స॥
అ॥ ప॥ నిత్యసత్యవ్రతుడుగాంగేయుడు-నిరుపమానంద వార్నిధి దేలగ॥ స॥

చ ర ణ ము

ధరణింగల రాజన్యు లెల్లరును-పరికింపగ గన్నులపండువుగా
మురిపెంబుననామజపురమునగల-ముగుద లెల్ల బేరంటము సేయగ ॥సత్య॥

తే. గీ. లలితసత్యవతీ శంత ♦ నుల వివాహ
వైభవము గాంచి యానంద ♦ వార్ధిదేలి
రెల్లవారు దంపతుల దీ ♦ వించి రంత
చేడెలుం మంగళారతుల్ ♦ బాడిరిట్లు.

మహాభారతము

భీష్మవిజయము

కాంభోజి - ఆది.

ప॥ గురుశిష్యుల సంగ్రామ కథవినుఁడు
గురుతరానందమొందుఁ డానాటి ॥గురు॥

అ॥ ప॥ నిరతధర్మతత్పరుఁడు భీష్ముఁడా
పరశురాము గయ్యమున జయించిన ॥గురు॥

చరణము

చిత్రాంగదుఁడు విచిత్రవీర్యుఁడన - పుత్రులనిర్వుర గనియెనాదాశ
పుత్రివారుయౌవనులుగాకుండ-పోయెదివికిశంతనుమహీవరుఁడు॥గు॥

చ. జనకున కుత్తరక్రియలు ♦ సల్పి పదంపడి దేవవాహినీ
తనయుఁడునిల్పె బేర్మి పెద ♦ తమ్ముని సింగపుగద్దెపై; నతం
డును సురసిద్ధసాధ్య గరు ♦ డోరగ దానవ మానవావళిం
గొనకొని చీరికింగొన డ ♦ కుంఠిత ఘోర రణాభిలాషియై.

మంజరులు

చిత్రాంగదుఁడను గంధర్వవిభుఁడు - చెలఁగి మహాసమరమున
చిత్రాంగదు నొకనాఁడు పోరాడి - చెనకె కురుక్షేత్రమున
ఆపగేయుఁడు విచిత్రవీర్యు రా - జ్యాభిషిక్తు గావించి
యాపై గాశీరాజుకూఁతుల స్వ - యంవర మాకర్ణించి
తమ్మునకు వివాహమ్ము సేయఁగా ♦ దలంచి తా ధనుర్ధరుఁడై
శీఘ్రమ్మున రథమెక్కి యొక్కఁడు వా ♦ రాణసీపురోన్ముఖుఁడై
చని యందు స్వయంవరమున మూఁగిన ♦ జననాథులు వెఱఁగుపడ
కొన కకన్యల రథంబెక్కించు ♦ కొనిపల్కె పిడుగులుబడ.

శంకరాభరణము - త్రిశ్రగతి

ప॥ మీసమున్న సన్నద్ధుడు - మీరోశూరమ్మన్యులు ॥మీ॥

అ॥ ప॥ నాసహోదరున కిల్లాం - డ్రం జేసెద నీమువ్వుర ॥మీ॥

చ॥ జగమున గాంధర్వరాక్షస - వివాహములుత్తమములు

జగతీనాథులకుగాన - మగటిమి గన్పర్చి యిపుడే ॥మీ॥

సీ. అనిపల్కి కాశీవి ♦ భునకు జెప్పి బిరాన

నరుగుచో రాజు లె ♦ ల్లరును దాక

నోడించి పెక్కుర ♦ నుగ్గాడి యేక సీ

రుండయి పోవ సా ♦ ల్వుండు గడిసి

పటుసాయకమ్ములం ♦ బ్రహరింప బ్రళయ రు

ద్రునిపోలె భీష్ముండు ♦ క్రుద్ధుడగుచు

విరథు గావించిన ♦ విమనోరథుండు సా

ల్వుండును నిజపురం ♦ బునకు జనియె

తే. గీ. నంత శాంతనవుండు క ♦ న్యకల ముగుర

తమ్మునకు బెండ్లి సేయ య ♦ త్నపడుచుండ

నందు బెద్దదియగు నంబ ♦ యనియె నను వ

రించె సాల్వుండు సాల్వు వ ♦ రించితేను.

క. అనవిని గాంగేయుం డం

బను సాల్వుని కొఱకు విడిచి ♦ వర శుభలగ్నం

బున తన యనుజాతున కొ

య్యన బెండిలి జేసె నంబి ♦ కాంబాలికలన్.

వ. అంత నంబయు సాల్వునికడకేగి తా వచ్చిన విధ మెఱింగింప నతండును "భీష్ముచే నంటబడి రథంబున నుంచబడితివి గాన నిన్నొల్ల" ననుచు మందిరము వెడల నడిచిన నాపెయు భీష్ముని కడ కేతెంచి తన యవస్థ నివేదించుకొన శాంతనవుండును "నీవ న్యాను రక్తచిత్తవు గాన నిన్ను నా తమ్మునకు వివాహంబు

సేయనొల్ల" ననిన నంబయు నుభయభ్రష్టయై కొనకు మున్యాశ్రమం బుల పొంత తపం బొనర్ప నుద్యోగింప నామె మాతామహుం డగు హోత్రవాహనుం డను రాజర్షి వచ్చి తద్వృత్తాంతంబు విని యంబను పరశురాము నాశ్రయింపజేయ నన్మహనీయుండు నంబను వెంట నిడుకొని కురుక్షేత్రమాగసం గల సరస్వతీతీరంబున విడిసి దేవవ్రతుం బిలువనంప నతండు నయ్యెడకుం జని జామదగ్ని నర్చించుచు,

శ్రీరాగము - ఆది

ప॥ గురువరేణ్యా తావకపల్లవమృదు-చరణంబులకివెనానమస్కృతులు॥

అ॥ప॥ శరణాగత వత్సలుడవుకరుణా-శరధివంబుజాసనతుల్యుండవు॥గు॥

చ ర ణ ము

విత్తమందున నిరాశయుక్ సమర-విజయంబును సత్యవ్రత దీక్షయు

చిత్తశుద్ధియున్ బ్రహ్మచర్యసం-సిద్ధిగలుగ నాశీర్వదింపుమో ॥గు॥

సీ. మిక్కిలికంటిసా ♦ మింగొల్చి కలకుట

మ్ముల విద్య కడముట్ట ♦ దెలిసినావు

బిరుదురామగల సం ♦ బరము లోకైకడ మాపి

కేలగాజులు దొడి ♦ గించినావు

తూలించి మన్నీండ్ర ♦ నేలనాల్గుచెఱంగు

లొగి బాపలకు దాన ♦ మొసగినావు

మెకిమీండ్ర రక్తంపు ♦ పేఱులం బాఱించి

పితరులం దృప్తిగా ♦ వించినావు

తే. గీ. తపసిమిన్నవు నాల్గు వే ♦ దములెఱుంగు

దిట్ట వాత్మైక వేద్యుండ ♦ వట్టి నీకు

దిన్ననగుభక్తి భాగీర ♦ థీసుతుండు

శిష్యపరమాణు విదె సమ ♦ స్కృతియొనర్చు.

వ. అనవిని జామదగ్ని దేవవ్రతుం జేరదీసి బుజము దట్టుచు,

ఉ. నీసుగుణంబు లన్నియును ♦ నేవిని సంతసమందుచుంటి నెం

దే సరిరారు నీకొరులు ♦ నేర్చి రియ్యెషువిద్య నాకడన్

భూసుర భూమిపాన్వయులు ♦ బోలరు నిన్నువరైనగాని శా
బాసు! భవన్నిమిత్తమున ♦ భవ్యయశః ప్రసంగుఁడైనాఁడునున్.

ఉ. తమ్ముని పెండ్లి కంబనువృ ♦ థాగొని తెచ్చి పరిత్యజించినా
విమ్మెయి తాననాథయయి ♦ యేడ్చుచు నాశ్రయమున్నదె, నన్నపా
యమ్మగు నాడుదాని యును ♦ రంటిన, దుర్యశమబ్బు, గానునన్
దమ్మునకిచ్చి పెండిలియొ ♦ నర్చుము నా పలు కాలకింపుమా.

వ. అనవిని యూపగేయుండును.

మలయమారుతము - చతురశ్రగతి

ప॥ తెలియనిదేమున్నది సర్వజ్ఞులు-కలితధర్మవేత్తలు గురువర్యులు ॥తె॥
అ॥ ప॥ వలపుగలమనసాల్వునిపైతనని - పలికినందునపరిత్యజించితిని॥ తెలి॥

చరణము.

చనువుమాలి కోపించినం జెప్ప - జాలగాని కాలాహింవిధంబున
ననురాగ దాంపత్యము కుల నా-శన కారణముగుగాదే తలపగ॥ తె॥

తే. గీ. సమధి కాశ్రితపక్షపా ♦ తమున నిట్టు
లంటిరేకాని వాసు దే ♦ వాంశజులు భృ
గూత్తములునైన మీరు శి ♦ ష్యుఁడను నాకు
తప్పుపని సేత గల్గునే ♦ యెప్పుడైన?

వ. అనవిని జమదగ్ని కుమారుండును కోపిష్టియై.

ఉ. ఈ వనితాలలామయెడ ♦ నించుక లోపము గల్గబట్టియే
యీ విషయంబు మావఱకు ♦ నిట్టుల వచ్చుట, మేము సెప్పుటల్,
నీవు తృణీకరించుటయు ♦ నేడు తటస్థములయ్యె; మూర్ఖ నెం
తేవిడు మింతమాత్రమున ♦ కీపె నధోగతిపాలు జేసెదే?

బిలహరి - చతురశ్రగతి.

ప॥ నాయానతి జవ దాటెదవా - నన్నునీవెఱుగవా శాంతనవా ॥నా॥
అ॥ ప॥ సాయకాగ్నిపాల్జేసి నిన్ను నీ
సహాజన్ముని సమయింతు నిప్పుడే ॥నా॥

చరణము.

వీరుడవని గర్వించితివా నను - భీరునిగా భావించితివా ||వీరు||
పోరినాపరశుధార తెలియవా-యూరినిమిషమాత్రమున్నను బోలియవ||నా||

తే. గీ. ఈపెకీవెద్దియే గతి ♦ జూపవేని
యెవ్వడేని మఱొక్క డాద ♦ రింపడేని
దురిత మీాయమ యీావన ♦ దుర్మదమున
సేయ, తద్దురితంబు ని ♦ న్జెందుజుమ్ము.

తే. గీ. సహజవైరంబు క్షత్రియ ♦ జాతియందు
నాకుగలదది యెఱుగు కొ ♦ న్నాడ కొంత
కాలమునుండి ఛాత్రులు ♦ గా గొని మిమ్ము,
చెనటివైనయెడల్ రగుల జే ♦ సితివి మరల.

వ. అని పలుక - జామదగ్న్యంగని భీష్ముండునుః

ఉ. అంటివిగాని సేయగల ♦ వా సమరమ్ము గుమారుతోడ, ము
క్కంటికి సాటివచ్చు మొన ♦ గాడవు నీ కెదురేది? పోర న
న్నెంటిన నీకు గల్గునొకో కీరితి ? ♦ నేను జయంబునంది పే
ర్గొంటిననేని యాపయిని ♦ లోకులు కాకులు గేలిసేయరే ?

తే. గీ. అనినవిని జామదగ్న్ని కా ♦ లానలంబు
వోలె మండుచు మొనలేర్చి పో ♦ ర రమ్ము
వేగ వాక్చ్ఛరతల్. గట్టి ♦ పెట్టు మనగ
కనలి యిట్లనె గురునితో ♦ గంగకొడుకు.

కేదారగౌళ — ఆది

ప|| నీకఱపినయానాటిమేటి విలు - నేనుపుజవిజూచెదవో గురువర ||నీ||
అ|| ప|| రాకొమరుడ నాపై మీాశిష్యుడ-రణమున్నను వెనుదీయుదు నేభళి||
చ|| భూసురుడవు, గురుడవు, పూజ్యుడవని-నే సందేహించితి నింతదనుక
నీ సమరము తప్పక వచ్చెగాన-నిదెనిల్చితి నీతోనని సేయగ ||నీ||

చ. ఇరువది యొక్కమాఱు ధర ♦ ణీశుల గెల్చితినంచు సారెకున్
గరువము లాడుచుందు వట ? ♦ నా దరి కుంజరవార వీరికే

సరి సురవాహినీసుతుడు ♦ శాంతనవుం డుదయింప కుంటచే
బిరుదము సెల్లె; జెల్లపిక ♦ బీరము, లీవును నన్నెఱుంగవే.

తే. గీ. సేనలేటికి మున్ను మీ ♦ సేవజేసి
నే గడించిన విద్యయే ♦ నేడునాకు
సమరతలమందు నిలుచు బా ♦ సటగ, విజయ
కరము తావక పదభక్తి ♦ గురువరేణ్య!

కం. అనిపల్కి సర్వమయ్యాది
చను దెంచియు విన్నవించి ♦ సత్యవతికి; నొ
య్యనవచ్చి రథముడిగి వా
కొనియెన్ గాంగేయుడిట్లు ♦ గురువర్యుని తోన్.

సీ. భృగుకుల క్షీరవా ♦ ర్నిధి పూర్ణచంద్రాయ
పరశురామాయ తు ♦ భ్యం నమోస్తు
సజ్జన స్తుతిపాత్ర ♦ జమదగ్ని పుత్రాయ
పరశురామాయ తు ♦ భ్యం నమోస్తు
సమరశోషిత సమ ♦ స్త ధరాధి నాధాయ
పరశురామాయ తు ♦ భ్యం నమోస్తు
అఖిలాస్త్ర శస్త్ర వి ♦ ద్యా రహస్యజ్ఞాయ
పరశురామాయ తు ♦ భ్యం నమోస్తు

తే. గీ. పుణ్యశీలాయ భూరిత ♦ పోధనాయ
సచ్చిదానంద రూపాయ ♦ శాశ్వతాయ
గురువరేణ్యాయ ధారుణీ ♦ సురవరాయ
వాసుదేవాంశజాయ తు ♦ భ్యం నమోస్తు.

తే. గీ. నేను రథమందు మీరు క్షో ♦ ణీతలమున
నిలిచి యుద్ధంబుసేయుట ♦ నీతిగాదు
మీరరద మెక్కుదురో? నన్ను ♦ తేరువాయు
మందురో సెలవిండు మ ♦ హానుభావ.

వ. అనిపలుక గాంగేయుంగని సంతసించుచు న త్తపసి జే డిట్లనియె.

కాంభోజి—ఆది.

ప॥ కరమానందించితి నీ భక్తికి - గాంగేయా భువనత్రయగేయ ॥క॥

అ॥ప॥ నెఱినమస్కార మొనరుపకున్నడ - నినుశపించిచంపుదునీపాటికి॥క॥

చ॥ భళిభళిరా భారతవీరుండవు - భాగ్యమేమందు నా శిష్యుండవు

బలునోములు తానేమినోచెనో - భాగీరథి నిన్గంట కబ్బాయి ॥కర॥

క. అనిపల్కి జామదగ్నియు
మునుకొని రథమెక్కి - సమర ♦ మున ముంగట భీ
ష్మునిపై శరవర్షము గురి
సిన నయ్యావి రథము చెంత ♦ జేరకయుండన్.

తే. గీ. శంతనుసుతుండు వారించి ♦ సరగనొక్క
భల్లమున భృగురాముని ♦ విల్లు విఱుగ
గొట్ట నొండొక విలుగొని ♦ కుపితుడగుచు
రాము డేసెను తీవ్రమా ♦ ర్గణశతంబు.

క. సాయక నికరమ్మున గాం
గేయుడు గురునంగకములు ♦ గిఱిగొనచేయన్
గాయమ్ము సుడివడన్ మూ
ర్ఛాయత్తుండగుచు సోలె ♦ నరదమ్మునపయిన్.

వ. అంతగొంతతడవునకు మూర్ఛదేరి,

నాట - చతురశ్రగతి

ప॥ వీరుడవగుదువు గాంగేయానా-విల్లుదునిమి మూర్ఛిల్ల జేసితివి ॥వీరు॥

అ॥ప॥ లేరునీకన్న ముల్లోకమ్ముల-పోరి ననోర్చుశూరమ్మన్యులు॥వీరు॥

చ ర ణ ము

బాగుబాగు, గర్వింపవలదునీ-పడుచుదనపుబింకమ్ములు మానుము

సాగవింక నీయాటలునాకడ- సరి నేటితోడనే నీయాయువు॥వీరు॥

తే. గీ. అనుచు మరుదస్త్రమేయ గు ♦ హ్యాకశరమున
దానివారించె శంతనా ♦ త్మజుడు మఱియు
పావకాస్త్ర ప్రయోగంబు ♦ వారుణాస్త్ర
నిహతిభంగించె దానవా ♦ నియును గినిసి.

తే. గీ. సాయకంబొండు భీష్మువ ♦ క్షస్థలమున
నాటసేయగ నొచ్చిశాం ♦ తనుసుతుండు
నరదమున సోలిపడియెనం ♦ తంతనున్న
తపసు లంబయి నార్వ చై ♦ తన్యముడిగి.

తే. గీ. కురుకులుడు మూర్ఛదేఱిభృ ♦ గుప్రవరుని
మగిడి సాయకధారాని ♦ మగ్నుజేసి
కదిసిపోరాడ నిట్టులి ♦ ర్వదయు రెండు
దివసములు సెల్లె మఱునాటి ♦ ంబవరమందు.

హంజసులు

గంగకొడుకు మూర్ఛిల్లజేయ భార్గవుం దెలిసి ధృతిమించి
గాంగేయున్ మూర్ఛిల్లజేసె భార్గవుడుసూతున్ వధించి
తెలిసియొక్కింత పోరిభాగీరథీసుతుడు నాటిరేయి
కలలోవసువులు మోహనాస్త్రమిడ గన్ను దెఱచి దళవాయి
మరునాటి కయ్యమున దదస్త్రమున్ గురునిపై నేయగడగ
దరికేగుదెంచి నారదుండుత్తరమునం బల్కెవడిగ.

భైరవి .. రూపకము

ప॥ ఏయకుమేయకుమో గాం - గేయమోహనాస్త్రంబిటు ॥ఏయ॥

అ॥ప॥ ఓయన్న గురుడుదీని - కుపసంహారమ్ము దెలియ ॥ఏయ॥

1. గురునవమానించుటెపుడు - కూడనిపని నీబోంట్లకు
కురుకుల వర్ధనుడ వస్త్ర - కోవిదుడవు నీతివిదుడ ॥వే॥

2. పరశురాముకడ నేర్చిన - శరవిద్యయె చూపుదునని
స్మరియించితివన్యదత్త - శరమీవిధి సత్యవ్రతుడ ॥వే॥

ఉ. మీరిన కౌతుకంబునను ♦ మీగురుశిష్యుల సంగరంబు గ
న్నారగ నవ్విమానచరు ♦ లై సురలోకసమందు నిల్వగా
వీరుడవై, ధనుర్నిగమ ♦ వేత్తల కెల్లను మిన్నవై వసు
స్మారితమోహనాస్త్రమున ♦ సత్యముదప్పిగురున్ జయించెదే.

వ. అనవిని కురుప్రవరుండును.

తే. గీ. "గురునితో నాపగేయుండు ♦ గ్రుద్ధలాడె"
నన్నమాట రానేవచ్చె ♦ ననఘ ! మోహ
నాస్త్రమేయక మాన నే ♦ మైన గాని,
శంతనుసుతుండు రాముచే ♦ జావవలయు
కానిచో లొంగవలయు భా ♦ ర్గవుడు నాకు.

కం. అనిన విని నారదుడు గ్ర
న్నన వసువులచేత భీష్ము ♦ నకు జెప్పింపన్
వినెనాతడు ; జమదగ్నియు
బనివడి నందనున కిట్లు ♦ వాకొనె నంతన్.

కాంభోజి - ఖండగతి

ప॥ చాలింపుమా పోరు - శాంతనవుతో నేడు
సామాన్యుడితడు గాడు - భువనత్రయవీరుడు ॥చా॥
అ॥ ప॥ పోలదీ దీర్ఘవైరము విప్రజాతికొగి
యాలింప లేదెనీవు బ్రా - హ్మణస్యక్షణం కోపమన ॥చా॥

చరణము

విసివి వేసారితివి - వసుమతీనాయకుల
గసిమసంగిరణంబుల - నిరువదియొక్కమారు ॥విసి॥
వసుమూర్తి నితని నీ - వశముగాదు వధింప
స్వచ్ఛందజీవి యతడు నా - తండ్రీ నామాటలు విని ॥చాలిం॥

తే. గీ. శాపమును చాపమును ముఖ్య ♦ సాధనములు
శత్రువధకునై బ్రాహ్మణ ♦ క్షత్రియులకు ;
బాపలము తాపసులమందు ; ♦ పాపకృత్య
మేటి కీయని సేత శాం ♦ తింపుమయ్య !

క. జమదగ్ని పరశురాముని
సమరము మానుమని చెప్ప ♦ సమయంబున న

య్యమరనదీసుతుడుం జని
నమస్కృతి యొనర్చ గురుడు ♦ నలరి యనెనిట్టుల్.

ఉ. అంచితబాహువిక్రమస ♦ హాయుడవై నవమోహనాస్త్ర మా
ర్గించి ననున్ జయించితి "వా ♦ కించుక బంటుతనమ్మునన్ గురు
న్మించెను శిష్యుడంచు" నిను ♦ మింటను మేదిని సన్నుతింప నా
లించుచు గర్ణపేయముగ, ♦ నే మనుదుం జిరకాలజీవినై.

వ. అని పలికి యంబం గని.

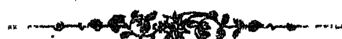
ఉ. వాడిమగండు పీనిగెలు ♦ వందర మేరికి నైనగాదు, పో
రాడితి శక్తికిన్మిగిలి, ♦ యంతయు నిష్ఫలమయ్యె, పొమ్ము నీ
వేడకుబోయెదో యచటికి, ♦ కెంతయుబ్రజ్ఞకు బెద్దలాడితిం
బోడిమితప్పె గార్య మిక ♦ బోదుపరాభవ మెన్నిభంగులన్.

వ. అని పలుక నంబయు దపంబు పెంపున జన్మాంతరంబున నైనను భీష్ముని వధింతుననుచు యత్నేచ్ఛంజనియె నంత పరశురాముండును గాంగేయుని వీడ్కొలిపి మహేంద్రశైలంబునకుం జన భీష్ముండు నిల్లుసేరి తద్వృత్తాంతంబెల్ల సత్యవతికి నివేదించి సంతసంబుననుండె.

శ్రీ

మ హా భా ర త ము

పాండవ జననము

యమునా కళ్యాణి—ఆది

ప॥ పాండవ జననకథవినుడు శ్రుతి-పర్వముగా వినిపింతు నేడు-కురు॥పా॥

అ॥ప॥ పుండరీకాక్షు భావమరందులు-భండనపండితు లగ్ని తేజులౌ॥పాం॥

చరణము:

కామినీ భోగరసలాలసుడై - కాశీరాజ తనూజలం దగిలి

కామకేళి మితిమీరి దేలుచుం - గలసె పెద్దల విచిత్రవీర్యుడున్॥

సీ. అంత సత్యవతి శో ♦ కార్ణవ మగ్నయై
యనె నొక్క-నాడు శాం ♦ తనవుత్రోడ

నాయనా! గాంగేయ ♦ నీవెఱుంగని దెద్ది
నీ సోదరుల్ మర ♦ ణించిరట్లు;

కురువంశమునకు నొ ♦ క్క-రుడవే మిగిలి యు
న్నాడవు, మిగియు నీ ♦ తోడనదియు

కువల యాపుత్రుడు మొద ♦ లొక్క-ని నేటివఱకు వ
చ్చిన వంశ మింక వి ♦ చ్ఛిన్నమగును

తే. గీ. తల్లిదండ్రులనుడి జవ ♦ దాటవెప్పుడు
మత్ప్రియంబుగ ధారుణీ ♦ మండలంబు
నీవ చేకొని యేలుమో ♦ యీ కుమార!
తగ వివాహమ్ము గమ్ము సం ♦ తతిని గనుము.

వ. అన విని భీష్ముండును.

నాడి - త్రిపుట

ప॥ ఆడితప్పుట దోసమగుగద - అమ్మరో! నీవే యెఱుగుదు ॥నాడి॥
అ॥ ప॥ నాడు రాజ్య పరిత్యాగమున్ - బ్రహ్మచర్య వ్రత దీక్షయున్
జరుప బ్రతినయొనర్చి నేడీ - జాడ నడచిన బరిహసింపరె ॥అ॥

చ ర ణ ము

హిమకరుడు శైత్యమరుగు తే - జము హుతాశను డున్నతత్వమును
క్రమత విడిచిన విడుతునే నా - గైకొనిన వ్రతమెన్న డేనియు ॥నాడి॥

క. నాదగు శపథంబూరక
పోదు, పృథివ్యాది పంచ ♦ భూతమ్ములు గం
ధాదిగుణమ్ముల విడువని
మాదిరి మత్కృత ప్రతిజ్ఞ ♦ మానను తల్లీ!

ఉ. హైహయు కారణంబున ధ ♦ రాధిపులన్ వధియింప నెల్లరన్
బాహుపరాక్రమాంచితుడు ♦ భార్గవరాముడు లోకమంతయున్
బాహుజశూన్యమై వెలయు ♦ పట్టున సంతతినిల్పి రంచితో
త్సాహ మెలర్ప బ్రాహ్మణులు ♦ తన్మృతరాజకులాంగనాళికిన్.

సీ. కావునను త్తమ ♦ క్షత్రియ క్షేత్రము
లందుజనించి బ్రా ♦ హ్మణులవలన
గలరనేకులు వంశ ♦ కరులగు క్షత్రియుల్;
మహితాత్మ నన ఘ ధ ♦ ర్మస్వరూపు
విప్రోత్తము 'విచిత్ర ♦ వీర్యక క్షేత్రము
లందు సంతతి నిల్పు' ♦ మని నిలుపుద
మనిన నాలించి స ♦ త్యవతి పారాశర్యు
జననంబుదెల్పి భీ ♦ ష్మునకు నమ్మ

తే. గీ. నింద్రుడీవంశము బ్రతి ♦ ష్ఠించునంచు
వ్యాసభట్టారకుం దలం ♦ పగ నతండు
పింగళజటాభరంబు వె ♦ లుంగ, నీల
విగ్రహారాళరుచులు దీ ♦ పింపవచ్చె.

వ. వచ్చిన మానింగని

ధన్యాసి - రూపకము.

ప॥ అక్కఱగల్గి తలంచితి-నన్నానిన్దపసిమిన్న ॥అ॥

అ॥ ప॥ నిక్కపుమాసిసివి గాన - నీవరుదెంచితివి మంచి ॥అ॥

1. ఆవిధి గంధర్వునిహాతు - డై చనె చిత్రాంగదుండు
జీవమ్ములొద్దారగెనావి - చిత్రవీర్యుడున్ క్షయచే ॥ప॥

2. వినుమీవంశము నేటికి - విచ్ఛిన్నము కానయ్యెను
నినుదలంచితింగావున - నీవీకుల ముద్ధరింపు ॥మ॥

ఉ. ఆయతకీర్తి దండ్రికి ప్రి ♦ యంబొనరింప ప్రతిజ్ఞ జేసి గాం
గేయుడు పెండ్లి మానుకొనె, ♦ కేవల మీకురువంశ మాఁగి పో
నాయెను, శాస్త్రసమ్మతమె ♦ యాగద! యంబికయందు దేవర
న్యాయముమై నపత్యజన ♦ నం బెలయించి కులంబు నిల్పుమా.

వ. అనవిని వేదవ్యాసుండును.

ఉ. ఆకలముల్లసించుచు వ ♦ నాంతర భూముల దుర్మదేంద్రియో
ద్రేకము రూపుమాపి నియ ♦ తిన్ విషయమ్ములపొంతబోక దూ
రీకృత పాపులౌ మునివ ♦ రేణ్యుల కీతగులమ్మ లేల? కాం
తాకనకాభిలాష జడ ♦ దారులకుం గడుదూర మమ్మరో!

ఉ. తాలిమి తన్ను గన్న తలి ♦ దండ్రులు జెప్పినయట్లొనర్చుచో
నాలుగువేదము ల్వదివి ♦ నంత ఫల మ్మొచితజ్ఞరాల వా
వేలుపుటవ్వ బోలుదువు ♦ వెన్నెలరేని కులంబునిల్పుదు
స్నీలలితోక్తులం బరిగ ♦ ణించి మనీషులు మెచ్చునట్లుగన్.

తే. గీ. అనినవిని నాటిరేయి స ♦ త్యవతి యంపె
ఋతుమతియు శుచిస్నాతయు ♦ మతిమతి యగు
నంబికన్ వ్యాసుకడకు గు ♦ లంబునిల్ప
నగు తనూభవు గనుమంచు ♦ నవ్వనితయు.

మంజరులు.

మునినాథుని కవిలగడ్డమ్ము జడ - లును గన్నులుబరికించి
క్షణుంగవ మొగిచి తెలివకయుండెన్ - మనమ్మున నేవగించి

దానికిం బుత్రదానంబు సేసి - తపసియనె సత్యవతికి
దీనికంధుఁడగు కొడుకుబుట్టు మా - తృదోషమునని యులికి
మఱునాఁడు బాలికనంప నాపె - వెఱచి వెల్లనై యున్న
బదికించి పాండురోగి పుట్టునని ♦ పలికె నత్తపసిమిన్న
అంబికకున్ ధృతరాష్ట్రుఁడుదయించె - నంధుఁడై మహాబలుఁడై
యంబాలికకుం బాండురా జుదయుఁ - డయ్యె బాండుదేహుఁడై.

క. సత్యవతి మనమ్మున
వసరి పరాశరతనూజు ♦ బ్రార్థించి సుల
క్షణ యుక్తుఁడైన పుత్రుని
గనుమని నియమించె నంబి ♦ కను తా మరలన్.

ఉ. రోసిమునీంద్రు నవ్వికృత ♦ రూపమునారసి నెమ్మనమ్మునన్
దాసినలంకరించి జడ ♦ దారికడన్ శయనింప బంచినన్
వ్యాసుని కిష్టభోగము లి ♦ వారిగ గూడిచి దాసి తృప్తునిన్
జేసి తనూజు నొక్కని గ ♦ నెన్ విదురున్ సమవర్తి సన్నిభున్.

వ. అంత ధృతరాష్ట్ర పాండుకుమారులు భీష్మాభిరక్షితులై పెరుగుచు నుపనయనానంతరంబున నధ్యయనం బొనరించి సర్వ విద్యా పరిపూర్ణులై యున్నంత గాంగేయుం డాంబికేయుని రాజ్యాభిషిక్తుం గావించి, విల్లును విదురుబుద్ధియును సహాయంబులుగా రాజ్యంబు రక్షించుచున్నంత హస్తిపురంబు రాజధానిగా ధృతరాష్ట్రుండు రాజ్యంబు సేయుచు నామాత్రయశావనుండగు నంత శాంతనవుం డతనికి గాంధారపతియగు సుబలుకూతు గాంధారియను సుందరీమణిం బరిణయంబు గావింప నా గాంధారియుం బరపురుష సందర్శనంబు పరిహరించి నేత్రపట్టంబు గట్టుకొనియుండె నంత నాంబికేయుండు శ్యాలకుండగు శకునిసహితంబుగ గరినగరంబున కరుదెంచి యేకలగ్నంబున నధికసంతానంబును గన సత్యవ్రతమున్నగు మరదండ్రం బదుండ్రను మఱియు నూర్గురుకన్నియలను వివాహంబయ్యె నింతలో యాదవ విభుండగు శూరుండనువాఁడు తన పెద్ద కూతురగు వసుదేవు చెలియలిం బృథయనుదాని నపుత్రకుండగు

కుంతిభోజునకు గూతుగా నొసంగ నాపెయు దండ్రియింటికి రుదెంచు నతిథిజనులకు మృష్టాన్నంబు బెట్టుచు నొక్కనా డతిథియైవచ్చిన దుర్వాసునకు గోరిన యాహారంబుపెట్టిన నమ్మునీంద్రుండు దృప్తుండై యొక్కమంత్రం బుపదేశించి "యీ మంత్రంబున నే వేల్పు నారాధింతు వా వేల్పు నీకోరినపుత్రకుల నిచ్చు"నని యెఱింగించి యదేచ్ఛం జనియె నంత నాకన్నియ తన్మంత్రశక్తి యెఱుంగదలచి యొక్కనా డేకాంతంబున గంగకడకుజని మంత్రపఠనం బొనర్చుచు నాదిత్యుం బోలు కుమారుంగన దలంచుచు భాస్కరున కర్ఘ్యమ్మెత్తి యిట్లు వినుతింపదొడగె.

జంఝూటీ – చతురశ్రజాతి

ప॥ దేవదేవ శరణాగతరక్షణ - దీనపోషణ పూషా నమోనమో ॥దే॥
అ॥ప॥ సేవితాశేషదేవనికర రా-జీవబాంధవ ప్రభో నమోనమో ॥దే॥
1. ఆదిదేవ సకలాగమసన్నుత - వేదవేద్య పరమాత్మా నమోనమో
మోదితాఖిలచరాచర భూతస-ముదాయ దినేశా నమోనమో॥దే
2. సూరచండకర ఛాయామనోహర-సుప్రసన్న పరంజ్యోతి నమోనమో
ఘోరపాతకవిదూరభక్తజన- పారిజాతభవదూర నమోనమో ॥దే॥

క. అనిప్రార్థించిన కుంతీ
వనజాయతనేత్రకడకు ♦ వచ్చె నినుండున్
గని ఘనలజ్జాభయములు
బెనగొనగేల్మోడ్చిపలికె ♦ పృథ భానునితోన్.

చ. నిలువు మొకింతదూరముగ ♦ నీకిది ధర్మముగాదు, బాల్య చా
పలమున ముందురానగు న ♦ పాయమెఱుంగక మంత్రపున్ బిగిం
దెలియనినున్ స్మరించితిని ♦ తేకువమాలి, దయామయుండ వీ
యలఘుడిమాన్పు మెంతపని ♦ యయ్యో! మహాత్మ! క్షమింపుమానమున్.

ఉ. మాటికి "కుంతిభోజుని కొ ♦ మారితె పెండిలిగాకమున్నె తా
జేటును బాటెఱుంగక యి ♦ సీ! చెడుదారి జరించెనంచు గ
న్పాటుగ నమ్మలక్కలు బ ♦ జారున జెప్పుకొనంగ జూతు రీ
లాటివి" నూరునోములొక ♦ అంకున బోవుగదా దివాకరా !

ఉ. చాలి నిజానిజమ్ముల వి ♦ చారణ సేయఁగలారు లేరు, క
ల్లోలము బెంచి తప్పను టె ♦ లోకుఁడు నైజము; గడ్డిపోచకుం
బోలనివారు సైతమును ♦ ముందునకీడ్తురు కాలుద్రువ్వి క
య్యాలకు, నాడువాండ్ర తగ ♦ నందరు దిద్దగ పెద్దలేజుమీ.

గీ. ఇంతయేటికి లోకులే ♦ మేమొయాడి
పోసుకొందురటంచు వా ♦ పోవనేల ?
గంగలో దానమాడఁగా ♦ గదలివచ్చి
యింటికిం జంక బిడ్డతో ♦ నెట్లుపోదు ?

భూపాళ — రూపకము

ప॥ ఏమానవజాతి దాన — నీవో బృందారకుండ ॥వే॥
అ॥ ప॥ యీమాదిరి తగులంబెం — చేనిగలదె సర్వజ్ఞుఁడ ॥వే॥
1. సకలజగంబులకు నీవ — సాక్షీభూతుడవుగావ
ప్రకటకన్యకావ్రతమ్ము — భంగింతువె యీవిధమ్ము ॥యే॥
2. నాయపరాధము సైపుము — నాకీయాలజడి బాపుము
నీయంతటివాని కెట్టు — నేరుతు నీతి విధింపగ ॥నే॥

తే. గీ. తానరైయె తలనిడుకొని ♦ కానిమాంట
కన్నవారికి దలవంపు ♦ గా జిరమ్ము
బ్రతుకుకన్నను నభిమాన ♦ వతియటన్న
పేరువడి యొక్కపూట జీ ♦ వింప మేలు.

వ. అనవిని భానుండును

సీ. పోలతిరమ్మనవచ్చి ♦ పొమ్మనబోవ నీ
యింటిబంటని యను ♦ కొంటివేమొ ?
యూరకేబోవు న ♦ న్నారసిదేవతల్
పరిహాసింపరో ? మాత్ర ♦ పటిమచెడదొ ?
దేవమానవులకెం ♦ దేనిట్టి సంబంధ
మున్నట్టు దృష్టాంత ♦ ములును గలవు
కను మహల్యాశచీ ♦ కాంతులకూటము
కన్యకాత్వమ్ముభం ♦ గమ్ముగాదు

తే. గీ. దాశకన్యకతోడ బ ♦ రాశరుండు
తగులొనర్పఁడె ? తెలియ క్షుం ♦ డంగనోరుల
కీరహాస్యమ్ము గాపాడు ♦ భారమెల్ల
నాయదియె, సంశయింపకు ♦ తోయజాక్షి !

కం. అనిపల్కి కన్యకాత్వం
బనపాయస్థితి వహించు ♦ నట్లు వరంబి
చ్చి నవాంభోజహితుండు
న్వనజాయతచారులోచ ♦ నం గరుణించెన్.

కళ్యాణి - ఆది

ప॥ సద్యోగర్భంబునబుత్రుడొకడు - జననమయ్యెగుంతీవనితామణికి ॥స॥
అ॥ప॥ ఖద్యోతసమానతేజముసహజ - కవచకుండలయుగమ్ముదీపింప ॥స॥

చరణము

చెన్నుమీరు నెమ్మోముసొంపైన - కన్నుదోయిబంగరుమై ఛాయయు
పున్నమవెన్నెలనేలు నునుపాల - బుగ్గలున్ సన్ననొకానుగల్గి ॥స॥

కం. అంతనొకంతకు గుంతియు
సంతోసమ్మును విచార ♦ సంభ్రమ భయముల్
వింతగ దన్నలముకొనం
గొంతవడికి బాలునెత్తు ♦ కొని తలపోయున్.

సీ. శిశువు నెత్తుకయిల్లు ♦ జేరుదునా ? తల్లి
దండ్రులు నన్నన్య ♦ ధాతలంతు
రీతనూజాతునిం ♦ దే డించి పోదునా ?
కర మట్లు సేయగా ♦ గాళ్ళురావు
మంత్రప్రభావసం ♦ భవుడీతడందునా ?
నామాట లెవ్వరు ♦ న్నమ్మబోరు
మఱియీ రహస్యమె ♦ ల్లరెఱింగిరా ? యువి
వాహితనై యుండ ♦ వలసివచ్చు

తే. గీ. మానినాకేటి కీపాడు ♦ మంత్రమిచ్చె
నిచ్చెబో దీని నేబరీ ♦ క్షింపనేల ?

కనులు దెఱవని చిఱుతపా ♦ పని ద్యజించి
యకట! నే గుండె రాయిఁ జే ♦ సుకొనవలసె.

ఉ. కాంతల కేటికీ తగవు ♦ గాని యనర్థముల్ రజస్వలా
నంతరపున్ వివాహములు ♦ యౌవనదుర్మద మీరహాస్యపున్
సంతతి గూర్ప నద్ది కలు ♦ షప్రదమై మరణప్రదమ్మునై
యంతము సేయు వంగడము ♦ లంగజు ధాటి వశంబె సైపఁగన్ ?

వ. ఇట్లు విచారించుచు గాఁపుకావని యేడ్చుకొమరుఁగని,

ఉ. ఏడువబోకు మూరడిలు ♦ మేఁపవ కేడ్వకుమోయి తండ్రి! నే
చూడఁగలేను. కోపమున ♦ జుట్టములున్ నను కొట్టి తిట్టి రా
పాడఁగనిమ్ము, పట్టి నరి ♦ వారలు నన్వెలిబెట్టనిమ్ము ని
న్నీడ త్యజించిపోవనుజమీ! నినువంటి కుమారుఁడబ్బునే.

వ. ఇట్లూరడించుచు నెద్దియుం బాలుపోక వగచుచుండ నంతలో నాదిత్యప్రేరితంబయు యొక్కపేటిక నదీప్రవాహ వేగమ్మున దనయొద్దకు వచ్చినయందు తనపట్టిం బెట్టి యిట్లు సంతాపింపఁదొడంగె.

నాదనామక్రియ - త్రిపుట.

ప॥ కఱకురక్కసికన్న కుంతియె - కఠినరాలుగదా తలంపఁగ ॥కఱ॥
అ॥ప॥ చిఱుతపాపని గంగకర్పిం- చితిని నిను నా చేతులారగ ॥కఱ॥
1. మరలనిను బరికించు పున్నెము - దొరకునో దొరకదో గావున
కొఱతదీఱగ బాలు ద్రావుము - కొడుక నాయుసు కెట్లుదీఱునో ॥కఱ॥

తే. గీ. కమలహిత సుధాకరులు గం ♦ గాభవాని
భూమిదేవియు మఱిపంచ ♦ భూతములును
నాగమమ్ములు దిక్పాలు ♦ రాదరించి
కరుణఁజూతురు నిన్గని ♦ గండమీక.

తే. గీ. అనుచు దీవించి పేటిక ♦ నంబుమధ్య
మున విడన్ సూతుఁడొకఁడంత ♦ గని, గొనిచని
పత్నియగు రాధకిచ్చె నీ ♦ పగిది గర్ణు
డేరుచుండెను సూతగృ ♦ హంబునందు.

శా. అంతంగొన్ని దినంబులేగు నెడ న ♦ య్యాంబాలికేయుండునుం
గుంతీమాద్రుల బెండ్లియాడి నిఖిల ♦ క్షోణీశులం గెల్చి ని
శ్చింతం జేసె శతాశ్వమేధిగ సము ♦ త్సేకంబుతో నగ్రజున్
అంతర్వాణులు సన్నుతింప నఖిలా ♦ శాధీశ సన్మాన్యుడై.

మంజరులు

పాండురాజొక్కనాడు వేటకై - వనికేగి సతీయుతుడై
చండాంబకహతి మృగమిథునంబుం - జంపి దైవోపహతుడై
మృగరూపధరుండగు కిందముడను - ఋషివరేణ్యుడు శపించె
జగతీశ! ప్రియాసంగమమున బం - చత్వముం బొందుమంచు
మనుజాధిపుడయ్యది కర్మఫలం - బని తలచి బిట్టువగచి
కొనకు విరాగంబంది శతశృంగ - మున దపము సేయదలచి
చని సర్వసంగపరిత్యాగియై - సర్వభూత సముడగుచు
ఘనతపోనియతినుండి యొక్కనా - డనె సతులతో వగచుచు.

శుభపంతువరాళి - త్రిపుట

ప॥ అనుభవింపక తీరదేరికి । వనితలార! చేసినకర్మ ॥మను॥

అ॥ప॥ కనుగొనన్ సుఖదుఃఖములకున్-కర్తలెవ్వరు? కర్మవశమగు॥న॥

1. శూలపాణి కపాలియగుటయు - సోముడటు క్షయరోగియగుటయు
కాలకర్మవశములుగావే - చాలు నీమైహికసుఖంబులు ॥అను॥

చ. రమణులపొందు పెద్దపులి ♦ లాగున భీతికి హేతువయ్యె, కా
మము నడివేసవిన్ జలము ♦ మాదిరి తగ్గె, విరాగమే శర
ణ్యము మరణించు రోగికక ♦ టా! మరి సంస్మరణంబువోలె, బం
ధమువడి కాలకర్మవశ ♦ తన్ బ్రతుకిట్టుల మారె నేటికిన్.

ఉ. ఇంతకు దైవసూత్రమున ♦ కెవ్వరుగర్తలుగారు, పాండుభూ
కాంతుని ఘోరవనం బడవి ♦ గాచిన వెన్నెల చందమాయె, నీ
వంతున దప్పురానిబల ♦ వంతపు సన్యసనంబు వచ్చె, నిం
కెంతని సంతపింతు రతుడ ♦ కెందములన్నిం గొఅగాని వాడనై.

వ. ఇట్లు విచారించుచు గులసతు లూరడింప నూరడిల్లి కొనకు శత శృంగంబున కుత్తర భాగంబున దపంబుసేయుచు నొక్కనాడు బ్రహ్మలోకంబున కేగు మహర్షులంగని తానసపత్యుం డగుటచే వారలతో బోనేరమికిఁ గడుంగడు జింతించి, దుర్వాస ప్రసాదిత మంత్ర ప్రభావంబున సంతానంబు వడయసగునని కుంతివలన నెరింగి ధర్మదేవత నారాధించి క్షేత్రజుం బడయుమని కుంతికి నియోగింప నాపెయు మంత్రంబు విధిమంతంబు జేసి ధర్ముని నారాధించి గర్భంబుదాల్చి సంవత్సరంబు పరిపూర్ణంబైన.

తే. గీ. సకల శాత్రవ విజయ తే ♦ జమున నిఖల
దిశలు వెలుగంగ, భాస్కరా ♦ ది గ్రహమ్ము
లొప్పమేలుగ నాభిజి ♦ తోదయమున
గురుకుల విభూషణున్ యుధి ♦ ష్ఠిరుని గనియె.

సీ. ఆవార్త దెలిసి తా ♦ నసహనమ్మునను గాం
ధారియు నుదరసం ♦ తాడనమున
గర్భ పాతంబును ♦ గావించుకొన వ్యాసు
డెఱిగి చయ్యన నట ♦ కరుగుదెంచి
యొగి మాంసపేశి నే ♦ కోత్తర శతఖండ
ములుగా విభాగించి ♦ పోయె నంత
పాండుభూపతి గంధ ♦ వహువంశమున నొక్క
తనయుని గలిగింపు ♦ మనిన గుంతి

తే. గీ. యనిల దేవు నారాధించి ♦ యతుల వీర్య
విక్రమానూను గనియెః నా ♦ భీమసేను
నా దినమ్మున గాంధారి ♦ కగ్రనందు
నుండు కరిపురి దుర్యోధ ♦ నుండు పుట్టె.

రాగు - చతురశ్రగతి

ప॥ కలియంశంబునదుర్యోధనుడా-గాంధారికి సుతుడై జన్మించెను ॥కలి॥
అ॥ప॥ జలదమ్ములుపిడుగులజడిగుటియగ-జలజహితుడు తేజోహీనతగాన॥

చరణము

కాక ఘూకజంబుకరాసభగణ - క్రవ్యాద రవములు పిక్కటిల్ల
భూకంపముగా నాదిశేషుండు - చీకాకున భీతిలి సొమ్మసిల్ల ॥గలి॥

తే. గీ. అటజనించె వైశ్యాపుత్రు ♦ డగు యుయుత్సు
డొక్కొక్క దినమ్ము వారగా ♦ నుద్భవించి
రంధనృపతికి దుశ్శాస ♦ నాది సుతులు
శతము, నొక్క పుత్రికయు ♦ దుస్సల యనంగ.

వ. అంత నొక్కనాఁ డాంబికేయుకడకు భీష్మ విదురాది బంధుజనంబు లరుదెంచి.

కాఫీ - చతురశ్ర

ప॥దుర్యోధనుజన్మంబున బెక్కులు-దుర్నిమిత్తములుతోఁచెంగావున ॥దు॥
అ॥ప॥ ఆర్యసమ్మతంబతనిఁదూషించి-యనపాయస్థితినుండు జెల్లరకు॥దు॥

చరణము

కులమునకు జగమ్మున కపాయమ్మ-సలుపు పూరుషాధముని దూషించి
కులము జగమునెటులేని గాపాడు-కొంటయే ధర్మమగుకురునాథా॥దు॥

చ. అనవిని పుత్రమోహమున ♦ నాధృతరాష్ట్రుడు మిన్నకుండె; కా
ననమున బాండురాజొక ది ♦ నమ్మన వాసవుభోలు పుత్రకున్
గనుమన గుంతియున్ దివిజ ♦ నాథుదలంచి మునీంద్రదత్తమం
త్రనియతి దత్ప్రసాదమున ♦ దాగనె నర్జును బాపవర్జునన్

తే. గీ. ఇంద్రునోడించి ఖాండవ ♦ ముందహించు,
రాజసూయిగాజేయు న ♦ గ్రజుని, రిపుల
గెలుచు సురలచే దివ్యాస్త్ర ♦ ములగ్రహించి
వాసవియటంచు నాకాశ ♦ వాణి పలికె.

వ. ఇట్లు పాండునరపతి పుత్రత్రితయంబువడసి త్రిభువనరాజ్యమ్ము వడసి నంతగ సంతసిల్లి కుమారులతోడి వినోదంబుల దగిలియున్నంత నొక్కనాడు మాద్రి యేకాంతముగ నిట్లనియె.

సావేరి - త్రిపుట.

ప॥ బ్రతికిసార్థకమేమి యీగతి - ప్రాణనాథ యపుత్రవతినై ॥బ్ర॥
అ॥ ప॥ క్షితికిబరువుగ నిహపరములకు-జెడి సతంబు నిరర్థకంబుగ ॥బ్ర॥

చ ర ణ ము.

కనియె ముప్వురఁ గుంతి, నూర్వుర - గనియె నా గాంధారి పుత్రుల
కనుఁగొనన్ గొడ్రాలిపుట్టుక - కన్న దురితము లేదు సతులకు ॥బ్రతి॥

చ. కొడుకుల ముప్పురంగనియె ♦ కుంతి మహాత్తర మంత్రశక్తి పెం
పడర యమానిలేంద్రుల కృ ♦ పాపరిలబ్ధ్యత ధర్మపద్ధతిన్
గడఁగి తదీయ మంత్ర మను ♦ కంప వహించి యనుగ్రహించు దో
గొడుకుల గాంచఁగల్గుదు న ♦ కుంఠిత ధర్మపథ ప్రవిష్టనై.

ద్వి ప ద.

అనవిని పాండురా - జట్లు సేయింప
వనిత వేవేగ మా - శ్వినులదలంప
జననమ్మెరి నకుల - సహదేవులనఁగ
తనయుల్లు కవలవా - రిన తేజులనఁగ
విని వసుదేవుఁ డ - వ్విధమెల్ల కడకు
తన పురోహితు గశ్య - పుని బంపె నటకు
చౌలోపనయనముల్ - సలిపి యధ్యయన
లోలురంజేసె బా - లుర గశ్యపుండు.

మహాభారతము

కురుపాండవాభ్యుదయము

ఆనందభైరవి - ఖండగతి.

ప|| కురుపాండవాభ్యుదయ - చరిత మాకర్ణించి
నిరుపమానందవిమలవా - ర్ధిఁ దేలుడు తరింపుడు ||కురు||
అ|| ప|| పరమాస్త్రశస్త్ర సం - పన్నులౌ ధృతరాష్ట్ర
పాండురాజకుమారులు - వీరులునగధీరులు ||కురు||

చరణము

కాంతారమున పాండు - డొకనాడు మాద్రితో
గలసి పంచత్వమందె - మునిశాపము దలపక ||కురు||
కాంతుతో మాద్రి సహ - గమనముం జేసె తన
సంతానమా కుంతికి - నప్పగించి ధృతిమీరి

సీ. అచటిమానులు కుంతి ♦ నాపె పుత్రకుల నూ
రార్చి గొంపోయి రా ♦ హాస్తిపురికి
దవిజసన్నిభుల బాం ♦ డవుల నా ధార్తరా
ష్ట్రశతంబు విదుర భీ ♦ ష్మ ప్రభృతులు
గాంచి యెంతయు బ్రమో ♦ దించిరొకట తపస్వి
జరిగినవృత్తాంత ♦ మెఱుక పఱచి
మునులనెల్లరను దో ♦ డ్కొనిచనె; నంత సా
త్యవతేయముఖ్యుల ♦ యనుమతమున

తే. గీ. నెలమి బరలోకవిధుల జే ♦ యించె బాండు
విభున కాధర్మవిదుడగు ♦ విదురుడప్పు
డన్నియుందీఱినంత నే ♦ కాంతముగను
వ్యాసభగవానుడనియె స ♦ త్యవతితోడ.

చ. తనువులు బుద్బుదంబుల వి ♦ ధాన సదాక్షణభంగురంబు లెం
దును సిరులెండమావులటు ‍- దుర్భ్రమసంగొల్పు దురంత దుఃఖ భా
జనమగు ఘోరసంసరణ ♦ సాగర నిస్తరణంబు, మేర మీ
రినయది పాపమెల్లెడల, ♦ జేపటికన్నను నేడె మేలగున్.

మ. దురితారంభు లధర్మమార్గచరు లీ ♦ దుర్యోధనాదుల్ ప్రియం
బలర గ జింతురు పాండవేయుల ననూ ♦ యాగ్రస్థులై, యంధ రా
జు రయం బింకట తత్ఫలంబనుభవిం ♦ చున్ మీరలీదారుణం
బరయం జాక తపోవనంబు సనుడ ♦ మ్మా ! నేడె మున్ముందుగన్.

వ. అనిన విని సత్యవతి యంబికాంబాలికలం దోడ్కొని వనంబునకుం
జని ఘోరతపం బొనర్చి కొండొక కాలంబునకు శరీరమ్ము విడిచి
పుణ్యగతికిం బోయె నిట పాండవులు ధృతరాష్ట్ర నెయ్యంబునం
గురుకుమారులతో పాటు పెరుగుచు నొక్కనాడు క్రీడారతులై
యున్నెడనాగాయుతబలుండగు భీముండు కురుకుమారులందఱికొని.

సీ. ఆటలో సరటిపం ♦ డని మీదబడి పిండి
పిండిగా నెముకలు ♦ విఱుగగొట్టు
నదయుడై పెక్కండ్ర ♦ నవనిపై బడద్రోసి
యొక్కపెట్టుగ వీపు ♦ లొలియ నీడ్చు
భుజముపై నిడుకొని ♦ పోయి కను ద్దేల
వైవ నీట న్ముంచి ♦ లేవ నెత్తు
తరువులం బట్టి మొ ♦ దల్ల గదల్చు పై
నున్న బాలకులు పం ♦ డ్లూడి పడగ

తే. గీ. డాసి కలువలిపట్టి దు ♦ శ్శాసనాది
కురుకుమారుల కిట్టు లె ♦ గ్గులు సలుపగ
గని సహింపక కౌరవా ♦ గ్రజుడు దుస్స
నేన సౌబలముఖ్యుల ♦ తో ననె నిటు.

పూర్వకళ్యాణి - మిశ్రగతి

ప॥ నేల నాల్గుచెఱంగు లిమ్ముగ - నేలువాడ నపాండవమ్ముగ ॥నేల॥
అ॥ప॥కుశ నా కౌంతేయమధ్యము - గూలనేసి బిరానతథ్యము ॥నేల॥

చరణము

రిపులవలె ధర్మజార్జున మా - ద్రేయులం జెఱసాలలో నిడి
యెపుడు దేవేంద్రవైభవముగ - నిభపురం బిది రాజధానిగ ॥నేల॥

తే. గీ. అని వితర్కించి యొక్కనా ♦ డనిలజాతు
నిద్రితుం ద్రాట బంధించి ♦ నీట ద్రోయ
నతడు మేల్కని నీల్గు డ ♦ య్యవియు ద్రెస్సె
మత్తకరిభంగి నతడేగె ♦ మడువు వెడలి.

తే. గీ. పన్నగంబుల గఱపించె, ♦ నన్నమందు
విషము బెట్టించె; కోఱలు ♦ విఱిగె ఫణుల,
కమృతమై జీర్ణమయ్యె న ♦ య్యన్న మిట్లు
నిష్ఫలములయ్యె జేతల ♦ న్నియు జివరకు.

వ. మఱియు నా దుర్యోధనుండు వెండియు బాండవుల కపాయంబు సేయ నుపాయంబు జింతించుచుండె నంత భీష్మ నియోగంబున గురుపాండవులు కృపద్రోణులకడ విలువిద్య గఱచుచుండిరి. మఱియుసూతపుత్రుండగు రాధేయుండును ధనుర్విద్యాకౌశలంబున నర్జునునితోడ మచ్చరించుచు దుర్యోధనాభిమానియై యుండె. శిష్యులం దెల్లర నర్జునుం డస్త్రశస్త్రవిద్యాధికుండై భారద్వాజున కనుగ్రహపాత్రుండయ్యె నయ్యర్జునుతోడి విద్యామత్సరంబున జీకటి నాతం డేయనేరకుండునట్లు సేయ ద్రోణపుత్రుం డగు నశ్వత్థామ రహస్యంబుగ నన్నసాధకుం బిలిచి నరున కన్నందు నంధకారంబున గుడువబెట్టకు మని సెప్ప నతండు నట్లు సేయుచుండ నొక్కనాటి రాత్రియం దింద్రనందనుం డన్నంబు దినునెడ గాలితాకున దీపంబు వోవ నభ్యాసవశంబునం గుడిచి యిట్టులే విద్యలన్నియు సాధింప నగునని నిశ్చయించి నాటిరేయి జీకటియం దమ్ములేయ నభ్యసించు చున్నంత వింటినారిసడి విని ద్రోణుం డయ్యెడ కరుదెంచి యర్జునుం గౌగిలించుకొని.

కేదారగౌళ - ఖండగతి

ప॥ నీకన్న విలుకాండ్రు - లేకుండ జేతు నా
గైకొన్న శపథ మిదె - నాకు దగు శిష్యుడవు ॥నీ॥

అ॥ ప॥ నాకమునగాని భూ - లోకమునగాని లో
కైక వీరాగ్రణీ - దేవమానవులలో ॥నీకన్న॥

చ ర ణ ము

అరయ నీవిలువిద్య-నభ్యసించితివి నే-నగ్ని వేశుని జామదగ్ని నారాధించి
చరితార్థమయ్యెనా-శరవిద్యనీకిడుట-సరివత్తువా రామచంద్రునకు వేయేల

ఉ. కన్నకుమారు నొద్దయిన ♦ గల్గను నీవయిగల్గు కూర్మి, నా
కన్న ధనుర్ధరుండవను ♦ ఖ్యాతివహింతువు, చల్లనయ్యె నా
కన్నులు, దానపాత్రుడవు ♦ గావున నిన్నఖిలాస్త్రశస్త్ర సం
పన్నునిజేసి నాపడిన ♦ బన్నము వాయుదు నింద్రనందనా !

క. అనిపల్కి కుంభసంభవు
డనిమిష రాట్తనయునకు బ్రి ♦ యమ్మున నెఱిగిం
చెను సంగ్రామమ్ముల తె
న్నును వివిధవ్యూహభేద ♦ నోపాయములున్.

మం జ రు లు

కురుపాండవు లొకనాడు వేటకై - యరిగి మహారణ్యమున
దిరుగుచో దారిదప్పి వారికు - క్కురం బాసవికాసమున
శరము వేయు నేకలవ్యుడను నొక - యెఱుకుంగనుగొని మొఱుగ
బరికించి దానిముఖమున సందేడు - బాణమ్ములక్రజముగ
నేయ నాసారమేయముం బొఱ - నీక్షించిరా కొమరులు
రోయుచున్ వచ్చి బోయనిగని రా - ద్రోణశిష్యులెల్లరును
గురు డెవ్వం డెవ్వనివాడవనగ - గురుడు నాకు ద్రోణుండు
హిరణ్యధన్వుండనువాడు తండ్రి - కిరాతాధినాథుండు.

క. అనినవిని కురుకుమారులు
వనమునువిడి మగిడివచ్చి ♦ భారద్వాజున్

గని యయ్యది తెల్పిరి, య
ర్జును డేకాంతముగనిట్లు ♦ ద్రోణున కనియెన్.

శ్రీరాజని - ఝంపతాళ.

ప॥ నేటితోదీఱె కుం - తీపుత్రు డర్జునుడు
మేటి విలుకాడన్న - మాట మున్మాటికిని ॥నే॥

అ॥ ప॥ బూటకముగా దొకవ - నాటు.గనుగొంటి ఘో
రాటవిం ద్రిజగదే - కధనుష్మదగ్రణిని ॥నే॥

చరణము

నాకన్న మీకన్న - నధికుండు చేత విలు
గైకొన్న వారిలో - గణనీయుడాతడే
నా కబ్బురముగొల్పె - నతని శరలాఘవం
బేకలవ్యుండంట - మీకు శిష్యుండంట ॥నే॥

తే. గీ. ధనువుచేకొన్న వారిలో ♦ న నను మేటి
జేతునంచు బ్రతిజ్ఞజే ♦ సితివి, వితథ
మయ్యె సత్యప్రతిజ్ఞుండ ♦ వలఘుచరిత !
ధరణిదేవాగ్రగణ్య ! స ♦ ద్గురువరేణ్య !

చ. అనవిని కుంభసంభవుడు ♦ నాతని జూతమటంచు నర్జునుం
గొని చని యేకలవ్యుకడ ♦ కున్ దనకుం బ్రణమిల్లి శిష్యుడం
బనివడనభ్యసించితి భ ♦ వత్కృప నీయిషువిద్యనన్న యా
తనిగని యట్టులేని గురు ♦ దక్షిణయిమ్మన బోయడిట్లనెన్.

మధ్యమావతి - ఆది

ప॥ భళిభళీ! సుదినమయ్యె నేడునా-భాగ్యమేమందు మిముజూడగంటి॥
అ॥ప॥ తలపమూర్తిత్రయస్వరూపులెం-తయున్మీరుగురువర్యులుగావున॥

చరణము

ఇదెనాదేహం బిదెనాయర్థం - బిదియే నా పరిజన సమూహంబు
సదయా మీకిందేదికావలయు-సమ్మదమునగైకొనుడోసంగెదన్॥భళి॥

తే. గీ. గురుఁడు కుడిచేతి పెనువ్రేలు ♦ గోసియిమ్మ
టన్న నయ్యేకలవ్యుండు ♦ నట్లొసంగె
వాని కద్దాన బాణసం ♦ ధానలాఘ
వమ్ముచెడె, పార్థునకు మనో ♦ వ్యాధియడఁగె.

వ. ఇట్లు కుంభసంభవుండు జంభారినందను నద్వితీయధనుర్ధరుం డను యశంబు సార్థకపరచి మఱియు మహాస్త్రంబు లెన్నియేని యుప దేశించియొక్కనాఁడు కృతాస్త్రశస్త్రులయిన కురుకుమారుల విద్యా కౌశలంబు వ్యాసగాంగేయవిదురశల్యశకునిసోమదత్త ధృతరాష్ట్రా దుల సమక్షంబునం జూప సమకట్టి ప్రేక్షాగారంబున సుందరీ బృందం బధివసించియుండ, గాంధారి ప్రక్కన గుంతీదేవి కూరు చుండి యుండ, బ్రాహ్మణ బృందం బొక్కెడ, భీష్మాది కురువృద్ధు లొకవంక, మంత్రిసామంతాదు లొకచక్కి, కవి గాయక వైతాళిక ప్రకరం బొక్కయెడం బరివేష్టించియుండ నాచార్యుండు ధర్మజ ప్రముఖశిష్యులు ధనుర్ధరులై వెన్నంటిరా శుక్లాంబర ధరుండై రంగమధ్యంబునం బ్రవేశించి విద్యాప్రదర్శనం బొనర్ప శిష్యుల కాజ్ఞాపించి యొక్కెడ నాసీనుండై యుండ గౌరవపాండవులు వివిధాయుధ విద్యాపరిశ్రమలం జూపుచు, గజాశ్వరథారూఢ దక్షతంజూప కొంతవడికి భీమదుర్యోధనులు గదాధరులై రంగ మధ్యంబుం బ్రవేశించి.

శా. ఉత్తుంగాచలయుగ్మముంబలె మహా ♦ హుంకార శబ్దమ్ములా
యత్తంబౌ పదఘట్టనధ్వనులు భూ ♦ మ్యాకాశముల్ నిండ, రే
కెత్తన్ స్వీయజయాభిలాష పటుశ ♦ క్తింబోరుచో, సభ్యులున్
చిత్తస్థైర్యము దక్కిప్రమాన్పడిరి న ♦ ష్టీభూతచైతన్యులై.

తే. గీ. ద్రోణతనయుండు భీమదు ♦ ర్యోధనుల నొ
కంత కిరువుర వారించె ♦ నస్త్రగురుడు
కన్నుఁడు నాప్రియశిష్యుఁడ ♦ ర్జును డితండు
ఘనధనుకౌశలంబు జూ ♦ పుననునంత.

ఉ. పోడిమి నస్త్రవిద్య కడ ♦ ముట్టగ నేర్చిన దిట్ట, కుంతికిన్
మూడవకాన్పు, ధర్మజుని ♦ ముద్దులతమ్ముడు, శిష్యులందరన్
వాడిమగండు, నొజ్జకెన ♦ వచ్చు ధనుర్ధరు, డందగాడు, నా
క్రీడిదిదృక్షులెల్లరు భ ♦ ళీ! యని మెచ్చగనిల్చి యయ్యెడన్.

సీ. అగ్నిగల్పించె తా ♦ నాగ్నేయ శరమున
నమరించె వారుణా ♦ స్త్రమున జలము
ననిలబాణమ్మున ♦ నలరించె ననిలంబు
మేఘాస్త్రమున నిల్పె ♦ మేఘచయము
శైలరూపము దాల్చె ♦ శైలబాణమున, న
దృశ్యాస్త్రమేసి య ♦ దృశ్యుడయ్యె
నాశ్చర్యమొదవింప ♦ హ్రస్వుడౌ నంతలో
నతిదీర్ఘుడగు సూక్ష్ము ♦ డగు రయమున

తే. గీ. నర్జునుండిట్టు లస్త్రవి ♦ ద్యావిశేష
మెల్లరకు జూప జూచి స ♦ హింపజాల
కనియె కర్ణుడు రంగమ ♦ ధ్యమున నిలిచి
డంబుమీర భుజాస్ఫాల ♦ నంబొనర్చి.

శేగడ - చతురశ్రగతి

ప॥ ఇంతమాత్రమున కౌంతేయ నేర్పరి-వీవేయనిపొంగి మిన్నుముట్టకు॥మి॥
అప॥కుంతికొడుకనీ సేయుపను లేను. గూడ సేయువాడనల్వురు సెబాసనగ

చరణము

ఉర్విలో నొకరిమించు వారలొక - రుందురు నీకేలా దురభిమానం ॥బు॥
గర్వమేరికిం గొరాదర్జున - ఘనుడ వనుకొంటివా కర్ణునెఱుంగవ ॥ఇ॥

క. అనిపల్క యర్జునుడు చూ
పిన విద్దియలెల్ల జూపి ♦ పిలిచెం గయ్య
మ్మున కింద్రతనయు గురుభ్రా
తృనియోగమ్మునను పార్థు ♦ డెదురై నిలిచెన్.

మ. రవిపుత్రుం డమరేంద్రపుత్రుపయి బ ♦ ర్జన్యాస్త్రమేయన్ దద
స్త్రవిశేషమ్మున బాండవేయు జలద ♦ వ్రాతంబు గప్పెన్వడిన్

బవనాస్త్రంబున తత్సుయోధరములన్ ♦ వారించె విప్రచ్ఛు డా
హావరంగంబున నిల్చి యంతట గృపుం ♦ డాకర్ణుతో నిట్లనెన్.

క. వియ్యంబును నెయ్యంబును
కయ్యంబు సమానులకు జ ♦ గంబునదగు నీ
యయ్యం బెర్గొని వంశం
బెయ్యది వివరించి పోరు ♦ మీతనితోడన్.

వ. అనవిని రాధేయుండు సిగ్గుపడి తలవాంచి యూరకున్నంజూచి దుర్యోధనుండు కృపున కిట్లనియె.

చ. కులముగలాడు శౌర్యము న ♦ కుంఠితసేనగలారు నువ్వ రీ
యిలపయి రాజనామము వ ♦ హింపగ నర్హులు; కారయేని మీ
రలు గన నంగరాజ్యమిడి ♦ రాజుగ జేసెద నేడె చూడు డీ
య్యలఘుపరాక్రమక్రము న ♦ టంచు సుయోధనుడట్లొనర్చినన్.

తే. గీ. భూరిమణిమయమకుటకే ♦ యూరముఖ్య
భూషణాలంకృతానంద ♦ మూర్తియగుచు
దీని కేమి ప్రత్యుపకార ♦ మేనొనర్తు
ననిన కర్ణుడు, కోరె స ♦ ఖ్యము కురుపతి.

వ. అంతకొమరుని రాజ్యాభిషేకోత్సవము నూచి యానందపరవశుండై సూతుండు రథంబు డిగ్గి కర్ణునొద్దకుం జని కౌగిలించుకొని తదీయ మూర్ధాఘ్రాణం బొనర్చినం గని భీముండు కర్ణుని సూతకుల సంభవుంగా నెఱింగి యెకసక్కెముగ నిట్లనియె.

సారంగ - మిశ్రగతి.

ప॥ చాలుజాలింక నీబోటికి - సమరమేటికి పొమ్మొపాటికి ॥చా॥
అ॥ప॥ మేలైనగుఱ్ఱాలతో కశ - కోలగొని యరదమ్ము దోలుము ॥చా॥
1. జాతికొలది దలంపకీగతి - క్షత్రియులతోడనా జగడము
పాతకి! తగుదునని సభకిటు - వచ్చితివి సిగ్గుపడి పోవక ॥చా॥
2. అర్హమగునెటు శీకంగరా - జ్యముత్తమరాజోపభోగ్యము
అర్హమగునెటు మంత్రపూతం బగు పురోడాశమది కుక్కకు ॥చా॥

తే. గీ. అనిన గర్ణుండు వెలవెల్ల ♦ నై వివర్ణ
వదనుఁడై యుండ గురుపతి ♦ వడముడి కనె
పుట్టునే లేడికడుపున ♦ పులి? పొడముునె
యధమకులమున నిట్టి తే ♦ జోధికుండు?

సీ. అమరేంద్రుచేతి నూ ♦ ఱంచులబాకు ని
కఠముగ దధీచి వె ♦ న్నెముకగాదె?
తారకాంతకు డాకు ♦ మారుండు జేజేల
దళవాయి శరవణో ♦ ద్భవుఁడుగాఁడె?
సర్వజ్ఞుఁ డీ కృపా ♦ చార్యుండు లోకమా
న్యుఁడు శరస్తంభ జ ♦ న్ముండుగాఁడె?
యరయ భారద్వాజు ♦ డఖిలాస్త్రశస్త్ర మ
ర్మవిదుండు కుంభ సం ♦ భవుఁడుగాఁడె?

తే. గీ. మఱియు మీ జన్మములతీరు ♦ మరచినావె?
లలిత సర్వాంగలక్షణ ♦ లక్షితుండు
పుట్టుకవచంబు గుండల ♦ మ్ములు గలాఁడు
సూతజుఁడుగాఁడు కర్ణుఁడో ♦ వాతజాత!

తే. గీ. అని సుయోధను డాదిత్యు ♦ డస్తమింప
గర్ణు దోడ్కొనిచనియె; నా ♦ ఘటభవుండు
తెల్లవారిన శిష్యుల ♦ నెల్ల బిలిచి
సంభృతోత్సాహుఁడగుచు నీ ♦ సరణి బలికె.

కమాచి - ఆది

ప॥ గురుదక్షిణగా ద్రుపదు బంధించి
కొనిరం డిమ్యోడకు - ప్రాణమ్ములతో ॥గు॥

అ॥ ప॥ కరము రాజ్యగర్వాంధకారమున
కన్నుగాన కతఁడు ననుపరాభవించెను ॥గు॥

చరణము

అతఁడు నేను బాల్యమున విలువిద్య
నభ్యసించినాము - ఒకగురువునొద్ద ॥స॥

కతిపయదినముల కా ద్రుపదుడు పాం
చాలపతియయ్యెను - జనకుని పరోక్షమున ॥౫॥

సీ. నేసంత విద్యమా ♦ ని, వివాహమై, తనూ
భవుగాంచి ధేనువుం ♦ బాలకొఱకు
ద్రుపదుని బాల్య మి ♦ త్రునిగోర నాతండు
ప్రబల రాజ్యాంధకా ♦ రమున కన్ను
గానక చాలుపో ♦ మ్మనుచు మూర్ధాభిషి
క్తుడ నీవు పేదవా ♦ ఉడవు మనకు
మైత్రియేరీతి సం ♦ భవమా నటంచు న
న్నవమానపరచెనో ♦ యన్నలార !

తే. గీ. తత్పరాభవ మూడ్చుకో ♦ దలచి మిమ్ము
వివిధశస్త్రాస్త్ర మర్మకో ♦ విదుల జేసి
నాడ గావున గురుదక్షి ♦ ణగ రయంబ
గదలి ద్రుపదక్షితీంద్రుని ♦ గట్టితెండు.

చ. అనవిని ధార్తరాష్ట్ర శత ♦ మా ద్రుపదక్షితినాథు గెల్వగా
జని పెనుబీరముల్బలికి ♦ సంగర రంగమునందు నిల్చి త
జ్జనపతి నోంపలేక రిపు ♦ సంతతి పైబడ గాండిశీకులై
వనరుచునెల్లరు న్మగిడి ♦ వచ్చిరి, వచ్చినజూచి పార్థుడున్.

సీ. సత్యసంకల్పుడౌ ♦ సమవర్తి తనయు[illegible]నా
సతియె రక్షాబంధ ♦ నమ్ముగాఁగ
గురు కటాక్షమున గై ♦ కొన్న దివ్యాస్త్రసం
తానమే విజయ సా ♦ ధనముఁగాఁగ
నుత్సాహజనక వా ♦ యుకుమార గంధసిం
ధుర విహారంబె చే ♦ దోడుగాఁగ
మహితపరాక్రముల్ ♦ మాద్రీకుమారులే
సవ్యాపసవ్య భు ♦ జములుగాఁగ

తే. గీ. గదలిపాంచాల విభుని సం ♦ గ్రామసీమ
నెదిరి సింగమ్మువోలె లం ♦ ఘించి యొడిసి
పట్టి తనరథమున కంట ♦ గట్టి తెచ్చి
ద్రోణు ముంగటబెట్టె నా ♦ ద్రుపదు గ్రీడి.

వ. అంత ద్రోణుం డర్జునపరాక్రమంబునకు వెఱఁగందె ద్రుపదుంజూచి నగుచు నిట్లనియె.

కేదార గౌళ - ఖండగతి.

ప॥ పేదపాఱుఁడెవఁడో - పెద్దరాజెవ్వఁడో
యేదీవచింపుమిపు - డు, సరిగా కన్నుదెఱచి ॥పే॥
అ॥ప॥ నీకురాజ్య మదాంధ - కారమ్ము వారింప
నేఁడు నాశిష్యుచేత - నీకంజనమేయించితి ॥పే॥

చరణము

ఊరకే పోదు మానము బ్రాణమూడ్చకే
దారుణానలతుల్యమై, బ్రాహ్మణావమానం ॥బూ॥
కోరినివే తెచ్చుకొన్నావ నీ ముప్పు
కొనకు నీవింకనైన - బుద్ధిగలిగి వర్తింపుము ॥పే

ఉ. సింగపుగద్దెపై నిలిచి ♦ చెల్లనిమాతలుగూసినట్టి నీ
పొంగడగెన్ పృథాతనయు ♦ పోటరిచేతులతీట వోయె, నా
భంగపుబాటుదీఱె, గరు ♦ వం బికసెల్లదు చిన్ననాటి నా
సంగడికాడవౌట నిను ♦ జాలిదలంచితి పొమ్ము పీటికిన్.

వ. అనిపల్కి యర్జునుం గని

తే. గీ. మానవంతున కిల నొక్క ♦ మాట చాలు
దీర్ఘవైరంబు తగదు ధా ♦ త్రీసురునకు
మిగుల జచ్చినపాము నే ♦ మిటికి గొట్ట?
విడువు మీతనిబంధము ♦ లిప్పి పార్థ!

సీ. నరుడంత ద్రుపదు బం ♦ ధవిముక్తుజేయ నే
గతి బ్రతీకారంబు ♦ గడగి సేతు
నని తలంచుచునేగె ♦ నతడు, ద్రోణాచార్యు
డింద్రనందనుమెచ్చి ♦ యిచ్చె బ్రహ్మ
శిరమను నొక దివ్య ♦ శరమును సప్రయో
గ నివర్తనంబు గా ♦ గ, ధృతరాష్ట్రు
డా ధర్మనందను ♦ యౌవరాజ్యాభిషి
క్తునిజేసె గాంగేయు ♦ ననుమతమున

తే. గీ. నలుగడలగెల్చి బలిమి ద ♦ మ్ముంలు నలువురు
బరనృపాలతనూజద ♦ ర్పం బడంచి
సకల సద్వస్తువాహన ♦ ప్రకరమొసగ
వరలెను యుధిష్ఠరుడు సార్వ ♦ భౌముడనగ.

మ హా భా ర త ము

పాం డ వ ప ర్య ట న ము

బిలహరి - రూపకము

ప॥ ఆలింపుడు పాండవ ప - ర్యటన కథావిశేషమ్ము ॥నా॥
అ॥ ప॥ తూలింపుడు నిఖిలపాప - జాలమ్ముల మోక్షప్రద ॥మా॥

1. కౌంతేయుల వైభవబల - కార్ముకవిద్యాదక్షత
లెంతయుజూచి సహింపక - చింతిలు దుర్యోధనుడెప్డు ॥డా॥

2. కణికుండనువాడొక నా - డినసుత సౌబల దుశ్శా
సన దుర్యోధన ముఖ్యుల - కొనరదెల్పె నృపనీతి ॥నా॥

సీ. అపకారియని తోచె ♦ నా గురుండగుగాక
తిన్నగా శాసించి ♦ తీరవలయు
వేరినే నమ్మక ♦ యేప్రొద్దు నాత్మ ర
క్షాపరుండై పోడ ♦ సూపవలయు
బలహీనులైయున్న ♦ పట్టున రిపుల నే
రూపుసనో రూపు ♦ మాపవలయు
దగు సామదాన భే ♦ దముల నమ్మించి వం
చించి శాత్రవులసా ♦ ధించవలయు

తే. గీ. సమయముగునంతదనుక నే ♦ స్తను నటించి
పగర దక్షిణమైన జెఱుపగా ♦ వలె నృపుండు
శత్రుమారణ కార్యమ్ము ♦ క్షత్రియులకు
నాచరణయోగ్యమగుచేత ♦ యంద్రు బుధులు.

వ. అనవిని దుర్యోధనుండు పాండుకుమారుల దూరస్థులం జేసి సాధింప
నుద్యోగించి యొక్కనాఁ డంధరాజున కిట్లనియె.

ముఖారి - ఆది

ప॥ ఊరుపేరు లేకుండ జీవించి-యుండవలసె నీకొమరులమై మే॥మూరు॥
అ॥ప॥ పేరులై పాండవేయులు సకలో-ర్వీవలయం బేలగా వీక్షించు॥మూరు॥
1. యౌవరాజ్య మిడినాఁడ వా పాండ-వాగ్రజునకు ముందు వెన్కలరయక
కావునఁ బౌరులింక మమ్ము రాజు-లక్కనగా జూతురు వారిగొండాడి॥యూ॥

ఉ. పాయక నీసమక్షమున ♦ పాండునృపాలుఁడు రాజ్యమేలె, నా
పై యమనందనుండె పరి ♦ పాలన సేయ విధించితీవు, ని
క్కే యవనీపతిత్వమున ♦ కింతట వారును వారివంశజుల్
దాయలుగాఁగ; తప్పుగల ♦ మము పాండవ దాసులంటకున్ ?

తే. గీ. కుంతికొడుకులు మా కింత ♦ కూడ నొసంగ
బ్రతుక నేమంతవచ్చె ? మా ♦ బాగుగోరు
వాఁడవగుదేని పాండు భూ ♦ పాలతనయు
లందు నీకున్న దయ విడ ♦ నాడుమయ్య

చ. పనుపుము వారణావతము ♦ పాండుకుమారుల గుంతితోడ నా
కనువుగ గొన్ని యేండ్లవర ♦ కచ్చటనుందురు, దాన జేసి భూ
జనులకు ధర్మజాదుల దె ♦ సంగల ప్రేముడివోవు, నాకు ధా
రుణిసకల మ్మధీనమగు ♦ ఱొమ్మున జేయిడి నిద్రవోవుదున్.

క. అనవిని యంధమహీపతి
వనరి తనూజాతునెట్లు ♦ వారించిన దా
వినకున్న గొనకు తమ్ముని
తనయుల రావించి యనియె ♦ దారుణభంగిన్.

తోడి - త్రిపుట

ప॥ కన్నకొమరులకన్న మీయెడ-గలదు ప్రేముడి నాకు మిన్నగ ॥కన్న॥
అ॥ప॥ అన్నలార! నాయాజ్ఞ మీరలు-నెన్నడును జవదాటి యెఱుగరు॥క॥
1. వారణావత నగరమందున - పరమపుణ్యస్థానమందున
మీరు గుంతియు గొంతకాలము-మెలగి రండు సుఖావాలము ॥కన్న॥

చ. తలపఁగ విశ్వనాథునకు ♦ తన్నగరమ్ము నివాసభూమి, ని
ర్మల దివిషన్నదీతట ♦ విరాజిత మయ్యదిగాన మీర లా
వలనికి బోయిసల్పు డొగి ♦ పాండు హితమ్ముగ సక్రమమ్ముగా
విలసితదానధర్మములు ♦ విశ్రుతభూసుర తర్పణమ్ములున్.

వ. అనిపంచిన వల్లెయని పాండవులు భీష్మద్రోణ విదురకృపాదులకు మ్రొక్కి- దీవనలంది జననీసహితమ్ముగ వారణావతమ్మునకు గమనోన్ముఖులయిన, పాపనిశ్చయుండగు దుర్యోధనుండు పురోచనుం డనువానిం బిలిపించి రహస్యమ్ముగ వానికిట్లనియె.

సీ. నాతండ్రి నేఁడు పాం ♦ డవుల నేపుర వార
ణావతమంపు చు ♦ న్నాఁడు నాకు
నీవాంతరంగిక ♦ హితుఁడవు గావున
సాయమొం డీయెడ ♦ సలుపవలసె
మునుముంద నీ వందుఁ ♦ జని వారు నివసింప
నిలయముల్ రచియింపు ♦ నేర్పుమీఱ
సరగ లాక్షా సర్జ ♦ కరసమిశ్రిత ఘృత
తైలార్ద్ర మృత్తికాం ♦ తరవిశాల
తే. గీ. తరచతుశ్శాల బొందునం ♦ దనుల నునిచి
యొరులెరుగకుండ వారలే ♦ మఱినతఱిని
తద్గృహద్వారమందున ♦ దహనముంచి
వైరి పంచత్వమొఱిగి రా ♦ వలయు నీవు.

క. అనిపంచిన జనియె బురో
చనుడున్ బాండవులు విడిచి ♦ సామజపురమున్
జననీ సహితమ్ముగ బో
వునెడన్ విదురుండు ధర్మ ♦ పుత్రునకనియెన్.

శ్రీరంజని – రూపకము

ప॥ మాయయు మర్మమెరుంగరు-నాయనా! మీరమాయకులు॥ మా॥
అ॥ ప॥ కోయతనంబున నెపుడో - కురుపతి మీకెగ్గుసేయు॥ మా॥

1. శకుని కర్ణదుశ్శాసన - సారథ్యమ్మున బాహపు - శకటము దోలగ
నున్నా - డిక నీకౌరవాగ్రజుడు॥ మా॥

2 కార్యా కార్యము తెలియగ ర - నార్యులు గాంధారేయులు
దుర్యోధను డేగుచుండు - త్రోవంజను నంధరాజు॥ మా॥

తే. గీ. ఉరువిషాగ్నుల వలన నే ♦ మఱక మెలగు
డప్రమాదులరై; వారి ♦ లాచరించు
దారుణమ్ములు తత్ప్రీతి ♦ కారములును
జెప్పిపంపుదు నెప్పటి ♦ కప్పు డేను.

చ. అనవిని సంతసించి సెల ♦ వందియు నాతనియొద్ద ధర్మజుం
డనుజసమేతుడై పయన ♦ మైచని ఫాల్గున శుక్లమందు రో
హిణి దగు నష్టమీతిథి న ♦ హీనముదమ్మున నారణావత
మ్మున కరుదెంచి వైభవ స ♦ మున్నతిజేసె గృహప్రవేశమున్.

క. ఆయింటి వైఖరింగని
మాయోపాయ ప్రయోగ ♦ మర్మవిదుడు కౌం
తేయప్రథముం డిట్లనె
వాయుతనూజాతునకు న ♦ భంగురలీలన్.

మ. ఇదిలాక్షాగృహ మిందపాండవముసే ♦ యుపందలంపూనిదు
ర్మదులై కాపురముంచిరిట్లు దురిత ♦ ప్రారంభు లాకౌరవుల్
విదురుండాడినమాట నిక్కమగు, నే ♦ వేళం బ్రమాదంబుగూ
ర్చెదరో, కావునజాగరూకత బ్ర ♦ వర్తింపందగుం దమ్ముడా!

వ. అనిపల్కి ధర్మజుం డనుజజననీ సహితమ్ముగ నాయింట నారు నెల
లప్రమాదస్థితి నుండునంత నిట కరిపురంబున విదురుండు దుర్యోధను
దుర్మంత్రం బెఱింగి యొక్క ఖనకు నతికుశలుం బాండవులం పాలికిం
బుత్తెంచిన వాడును రహస్యంబున బాండవులంగని రానున్న కృష్ణ
చతుర్దశి నాటిరాత్రి పురోచనుండు లక్కయిల్లు గాల్పునని యెఱిం
గించి యొరులెఱుంగకుండ నొక్క బిలమ్మొనరించె. కృష్ణచతుర్దశి
నాడు కుంతియు దేవపూజ గావించి పుణ్యాంగనల కెల్ల నిష్టాన్నం
బులదృప్తిజేయు బురోచనుం డంపిన యొక్కనిషాదాంగన యేవురు

కొడుకులుం దానును నాటి ఱేయి లక్క యింట నిదురించుచుండ భీముండు మేల్కని తల్లిని నన్నదమ్ములను బిలంబులోని కనిచి.

బాగు - త్రిశ్రగతి

ప॥ అగ్గి పెట్టె లక్కయింటి - కయ్యెడ వాయుతనూజుం ॥డ॥

అ॥ ప॥ భగ్గునమండి నిలువెల్ల - భస్మరాశియై కూలగ ॥న॥

1. కొడుకులేవురుం దానును - మడియ నా నిషాదాంగన
నడిగాకుండ పురోచన - శయనగృహద్వారమ్మున ॥న॥

వ. భీముండు బిలమువెలువడి యేప్రొద్దు వెలువరించి.

సీ. నిదురపాటున కాలు ♦ గదుపలేకున్న కుం
తిని బలితంపుమూ ♦ పునవిడుకొని
తలచుమైకమునమై ♦ మఱచినిద్రించు ధ
ర్మతనూజు బాహుమూ ♦ లమునమంచి
యెప్పాట గందోయి ♦ విప్పిచూడగలేని
శక్రనందను నొక్క ♦ చంకబెట్టి
యెత్తియుత్సంగమ్ము ♦ లెక్కించిమాద్రీకు
మారుల భుజములం ♦ జేరవైచి

తే. గీ. నడకవడి దరులెల్ల జా ♦ ల్పడుచు ప్రమొగ్గ
చరణసంఘట్టనమున ఱా ♦ ల్నుఱుముగాగ
బవలు సనినట్లు రేయెల్ల ♦ బరవదొడగె
ననిలసూనుడు ముండ్లుగం ♦ డ్లనక తెరలి.

తే. గీ. ఇట్లు చని చని, గంగ దా ♦ టించి మిప్పుల
నాకటదపించువారి సా ♦ యాహ్నమునకు
నొక్కవటభూరుహచ్ఛాయ ♦ నుంచి నిదుర
బోవు తల్లిని నన్నద ♦ మ్ములనుజూచి.

ఉ. చింతిలుచో హిడింబుడన ♦ జెంగటనున్న నిశాటవీరు డ
ల్లంతనజూచి చెల్లెలి ర ♦ యమ్మున వారి వధించి తెమ్మనన్
గాంత హిడింబ రూపజిత ♦ కాముని భీమునిగాంచి మెచ్చుచుం
జెంతకుజేరి వాకొనియె ♦ చేకొని మానవరూప మంతలోన్.

కాఫీ - ఆది

ప॥ వలచివచ్చితి నేలుకోరా - వన్నెకాడ నన్నో యెకిమీడా ॥వలచి॥
అ॥ ప॥ చులకనగా నను - జూడకు మొకపరి
పలుకవేమిసుధ - లొలుక నాసామి ॥వలచి॥

చ ర ణ ము

మూడుజగముల నీ సరి సొగసరి లేడుమువ్మూర్తికి మగవాడా
నేడు నీతోడగూడకున్న నాయీడుపుట్టువునిరర్థక మే॥ నినువలచి॥

ఉ. దానవి నే హిడింబయను ♦ దాన, హిడింబునకేను సోదరిన్
వానిజయింపలే రమర ♦ వర్యులునైతను, నాకు భర్తవై
ప్రాణముగాచుకొమ్మతడు ♦ బావయగు న్నినుముట్టబోల దె
వ్వానికి, ము జ్జగమ్ములకు ♦ బట్టముగట్టునినున్ మనోహరా!

ఉ. మానవమాంసమే ప్రియత ♦ మంబసురాళికి నాలసించినన్
దానయివచ్చుమీకడకు ♦ దప్పదతం డిటురాకమున్నె నీ
యాన నిమేషమాత్రమున ♦ నందఱనెత్తుకపోయి డాతు నెం
దైనను నిద్రమేల్కలుపు ♦ మా, తడవైనను కార్యభంగమా.

వ. అనవిని భీమసేనుండు.

శా. క్షుద్రామర్త్యవిరోధినొక్కని మహో♦గ్రుండంచు గొండాడ కా
రుద్రుండేయగుగాక భీకర సము ♦ ద్రుండేయగుంగాక, ని
ర్నిద్రోత్సాహుడ నే భయంపడను, రా ♦ నిమ్మా హిడింబాసురున్
నిద్రాభంగముసేయ వీరల కిదే ♦ నిక్కంబు దైత్యాంగనా!

వ. అని పల్కునంతలో రక్కసుండయ్యెడ కరుదెంచి భీమునింగని.

ఆఠాణా - ఖండగతి

ప॥ ఎందుబోయెదవు నీ - వింక మానిసిపోత
అ॥ ప॥ యిందేలవచ్చితివి - మందగానాచేత॥ యెందు॥
1. బంటులగు రక్కసుల - బౌరుషవిహీను లను
కొంటివా, వంటింటి కుందేటివెలిపీ॥ యెందు॥

2. నన్నెఱుగవా, నరాం - తకుఁడను హిడింబుఁడను
తిన్నగా వానోరు - దెఱువనొక ముద్దగా॥ వెం॥

సీ. అనిపల్కు మానుషా ♦ శను డాకి, వాఁడికఱ
ఱుక్కసకు భంగమ్ము సే ♦ కూరకుండ
బాహుమూలంబునం ♦ బట్టి నక్తంచర
వీరు భీముఁడు కొంత ♦ దూర మీడ్చి
మల్లయుద్ధమ్మున ♦ మార్కొని పోరుచో
నలిగి తద్దానవుం ♦ డౌడుగఱచి
కుంతియున్ సుతులు మే ♦ ల్కొన నొక్కపెను బొబ్బ
వెట్టగా నర్జున ♦ ప్రేరణమున

ఆ. వె. గాలికొడుకు వాని ♦ కడగాలు చేనంది
విడక నాలు మార్లు ♦ వీచివీచి
కొనకు నేలఁబెట్టి ♦ కోలెమ్ము విఱిచి రా
కాసి విగత జీవు ♦ జేసి వచ్చె.

తే. గీ. అంతలో గుంతియును ధర్మ ♦ జాదులాని
శాచరసతీవిధానమ్ము ♦ సకలమెఱిగి
దానిఁ గైకొనుమని భీమ ♦ సేనున కన
సమ్మతింపమి రక్కసి ♦ చాన యనియె.

మంజరులు

కామశరవిద్ధనైతి జుట్టప - క్కముల విడనాడుకొంటి
కామరూపిణిన్ గాలజ్ఞురాల - గాన నన్నేలు మంటి
అనవిని సుతజన్మమగునంత కి - య్యకొనె నతఁడు సత్వరము
జననీసహితమ్ముగ పాండవులున్ - శాలిహోత్రు నాశ్రమము
చని యొక్క సరోవరమునన్ గృత - స్నానులై విశ్రమించి
వనస్పతిక్ సుఖమున్న వ్యాసుఁ డ - వ్వారికడ కేగుదెంచి
యేకచక్రపురి విప్రభావమున - నుండుడని తెల్పిచనియె
రాకాసిహిడింబ పవనతనయు వ - లనన్ ఘటోత్కచుగనియె

వ. అంత నాఘటోత్కచుండు రాక్షస పిశాచ బలపరివృతుండై "పని గల్గిన నన్నుదలంపు డప్పుడవత్తు" నని పల్కి యథేచ్ఛంజనియె. పాండు కుమారు లయ్యాశ్రమంబువదలి కతిపయప్రయాణంబుల నేకచక్ర పురమ్మునంజేరి బ్రాహ్మణవేష ధారులై యొక్క విప్ర గృహమ్మునందుండి మధుకర వృత్తిన్ జీవించుచు నొక్కనాడు తామున్న విప్రగృహంబున నొక్కపెట్ట యార్తధ్వని వినవచ్చిన విని దుఃఖకారణమెఱింగి రమ్మని కుంతినంప నామెయు లోనికింజని బ్రాహ్మణింగని.

సౌరాష్ట్రము - త్రిపుట

ప॥ ఇంతయాకస్మిక విచారం - బేమివచ్చె నెఱింగింపుమిపు ॥డింత॥
అ॥ ప॥ చింతిలకు మూరడిలు మమ్మా-చేతనగుసాయముం జేసెద॥సింత॥

చరణము

భూతలమున బరోపకార - మ్మునకు మించినపుణ్యమున్నే
పూతచారిత్రు లసమానులు - పుణ్యదంపతులయ్యయోమీ ॥రింత॥

సీ. అనిన నాలించి బ్రా ♦ హ్మణి కుంతికిట్లనె
మానుషంబున దీర ♦ రానికష్ట
మియ్యది, మైన మీ ♦ కెఱిగింతు నిచటి కా
మడమేర బకుడను ♦ మానుషాదు
డొక్కండుకాపుర ♦ మున్నవా డతనికి
నిత్యంబు నొక్క మా ♦ నిసిని మఱియు
రెండెనుబోతుల ♦ బండియన్న మొసంగ
పురవాసులెల్ల రే ♦ ర్పఱచుకొనిరి
తే. గీ. యిల్వరున మాకువచ్చె నే ♦ డేకపుత్రు
నితనిజాతు రక్కసు ♦ వాతబెట్ట
నేరకుంటి మిదె విచార ♦ కారణంబ
టన్న నామెకు గుంతి యి ♦ ట్లనియెబ్రీతి.
ఉ. గారముమీరబెంచి సరి ♦ గా మకుపచ్చలు నారసట్టి చి
న్నారి యనుంగుపట్టి జను ♦ నా ? పెనురక్కసి పొట్టబెట్టుటల్

దారుణ మింతకన్నగల ♦ దా? మఱి నాకుగుమారులేవ్వ రు
న్నారుగదమ్మ! యందొకని ♦ నంపుదుగావున నూరడిల్లుమా.

వ. అనవిని గృహమేధిని యిట్లనియె.

చ. కొమరులు నీవు బేదవడి ♦ కూటికి గుడ్డకు మోయువాచి జో
లెముగొని బిచ్చమెత్తుకొని ♦ లేమిడి గుందుచునుండ బుత్రశో
కము పయిపెచ్చుమీకొకటి ♦ కల్పన సేతునె? యింతకన్న బా
పముగలదే? తనూభవుల ♦ పైదయ యేరికినే సమానమే.

వ. అనిన గుంతియు:

తే. గీ. నాకు బుత్రులపై బ్రేమ ♦ లేకగాదు
యసురనోర్వంగజాలిన ♦ యట్టికొడుకు
లేవున్నారు; బకుని జం ♦ పించి నేడు
నగరి కుపకృతిసేయుటే ♦ నాతలంపు.

క. అనినవిని విప్రదంపతు
లనుపమమోదాబ్ధి దేలి ♦ రా వృత్తాంతం
బును సర్వ మనిలసుతునకు
వినిపించిన కుంతి, యతడు ♦ ప్రియమున బలికెన్.

సాగంగ - ఖండగతి

ప॥ మంచిపని జేసితివి - మాయమ్మ, బకునిపరి
మార్తు నే బోయినే - డే, వీరమాతవుగాన ॥మంచి॥

అ॥ప॥ మించిసాధువుల గా - చించు క్రూరుల విదా
రించుటే ధర్మముగునీ యుత్తమ క్షత్రియుల కెందును ॥మంచి॥

చరణము

పిండివంటలతోడ - బండెడన్నము నాకు
బెట్టింపు మాదైత్యునీ - బిండిపిండిగా గొట్టెద ॥పిండి॥
నిండునాకడుపొక్క - విధ సమున బాపలకు
నీచదానవబాధ - నిర్మూలంబై పోవును ॥మంచి॥

క. అనిపల్కునంతలో యమ
తనయుం డట కరుగుదెంచి ♦ తద్వృత్తాంతం

బును సకలమెఱిగి భయమున
జననికి వాకొనియెనిట్లు ♦ సాంజలియగుచున్.

సీ. పాండవాన్వయము ని ♦ ల్పగ భద్రగతి వజ్ర
పంజరంబెవ్వాని ♦ బాహు యుగము
లాక్షాగృహమ్ము వె ♦ ల్వడజేసి ప్రాణ దా
నమొనర్చె నెవని వి ♦ క్రమ విహార
మడవి హిడింబు డా ♦ హారింపకుండ ర
క్షించె నా ♦ డెవ్వాని చేతిలావు
తలపువచ్చిన మాత్ర ♦ ధార్తరాష్ట్రులకు సిం
హస్వప్నమెవని రూ ♦ పాతిశయము

తే. గీ. సామజారాతిబలు నట్టి ♦ భీమసేను
బ్రాహ్మణార్థమ్ముగా నిట్లు ♦ బంపదగునె?
ధరణిసురునకు సాయమ్మె ♦ తప్పదేని
బకునకాహారముగ నన్ను ♦ బనుపరాదె!

వ. అనిన విని కుంతియు.

ఉ. ఇంచుకపీనిశక్తి బరి ♦ కించక మించుగ సాహసించి నే
పంచినదానగా నితడు ♦ బాల్యమునం దొకనాడు నాదు చే
యంచునజాఱి క్రిందపడు ♦ నంత దనుక్షతిపెంపునన్ శిలా
సంచయమెల్ల జూర్ణమయె ♦ జంపగలా డితడా నిశాచరున్.

తే. అని సమాధానముంజెప్పు ♦ నంతలోన
నా వృకోదరుడిష్టాన్న ♦ మారగించి
చని బకస్థానమున కొక్క ♦ శకటమెక్కి
కూడుదినుచుండ రక్కసుం ♦ డొడుగఱచి.

కన్నడ - రూపకము

ప॥ ఎవ్వడవోరోరిబడుగ - యింతసాహసించితివీ ॥ఎ॥

అ॥ప॥ క్రొవ్వున నాకై తెచ్చిన - కూడుదిందువా పిడుగా ॥ఎ॥

చరణము

ఊడుము నీమేనికండ - లొలిచెద రక్తముద్రావెద
బండబెట్టి నీయెముకలు - పిండిపిండిగా గొట్టెద ॥నెవ్వ॥

క. అని చేసత్తువకొలఁదిగ
వెనుజఱచిన సుంతయేని ♦ బెదరక భీముం
డును తనుగానటు లన్నము
దినుచుండ నిశాచరుం డ ♦ తి క్రుద్ధుండై.

క. తరువొండుబెఱికి చేగొని
బిరబిర జనుదెంచుచుండి ♦ భీముడు వడి నో
గిర మెల్ల గుడిచి కోప
స్ఫురితారుణనేత్రుడై క ♦ పోలము లదరన్.

ఉ. సాలమహీజమొండుగొని ♦ చయ్యనదుష్టనిశాటునేయు, దా
గేలగలట్టి వృక్షమున ♦ గెవ్వననార్చుచు దైత్యుడేసె, నీ
లీల నొకింతపోరి బలు ♦ లిర్వురు జేసిరిహుంకృతుల్ భుజా
స్ఫాలననిస్వనంబులు ది ♦ వంబునుముట్టగ మల్లయుద్ధమున్.

ఆ. వె. గాలికొడుకు దనుజు ♦ కటికంఠదేశముల్
బట్టి జానుదండ ♦ ఘట్టనమున
వెన్నువిఱుగ బొడిచె ♦ బిశితంబుతో నవ
ద్వారములను రుధిర ♦ ధార లొలుక.

వ. ఇట్లు భీమసేనుండు బకాసురుం గెడపి తత్కళేబరం బీడ్చుకొనివచ్చి నగరద్వారసమీపంబున వైచి తద్వృత్తాంతమ్ము జననీ సోదరుల కెఱింగించి యేకచక్రపురవాసులకు జాటిచుండి రాక్షసోపద్రవం బుడిపె.

శ్రీ

మహాభారతము

ద్రౌపదీస్వయంవరము

కాంభోజి – రూపకము

ప॥ ద్రౌపదీస్వయంవర క – థాసుధారసము గ్రోలుడు॥ ద్రౌ॥

అ॥ ప॥ ప్రాపిత భవరోగముల బ – టాపంచలు గావింపుడు॥ ద్రౌ॥

చరణము

కలకాలము గష్టంబులు – కాపుర మొకచో నుండవు

వెలయగ జీకటిపోయిన – వెన్నెలవచ్చుట సహజము॥ ద్రౌ॥

సీ. ద్రుపద మహీనేత ♦ ద్రోణుచేత బరాభ

వంబంది కుంభ సం ♦ భవు వధింప

జాలు తనూజాతు ♦ శక్రనందనునకు

దేవి కాదగిన పు ♦ త్రికను వడయ

యాజమునీంద్రుని ♦ యాజకత్వమ్మున

వరకోకిలాదేవి ♦ పత్నిగాగ

బుత్రకామేష్టి స ♦ ల్పుడు కరవాల కో

దండ వర్మ కిరీట ♦ ధారు డగుచు

తే. గీ. నగ్నినుండి ధృష్టద్యుమ్ను ♦ డను సుతుండు

గృష్ణయను నొక్క సుతయు జ ♦ న్మించిరంత

బరిణయ వయస్కయైయున్న ♦ బాలనుగని

సచివముఖ్యులకనియె బాం ♦ చాల విభుడు.

ఉ. వీరలు పాండవేయులు త్రి ♦ విష్టపమాన్యులు నాడు దగ్ధులై
నారని లక్కయింటను వి ♦ నంబడు లోకవదంతి; యాదు దు
ర్వార పరాక్రమక్రమమును ♦ పార్థుడు వానికొసంగ గంటి నీ
వారిజనేత్ర నెట్లు పెర ♦ వానికొసంగుదు బుత్రి నక్కటా!

చ. అనిన బురోహితుండనె ♦ ధరాధిప చూచితినే నుపశ్రుతిన్
జననుత పాండవుల్ సుఖులు ♦ చాటగబంపు స్వయంవరంబనన్
విని నరపాలు డట్లుసలి ♦ పెన్ వడి, బాంధవు లందు సేరగా
జననిని వెంటబెట్టుకొని ♦ సాగిరి కాల్నడకం బ్రయాణమై.

వ. ఇట్లు బయలువెడలి రేబవళ్ళనక పోవుచు నొక్క నా డర్ధరాత్రంబున సోమశ్రవంబను తీర్థంబున గంగాస్నానార్థులై యర్జునుం డొక్క కొఱవింజేకొని దారిసూప నడచునెడ యువతీసహితంబుగ నందు జలక్రీడలాడుచున్న యంగారపర్ణుండను గంధర్వుండు పాండవుల యలికిడి విని ధనుర్ధరుండై వారికిట్లనియె

హిం॥ తోడి _ చతురశ్రగతి

ప॥ ఎవరావచ్చునది మా - నవులిటగ్రుమ్మరరాదనదు రేయి॥ నె॥
అ॥ ప॥ దివిజయక్షగంధర్వరాక్షసులు-తిరుగు వేళలందిటునిర్భయులై॥ఎ॥

చరణము

దూరముందు డీ వనమును గంగా - తీరంబును నాయవియేగావున
వీరభోజ్య మీపుణ్యభూమి, కు-బేరుసఖుడనంగారపర్ణుడను ॥ఎవ॥

తే. గీ. అర్ధరాత్రమ్మునన్నడ ♦ యాడువారి
నెంతవారలనేని గ ♦ హింతు మేము
ప్రాణములనాసయున్న బాం ♦ ధవుల కనిన
ననియె నిటు భయవర్జనుం ♦ డర్జునుండు.

చ. కడిమిగలట్టివీరులకు ♦ గావున నేయిటువచ్చినార మీ
యడవులు బుణ్యతీర్థములు ♦ నద్రులు సార్వజనీనములుగదా!
నడుగులు గట్టిపెట్టుమిక ♦ జాలును నోటికి బుద్ధిచెప్పు కొ
మ్ముడుగక యస్త్రశస్త్రవిదు ♦ లున్నెడ జూపకు నీప్రతాపముల్.

మ. అనుచున్నంత నిశాతసాయకములే ♦ యన్ మీఱి గంధర్వుఁడా
య్యాన ద్రోణప్రియశిష్యుఁ డస్త్రవిదుఁ డా ♦ నాగ్నేయబాణమ్ము తో
డన నేలం బడె బమ్మరిల్లి ఖచరుం ♦ డవ్వాని గాంతేయుఁడుం
గొనివచ్చెన్ సమవర్తి సూనుకడకున్ ♦ గొప్పుంది పెల్లీడ్చుచున్.

వ. అంతలో సంగారపర్ణు మనోవల్లభ యగు కుంభీనసి పాండవులను జూసి.

సావేరి — ఆది

ప॥ శరణు శరణు పతిదానమొసంగుడు - నిరుపమానకరుణానిధులార॥ శ॥
అ॥ప॥ శరణాగతరక్షణముకన్నను - పరమధర్మమొండున్నదె ధరలో॥ శ॥

చరణము

పిన్న పెద్దతారతమ్యమెఱుఁగక - తెన్ను దప్పి మిమ్మేమేమోయనె
నన్నలార, నానాథుమన్నింపు-డాలుమగలనెడఁబాపుటధర్మమె॥ శ॥

కం. అని మొఱలిడ విని ధర్మజు
డనఘుఁడు విడిపించె వాని ♦ ననుకంప మెయిన్
వినతుండై గంధర్వుం
డనియె త్రిలోకైకవీరు ♦ డగు క్రీడి కిట్టుల్.

మ. నను మన్నింపుము, దుర్మదాంధుఁడగు న ♦ న్నా! కామినీగోష్ఠిను
న్ననరుం డెంత వివేకియైన, త్రిజగ ♦ న్మాన్యున్నినుం గోరు ద
య్యనలాస్త్రంబిడి నాకు నావలనఁ గా ♦ మాశ్వంబుల న్నీవు గై
కొని మిత్రుంబలె జూచుకొమ్మనవుఁడా ♦ కుంతీసుతుం డిట్లనెన్.

తే. గీ. చెలిమి బాటించు హయములన్ ♦ వలసినపుడు
గొందు నీకడనుంచుమా ♦ గొనుము పావ
కాస్త్రమిచ్చెదనని యిచ్చి ♦ యచటు వాసి
చిత్తమలర భాగీరథి ♦ నుత్తరించి,

చ. చనిచని యుత్కచంబను ప్ర ♦ శస్త మహాత్తర పుణ్యతీర్థమం
దున దప మాచరించు విబు ♦ ధోత్తము ధౌమ్యుఁ బురోహితత్వమున్
గొని యటుపై బరాశరిత ♦ నూజహితమ్ముగ జేరఁ రంత గొ
బ్బున ద్రుపదక్షితీంద్రు పుర ♦ ముం బరిశోభితరాజవారమున్.

ఇట్లు కాంపిల్యనగరంబు సొచ్చి యందొక్క కుంభకార గృహంబున విడిసి తమ్మెవ్వరు తెలియంగకుండ బ్రాహ్మణవృత్తి నుండునంత ద్రుపదుండును పాండవమధ్యముం డగు క్రీడికి దన కూతునీయ సమకట్టి పాండుకుమారుల జాడ గానంబడకుంటచే నొక్క మత్స్య యంత్రంబు నిర్మించి విల్లు మోపెట్టి యద్దాని నెవ్వం డేసు బాణ ములగొట్టు నాతనికి తనయనిచ్చి వివాహం బొనర్తునని దేశ దేశమ్ములం జాటింపజేసిన నానాదేశ మహీనాథులు తమతమ బిరుదు లేర్పడ వేర్వేర పడగలంబన్ని భూమి గ్రక్కదల ద్రుపద పురంబుజేరి రాజ పురస్కృతులై స్కంధావారమ్ముల విడిసిరి. పాండు కుమారులు లక్కయింట హుతాశనున కశనంబై రని సంతసించు ధార్తరాష్ట్రు లగు దుర్యోధ నాదులు కర్ణాశ్వత్థామ భూరిశ్రవ స్సోమదత్తాదులం గలసివచ్చిరి. అంత బాంచాలపతి మహీపతులనెల్లర స్వయంవరరంగంబున నాసీనుల గావించి పూజించుచుండ దేశాధిపులెల్ల సభాభవన మలంకరించు చుండ, శల్య విరాట జరాసంధాదు లొకప్రక్క, కృష్ణబలరామకృత వర్మాది యదువీరు లొకవంక, మఱియు శిశుపాల సైంధవ భగ దత్త పౌండ్రక వాసుదేవాది వివిధ దేశాధీశులొక చక్క నాసీ నులై యుండునంతలో పుష్పమాలం గేలంగైకొని, పుష్పసాయకశ కుసుమేతరంబగు నాఅవసాయకం బన సర్వాభరణ విభూషితయై తటిల్లత వోలె జూపరకు మిఱుమిట్లు గొల్పుచు మందగమనంబున బాంచాలి రంగమధ్యంబునం బ్రవేశింప వివాహోపకరణ సంభా రమ్ములు సంసిద్ధముగా బురోహితుండు గాచియుండ ద్రుపదుండు రాజలోకము నెల్లం గనుంగొని లక్ష్యంబును జూపి యిట్లనియె.

ఝంపరులు

ఈ యంత్రము దెగనేయు విల్కాని - కిల్లాలగు నాపట్టి
తోయజాక్షింగొనుడు మీమీశ - క్తులి త్తఱిం జూపెట్టి
అనినన్ విని నానారాజపుత్రు - లాయంత్ర మేయగడగి
ధనువు నేని మోపెట్ట నేరకే - దలకిరి బీరములుడిగి

డాయర్రై రి కొందఱు మఱికొందఱు - డాసిపరికించి చనిరి
తోయజభవాదులకునే నియ్యది - సుస్తరమని వాకొనిరి
కడను భస్మమధ్యమ్మున నం దగ్ని - కణమువోలెగన్పట్టి
పుడమిసురుల నడుమనుండి వెల్వడ - గడగు క్రీడి పొడకట్టి.

వ. కృష్ణదేవుండు రహస్యంబుగ బలరామున కిట్లనియె.

చక్రవాకము - ఆది.

ప॥ అతడెవడో తెలిసితివా నీ వన్నా! మన మేనత్తకొడుకు నిజ ॥మత॥

అ॥ప॥ మతిమంతుడు వీరాగ్రణి పాండవ
మధ్యముండు మనముద్దుల బావమరది ॥య॥

చ ర ణ ము

ఫుల్లాంబుజముల నేలు కన్నుగవ - మోకాల్మిదికిజాఱు కేలుగవ
పల్లవారుణాధరమతివిశాల - వక్షస్థలమల్లదే పోల్చిచూడుమ ॥యత॥

తే. గీ. పాండుపుత్రులు వారణా ♦ వతమునందు
లక్కయింటను బడి దగ్గు ♦ లైరటంచు
కౌరవులు సంతసించుచు ♦ న్నారు గాని
వార లేవురు బ్రతికి యు ♦ న్నారు నిజము.

వ. ఇట్లు పలుకుచున్నంత.

క. నెడదయురమ్ముగ, పిడికిట ని
ముడు కొను, విశాలనేత్ర ♦ ములు దీపింపన్
బుడమిసురుల నడుమను వె
ల్వడ నొక్కడు వానిగని స ♦ భాసదులెల్లన్.

సీ. అవనీసురుడు మీన ♦ యంత్రమేయగ సాహ
సించినందుల కేవ ♦ గించినారు
రంగమధ్యమున ని ♦ ల్వంబడి ధనువుగ
న్నార వీక్షింపగా ♦ నవ్వినారు
తగ బూర్వపరిచితం ♦ బగు చాపముంబోలె
మోపెట్ట నిశ్శాంతి ♦ పోయినారు

తెప్పపాటున వ్రేటు ♦ దప్ప కాలక్ష్యంబు
గొట్ట ముక్కునవ్రేలు ♦ బెట్టినారు
తే. గీ. పోలతి పార్థునిగళమున ♦ బూలదండ
నెలమి వేయంగ గాంచి ల ♦ జ్జించినారు;
శల్యరాధేయులంత బాం ♦ చాల విభున
కలిగి తులువతనంబున ♦ బలికినారు.

అఠాణా _ ఆది.

ప॥ పేరందిన రాజు లిందరుండగ
పిల్లనొసంగుదువా - పేదపాఱునకు ॥పిల్ల॥
అ॥ కోరినీయంత క్రొవ్వనం దెచ్చు
కొన్నాడవు ముప్పు - చేసితివి తప్పు ॥పే॥

చరణము

సకల ధారుణీవరుల రావించి-సభలో నీవిటులపరాభవింతువ ॥సభ॥
బికిర మెత్తిజీవించు బాపన-య్యకుగన్ని యనిడగానీమన సెటులొప్పెను॥
ఉ. ప్రీతిగ పప్పుభోజనము ♦ బెట్టుటొ? సేల్వ లొసంగుటో? ధన
వ్రాతము లగ్రహారముల ♦ పారముగానిడు టొప్పు గాకిటుల్
కూతు నొసంగబోలునొకొ ♦ కూళతనంబున బాఱువానికిన్
ఛీ! తులువా వినింద్యమగు ♦ సేతలు ప్రాజ్ఞులు సమ్మతింతురే?
వ. అనవిని ధృష్టద్యుమ్నుండు కర్ణుంగని.
ఉ. బాలను యంత్రమేయగల ♦ వాని కొసంగుదుమంటి మందు భూ
పాలుర. కన్న యర్థ మెటు ♦ వచ్చును? కొట్టక పోయినాడవే
మీా? లలితాంగి నీకిడుదు ♦ మేగద, యూరక కారులాడగా
నేల? యదట్టులుంచి వచి ♦ యింపుము ముంధుగ నీవు రాజవో?
వ. అని పల్కునంతలో గర్ణుని మఱియు నవమానింప దలంచి కృష్ణుం
డిట్లనియె.
ఉ. అమ్మున మీానయంత్రము ర ♦ యమ్మున గొట్టగ జాలువాడె పో
కొమ్మను బెండ్లియాడు, కుల ♦ గోత్ర విమర్శన మున్నదన్న యం
శమ్మిట లేదు గావునను ♦ సర్వమెఱింగియు నేటికీ వివా

దమ్మా? లతాంగి పాఱునకు ♦ దకెక్కఁగదా యిక సూతనందనా!

కం. తలపోయ జతుర్వర్ణ
మ్ములవారి వివాహమాడ ♦ బోలును ద్విజుడున్
తొలిబాముశ సేపున్నెము
సలిపెనొకో ద్రుపదు డిట్టి ♦ జామాతకునై.

వ. అనిన రాధేయుండును.

ఉ. పాఱుడు నాల్గు వర్ణముల ♦ వారి గ్రమమ్ముగ బెండ్లియాడు టా
చారముగాని, ముందుగనె ♦ క్షత్రియకన్యను బెండ్లియాడు టా
చారముగాదు, ధర్మమెడ ♦ సల్పి కొమారిత బాపనయ్యకుం
గూరుచు భూవరున్ గెడప ♦ కున్న నధర్మము మేరమీరదే.

వ. అనిపలుకుచు ద్రుపదునిపై కుఱుకబోవునంత ద్రుపదుండును బ్రాహ్మణుల మఱువుసొచ్చిన నచ్ఛాందసులు దిగ్గునలేచి చెలరేగి కర్ణుంగని కోపించుచు.

బాగు - చతురశ్రగతి

ప॥ చూతువేమి లెమ్మొలెమ్మొ సుబ్బావధానీ
చేతగాని వారమా సోమావధానీ॥ చూ

అ॥ప॥ మూతిమీసొచగొట్టి వీని ముట్టుకున్న దోసమునకు
మునిగిగంగలో సహస్రగాయత్రి సేయంగవచ్చు॥ చూ॥

2. ఆరెంట తా బెట్టి పద్దెమ్ము - రామశాస్త్రి
మారిపంపకెంబు సేయు - మల్లుభట్టిరాత్రి
పోకొదీక్షితులు మన - వారి పరశురామముఖ్య
వీరులబిల్చుకరమ్మ - వీని గూబలెక్కఁదీయ॥ చూ॥

సీ. జారిలకంగ వ ♦ స్త్రమ్ములు ముడివైచి
ముందుగన్పడు వారి ♦ మోదువారు
దర్భాసనములు జి ♦ త్రాసనమ్ములు బట్టి
కసిమీర జనముపై ♦ విసరువారు
మొలనున్న పొడుముకా ♦ యలదీసి యెదిరిపై
రివ్వురివ్వున చేత ♦ శివ్వువారు

ప్రతిబింబముల్ సూచి ♦ పగతురంచని నిల్వ
టద్దముల్ పగులంగ ♦ గ్రుద్దువారు

తే. గీ. నుదకముం బుక్కిటంబట్టి ♦ యుమియువారు
గట్టిగా దొడపాశముల్ ♦ బెట్టువారు
నై విజృంభించు పాఱుల ♦ నర్జునుండు
గని నివారించి సూతసం ♦ దనున కనియె.

కళ్యాణి – ఆది

ప॥ ననుజయించి పాంచాలుని గవయుము
నాముంగడ జూపుము నీ బీరము॥ నను

అ॥ప॥ తనతనయను నాకిడు టపరాధమ
తగవుమాలి ప్రేలెదు సూతాధమ॥ నను॥

1. మదముబట్టి కన్నుమిన్నుగానవు – మది నొకింత మంచిచెడ్డలరయవు
రథముదోలి బ్రతుకందగువానికి–రాచపాడినీ కేమి తెలియురా॥ నను॥

సీ. రోమపాదమహీంద్ర ♦ రుండు శాంతాసతీ
మణి ఋష్యశృంగ స ♦ న్మౌనికిడడె ?
శర్యాతిధారుణీ ♦ శ్వరుడు సుకన్యాల
తాంగి నాచ్యవన మ ♦ హర్షికిడడె ?
నళమేదినీజాని ♦ నళినీ కుమారి నా
మాద్గల్యుడను మహా ♦ మహున కిడడె ?
మఱి విదర్భావనీ ♦ వరుడు లోపాముద్ర
ననఘున కాయగ ♦ స్త్యునకునిడడె ?

తే. గీ. పూర్వరాజేంద్రు లిట్లు ము ♦ న్మొందుగానె
తమ తనూజల బ్రాహ్మణో ♦ త్తముల కొసగు
చుండు టాచారమై వచ్చు ♦ చున్నదనగ
నిందు ద్రుపదక్షితీంద్రు త ♦ ప్పేమి గలదు ?

తే. గీ. ధనువు మోపెట్టి యంత్రముం ♦ దునుమలేక
యుఘిద నాకబ్బుటం గని ♦ యోర్వలేక

సమరమున నన్నెదుర్కొన ♦ శక్తిలేక
ద్రుపదుపైబడ జూతువా ♦ తులువ ! నీవు.

వ. అన విని రాధేయుం డబ్బురపడుచు,

ఉ. ఎట్టును మేదినీసురుల ♦ కిట్టి పరాక్రమ మెన్న డేని గ
న్పట్టదు, నన్నెదుర్కొనగ ♦ వాసవశంకరభార్గవార్జునుల్
దొట్టి మహాధనుర్ధరు ల ♦ లో నెవడేని యొకండుగావలెన్
జెట్టివి గావునన్ దొలుత ♦ జెప్పుము వారల నీ వెవండవో.

వ. అందుల కర్జునుం డిట్లనియె.

తే గీ. ఏ నెవండనో తెలియ నీ ♦ కేల ? కలన
నా యెదుర నిల్చి చేవ గ ♦ న్పఱుపరాదె!
వాసవాదులవోలె దే ♦ వతలలో నె
వండగా నెందునను విజ ♦ యుండ నరుడ.

మ జ రు లు

అనిపల్కుచు గర్ణునిపై దలపడు - నంత భీమ సేనుండు
తనపై గవిసిన శల్యు ద్రెళ్ళ నే - సె నంతక సన్నిభుండు
యింద్రసుతుం డవలీల గర్ణు నో - డించి హర్షమున జెలగి
చంద్రాననగొనిచనె గుంభకార - సదనమున గుంతి కలగి.

మ. తడవయ్యెన్ సుతులేగి యుత్సవము సం ♦ దర్శింప, రారింతకున్
గడుదుర్మార్గులు కౌరవుల్ తనయులన్ ♦ శంకించి గుర్తించి యే
చెడుగుంగూర్చిరొ? బిడ్డలెట్లుమఱలన్ ♦ సేమంబుగా గన్నులం
బడువారో గద! నీవదిక్కు కరుణా ♦ పారీణ! సర్వేశ్వరా!

క. అని కుంతి జాలివడు నెడ
ననిలజ కర్ణాసమేతు ♦ డై మోదమునన్
జనుదెంచి శక్రతనయుడు
జననికి గేలోడ్చియనియె ♦ చతురత మెరయన్.

భైరవి _ ఆది.

ప॥ భిక్షదెచ్చితిమమ్మా - ప్రియమార నేడు ॥భి॥ -

అ॥ ప॥ అక్షీణకటాక్షు డాశ్రితావను-డంభోజదళాక్షు సత్కరుణ ॥భి॥

చరణము.

ధరణీబృందారకచూడామణి - నిరుపమాన కోదండవిదగ్రణి
పరమపూజ్యుఁ డాచార్యుఁడునగు కుం - భసంభవాశీర్వాదంబున ॥భి॥

2. అనవరతలోచనాభిరామమై - అఖిలలోకసన్నుతి భాజనమై
అనుపమానంద సంధాయకమై - యనితరజనదుర్లభమై తగు ॥భిక్ష॥

తే. గీ. అనినవిని కుంతి ముదమున ♦ నన్నలార
యనుభవింపుడు మీ రేవు ♦ రనుచు గ్రీడి
వెనుక లజ్జావనతముఖి ♦ వనజయగు వి
భీతహారిణేక్షణం గని ♦ విస్మయపడి.

వ. ధర్మతనూజుంగని

చ. అనుజుఁడు భిక్షదెచ్చితి న ♦ టంచన నెప్పటియట్లు లేవురున్
గొనుఁడనియంటి నా నుడుల ♦ కుం బ్రతికూలముగల్గ దెన్నఁడున్,
దనయులు మామకాజ్ఞ జవ ♦ దాటరు మీరలు, పెండ్లియాడ జె
ల్లునె యొకకన్య నేవురు వి ♦ రుద్ధముగా, తెరు వేది? **నాయనా!**

చ. అనవిని ధర్మనందనుఁడు ♦ నర్జున! యంత్రము నేసితీవె గా
వున సతి నీవ గైకొనగ ♦ బోలు వివాహముగమ్మన న్నరుం
డనె యవివాహితుండవగు ♦ నగ్రభవు నిన్నువీడి మున్నుగా
ననుజుఁడ బెండ్లియాడ జన ♦ దట్లగుటం గొనుమీవె రాణిగన్.

వ. అనిపల్కు నవసరంబున బలరామకృష్ణులు సోదర చతుష్కమధ్యం
గతుండగు ధర్మజాతుంగన నేతెంచి, యుధిష్ఠిరునకుం గుంతీదేవికిని
మ్రొక్కి భీమార్జున నకుల సహదేవులంగని కౌఁగిలించుకొని.

ఆభోగి - రూపకము

ప॥ ఎన్నాళ్ళకు కనుగొంటిమి - కన్నులపండువుగా మి॥ మ్మ॥
ఉన్నారా సుఖులై మీ - రుర్వి బావమరఁదులార॥ యె॥

1. దుర్వినీతకౌరవ్యులు - ద్రోయు విపజ్జలధి గడచి
సర్వేశ్వరుకరుణ పున - ర్జన్మమెత్తి వచ్చితిమి॥ మ్మా॥

2. కర్మవశమున నేదేని - కష్టము ప్రాప్తించుగాని
ధర్మాత్ములయెడ సూర్యో - దయమున తమసువలె దొలగు॥ నె॥

తే. గీ. భూసురులయందె మిముగాంత ♦ బోల్చివాడ
నవల మనయర్జునుడు మీన ♦ యంత్రమేసి
కర్ణు దరుమాట, వడముడి ♦ గడగి శల్యు
దాకుటయు మీవిధమ్ము స్ప ♦ ష్టీకరించె.

వ. అని యిట్లు సంభాషించుకొను కృష్ణ కుంతీకుమారుల సంభాషణమ్ము
జాటుననుండి విని ధృష్టద్యుమ్నుం డతిత్వరితముగ నేగి వారివిధం
బెల్ల ద్రుపదున కెఱింగింప నతండును సంతసించి సగౌరవంబుగ
బాండవుల రావించి యేవురకుం బాంచాలి నిడి వివాహంబొనర్ప
సంశయించుచున్నంతలో నయ్యెడకుం గృష్ణద్వైపాయనుం డరు
దెంచి పూజితుండై యిట్లనియె.

కమాచి _ ఆది

ప॥ పిల్లనొసంగుమువీరి లేవురకు-విధివిధానమిదియద్రుపదక్షితీంద్ర॥ పి॥
అ॥ ప॥ తొల్లియీమె మౌద్గల్య మహాముని
కిల్లాలై బరగె - నింద్రసేనయనుపేరను॥ పి॥

చ ర ణ ము

పరమపతివ్రతగావున నిరతము
పరిచర్యలుసేయు కుష్ఠురోగియగుమగనికి॥ ప॥
వరునివలన సౌఖ్యము లవమేనియు
వడయనేర కకటా దేహముచాలించెను॥ పి॥

సీ. తనువుసాలించి యం ♦ తట గాశిరాజను
రాజర్షికొకట ద ♦ నూజయగుచు

జనియించి కన్యాత్వ ♦ మున బెద్దకాలమ్ము
గడపి నిర్వేదించి ♦ కడకు శంభు
గుఱిచి ఘోరతపమ్ము ♦ నెఱప, యమానిలేం
ద్రాశ్వినుల్ దాని దే ♦ హాంతరమున
బత్నిగాఁ గోరి, రీ ♦ శ్వరుడు ప్రసన్నుఁడై
వరము వేడుమటన్న ♦ వారిజాక్షి

తే. గీ. యేనుమాఱులు పతిదాన ♦ మిమ్మటన్న
రమణు లేవురు దేహాంత ♦ రమున నగుదు
రనిచనెన్ శూలి; యాపె యీ ♦ యాజ్ఞసేని,
పాండుసుతులు యమాద్యంశ ♦ భవులు నిజము.

క. అనవిని వేదవ్యాసుని
యనుమతమున యాజ్ఞసేని ♦ నయ్యేవుర కొ
య్యన నొసగి మహావైభవ
మున బెండిలిజేసె ద్రుపద ♦ భూవరు డంతన్.

శ్రీ

మహాభారతము

సుభద్రాపరిణయము

హిం॥ తోడి - ఆది

ప॥ వినుడు సుభద్రాపరిణయసత్కథ-వినిపించెద నేడు ? హితమనోవ్యథ॥

అ॥ తనివిసనదు భారతకీరులచరి-తం బెంతకు విన్న నవ్యామృతం బెన్న॥వి॥

చరణము

వీరలాపాండవేయులు ద్రుపదుని-వీటనుండునంతచారులవలన దెలిసి
కౌరవాగ్రజుడుకడువిచారించి-కడగియొక్కనాడుతండ్రికిట్లనియె ॥వి॥

ఉ. ఏవ్వరు లక్కయింట నుర ♦ ణించిరి పాండవు, లింకనాకు ధా
త్రీవలయమ్ము సర్వమున ♦ దీనముగాగల్గదంచు నమ్మితిన్;
దైవవశమ్మునన్ బ్రతికి ♦ ద్రౌపదిగూడుక యున్నవారు మో
దావహులై వసించి ద్రుప ♦ దక్షితినాథుని పట్టణంబునన్.

శా. రానేవచ్చెను లక్కయింటనిడి కా ♦ ల్పంజూచినా మన్నవా
దీనాడయ్యెదిపోదు పొమ్మనిన, సా ♦ ధింతున్ విరోధమ్ము, మా
మానేత్రమ్ములు ద్వేషగర్భితములే ♦ మాడిక్కు బ్రశాంతింప వా
పైనింజూతముగాక, పాండవుల బి ♦ ల్వంబంపుమీ వీటికిన్.

సీ. కల్పింతు నన్యోన్య ♦ కలహముల్ పాండుభూ
పాలతనూజ పాం ♦ చాలురకును
సేయింతు నెడబాటు ♦ చెలువకారణముగా
దివిరి కౌంతేయమా ♦ ద్రేయులకును
పుట్టింతు విముఖత్వ ♦ మున్ గృష్ణపై బాండ
వులకు వేర్వేఱ భా ♦ ర్యలనుగూర్చి

తొడరింతును విరక్తి ♦ ద్రోవది కా పాండు
పుత్రులపై గల ♦ మోహాముడిపి

తే. గీ. తొలుత భీముని వధియించి ♦ బలవిహీను
లగు యుధిష్ఠిరపార్థుల ♦ యముల గెడపి
ద్రౌపదిను మేలుకొందు ని ♦ ష్కంటకముగ
వారలంబిల్వబంపు స ♦ త్వరము, తండ్రి!

వ. అన విని ధృతరాష్ట్రుండు మతిమంతులతో విచారించి చేయుదమని భీష్మ ద్రోణ విదుర కృపాశ్వత్థామ సోమదత్తాదులం బిలువం బంచి దుర్యోధను విధానం బెఱింగింప భీష్ముండు సుయోధనున కిట్లనియె.

శంకరాభరణము - ఆది

ప॥ తెలివి మాలి దాయాదుల వైరము
దెచ్చుకొనకు విను నాయుపదేశము ॥తె॥

అ॥ ప॥ బలవంతులు గుణవంతులు కొంతే
యులు నలువురకుం దలలో నాల్కలు ॥తె॥

చ ర ణ ము

కౌరవులని పాండవులని భేదము గన్పట్టదు నాకుసను లుభయులును
మీరువారుపంచికుడువ మేలగు "పోరుసష్టమునుబాంధదులాభమగు"॥తె॥

చ. భరతకులాగ్రగణ్యుల, స ♦ భాజనయోగ్యుల, భ్రాతృపుత్రుల
న్నిరుపమధర్మతత్పరుల ♦ నీ పినతండ్రికుమారులన్ మనం
బెఱియ వధింపజూడకు మి ♦ దే కులనాశనకారణం బగుం
'జెఱుపకురా చెడే'వని వ ♦ చింతురుగాదె బుధుల్ సుయోధనా!

సీ. అనిసినాలించి యం ♦ ధనృపాలు డప్పుడ
వేయుల రావించి ♦ విదురు నంపి,
కరిపురి నేనువ ♦ త్సరములు దుర్యోధ
నాదులతోనుండు ♦ నంత ధర్మ
సంభవు నర్ధరా ♦ జ్యమ్మున కభిషిక్తు
సలిపి వారికి నిజా ♦ సమ్ము నాగ

ఖాండవప్రస్థమ్మును ♦ గావించి యొలమి నం
పగ ధర్మజాదు లా ♦ వలనికి జని
తే. గీ. యమరనాథు డింద్రప్రస్థ ♦ మనజెలంగు
పురవరంబొందు విశ్వక - ర్మరచితమ్ము
వాసుదేవ ప్రియమ్ముగా ♦ వారి కొసగ
ధర్మజుండందు శుభముహూ ♦ ర్తమున విడిసె.

మ. యమారుతము _ రూపకము

ప॥ భళిరా తత్పురవరంబు - వసుధకలంకారంబు ॥భ॥
అ॥ ప॥ తలపగ సిరికాటపట్టు - ద్వారకకదితోడబుట్టు ॥భ॥

చ ర ణ ము

వేదవిదులు భూదేవులు - వీరవరులు ధరణీధవు
లాదెస జేరులు కుబేరులు-ప్రభుభక్తిపరులు పాదజులెల్లరుహాళికులు॥మి॥
సోదరులంబలె పరపురు - షులగనుగొని నిజకులమ
ర్యాదనిలుపు బరమపతి - వ్రత లావీటివెలందులు ॥భ॥

ఉ. లేరు దయావివర్జితులు, ♦ లే రవివేకులు, లేరు దుండగుల్
లేరు దురన్నభక్షకులు, ♦ లేరు ని రక్షరకుక్షులున్, దురా
చారులు లేరు, లేరువ్యభి ♦ చారులు, చోరులు లే, రసత్యవా
చారతు లప్రయోజకు ల ♦ శాంతు లభాగ్యులు లేరు తత్పురిన్.

వ. ఇట్టి యింద్రప్రస్థపురంబున ధర్మజుండు నల్వురు తమ్ములుం దనకు విధేయులై యుండ సర్వజనానురంజకమ్ముగ బ్రజా పరిపాలనం బొనర్చు నెడనొక్కనాడు నారదమహర్షి యతనిపాలికరుదెంచి సత్కృతుడై తిలోత్తమాకారణంబున సుందోపసుందులు మరణించిన వృత్తాంతం బెఱుకపరచి ద్రోవది యొక్కొక్కనియింట నొక్కొక్క యేడుండునట్లును, ద్రోవదియున్న యింటికి బెఱవారు సనకుండు నట్లును,చని రేని పండ్రెండు నెలలు తీర్థసేవ సేయునట్లును సమయంబు సేయించి యథేచ్ఛంజనియె. కొండొకకాలంబున కొక్కనా డొక విప్రుండు ముచ్చులచే దనహోమధేనువుం గోల్పడి యాక్రోశించు చుండ విజయుం డదివిని పాంచాలీసహితుండై యున్న ధర్మనందను

నాయుధాగారంబుసొచ్చి ధనువుంగొని చోరులంబరిమార్చి బ్రాహ్మ
ణునకు గోధనంబొసంగి క్రమ్మఱవచ్చి యుధిష్ఠిరునకు మ్రొక్కి
యిట్లనియె.

చక్రవాకము - ఆది

ప॥ సమయభంగముగ నరుదెంచితి నీ సదనంబునకేను -
అన్నా సుగుణ సంపన్న ॥స॥

ప॥ అమరమునీంద్రునికడ నుడివినయటు - లాచరించువాఁడ
ద్వాదశమాసిక వ్రతము ॥సమ॥

చరణము

చోరులంగెడపి గోధనమును భూ ♦ సురునకిడు తలఁపునన్
ధనువునకై నీయిలు జొచ్చితి
పేరందినరాజులమై ధర్మము - మేరమీఱు నెడలన్
నల్వురు మనల బరిహసింతురు ॥సమ॥

తే. గీ. పలికిబొంకుచున్నఁడు మన ♦ భరతవంశ
మందు మందునకైన లే ♦ దఖిలధర్మ
విదుఁడవీ వటుగాన వే ♦ వేగ నాకు
సెలవొసంగుము భూ ప్రద ♦ క్షిణ మొనర్తు.

వ. అనవిని ధర్మజుండును.

చ. కుముదహితాన్వయుల్ చకిత ♦ గోకుల విప్రవధూజనావన
క్రము, లటుగాన భూమిసుర ♦ కార్యముదీర్చితి వట్టి నీకు పా
పము ఘటియించునే? సమయ ♦ భంగముగాదిది రాజధర్మ ము
త్తమగతి నిర్వహించితివి ♦ తమ్ముఁడ! పోబనిలేదు యాత్రకున్.

వ. అనవిని యర్జునుండును.

ఉ. గోవనితాద్విజావన మ ♦ కుంఠిత పుణ్యమొ లేక పాపమో
దేవుఁడెఱుంగు, నేవురము ♦ దేవమునీంద్రుని సన్నిధానమం
దావిధి బాసజేసి యిపు ♦ డందులకున్ వెలిగా జరించుచో
కోవిదలోక మీపయిని ♦ కుంతికుమారుల గేలిసేయదే?

ద్విపద

అనవినిధర్మజుం - డంగీకరించి
యనుజాతునంప, బ్రా - హ్మణులు దీవించి
వెనువెంటరా గ్రీడి - చని తీర్థసేవ
యొనరించునెడల యో - గ్యుల మహీదేవ
గణము బూజించుచును - గనె ముదంబూని
ఘనలోక పావనిన్ - గంగాభవాని,
స్నాతుఁడైయున్న వా - సవసూనుజూచి
కౌతుకమ్మున నాగ - కన్య యులూచి

మోహన - రూపకము

ప॥ అందమైనవాఁడు వీ - డౌరా నాకీడుజో॥ డం॥
అ॥ ప॥ ఇందిరాసతీ నందను - డైనగా డీ యందగాని॥ కం॥
1. మోవి జాతికెంపు నగు - మోము కళల నింపు
దేవమానవుల నితనికి - దీటువచ్చు సొగసరి లే- డం॥

ఉ. ఈ సుకుమారగాత్రు, జగ ♦ దేక ధనుర్ధరు గ్రీడిఁగూడి సం
భాసిత భర్మ హర్మ్యమున ♦ వారిజసాయకదివ్యసంగరో
ల్లాసము గాంతునంచు, జప ♦ లాలసు నిందుకులప్రదీపు న
వ్వాసవి కన్నుఁబ్రామిగొని ♦ వచ్చియునిల్పె నిజాంగణంబునన్.

తే. గీ. సిలుపగా జపమెప్పటి ♦ వలె సలుపుచు
గొంతవడికి గన్దెఱచి వా ♦ కొనియె దరుణి!
యెవ్వ తెవునీవు? నన్నిట ♦ కేల దెచ్చి
తీవు? చెప్పుమన బల్కె నా ♦ తీవబోఁడి.

శహాన - ఆది

ప॥ ఇది పాతాళ ములూచి యంద్రుఁడు భుజ
గేంద్రుఁడైన కౌరవ్యుని కూతుర॥ నిది॥
అ॥ ప॥ మదవతీ మదన - నిను మోహించితి
మాయగావించి - నిన్నిట దెచ్చితి॥ నిది॥

చరణము

తావకీన సత్కీర్తి మాజగతి - దవిలి వేనోళ్ళ గీర్తింపగవిని
నీ వయోరూపములకబ్బురవడి - నేమెచ్చితిదెచ్చితిమనసిచ్చితి॥ ని॥

ఉ. కాను వికారమెల్లరకు ♦ గల్గుట నైజము, గాని ముందు నా
కీమణి మోహమున్ వెలువ ♦ రింపదు పూరుషవోలె, బేలనై
ప్రేముడి వెల్లడించి విప ♦ రీతగతిం బ్రతిమాలుచుంటి, నీ
లేమ తనంతగోరెనని ♦ లేనివిరాగము జూపబోకుమా.

వ. అన విని యర్జునుండును,

చ. సరి సరి, దానికేమి యొక ♦ సంగతి విన్మిటు బ్రహ్మచర్యమున్
నెఱపుచు భూప్రదక్షిణము ♦ నే నొనరింపగ బుణ్యతీర్థముల్
దిరుగుచునుంటి, నల్పుని గ ♦ తింగయికొన్నవ్రతమ్ము వీడి సుం
దరి! నినుగూడు టొప్పునో?♦నా పయి నిందను వైచుటొప్పునో?

వ. అనిన నులూచియు.

క. ఎఱుగుదు మీ పలికిననుడి
సుర ముని కడ, నస్త్రశాల ♦ జొచ్చుటయు, యుధి
ష్ఠిరు నాదేశమ్మున నీ
వరుదెంచుట తీర్థసేవ ♦ కై, మహనీయా!

చ. వ్రతములు, తీర్థయాత్రలు, జ ♦ పమ్ములు, మానితదాన ధర్మముల్
సతతము బ్రాణదాన సదృ ♦ శమ్ములుగావు, మదీప్సితం బసం
గతమగునేని పో విడుతు ♦ గాయము నేడు మనోజవేదనన్
బతితము గట్టుకొందు, వ్రత ♦ భంగము జేకుర దో మనోహరా!

తే. గీ. పొలతివలచిన బురుషుండు, పూరుషుండు
వలచిన బొలంతి లోలోన ♦ వలపు గలిగి
పైకి బింకపుసేత లే ♦ ర్పడ నటింతు
రిదియె కాముక లక్షణం ♦ బే నెఱుగుదు.

వ. అని పల్కునంత నర్జునుండు దాని మనోరథంబు దీర్ప దలంచి.

కాఫీ-ఆది

ప॥ వ్రతభంగంబగు గాక సుందరీ-వశమైతిని నీకు విరహాగ్నిబడకు॥వశ॥

అ॥ ప॥ పతితమో పున్నెమో విచారింప - వలనుగాదు మనకు
సమయోచితమే కర్తవ్యము ॥ప్ర॥

చ ర ణ ము

సూనశరుని క్రొవ్వాడి కోలలకు - స్రుక్కకుండ దరమా
పరమ మహర్షుల కైనను।
మీననయన వాడివయసు వారము - గాన తలప మనమెంత
వీడు మిక వలవంత ॥ప్ర॥

చ. రతనపుటందియల్ నడక ♦ లన్ ఘలు ఘల్లుమనన్, పయోధర
ద్వితయభరమ్ము సైపసగ ♦ తిన్ వడి గౌనసియాడగా, దర
స్మిత వదనారవిందయయి ♦ చేడియ చెంతకు జేరి నిల్చినన్
వ్రతములు సాగునే? జప త ♦ పమ్ములు సెల్లునె? వేయునేటికిన్.

మం జ రు లు

నాగసతి గనెనిరావంతుడను త - నయు సద్యోగర్భమున
వేగుజామునకు నింద్రసూను ని - ల్పెను గంగాతీరమున
జగతీసురులకు భుజగలోకమున - జరిగిన వృత్తాంతంబు
నగవైరిసుతుం డెఱిగించి ప్రయా - ణంబయ్యె తత్క్షణంబు.

సీ. హిమవన్నగేంద్ర మీ ♦ క్షించి యాపై నగ
స్త్యవటమ్ము గనుగొని ♦ యచటినుండి
వెడలి పూత హిరణ్య ♦ బిందుతీర్థంబాడి
నైమిశారణ్యమ్ము ♦ నను నడుగిడి
తరలి ప్రయాగ కం ♦ తట మణికర్ణిక
న్గాంచి కాశీపట్ట ♦ ణంబు జేరి
సను దెంచెను మహేంద్ర ♦ శైలమ్మునకును ద్రా
క్షారామమునకు శ్రీ ♦ శైలమునకు

తే. గీ. నవనిసురుల కయ్యెడల దా ♦ నాదికము లొ
సంగి తృప్తుల గావించి ♦ శక్రసుతుడు
వాసిమై పదమూడవ ♦ మాసమునను
తగ బ్రవేశించి మణిపూర ♦ నగర మందు.

గీ. ఆపురంబేలు చిత్రవా ♦ హను, డతండు
తనతనూజాత చిత్రాంగ ♦ దయను దాని
పాండుతనయునకిడి మహా ♦ వైభవంబు
దగ వివాహమ్ము గావించి ♦ ధన్యుడయ్యె.

ఇట్లర్జునుండు చిత్రాంగదను వివాహంబై యంగజక్రీడలనోలలాడుచు నొక్కనాడు తత్సమీపంబుననున్న సౌభద్ర పౌలోమ కారంధమ ప్రసన్న భారద్వాజంబులను పంచతీర్థంబులంగని యందు స్నానంబొనర్చి తపస్సంపన్నుండగు నొక్క బ్రాహ్మణుని శాపమ్మున మహాగ్రాహమ్ములై నీటబడియున్న వంద, సౌరభేయి, సమీచి, బుద్బుద, లత యనువారల శాపవిముక్తులంజేసి మగిడి మణిపూరు పురమ్ముజేరి చిత్రాంగదయందు బభ్రువాహనుండను పుత్రుంబడసి యటనుండి పయనమై సమస్తతీర్థముల సేవించుచు, గడకు ద్వారవతీపుర సామీప్యమ్మున కరుదెంచి, సుభద్రాంజూచుతలంపున నప్పురంబున నొరులు తన్నెఱుంగకుండ యాదవులు యతుల కతి భక్తులగుటంజేసి కృతకయతివేషధరుండై చరించు పాండవమధ్యముని ప్రభాసతీర్థమ్మున పుండరీకాక్షుండు గుర్తించి యతిస్నేహమ్మునం గౌగిలించుకొని యెల్లవారి కుశలమ్ము లడిగి సుభద్రయందాతడు బద్ధానురాగుండగుట నుపలక్షించి యతనిందోడ్కొని ద్వారకాపురంబునకు సనుదెంచి రైవతకాద్రిపైనుంచి యామరునాడు రైవతకమహోత్సవమ్ము సాటించి యాదవులెల్లర నయ్యెడకు రావించి యాతనికి నమస్కరింపజేసి చాతుర్మాస్యమయ్యెడనొనర్ప బలరామాది యాదవులచే బ్రార్థింపజేసి పరిచర్యార్థంబు సుభద్రను నియోగింప.

సీ. ముఖసరోజమ్ముపై ♦ ముసరు బంబరములం
గసి దోలుకొనలేక ♦ విసువుకొనుచు
నధరబింబమ్మున ♦ కాశించి పై వచ్చు
శుకపాళి విడదిక ♦ మకలువడుచు
జనుగట్ల విహరింప ♦ మునుకొనివెన్నంటు
శారికావితతి మ ♦ త్సరముబరపి

కరపల్లవమ్ముల ♦ దరిజేరు పెనుగండు
కోయిలపిండును ♦ గూకలిడుచు

తే. గీ. పదునిడిన పుష్పసాయకు ♦ ప్రదరమనగ
నన్నయానతి రైవత ♦ కాద్రి కరిగి
యతివరేణ్యునకు న్నమ ♦ సర్కృతులొనర్చి
భయము భక్తియు వినయము ♦ ప్పతిల బలికె.

జంఝూటి _ ఆది

ప॥ సామి నీకు పరిచర్యగావింప-జనుదెంచితి నాపెద్దలయానతి॥ సామి॥
అ॥ ప॥ నీమనోరథము దీర్చివేయేల-నేధన్యురాలనగుదు నీలీల॥ సామి॥

చ ర ణ ము

కామాదులగెలిచినమిము గనగా-కన్నుదోయి ముస్నేమినోచెనో
కామితార్థ సంధాయకం బమల-కళ్యాణాత్మకమౌను మీరాక॥సా॥

క. ముదమొదవగ గనుసన్నల
సదమలమతి బరిచరింప ♦ జనుదెంచితి నీ
వెదనింత సంశయింపక
యదియిదనక వలయుసేవ ♦ లందుము సామీ!

వ. ఇట్లుపలికి యతివరేణ్యునకు సేవలొనర్చుచుండ నతండును,

సీ. ననబోడి చెలువమ్ము ♦ గనువిచ్చి చూడంగ
వలనుగాకుంట గ ♦ న్నులఁబమోడ్చు
కోమలికై దండ ♦ గొన నాసపడి వేగి
రము గూడదంచు దం ♦ డముధరించు
నెలతకెమ్మోవి తే ♦ నియలాన పీల్గాక
యల కమండలుజలం ♦ బాచమించు
వగలాడిబల్కరిం ♦ ప గడంగి తగవు గా
దని పల్కు 'నారాయ ♦ ణా' యటంచు

తే. గీ. మనసుముందునకున్ సిగ్గు ♦ వెనుకకు దిగ
లాగ నెటు సాహసింపనే ♦ రక, పలుమరు

నుస్మరించును వేడి ని ♦ ట్టూర్పుబుచ్చు
నకట! కుహనాయతీంద్రు డ ♦ య్యర్జునుండు.

సీ. కనుసన్న జేసి ర ♦ మ్మంచ సామి సెలవేమి
యన బూలు తెచ్చితి ♦ వా యటంచు
చేనీవగ మహాను ♦ భావ! మీయాజ్ఞ యే
మన వేగవడ్డింపు ♦ మా యటంచు
చిఱునవ్వునవ్వ మీ ♦ చిత్త మేమన్న నీ
సేవలకున్ సంత ♦ సిలితినంచు
పెదవులన్ నిఱువ త ♦ ప్పిదమేమనక బహూ
కృతిజేతు నీకు నే ♦ గతి నటంచు

తే. గీ. లోఁగలుగు గాఢతరకామ ♦ రాగమెల్ల
బయలుసేయంగ సంకోచ ♦ పడుచు వలయు
నితరవాంఛల వెలిబుచ్చు ♦ నెంతయేని
కష్టసాధ్యము తొలి మాట ♦ గలుపు కొనుట.

చ. అనిమిషరాజనందను స ♦ మంచిత రూపవయోవిలాసముల్
ఘనముగ విన్నదాట సరి ♦ గా యతిశేఖరునందు నట్టి ల
క్షణములగాంచి యబ్బురము ♦ గా ననుమానపడున్ సుభద్ర, కా
దనుకొను నుండరేయనుచు ♦ నచ్చుగ మానిసి బోలు మానిసుల్.

వ. అని తలంచుచు నొక్కనాడు యతివర్యుంగని.

హి॥ తోడి - మిశ్రగతి

ప॥ ఓయతీంద్ర దయానిధే మి - మ్మొకటి యడుగ దలంచి యుంటిని-
నా యెడల గరుణించి తెలిపెదరా సర్వజ్ఞులున్ మహా - నీయ
మూర్తులు కాలవిదులు గదా ॥యో॥

అ॥ ప॥ ఏయేదేశము లేయే తీర్థము - లేయేవనము లేయే నగేంద్రము
లేయేనగరము నీకు జూచితిరి - యందందు గల యేయే విశేషము
లీరు గాంచితిరి ॥ఓ॥

చ ర ణ ము

మీర లమరావతికి బ్రతినై - మీరునింద్రప్రస్థమును గను-లార నెందెం
దైన జూచితిరా - తన్నగరమున ధీయుతుల గుంతీసుతుం గనుగొనిరా-
వార లెల్లరు సుఖముగా ను - న్నార గుణధర్మాభిరతులై - వారిలో
వీరాగ్రగణ్యు బురం - దరసూను నర్జును - పాపవర్జను మీర లెఱు
గుదురా ॥ఓయతీంద్ర॥

తే. గీ. అన్నయూనతి దీర్ఘయా ♦ త్రాభిగమను
డయ్యె నర్జునుడనివింటి ♦ నమ్మహాత్మ
మీర లెవ్వైడనైన గ ♦ న్నారలో కొ-?
క్రమ్మఱి పురంబుజేరు వా ♦ ర్తలు దెలిసెనె?

వ. అన విని కృతకయతిగ్రామణియు.

క. కనుగొంటిని తన్నగరము
గనుగొంటిని పాండవుల, సు ♦ ఖమ్మున నున్నా
రనిమిషరాజతనూభవు
గనుగొన్నాడ నతడేమి ♦ గావలె నీకున్ ?

వ. అనిన నాకృష్ణసోదరియు.

మోహన - చతురశ్రగతి

ప॥ దైవసములు మీపట్ల నాకింక - దాపరికంబేటికి ముమ్మాటికి॥ దై॥
అ॥ప॥ వావికతడు మేనత్తకొడుకుగా-వలయునాకునిజముమహానుభావ॥

చ ర ణ ము

కుంతినాకు మేనత్త తనకునే - కోడలినగుదునటంచు జెప్పికొను
యెంతయు నాతలిదండ్రుడు లనుకొందు - రింద్రసుతుడు తమకల్లుడౌ
నంచు॥ దై॥

క. నరు నెందు గాంచి రిచ్చటి
కరుదెంచునె ? పెద్దవార ♦ లనుకొనుమాటల్
జరుగునొకో ? కరుణన్నా
కెఱిగింపుడు కాలవేత్త ♦ లీరు మహాత్మా !

వ. అనవిని,

సీ. ఏమందు నాయన ♦ యే మేముగా నుంటి
మెమ్మెయి సుంతభే ♦ దమ్ము లేక
కలసియున్నాము గో ♦ కర్ణమం దిరువుర
మెన్ని యేనిదినమ్ము ♦ లింతయేల ?
తెలిసి మాచేయని ♦ తీర్థయాత్రలు లేవు
క్రీడి నేడిచట ను ♦ న్నాఁడనంగ
లజ్జించిపోయెదో? ♦ రమణి నీవెఱుగవు
యతివేషధారియై ♦ యలరు నిచట

తే. గీ. చెంతనేయున్న మగని గో ♦ ల్పికొనలేవు
దాచనేటి కర్జునుడ నే ♦ తరుణి ! పురుషు
లంగనల పొందురోసి స ♦ న్యాసులగుదు
రంగనను గోరి నేను స ♦ న్యాసినైతి.

క. అని జేజే రాకొమరుడు
వనజేక్షణ పాణి పల్ల ♦ వము బట్టుకొనన్
నునుసిగ్గు దొంతరల నె
మ్మనమున నారాట మొదవ ♦ మానిని పలికెన్.

ఆ. వె. పెద్దలెఱిగి మనకు ♦ బెండ్లిగావింతురు
వేగిరమ్ము తగదు ♦ విడువుమంచు
జనె సుభద్ర పురికి ♦ జలజనాభుం డది
యెఱిగి సతులకెల్ల ♦ నెఱుగజేసె.

సీ. తోబుట్టువునొసంగి ♦ దుర్యోధనునకు బెం
డిలిసేయ దనయన్న ♦ తలచుటెఱిగి
నగధరుండంత నం ♦ తర్ద్వీపమం దిందు
ధరునకు శివున కు ♦ త్సవముసేయ
జాటి, యాదవుల న ♦ చ్చటికిగొంపోయి సం
బరము తీఱినవెన్క ♦ మగిడివచ్చి
బలదేవముఖ్యుల ♦ నిలిపి తద్ద్వీపమం
దంగనాజనము వె ♦ న్నంటిరాగ

తే. గీ. పాండునందను రావించి ♦ ద్వారవతికి
తోడరి వాచస్పతి పురోహి ♦ తుండుగాగ
సమరపతి సంతసిల వైభ ♦ వమున బరిణ
యమ్ముగావించె నాసుభ ♦ ద్రార్జునులకు.

వ. ఇట్లు సంకల్పసిద్ధుండగు నగధరుండు సంప్రాప్తమనోరథుండయిన పార్థున కక్షీణబాణ తూణీర బాణాసన సనాథంబగు నొక్కరథంబిచ్చి సుభద్రం దోడ్కొని యింద్రప్రస్థపురమ్మున కరుగుమని పంచి యంతర్ద్వీపమ్మున కరుగ విజయుండు సుభద్రం దోడ్కొని చనుచున్నంత పృథుశ్రవసుడాదిగాగల మహావీరులగు పురరక్షకు లెల్లరు బురందరసూనున కడ్డమై తాకిన నప్పాండవేయుం డలిగి వారలపై శరపరంపరలం గురియించుచుండ.

కళ్యాణి - చతురశ్రగతి.

ప॥ రథమునడపె పెండ్లిబావ కయ్యెడ-రణరంగ సహాయముగా సుభద్ర॥
అ॥ప॥కుదురుగా ఘల్లుమని కరకంకణ మ్రోతము ఘనరారావములుప్పతిల్ల॥

చరణము

జిలుగుబంగారు చీర ముంగొంగు-లలవరించి వింతగ గోచివెట్టి
కలువ జేని దులకించుమోమునన్-లలిత వీరరసము తాండవింపగ॥ర॥

తే. గీ. సమరమున బాసవార్ధార ♦ కొమరుడు జయ
మంది తోడ్కొని చనియె బ ♦ ద్వేందువదన
నయ్యదియెఱింగి బలదేవు ♦ డాగ్రహించి
సేయునదిలేక మందలిం ♦ చెను హరి నిటు.

సరస్వతి - ఆది.

ప॥ మాయలమారివి తమ్ముడా నీవు -
మాట నమ్మరాదు - నీనైజమ్ము పోదు ॥మా॥
అ॥ ప॥ తోయజాక్షి నాక్రీడి కిడి పెండ్లి - సేయదలచిగాదే -
నన్నంతర్ద్వీపమునం దుంచితివి ॥మా॥

చరణము

ఎటుజేసిన నటు సాగుగదా నీ - కీద్వారకలోన
విన్నన్న జెప్పినదె వేదం ॥ఎటు॥
కటకటా! తెలియనైతి నీతలపు - కపటివిరా నీ
నోరుమాటాడ - నోసలువెక్కిరించును ॥మా॥

చ॰ ఘనులు జితేంద్రియుల్ విగత ♦ కల్మషులంచు వచించి, శక్రసం
దనునకు నెయ్యపుంబను లో ♦ నర్ప సహోదరి నొప్పగించి, నే
ర్పున నిటుపెండ్లిజేసితి వె ♦ ఱుంగమి కార్యము తప్పివచ్చె నే
మనుకొని యేమి లాభమిపు ♦ డన్నియు దీఱినవెనక తమ్ముడా!

వ॰ అన విని జగన్నాటకసూత్రధారుండగు కృష్ణుం డిట్లనియె.

క॰ నీకింత తెలియకున్నె ? త్రి
లోకైక మహాధనుర్ధ ♦ రుడు విజయుండా
పాకారితనూభవునకు
గాక మఱొక్కనికి దగునె ♦ కన్నియ నిడగన్?

వ॰ అని సమాధానపరచె నట నర్జునుండు సుభద్రాసహితుండై యింద్ర ప్రస్థపురమ్ముజేరి మెల్లవారి మన్ననలం బడసె నంత వాసుదేవుం డును వసుదేవ బలదేవ సాత్యకి ప్రద్యుమ్నాది యాదవులం గలిసి యింద్రప్రస్థపురమ్ము సొచ్చి పాండవ సత్కృతుండై యమూల్య దివ్యాభరణమ్ము లెన్నియేని సుభద్రకిడియె. బలదేవాది యాద వులు సుభద్రార్జునులం గని సంతసించి ద్వారవతికిం జనిరి. కృష్ణుం డింద్రనందనుతోడి యిష్టవినోదంబుల నింద్రప్రస్థమ్ముననుండె నంత సుభద్రార్జునులకు గులదీపకుండై యభిమన్యుం డుదయించి ధౌమ్య కృత జాతకర్మచౌలోపనయనుండై పెరుగుచు దండ్రికడ ధనుర్వేద మభ్యసించుచుండె. ద్రుపదనందనయు బాండుకుమారుల వలన ప్రతివింధ్య శ్రుతసోమ శ్రుతకీర్తి శతానీక శ్రుతసేనులను వారి బంచోపపాండవులను బడసె నిట్లు పాండునందనులు పుత్రవంతులై సుఖముగ రాజ్యపాలనం బొనర్చు చుండిరి.

మహాభారతము

పాండవ రాజసూయము

కళ్యాణి - మిశ్రకంగి

ప॥ వినుడు పాండవ రాజసూయము-విబుధగేయముకర్ణపేయము॥విను॥

అ॥ప॥ కనుడు దీనసమస్త్రశ్రేయము-లనుపమభవతరణోపాయము॥విను॥

చరణము

తన్నునమ్మిన ధర్మపరులకు - దైవ మెల్లప్పుడును దోడ్పడు
తెన్నుదప్పిన మానిసుల కెం - దే నపజయముగల్గు నిక్క-ము॥విను॥

సీ॰ దహనుండు మున్ను శ్వే ♦ తకియను రాజర్షి
గావించు సత్రయా ♦ గమున నాజ్య
మెక్కు-డుగాద్రావె ♦ నక్క-తమ్మున నగ్ని
మాంద్యమ్ము వొడమ దా ♦ మరసగర్భు
నాదేశమునను ది ♦ వ్యౌషధీయుక్త ఖాం
డవము దహింప గ ♦ డంగి యింద్ర
వారితుండై కృష్ణ ♦ పార్థులజేరి గాం
డీవాక్షయశరతూ ♦ ణీరములు బ్ర

తే॰ గీ॰ థాత్మజునకు, కౌమోదకి ♦ యనుగదయును
మఱి సుదర్శన చక్రంబు ♦ మాధవునకు
వరుణుచేత నిప్పించి వే ♦ గిరము ఖాండ
వము దహించు కర్జమున కు ♦ పక్రమించె.

కం॰ తివిరి హుతాశను డా ఖాం
డవము దహించునెడ మయు డ ♦ నందగు నొకదా

నవ విశ్వకర్మ వెలువడి
యవశుండై నందనంద ♦ నార్జునుల కనెన్.

హి॥ భైరవి - చతురశ్ర

ప॥ త్రిజగన్మాన్యులు దీనశరణ్యులు-కృష్ణార్జునులారా రక్షింపుడు ॥కృ॥
అ॥ ప॥ సుజనావనతత్పరులు దయాపరు
లజరామరణకరుల్ - మహాత్ములు ॥త్రి॥

చరణము.

వినుడీ దానవ విశ్వకర్మ నో - వీరాగ్రణులారా, మయుండను ॥వీ॥
జనకసమానులు సకలాశ్రితజన-సంరక్షణచణులు సత్పుణ్యులు ॥త్రి॥

ద్విపద.

అని వేడు మయుని కృ - ష్ణార్జును లెలమి
వనమునను౦డి కా - పాడిరి చెలిమి
బనితీఱ నెలవంది - చనె బావకుండు
వనజాక్షుననుమత - మ్మున నా మయుండు.

సీ. పవడంపు గంబాల ♦ పై మేలిసీడల
కలిమికిమ్మగు పైడి ♦ కప్పు నిలిపి
నెలమానికంపు గో ♦ డలకు నుగ్గెంపు నీ
లాలచుప్పల కిటి ♦ కీల జొన్పి
క్రొత్తమేల్రతనాల ♦ కత్తళా త్రేవ నం
చెలదరి సీటి తా ♦ వుల నమర్చి
మొగసాలఫకిర్క ము ♦ త్తిగఱాలచే దళ
త్తళలీను నిల్వ్పాట ♦ ద్దాల దార్చి

తే. గీ. చిఱునగవుపలుకులొలికించు ♦ చిత్తరువుల
నందచందమ్ములమర సం ♦ దంధ వాసి
సేతనేరుపు వెల్లడి ♦ సేయ మయుడు
కుంతిక్రాన్పునకిడె గొల్వు ♦ కూటమొండు.

తే. గీ. గాలికొమరున కొక శత్రు ♦ ఘాతిని యను
గదయు, దేవదత్తమను శం ♦ ఖము సురేంద్ర

తనయున కొసంగిచనె; నంత ♦ ద్వారవతికి
బోయె బనితీఱుకతన నా ♦ రాయణుండు.

మం జ రు లు.

నారదముని యొకనాడు ధర్మ నం - దనుపాలి కరుగుదెంచి
చారుతరవిశ్వకర్మదత్త స - త్సభావిశేషము గాంచి
యెనగావు దీని కా దిగీశసభ - లేని యన ధర్మజుండు
వినిపింపు త త్సభావిశేషమ్ము - లన్న వినిచె నారదుండు.

కపరోజు - ఆది.

ప॥ వినుము సురేంద్ర సభావిశేషముల - వినిపించెద
రాజా రవితేజ - శ్రితకల్పభూజ ॥విను॥

అ॥ ప॥ అనవరత కుసుమఫలభరిత - భూరు
హానీకంబై - కామగమనమై ॥విను॥

మి॥ అనుపమాన విభవాభిరామమై - ఘనతరానంద సంధాయకమై
కనుపండువుగావించు నచ్చోట - గనరావట శీతాతపబాధలు ॥వి॥

చ ర ణ ము.

ఆకలిగొనివచ్చిన నిరుపేదల - కన్నమిడువారు సూనృతవ్రతులు
ప్రాకటముగ వర్ణాశ్రమాచార-పద్ధతి విడక నడచు గృహమేధులు
మి॥ సాకల్యయజ్ఞకర్తలును ఘోర-సమరాంగణనిహతులు ధీమంతులు
పాకారింగూడి వినోదింతురు - శోకజరారుజ మృత్యువుల్గొఱగి ॥వి॥

వ. మఱియు నరకవాసుల తెఱంగెఱింగింతు వినుము.

సీ. నిగమోక్తవిధులమా ♦ నినవారు, పరదూష
కులు, దముదా మెన్ను ♦ కొనెడువారు,
పరులయున్నతి కేవ ♦ పడువారు, వర్ణసం
కరులు, చేసినమేలు ♦ మఱచువారు,
గిరదులు, సుజనాప ♦ కారులు, మెట్టవే
దాంతులు, కూతుండ్ర ♦ నమ్మువారు,
లంచగొండులు, సువ ♦ ర్ణస్తేయు, లన్యకాం
తారతుల్, సంగ్రామ ♦ భీరువులును

తే. గీ. గలిగి కన్పట్టు నతిభయంక ♦ కరముగాగ
కాలునిండోలగం బుందు ♦ గలదు నేడు
పాండునరపతి నీతండ్రి ♦ భవ్యమూర్తి
తామరసమిత్రనిభతేజ ! ♦ ధర్మరాజ !

తే. గీ. రాజసూయమ్ము నొనరింప ♦ నీజనకుడు
త్రిదివమున కేగు, నిను బ్రబో ♦ ధింప బంపె
పాండునరపతి నను; తద ♦ ధ్వర మొనర్చి
కన్నతండ్రికి గూర్పు నా ♦ కమున నునికి.

క. అనిపల్కి దేవముని చనె
జనపతి రావించి కృష్ణు ♦ సవినయమున మా
నిని యోగం బంతయు వా
కొన, దేవకికొడుకు కుంతి ♦ కొడుకున కనియెన్.

పూర్వకల్యాణి – ఆది.

ప॥ సేయుమా రాజసూయము గుణ-గేయ కౌంతేయ కీర్తనీయము॥ సే॥
అ॥ ప॥ నీయనుజులు భువనైకవీరులై-సాయపడగ నీకిదినిరపాయము॥ సే॥

చరణము.

ఈరేడుజగము లెత్తివచ్చిన జ - యింపజాలునగలు నీ - తమ్ములు
వీరమాత మాయత్త కుంతి కురు- వీరులార దేవసములు మీరలు॥ సే॥

మ. సకలోర్వీశుల గెల్చి సేయవలె నీ ♦ జన్నంబు కౌంతేయ ! ద్వా
రకలో నుండు సముద్రమధ్యమున నే ♦ రాజన్యు నోడింపనే
రక యమ్మాగధు నెట్టులే నతని దో ♦ ర్దం గూలనేయించి త
ప్పక సేయింతును రాజసూయమును భా ♦ వా ! లోకమగ్గింపగన్.

న. అనిపల్కి నందనందనుపలుకులకనుగుణమ్ముగ భీమసేనుండిట్లనియె.

ఉ. శౌరికటాక్షము న్నరుని ♦ సాయము కల్మి బృహద్రథాత్మజున్
భూరిబలాఢ్యు యజ్ఞ పశు ♦ వుంబలె నే పొలియింతుగాన న
న్నా ! రచియింపు మాసవస, ♦ మర్హుడ వౌదువు, కన్నతండ్రికిం
గూరిమిమీరు సద్గతుల ♦ గూర్చు తనూజు డెపో తనూజుడౌ.

వ. అనవిని రాజసూయ నిర్వహణంబున కుత్సహించి కార్యసిద్ధి యయ్యెడు నరుగుడని పంచిన పాండవాగ్రజు వీడ్కొని,

సీ. ప్రియమారగా గృష్ణ ♦ భీమార్జునులు కృత
స్నానులై మగధ దే ♦ శంబు సొచ్చి
చైత్యకాచలశృంగ ♦ సామీప్యమున బిట్టు
ధ్వనియించు భేరులం ♦ బగులమోది
యద్వారమున జొచ్చి ♦ యా గిరివ్రజమందు
బలిమిమై గంధపు ♦ ష్పముల దాల్చి
కేసరిత్రయము గో ♦ వాసమ్ము సొచ్చుమా
దిరి జరాసంధు ముం ♦ దిరము సొచ్చి

తే. గీ. నిలువ నభ్యాగతుల వోలె ♦ నృపవరేణ్యు
డెదురుసని మధుపర్కము ♦ లీయ గొనక
సాభిలాషేక్షణమ్ముల ♦ నరయు ముగుర
గాంచి యనుమానమంది మా ♦ గధుడు పల్కె.

బేగడ - ఆది.

ప॥ ఎవరుమీరు నడురేయి జనుదెంచి-రిటు లభ్యాగత వేషధారులై ॥ఎ॥
అ॥ వివరింపుడు నాయిడు మధుపర్కము - లవమతి గొనక నిరాకరించుకత॥

చరణము.

పూలు చందనము బలిమిమీరగ గై - కోలు ధర్మమగునె స్నాతకులకు
ప్రోలు చొరనగునె యద్వారమ్మున - జాల మేల? కలరూపు వహియింపు॥ఎ॥

మ. అవనీదేవ పదాంబుజాత నిరత ♦ ధ్యానైకచిత్తుండ, భై
రవపూజాపరతంత్రుడన్, నిఖిల ధ ♦ ర్మాధర్మవిజ్ఞాత, నే
నవమానమ్ము ఘటింప నేరికి, ననూ ♦ యాగ్రస్తుడంగాను న
న్నవలోకింపకుడన్యథా, తెలుపరయ్యా! మీ యుదంతమ్ముగాన్.

వ. అనవిని కృష్ణుండిట్లనియె.

దర్బారు - రూపకము

ప॥ తెలియక మమ్మడిగెదవో - తెలిపెద నాకర్ణింపుము ॥తె॥
అ॥ ప॥ సలలితవీరక్షత్రియ ♦ జాతిస్నాతకుల మేము ॥తె॥

1. కుసుమ చందనములందున ♦ వసియించు సతం బిందిర
వసుమతీశ ! యటుగావున - బలిమిమీర గైకొంటిమి ॥ తె॥
ద్వారమ్మున మిత్రులు న - ద్వారమ్మున శాత్రవులా
గారముజొచ్చుటధర్మము - గానవలసె నీమర్మము ॥ తె॥

ఉ. ఏయపచారమున్ సలుప ♦ నేరికటంచు వచింతువేల, నో
ర్మాయకులు సర్వగాగలరు ♦ లోకులు భైరవపూజయంచు భూ
నాయకులన్ వధించుట ఘ ♦ నంబనుకొంటివొ ? కండగించి నీ
సేయని పాపముల్గలవె ♦ ఛీ ! తులువా ! నిను గాచుకొమ్మికన్.

సీ. వరగిరివ్రజ వనాం ♦ తరవాసియగు జరా
సంధనామకగంధ ♦ సింధురంబు
కఠిన కారాగార ♦ కాననాగత సమ
స్తావనీనాథ రా ♦ జీవతతిని
కరవాల కరముచే ♦ గావించు ఛేదమ్ము
నాపు హుంకార గ ♦ ర్జారవముల
కృష్ణభీమార్జున ♦ కేసరిత్రితయమ్ము
యమ తనూజాతాంత ♦ కాజ్ఞనంది

తే. గీ. రాజితోద్దండ విక్రమ ♦ క్రమము మెలర్ప
నఖిలశస్త్రాస్త్ర శాతఘ ♦ నాగ్రవితతి
ప్రఘటిత మస్తిష్కయుక్త కుం ♦ భస్థలమ్ము
జీల్చి శుభమౌక్తికశ్రేణి ♦ జిమ్మవచ్చె.

ఉ. వాయుసుతుండు డింకడు నగ ♦ వైరిసుతుండిత డేమ కృష్ణుడన్
వేయని కేల ? భూవిభుల ♦ వేగ విముక్తులజేయు మిప్డు లే
దా ? యని సేయు మీముగురి యందున నెవ్వరితోడ నేని నీ
యాయువు నేటితో సరిసు ♦ హాయులతో జనుచెమ్ము ప్రోరికిన్.

వ. అనినవిని జరాసంధుండు సటాయత్పాటనకుపిత కుంజరవైరియుం
బోలె గడు నలిగె,

కన్నడ - ఝంపగతి

ప॥ పుట్టినది నేరాచ - పుట్టువేగాద ॥పు॥

అ॥ ప॥ పట్టిపల్లార్తు భయ - పడుదునే రణమునకు ॥పు॥

1. నాకుసరిజోడనిల - నందనుండేగాన
నా కుమతినే బంపు - మాలమునకు బిరాన ॥పు॥

2. వలదు నాకొకనితో -డల నీలకంఠుడే
కలడు నాకుందోడు - కంసదాసకుమార ॥పు॥

తే. గీ. నాకుమునోన్ని మున్నిట ♦ నగరి గట్టి
బన్నముండప్పి కాపుర ♦ మున్నయట్టి
పనికిమాలిన గొల్లబో ♦ యునికి నీకు
వొఱకెనే ? భీమపార్థుల ♦ తోడు నేడు.

తే. గీ. తలకి యింగులకా ? నాడు ♦ త్రాగుబోతు
నకు దెలియకుండ దొంగ స ♦ న్యాసి కట్టు
చెలియలినొసంగి పెండ్లిజే ♦ సి ప్రియ మార
గలుపుకొంటివి చుట్టతే ♦ కమ్మ కృష్ణ !

వ. అని పలుకుచు జరాసంధుండు భీమునితో మల్ల యుద్ధంబుసేయ నిశ్చయించి నిజనందను సహదేవు రాజ్యాభిషిక్తుం గావించి యుద్ధావనిన్ బ్రతిఘటించి కార్తికశుద్ధ ప్రతిపత్తిథియందు భీమసేను నెదుర్కొనినిలువ నా వృకోదర జరాసంధు లొండొరుల జుల్కనం దాకునంత నన్యోన్యదోర్దండ ప్రహార సంజనిత ధ్వానంబు బ్రహ్మాండ భాండం బెల్ల నిండ, పదపరాగంబు భూమ్యాకాశంబులు గప్పికొన నాహవహర్షంబున బరస్పరాకర్షణ సంకర్షణాపకర్షణముల బెనగి వ్యాయామ కర్కశ దేహులై పరిఘాయిత కఠిన తరభుజాదండ దారుణాఘాతమ్ము లతిభయానకమ్ములై తోప మహాయుద్ధంబు సేయుచో జతుర్దశినాటి రేయి జరాసంధు డతి క్షీణబలుండగుట యుపలక్షించి యధోక్షజప్రేరణంబున నప్పావని మాగధుంబట్టియెత్తి నాసికాకర్ణరంధ్రమ్ముల రక్తధార లొలుక వీచివీచి యెమ్ములన్విఱచి వధించి తత్కళేబరమును తదీయ

గృహద్వారతోరణ సమీపంబునవైచె నంత వాసుదేవుండును సూర్యోదయంబున మాగధుల కభయంబిచ్చి పృథివీపతుల కారాగారవిముక్తులంజేసి భీమపార్థ సహితంబుగ రథారోహియైవైన తేయసారథ్యమ్మున వాయువేగమ్మున నింద్రప్రస్థపురమ్ముంజేరె నంత ధర్మజుండును నలుగురుతమ్ముల నాల్గుదిక్కులకుం బంపి యపరిమితరత్నాభరణ ద్రవ్యమ్ములంది భాండాగారమ్ము సమృద్ధమ్ముగా గృష్ణునియోగమ్మున నానాదేశాధిపుల నెల్ల బంధుగుల నాహ్వానించి ధౌమ్యుండుహోతగా, యాజ్ఞవల్క్యుండధ్వర్యుండుగా ద్వైపాయనుండు బ్రహ్మగా, సుసాముం డుద్గాతగా, నారదాది బ్రహ్మర్షులు సదస్యులుగా, భీష్మాదిరాజర్షులు సహాయులుగా జగన్నాథ రక్షితమ్ముగ జన్నంబొనర్చి భీష్మునియోగంబున బ్రథమ తాంబూలమ్ము వాసుదేవున కిడునంత సహింపక శిశుపాలుం డుపాలంభనపరుండై యు ధర్మజున కిట్లనియె.

కాగు - ఆది.

ప॥ పాడుగొల్లనికి తాంబూలంబిడి-పాడుజేసుకొన్నాడవు జన్నము॥పా॥

అ॥ నేడుముదిమిచేమతిమాలిన యీ-నిర్భాగ్యుని చెప్పుడుమాటలువిని॥

1. కులహీనుడు గుణహీనుడు చోరుడు గోహత్యా స్త్రీహత్యాపాతకి
తలయు గడ్డమున్నరసినవృద్ధా? తగ డితండుసభనుండుట కేనియు॥పా॥

సీ. అరసి వయోధికుం ♦ డని గౌరవింపసూ
హింతువా, వసుదేవు ♦ డిచట లేడె?
ఆచార్యు డంచు స ♦ మర్చింప దలకొంటి
వేని, భారద్వాజు ♦ డిచట లేడె?
చుట్టపు మేరువం ♦ చు దలంచి పూజించు
నెడ, ద్రుపదోర్వీశు ♦ డిచట లేడె?
యఖిల లోకైక వీ ♦ రాగ్రణియని సత్క-
రింతువా, రాధేయు ♦ డిచట లేడె?

తే. గీ. మాననీయులలోన నె ♦ వ్వాని బోలు
సీత డనుకొని తాంబూల ♦ మిచ్చినావు ?
కడకు నేడు నశించె నీ ♦ కారణమున
రాజసూయాధ్వరంపు గౌ ♦ రవముగూడ

చ. పొలతుల చీరలెత్తుకొని ♦ పోయి మహీజములెక్కి దాగ సా
ముల నధికుండటంచు దల ♦ పోసితివొ ? వెన్నెలరేల గోపికా
జలరుహనేత్రలం గలసి ♦ సైకతభూముల నాడు జాణ రా
యల గడు మిన్నయంచనియొ ? ♦ యర్ఘ్యమొసంగితివోయిధర్మజా !

ఉ. వావి కతండు బావయగు, ♦ వానికి నేను మఱంది నౌదు, నీ
కైవడి బాంధవమ్ము చెల ♦ గన్, సను బెండిలియాడనున్న రా
జీవదళాక్షి రుక్మిణియు ♦ చెల్లెలగుంగద ! పెండ్లియాడె నీ
కావలు, డిట్టి శిష్టజన ♦ గర్హితు నర్చితుజేయు టొప్పునే ?

వ. అనుచు గృష్ణునధిక్షేపించు శిశుపాలున కలిగి సహదేవుండు

తే. గీ. యజ్ఞపూరుషు నఖిల దే ♦ వాగ్రగణ్యు
నాదినారాయణు ననంతు ♦ నప్రమేయు
బతితపావను నిందించు ♦ వాని శిరము
వామపాదంబునం దన్ను ♦ వాడ నిపుడె.

వ. అని పలుకుచు గోపావేశంబున జైద్యుపై నుఱుకు సహదేవు ధర్మజుండు వారించు నంతలో శిశుపాలు సేనాపతి సునీథుండను వాడు రాజానుమతమ్మున సైన్య సమేతమ్ముగ యుద్ధసన్నద్ధుడై నిలువంగని భయసంభ్ర మాక్రాంత హృదయుండై యమనందనుండు గంగానందనున కిట్లనియె.

ధన్యాసి - రూపకము.

ప॥ ఊరకుండు వేల తాత - వారింపు మీయని సేత ॥ఊ॥
అ॥ ప॥ కూరిమి నీరాజన్యుల - కోపాగ్నిం జల్లార్చుము ॥ఊ॥

చరణము

జన్నము సెడకుండ జన - క్షయము సంభవింపకుండ
మన్నీలకు జిత్తశాంతి - మానితగతి గూర్చుమయ్య ॥మా॥

చ. నగధరు గారవించు కత ♦ నన్ శిశుపాలుడు తెచ్చిపెట్టె నీ
జగడము; కార్యవాహులము ♦ శాంతివహించుట పాడియౌ, దలం
పగ మన మాతిథేయులము ♦ వారతిథుల్; కలహించు కొన్నచో
నగుదురు లోకు, లెట్లు నవ ♦ నంబు సమాప్తము జెందునో కదా!

వ. అనవిని భీష్ముండు ధర్మరాజుంగని.

ఉ. మాటలచేత జక్కబడు ♦ మానిసిగా డితడిట్టి ప్రేలెడు
న్నోటికి వచ్చినట్టుల; గ ♦ నుంగొను మొండొక కారణమ్మునన్
జేటు దలంపడీతనికి ♦ శ్రీహరి; కాలము చేరువయ్యె ము
మ్మాటికి నేటితో, మఖన ♦ మాప్తికి భీతిలకోయి ధర్మజా!

వ. అనిన శిశుపాలుఁ డాగ్రహించి యొకసక్కెముగ.

బిలహరి - ఆది

ప॥ తాత చెప్పుటకు మనుములాలించి - తలలూపగ
సరిపోయె భళాభళి ॥తాత॥

అ॥ పాతవడిన వల్మీకమాత్ర పర్వతమెత్తిన గొల్లనినగధరుడని ॥తాత॥

చరణము

గారవింపుమని నందతనూభవు - గాంగేయుడు సెప్పిన జెప్పుగాక
కోరినీవెట్లు విశ్వసించితివి-జారులు చోరులు బ్రహ్మవేత్తలని ॥తా॥

ఉ. తానొక బ్రహ్మచారినని ♦ తజ్ఞులసన్నిధి బైసిమాలి యొం
తేనుతియించుకోదలచు, ♦ నెవ్వరెఱుంగరు షండుడంచు? వి
జ్ఞానివలె న్నటించి రభ ♦ సమ్ముగ వాకొనజూచు నల్వురన్,
కానుకలిత్తురే పసుల ♦ కాపరి కిందఱు బెద్ద జేయుచున్?

క. గాంగేయకృష్ణులన్ బహు
భంగులనిందించు చైద్యు ♦ పైవడి గద కే
లంగొని యుఱుకు సమీర సు
తుంగని భాగీరథే సు ♦ తుం డిట్లనియెన్.

ఉ. శాంతివహింపు మొక్కనిము ♦ సమ్ము సమీర కుమార శౌరియే
యంతకు సన్నిధానమున ♦ కంపగలా డితనిన్, దదన్యుచే
నంతమునంద, డీతులువ ♦ యంతము నందినగాని జన్న మా
సాంతముగాదు, సర్వము స ♦ మాప్తముకాగల దీక్షణమ్మనన్.

సీ. తొలుత నీ తులువ చ ♦ తుర్భుజుండును త్రిలో
చనుడునై పుట్టి, రా ♦ సభమువోలె
నార్చిన, తలిదండ్రు ♦ లడలుచున్నెడల వీ
డెవ్వనియుత్సంగ ♦ మెక్కనంత
మిక్కిలి చేతులున్ ♦ మిక్కిలి కన్ను వో
వు నతండె యంతకుం ♦ డనియె వీని
కంబరవాణి; నా ♦ రాయణుం డెత్తికొ
నుడు చేతులుం గన్ను ♦ నడగె, నులికి

తే. గీ. సాత్వతియు వీని యపరాధ ♦ శతమునై పు
మనుచు గృష్ణుని వేడ ని ♦ య్యకొనె శౌరి
నిండె నయ్యపరాధముల్ ♦ నేటితోడ
వికలమగు సుదర్శనమున ♦ వీనిశిరము.

వ. అనిపలుకునంత జక్రధరుం డఖిలరాజచక్రంబు విన నిట్లనియె.

శ్రీరాగము – రూపకము

ప॥ అపరాధశతమ్మొనైపుమా యని మాయత్తగోరె ॥నప॥
అ ప॥ ఇపుడు నాటికెక్కుడయ్యె – నీమూర్ఖుని దుండగమ్మ ॥లప॥

చరణము

తెన్ను దప్పివసుదేవుని-జన్నపుత త్తడి హరించె-జెన్నటియై ద్వారక
గాల్చె నెన్నో యపకృతులొనర్చె ॥నను॥

చ. ననుగని యోర్వజాలనిత ♦ నమ్మున దిట్టుట కేమిగాని య
త్యనఘుని భీష్మునంతటి మ ♦ హామహునైతము ధిక్కరించె నీ
చెనటి, క్షమింపరా దితని ♦ శీర్షము ద్రుంతు గనుండిదే సుద
ర్శనమున సీక్షణమ్మున ది ♦ రమ్ముగ భూమి భరమ్ము దీరగన్.

వ. అని పలుకుచు దనుజాంతకచక్రంబగు సుదర్శన చక్రమ్మును స్మరించి చేనంది ప్రయోగింప నయ్యది శిశుపాలు శిరంబు నుత్తరించి నిజధామముం జేరె. చైద్యుని దేహమ్మునుండి యొక్క తేజం బంబరంబెల్ల వెలుంగుచు వచ్చి వాసుదేవునందు సొచ్చె నిట్లు రాజసూయంబు జగన్నాథ రక్షితంబై పరిసమాప్తంబగు నంత నానా దేశాగతులయిన రాజన్యులును నెల్ల బంధుగులును ధర్మజుం గొనియాడి వీడ్కొనిరంత నారాయణుండును పాండుసుతులు తన్ను పాదచారులై యనుసరథారోహియైచనె. కౌరవాగ్రజుడు శకునియుం దానును మయసభావిభవంబుం జూచువేడ్క గొన్ని దినంబు లుండెను.

మహాభారతము

ద్రౌపదీ మానసంరక్షణము

కాంభోజి - ఆది

ప॥ ఆకర్ణింపుడు పంచమవేదం-బఖిలధర్మయుతము మహాభారత॥మా॥

అ॥ప॥ శ్రీకృష్ణుడు పాంచాలికి సభలో-జీరలొసంగిన కథవిన్పించెద॥నా॥

చరణము

శకునిమేనల్లు డొకట-నాడు మయ - సభావిశేషము లరయ

ప్రకటమ్ముగ నరుగుజొచ్చి విస్మయ-పడియె నెమ్మనంబెటియ ॥నా॥

సీ. బారగా దెఱచిన ♦ ద్వారమ్ము మూసిన

దానిగా దలపోసి ♦ లోనజొరడు

సంవృతద్వారదే ♦ శము వివృతమ్ముగా

దలచిపోబోయి ఘా ♦ తగను నుదుట

చదునుగల్గిన ప్రదే ♦ శంబున్నతంబని

యొకటట నూహించి ♦ యెక్కగడగు

నీలాలుతాపిన ♦ నేల జలాశయం

బని పరిధానమె ♦ త్తి నడయాడు

తే. గీ. తగజలాశయమున్ మహీ ♦ తలమటంచు

వడివడింజని పుట్టంబు ♦ దడియజొచ్చు

తారుమారుగ దోచె నం ♦ తయును దాన

లజ్జితుండయ్యె నయ్యంధ ♦ రాజుకొడుకు.

క. అదిగని ద్రోవదినవ్వగ
సది శూలములాగోలె నాటి ♦ యనుగతరోషా
భ్యుదయుండై కరిపురి సని
హృదయము రగులంగ గుందు ♦ నీవిధి నంతన్.

కేదారగౌళ - ఖండగతి

ప॥ అభిమానధనుడనై - యవమానపడితి నా ॥యభి॥
అ॥ ప॥ ఇభపురాధిపుడ తుద - కిటు లాగుదానిచే ॥యభి॥

చరణము

చేడెకారణముగా - జెఱతు నా పాండవుల
కూడుగుడ్డకుదూర - గుల జేయకుందునా ॥యభి॥

తే. గీ. త్రొక్కబడిన పెంధూళి తో ♦ డ్తోన లేచి
నెత్తిపై నెక్కి త్రొక్కునే? ♦ నృపవరేణ్య
మౌళిమకుట మణీఘృణీ ♦ మహితపద కు
శేశయుండను నేనేమి ♦ సేయరాదు?

సీ. ననుగాంచి పరిహాసిం ♦ చిన బంధకి ద్రచ్చ
కీడిపించి పరాభ ♦ వించు దనుక
నూహారదిరుగాడు ♦ బైరాగులం జేసి
పంచపాండవులగా ♦ జెంచుదనుక
పూజనీయచతుస్స ♦ ముద్రవేలావల
యితరాజ్యలక్ష్మి గ్ర ♦ హించుదనుక
భువనవిఖ్యాత పాం ♦ డవ యశోడిండిమం
బింతంతలుగ ప్రకట ♦ లించుదనుక

తే. గీ. డంబముల దొడ్డకొండ, పాం ♦ డవులయండ
యైన గోపాలు దుర్గర్వ ♦ మణగుదనుక
ప్రాయికముగ జల్లాఱదీ ♦ పరిభవాగ్ని
బ్రతికి గాంధారి కొన్ను సా ♦ ర్థకము గలదె.

వ. అని రోషించుచు నితికర్తవ్యతామోహితుండై.

చ. అడరుచు వేసవిందఱుగు ♦ నల్పజలాశయముం బలెం గడుం
గడుపరితాపభారమున ♦ గాయముకంది వివర్ణమంది, కీ
డ్వడుచు సుఖోపభోగముల ♦ బాసికృశించున రేంద్రుడాసి సం
గడితనమేర్పడన్ శకుని ♦ క్రన్నన సర్వ మెఱింగి యిట్లనెన్.

నాటకురంజి - ఆది

ప॥ తెలుపవైతి విదియా విచారము - కలత
విడువుమయ్యా భాగినేయ ॥తెలు॥
అ॥ ప॥ చలముమీఱ పాండవేయులను నీ
చరణా క్రాంతులుగా నొనరించెద ॥తె॥

చరణము

నీవెఱుగవుగదా నాకున్న - నేరుపు మాయామరోదరమ్మున
భూవలయమ్మఖిలమ్ము నీకిడుదు - మోసగించియమపుత్రునోడించి॥

తే. గీ. తండ్రినెటులేని యొప్పించి ♦ ధర్మతనయు
నిటకురావించి జూదమా ♦ డింపు మతని
గెలిచి సర్వ సర్వంసహా ♦ వలయమునకు
సార్వభౌమునిగా నిన్ను ♦ సల్పువాడ.

క. అనిపల్కు భాగినేయుని
గొని యంధనృపాలుకడకు ♦ గొబ్బున జని తె
ల్పిన ధృతరాష్ట్రుం డయ్యది
వినిపింపగ నీతివిదుడు ♦ విదురుండనియెన్.

చ. సరి! సరి! యన్నదమ్ములకు ♦ సైతము వైరముసంఘటించి కా
పురములు గంగలోగలుపు, ♦ బోలని దుర్వ్యసనమ్ముగాదె! పు
ష్కరుడు నలుండు జూదపునె ♦ పమ్మున నెట్టి విరోధమందిరో
మఱచితె? పెద్దవాడ విది♦మాన్పుము పుణ్యమ? పూరుషార్థమా?

తే. గీ. కలిత కురువంశనామక ♦ కల్పకుజము
వెడగు జూదమ్ము పేరింటి ♦ వేరుపురువు

జేరి చివరకు మొదలంట ♦ జెఱచివేయు
నన్న దూరమాలోచింపు ♦ మాంబికేయ!

వ. అనిపలుక- నర్థానర్థవిదుండగు విదురుని ధర్మవచనమ్ముల నాలించియు బుత్రమోహమ్ము వీడనేరక ధర్మనందనుం దోడ్తెమ్మని విదురునింద్రప్రస్థపురమ్మునకుం బనిచిన నతండు నవిలంఘనీయమ్మగు ధృతరాష్ట్ర నియోగమ్మనుసరించి యింద్రప్రస్థమ్ముసొచ్చి యమతనయునిచే సభ్యర్చితుండై సేమం బడిగి నిజాగమన కారణం బెఱింగించిన ధర్మజుండును ద్యూతక్రీడ యార్యసమ్మతమ్ముగాదని వగచుచు గడకు విధినియుక్తుండై యనుజన్ములును ద్రోవదియు ధౌమ్యుండాదిగాగల విద్వజ్జనులును దోడరా విదురునితో నిభపురమ్మున కరిగి కురుగురు వృద్ధజనుల కతివినయమ్మున మ్రొక్కి- యాశీస్సులంది యా దినమ్ము గడపి మరునాటి యుదయమ్మున కనక ఖచిత స్తంభ సహస్రంబుల, విచిత్రద్వారశతంబుల వేవురు శిల్పాచార్యులచే నతిరమ్యంబుగ నిర్మింపజేసి ధృతరాష్ట్రుండు దుర్యోధనున కొసంగిన సభాభవనము జూచుతలంపున నందుసొచ్చి మెచ్చుచు నెల్లరు సుఖాసీనులై యున్నంత నొకంతకు కౌరవాగ్రజుండు పాండవాగ్రజున కిట్లనియె.

శంకరాభరణము - రూపకము

ప॥ అనఘా నేడిందు జూద - మాడి వినోదింతము మన ॥మనఘా॥
అ॥ ప॥ జననాయకులకు ద్యూతము - సహజధర్మమగుగావున ॥నన॥

చరణము

నెత్తమాడుటందు నివు - నేర్పరివని విందు చాల
యిత్తరి నీ చతురత గను - దిదికాలక్షేపముగా ॥ననఘా॥

క. సాటియగు నక్షవిద్యా
పాటవమున నీకు శకుని ♦ ప్రతినిధియై నా
యాట యితడాడు నీం
డోటువడినదెల్ల నేన ♦ యొసగుదు నీకున్.

వ. అనవిని ధర్మజుం డిట్లనియె.

ఉ. క్షత్రియధర్మమేయగున ♦ గాక, వినోదమెయైనఁగాక, సు
క్షత్రియులీదురోదరపు ♦ జూదకుఁబోవరు, పాపవృత్తిమై
శత్రువులంబొనర్చు నను ♦ జన్ములనైతము, గాఁ స్తరంబె? యీ
మాత్రపునింద్యకర్మమును ♦ మానుటకున్ మనకో సుయోధనా!

క. ఒకనికి బ్రతినిధియై వే
ఱొకఁడాడుట, యోడినది మ ♦ ఱొకఁడౌనఁగ జీ
టికిమాటి కొప్పుకొంటయు
బ్రకటసుహృద్ద్యూతధర్మ ♦ పథ దూరమగున్.

వ. అనవిని కర్ణుండు ధర్మతనయుంగని

ఉ. సందియమేల యోడినది ♦ సర్వము సౌబలుఁడే యొసంగు, నీ
గుందినగౌరవేంద్రు డొస ♦ గున్, మఱిచాలనిచో మదీయ రా
జ్యేందిర నీకొసంగుదు మ ♦ హీతలయమ్మఖిలమ్ము గెల్చియీ
యం దలకొంటి నే నితని ♦ కై మఱియున్ ఋణమున్నధర్మజా!

వ. అనవిని విదురుం డేకసక్కెముగ రాధేయున కిట్లనియె.

క. తనకుందీటగు దుర్యో
ధనుకన్నను సుబలరాజ ♦ తనయునికన్నన్
నినుమేటిజేసి ధర్మజు
డనుమానముఁవీడి జూద ♦ మాడునె? కుమతీ!

చ. అవనిసమస్తమున్ గెలుతు ♦ నంటివి, సిగ్గటులేదు; ధర్మసం
భవునను జన్ములున్న సభ ♦ వాయెటువచ్చిన నట్లుప్రేలగా
నవునోకో? ద్రౌపదీపరిణ ♦ యావసరమ్మునన్నైన నీ పరా
భవము దలంచుకొమ్ము గరు ♦ వమ్ములు సెల్లవు సూతనందనా!

వ. అనవిని దుర్యోధనుం డంగరాజు ననునయించుచు.

తే. గీ. ఇతనిమాట పాటింపకు ♦ మీవు, తిన్న
యింటివాసాల లెక్కించు ♦ నీతడెపుడు
నీవెఱుంగవె? మొదటి నుం ♦ డియును పాండు
తనయులన బడిచచ్చు నీ ♦ దాసికొడుకు.

వ. అనవిని యభిమానపడుచు ధృతరాష్ట్రుండగ్రనందనునిట్లు మందలించె.

బిళహరి - ఆది

ప॥ ఏమంటివి చెడిపోవు నీకతన
మామర్యాదలుగూడ సుయోధన ॥యే॥

అ॥ ప॥ సామాన్యం డనుకొంటివ విదురుని
సదమల ధర్మాధర్మ విజ్ఞాత నేమం॥

చరణము

పిన్న పెద్దతారతమ్య మెఱుగవు-పున్నె మేదో పాపమేదో తెలియవు
యెన్నడీ మహాత్ము దూలనాడకు మితడునీకు-నాకన్న బూజ్యుడగు॥

క. అనిన సుయోధనుడు న్విని
వినని యటు నటించి పాండ ♦ వేయుని జూద
మ్మునకుం ద్వరపెట్టగ న
య్యనఘుండును సుబలసుతున ♦ కభిముఖుడయ్యెన్.

వ. ఇట్లభిముఖుండై మణిహారంబులును సువర్ణరత్న భాండాగారమ్ము లును యసంఖ్యాత హయయూధ గంధసింధుర సందోహమ్ము లును శతసహస్ర పరిచారికా పరిచారకులను క్రమముగ నొడ్డి యోడుచు బద్ధమత్సరుండై దేవ బ్రాహ్మణ క్షేత్రమ్ములు దక్క తక్కిన ధరావలయంబంతయు నొడ్డి యోటువడి మఱియు నతుర తుండై సహదేవునొడ్డి యోడి నకులు నొడ్డి యోటువడి యా వేశంబున సౌబలున కిట్లనియె.

సీ. అలరు పున్నెంపు టిం ♦ తుల మేలుబంతియా
కుంతి కాన్పుల కడ ♦ గొట్టు కొడుకు
కలశసంభవు నొద్ద ♦ గఱకుటమ్ముల విద్దె
గడముట్ట నేర్చిన ♦ కడిమిదిట్ట
యేను బాణమ్ముల ♦ మీనయంత్రము దెగ
నఱికి ద్రోవదిని గొ ♦ న్నవిలుగాడు
కలన జేజేరేని ♦ గెలిచి ఖాండవ వనం
బగ్నిచే గాల్పించి ♦ నట్టి జోదు

తే. గీ. చెలగి నను రాజసూయిజే ♦ సిన ఘనుండు
బవరమున వెన్నుసూపని ♦ వాడిమగడు
జలజనాభు నెయ్యంపు ము ♦ ద్దుల మఱంది
యర్జునుం డిట బన్నిదం ♦ బగునుగాత!

వ. అట్లర్జును నోడ్డి యోటువడి

చ. కనక నగేంద్రమేని కర ♦ ఘాతముసం బొడిసేయు దోర్బలుం
డనుపమబాహువిక్రమ స ♦ హాయుడు ఘోరహిడింబదైత్యమ
ర్దనుడు బకాంతకుం డును ప ♦ రంతపు డంతకసన్నిభుండు భం
డనముల చండశాసనుడు ♦ నా పెదతమ్ముడు పం పెమయ్యెడున్.

వ. భీముంగూడ నోడి వెండియు.

క. తెలిసిన మూర్ఖుండని లో
కులునవ్వగ రాజ్యమెల్ల ♦ గోల్పడి యనుజ
న్ములసైత మ్మోడిన కా
వలు డీ యమనందనుండు ♦ పన్నిద మగుతన్.

వ. అట్లు తన్ను దాన పందెంబిడుకొని యోటువడి శకుని ప్రేరణంబున
బాంచాలింగూడ బణంబుగ నోడ్డదలంచి.

ఉ. మానవతీ లలామ, గుణ ♦ మాన్య, యయోనిజ, కుంతికిన్ బహిః
ప్రాణము, పాండునందనుల ♦ పట్టపురాణి, ముకుందు చెల్లెలి
పైనిలుచుం బణమ్ముగ స ♦ భాజనగర్హితు క్రూరకర్ము నీ
మాన విహీను నంతకును ♦ మూరు మగండని చెప్పకొంటచేన్.

తే. గీ. ద్రోవదియు నోడబడియె; సం ♦ తోసమంది
తనకు బాంచాలి యింకిట ♦ దాసియయ్యె
ననుచు గౌరవపతి కృష్ణ ♦ నటకుదోడి
తెమ్మనగ విదురుండు గో ♦ పమ్మున ననె.

కళ్యాణి – త్రిపుట

అ॥ ప॥ యీ ప్రస్తావనీవలయం – జేలు ధర్మజు పట్టంపురాణి ॥దా॥
1. సంతతము గనుసన్నచే పరి – చారి కాగణము సేవింపగ
నంతిపురమున రాజభోగము-లందు నా గోవిందుచెలియలు ॥దాసి॥

2. రవినిభుడు ధర్మజు డొనర్చిన - రాజసూయ మహాధ్వరమ్మున
నవబృథస్నానమున శుచియై - నట్టి లోకైకసాధ్వీమణి ॥దాసి॥

ఉ. సంచిత ధర్మసంచయు న ♦ జాతరిపుం బిలిపించి జూదమా
డించి సమస్తరాజ్యము గ్ర ♦ హించియు సాలక యాజ్ఞసేని రా
వించి సభాస్థలిం బరిభ ♦ వింపదలంచితి వామె కట్టు గ
ల్పించు పరాభవాగ్ని నిలు ♦ వెల్ల దహింపకపోవమిమ్మొగిన్.

తే. గీ. అల్లదే చూడుమా భీము ♦ డనిలతనయు
డుగ్రజాజ్ఞాంకుశమ్మున ♦ నాగెగాని
క్రూరకర్మావలంబిత ♦ కురుకుమార
శతక నాళీకమత్తకుం ♦ జరు డతండు.

వ. అనిపలుక విదురుని వచనంబులు సెవినిడక సూతసుతుండగు ప్రాతి
గామియనువానింగని "నీవుపోయి ద్రౌపదిం దోడ్కొని ర"మ్మని
పంచిన నతండును సని ధర్మజుండు జూదమ్మున నోడుటయు,
దుర్యోధను నాజ్ఞయుం దెలుప బాంచాలి యిట్లనియె.

ముఖారి - ఆది

ప॥ లేరో, జూదరులు-సతినోడ్డినవారు గలరె? ధరలో నేయుగముల॥ లే॥
అ॥ప॥ మేరమీరి సహవర్తికు-మారుడు వైరులంగలసిజూదమెట్లాడె॥ లే

చరణము

గెలుచు గాక తగునే? కొలువున కొక
వెలది నీడ్చి తెమ్మనుట కాతులువ ॥గె॥
వలదుదుగుము పాప కార్యమిదియని
వారించు పెద్ద లీ సభ లేరా ॥లేరో॥

తే. గీ. మున్ను తనోడ్డి యోడెనో ♦ నన్ను లేక
నన్ను మునోడ్డి యోడెనో ♦ తన్ను సభకు
నరిగి యొకపరి జూదరి ♦ నడిగిరమ్ము
అవసరంబని తోచిన ♦ నపుడు వత్తు.

చ. అనవిని ప్రాతిగామి ద్రుపద ♦ దాత్మజ పల్కినదెల్ల ధర్మ పు
త్రున కెఱిగించి యయ్యెడ ని ♦ రుత్తరుడై నిలువన్ సుయోధనుం
డనె సభలోన నీవడుగు ♦ మయ్యది సభ్యులు దీర్తురంచు బో
మ్మన నతడట్లు సేయ వెఱ ♦ పావహిలం గమలాయతాక్షియున్.

సీ. బలితంపు చందోయి ♦ పైబాఱుకంటి నీ
రొగి పైటచెఱగున ♦ నొత్తుకొనుచు
నవమాన మేమిరా ♦ నగునోయటంచు ని
ట్టూర్పులు సెలగ లో ♦ నుస్సురంచు
నొంటిపుట్టంబుతో ♦ నుండి కొల్వునకేగ
బదములాడక త్రొట్రు ♦ పాటుగనుచు
నోలగంబున పెద్ద ♦ లున్నారు దైవము
న్నాడని వెఱపు వో ♦ నాడుకొనుచు

తే. గీ. సభకుజనుదెంచి తనుజూడ ♦ జాల కొకట
తలలువాంచిన పాండునం ♦ దనుల గాంచి
వనరుచుం గురువృద్ధుల ♦ వెనుక నిలిచె
రమకు దీటైన పాంచాల ♦ రాజతనయ.

క. నిలిచిన పాండవసతి నీ
వలకుం దెమ్మంచు గార ♦ వప్రభు డనె, కా
వలుడు పెదతమ్ము డటుజన
లలనామణి "నేరజస్వ - లం దొలగు" మనెన్.

బాగు - త్రిశ్రగతి.

ప॥ తక్కులు చాలింపుమోసి - దాసీ! దుశ్శాసనుకడ ॥త॥
అ॥ ప॥ ఎక్కడికేగెదవు మా యు - ధీనవైతివి నీవిక ॥త॥
1. కులటవుగావునను కట్టు - కొన్నావేవురు మగలను
భళి! భళి! యుత్తకుదగుకో - డలివగుదువు రమ్మమ్మ రమ్మా ॥త॥

2. ఏకవస్త్రవైననేమి - నీకీయెడ సిగ్గేమి
వే కదలుము విడువను నిను - విగతవస్త్రవైనగాని ॥త॥

తే. గీ. అని యదల్చుచు రాజసూ ♦ యావభృథము
నందు శుచియౌ శిరోజము ♦ లందిపట్టి
యెట్టకేలకు ద్రోవది ♦ నీడ్చితెచ్చె
సభకు దుశ్శాసనుండు దు ♦ శ్శాసనుండు.

వ. అట్లు భీష్మద్రోణాది కురుగురువృద్ధులున్న కొలువుకూటమునకుం బాంచాలి నీడ్చుచో భీముండు కోపవికారమ్ము లొలుకఁ బొమ్మడి ముప్పిరిగొన ధర్మజు నుద్దేశించి.

ఉ. పాడిదొఱంగి జూదమున ♦ పమ్మిన దమ్ముల, రాజ్యమెల్ల దా
నోడిన నోడుఁగాక; సతి ♦ నొడ్డి పణమ్ముగ జూదమాడుఁగో
న్నాడిటు పాండవాన్వయము ♦ నం జెడబుట్టె నితండు; వీనికిన్
వీడక బాహువు ల్దగులబెట్టెద ♦ దీరదుగాదె కోపమున్?

వ. అనిపలుకఁ భీముని వారించి యర్జునుం డిట్లనియె.

తే. గీ. ఆడినది జూద మందెట్లు - పాడిదోచు?
నితడు ధర్మముతప్పి ప ♦ రింప డెపుడు
తగునొకో? దైవవైపరీ ♦ త్యమున కిటు ల
తిక్రమించి నాడుట శాం ♦ తింపు మన్న!

వ. ఇట్లు దైవప్రాతికూల్యమునకు వగచు భీమార్జునులను సభాంతరమ్మున కీడ్వంబడిన ద్రోవదిని జూచి వికర్ణుం డిట్లనియె.

చ. తలలును గడ్డముల్నరసి ♦ తావళము ల్జెడద్రిప్ప పెద్దలై
లలనయొకర్తు కొల్వునకు ♦ లాగబడం గనులొప్పగించి బొ
మ్మలవలె జూచుటొప్పునె? స ♦ మర్థత లేమయిపోయెనె? మాన్పగా
వలదొకొ? యూహవాండ్రుగల ♦ వారలుగారొకొ మీరలందఱున్.

వ. అనిపలుకఁ వికర్ణుం గని కర్ణుం డిట్లనియె.

తే. గీ. వీరసీమాత్ర మెఱుగని ♦ వారుగాదు
పిన్ననోటికి జెల్ల వీ ♦ పెద్దమాట
లూరకుండుము నీ కేల ♦ నోయి! నఘుని
కులటయెడ బని లేదు నీ ♦ తులు వచింప.

వ. అనుచు బ్రత్యాఖ్యానంబుసేయు నంతలో దుర్యోధనుండు దుశ్శాసనుం బిలిచి వీరెల్లరి వస్త్రంబు లపహరింపుమన బాండునందనులు పై పుట్టంబులందీసి యయ్యెడంబెట్ట దుశ్శాసనుండు ద్రౌపది పైటచెఱంగు బట్టదివురఁ బాంచాలి యొక్కింత తొలగి వెంటనంటి దుస్ససేనుండు పుట్టంబొలుచుచుండ మనమ్మున నీశ్వరసన్నిధాన ముం గల్పించుకొని బాహ్యప్రపంచము న్మఱచి శ్రీకృష్ణునుద్దేశించి.

భూపాల - చతురశ్రగతి

ప॥ సకలచరాచర సృష్టికారణా - స్వామి
బ్రోవరావా - సర్వాంతర్యామి బ్రోవరావా ॥స॥
అ॥ప॥ ప్రకటదీన మందారమానిజన
పారిజాతభువనైక విఖ్యాత ॥సకల॥

చ ర ణ ము

హా! కృష్ణా వసుదేవనందనా - ఆర్తావనలోలా కాంచనచేలా
దయాలవాల శ్రీకాంతా హృద - యాంబుజబంభర శేష
శయనశౌరీ విశ్వంభర ।సకల॥

మ. కురువృద్ధుల్ గురువృద్ధు లున్న సభలో ♦ గొంకేమియున్ లేక, పా
పరతుల్గౌరవు లిట్లు నన్పరిభవిం ♦ పం జూచి దీనావన
త్వమదీవయ్యును మిన్నకుంటి వకటా! ♦ ధర్మంబొకో? అన్యథా
శరణంనా స్తిత్వమేవదేవ మను కృష్ణా ♦ దీనసంరక్షణా?

మ. ధరణీనాథునకెల్లరు న్వెఱచి పె ♦ ద్దల్మిన్నకున్నారు, తా
మురుబాహాబలశాలురయ్యు దఱి గా ♦ కుంటన్దలల్వంచి యుం

డి రిట న్నాపతులేవు రాఘుకుయులా ♦ లింపంగదే? అన్యథా
శరణంనా స్తిత్వమేవదేవ మమ కృ ♦ ష్ణా! దీనసంరక్షణా.

వ. ఇట్లు మొరవెట్టుచు శ్రీహరికటాక్షమున నక్షయవస్త్రయగు ద్రోవ దింగని సభ్యులెల్ల రాశ్చర్యమందిరి. పాంచాలినట్లు పరాభవించిన దుశ్శాసను వక్షస్థలమ్మును బగిలించి రక్తము ద్రాదువునని భీము సేనుండు ప్రతిజ్ఞ జేసె. చీరలరాసులు పర్వతప్రాయము లగుటచే విసువెత్తి చేయునదిలేక దుశ్శాసనుండు మిన్నకుండె నట్టియెడ రాధేయుండు ద్రోవదింగని.

ఉ. ఉమ్మడిగొడ్డు చందమున ♦ నోమగువా! మగ లేవురుంటచే
నిమ్మెయి గట్టములూడిచి ♦ తీ వొక శూరునిగట్టు కొమ్మనన్
రమ్మని సన్నజేసితొడ ♦ లం గనుపర్చె సుయోధనుండు; కో
పమ్మున భీము డూరువుల ♦ భగ్నమొనర్తు ననెన్మహోగ్రుడై.

వ. అట్టియెడ ద్రౌపదీపరాభవమ్మంతయు గాంధారి ధృతరాష్ట్రున కెఱింగింప నతండును దుర్యోధను మందలించి పాంచాలిని రావించి యిట్లనియె.

హిం॥ ముఖారి - చతురశ్రగతి

ప॥ తలమానిక మువిదలకు నీ వుభయ
కులపావని వమ్మా - కోడలా ॥కుల॥

అ॥ప॥ తులువలై నాకుమారులొనర్చిన
దుండగముసైపుమా - కోడలా ॥తల॥

చరణము

ఇచ్చవచ్చినటు వేడుమా వరంబెద్దియైనగాని - కోడలా ॥యెద్ది॥
సచ్చరిత్రవెంతయునునాకుదు- స్సలయొకటియునునీవొక టియా

వ. అంత ద్రౌపదియు,

సీ. ధర్మతనూభవు ♦ దాస్య విముక్తు నా
నర్పుమాయనగ, రెం ♦ డవవరమ్ము

నభిలషింపుమన శ ♦ స్త్రాస్త్రసాధనముల
తో దదీయానుజుల్ ♦ దొలగిదాస్య
ముం బాయునటుగోరె ♦ మూడవ వరము వే
డుమటన్న క్షత్రియ ♦ రమణికింత
కన్నమితి వాంఛింప ♦ గూడదన న్నంత
సిలినెత్తమున యుధి ♦ ష్ఠిరనృపాలు

తే. గీ. డోటువడిన సర్వస్వమ్ము ♦ నొసగి యంధ
నృపతి వారి నింద్ర ప్రస్థ ♦ మేగ ననిపె
నది గని సుయోధనుండు ప్ర ♦ యత్నమెల్ల
విఫలమగుటకు జింతించి ♦ వెఱవెఱింగి.

వ. ధృతరాష్ట్రు నొప్పించి మఱల ద్యూతార్థంబు ప్రాతిగామినంపి ధర్మ నందను సపరివారమ్ముగ రావించి జూదమ్మున నోడిన వారజిన వల్కల ధారులై పండ్రెండేండ్లు వనవాసమ్ము జేసి యాపై నొక్క యేడు జనపదంబున నజ్ఞాతవాసంబు జేసి యం దెఱుంగబడి రేని మఱల వరణ్యాజ్ఞాత వాసమ్ములు సేయునట్లు పన్నిదము నిర్ణయించి శకునిచే జూదమాడించి యోడింప ధర్మజుండు విధి నియోగమ్మునకు వగచుచు వనంబునకు బోవ సమకట్టి యెల్లరికడ సెలవంది విదురునింట గుంతీదేవి నుంచి యెల్లవారి యాశీస్సులంది పరిత్యక్త విభవుండై యనుజ ద్రౌపదీ ధౌమ్యపరివార సహితమ్ముగ దంతి పురము విడిచె.

శ్రీ

మహాభారతము

పాశుపత సంసిద్ధి

మోహన - ఆది

ప॥ వినుడు పాశుపతసిద్ధి - కనుడుదాన - నభిమతార్థ సంసిద్ధి॥వినుడు॥
అ॥ప॥ అనిమిష రాజ తనూభవుడుం జం
ద్రార్ధ మౌళి బోరాడిన సత్కథ ॥వినుడు॥

చరణము

అనఘులాపాండుసుతులేవురు ధౌ-మ్యాది భూమిసురులనుగాములుగా
వనితామణి బాంచాలింగొని వన-వాసార్థము వెడలిరి కరిపురివిడి॥

తే. గీ. ప్రాణవలయ మెల్ల గోల్పడు ♦ కతన బోడను
వనట గనువిప్పి తేటిచూ ♦ చిన జగమ్ము
భస్మమగునంచు ధర్మ సం ♦ భవుడు చేల
మున ముఖాంబుజమ్ముఁ గప్పి ♦ కొనుచు నేగె.

క. ఆహవరంగమ్మున నిజ
బాహాబలదర్పమెసగ ♦ పరిపంథుల ను
త్సాహమున గూల్తునంచును
బాహువుల న్సాచియేగె ♦ పావని వనికిన్.

క. సురరాజసూను డింతకు
దఱుచుగ బాణమ్ము లేసి ♦ దర్పోద్ధతి సం

గరమున నరివీరుల వే
సరక జెఱతునంచు నిసుము ♦ చల్లుచు నేగెన్.

తే. గీ. ఇదుమ లెన్నని గుడువ బా ♦ ల్పడిన తనదు
సుందరాకారముం గాంచి ♦ కుందకుండ
జనసమూహమ్ము, ధూళి ధూ ♦ సరితదేహు
డగుచు శల్యుని పెద్ద మే ♦ నల్లు డేగె.

కం. ఘనదుఃఖభాజనమ్ముగ
వని కేగు స్వకీయ దీనవక్త్రిమ్మును సూ
చినవారి కెల్ల నగ్గగు
ననుచు న్సహదేవు డేగె ♦ నవనతముఖుడై.

తే. గీ. కదనమున జచ్చిన మగల ♦ కై వల వల
యేడ్చు చిటు కౌరవాంగన ♦ లేగుదు రన
తలవిరియబోసి తడసిన ♦ వలువగట్టి
దుఃఖభారంబునం జనె ♦ ద్రుపదపుత్రి.

వ. మఱియు భారతరణమ్మునం జచ్చు శూరుల పరలోకవిధుల నూచిం చుచు ధౌమ్యుండు రౌద్రయామ్య సామగాన ముఖరితాస్యుం డగుచు జనియె నట్లు ధర్మనందనుండు మహారణ్యమ్ములు గడచి పోవుచు ధౌమ్యోపదేశమ్మున సూర్యు నారాధించి యరణ్యమున నుండంగల పండ్రెండు వత్సరములును వన్యఫలమూలకంబులు పాక స్థానంబున ద్రోవదిచేత సాధితంబులై యక్షయంబులగు చతుర్విధాహారంబులగునని వరంబంది కతిపయ ప్రయాణముల గామ్యక వనంబు సొచ్చుచుండ నొకనాటి యర్ధరాత్రమ్మున గిమ్మీరుం డను రాక్షసుండు మార్గనిరోధియై వారిం బాండుకుమారులని తెలిసి యట్టహాసమ్మున నిట్లనియె.

అఠాణా - ఖండగతి

ప॥ వెనుకబోయిన తీవ - పదములకు దగిలినటు
భీముడే యగుపించెనా - నాయన్న న్నుజంపిన ॥భీ॥

అ॥ ప॥ సుదినమీ వేళనా - సోదరుని ఋణము దీ
ర్చుటకు దలియయ్యె నా - రా నేబకాసురుని తమ్ముడ ॥వె॥

చ ర ణ ము

మీకు గాలముతీఱె - నాకడకువచ్చితిరి
పోకార్తు గాచుకొనుడీ - పాండుకుమారులార ॥పో॥
పాకారికేనినన - బవరమున డీకొనగ
వశముగాదని తెలియుడీ - నేకిమ్మీరుడ ॥వె॥

సీ. అని పల్కుచు సమీర ♦ తనయుపై గవియదా
రుణభంగి నతని పా ♦ వనియుదాకె
భూరుహమ్ములగొని ♦ పోరి రాపై శిలా
సంగరమొక్కంత ♦ సల్పిరంత
మానుషాశను భీము ♦ సేనుండు పరిహీన
బలునిగా గుర్తించి ♦ బాహుదండ
ముల బకుంగూల్చి న ♦ పోల్కి వాని కటికం
ఠప్రదేశమ్ముల ♦ న్బట్టినేల

ఆ. వె. బెట్టి దేహయష్టి ♦ విఱిచి కాలునిపురి
కనిపె ధర్మజాదు ♦ లభినుతింప
గరము సంతసించి ♦ కామ్యకవనమున
బాండవులు వసించి ♦ యుండునంత.

వ. అట్లు కామ్యకవనంబున మునివృత్తినున్న పాండవులం బరామర్శింప శ్రీకృష్ణుండు పాంచాలయాదవ ప్రముఖుల న్వెంటనిడుకొని తద్వనమ్మునొచ్చి పాండవేయులంగని జాలివడుచు ధార్తరాష్ట్రులకలిగి.

కేదారగౌళ - రూపకము

ప॥ అవమతులై సౌబలేయు - లడవులపాల్జేసిరామి॥ మ్మ॥
అ॥ ప॥ అవనీతలమంతయు మా-యాదురోదరమున గెల్చి॥ య॥

చ ర ణ ము

యువతీమణి నావిధి నిం - ద్రోలగమున కీడ్చిరా
శివ శివ! పుట్టమ్ములొలిచి - చెఱచిరాభరతాన్వయంబు॥ నన॥

సీ. రణభూమి గౌరవ ♦ రక్తధారాపాత
మెఱుఁగైన నిండ పా ♦ టింపకున్న
కన్నీట దేలించి ♦ గాంధారికోడండ్ర
విధవలం జేసి యే ♦ డ్పింపకున్న
జిలివిధి కేనొక్క ♦ సుతుఁడు సైతము లేక
చీకుఱేని దపింప ♦ సేయకున్న
విఖ్యాత పాండవ ♦ విజయఘంకారావ
మెల్లదిక్కులను బ్రమో ♦ గింపకున్న
తే. గీ. ధౌమ్యుఁడభిషేచనంపు మం ♦ త్రాలుసదువ
నెగడు జయజయ శబ్దముల్ ♦ నింగిముట్ట
సార్వభౌమునిగా మహీ ♦ స్థలికి ధర్మ
సూను గావింపకున్న కృ ♦ ష్ణుండగాను.

వ. అని పల్కినంతలో ద్రోవది గోపాలుంగని.

క. అన్నా నీయెఱుఁగనిదే
మున్నది సభకీడ్చివల్వ ♦ లొలిపించిరి ము
న్నెన్నఁడు నాపడిన గతి
న్బన్నము వడిరే కులాంగ ♦ నలు త్రిజగములన్.

సీ. సిరికాల వాలమా ♦ భరతాన్వయమున జ
న్మించినారు ప్రశస్తి ♦ నించినారు
మ్మొగ్గి ధనుర్వేదమ్మా ♦ మూలాగ్రముగ నభ్య
సించి నా రున్నతి ♦ గాంచినారు
గాండీవమాదిగా ♦ గలుగు నాయుధము లా
ర్జించినా రరుల దూ ♦ లించినారు
రాజసూయ మహాధ్వ ♦ రం బన్న చేత జే
యించినారు యశమ్ము ♦ బెంచినారు
తే. గీ. బాహు బలమేమిటికి భీమ ♦ పార్థులకును
రచ్చ కీడ్పించి నన్ను బ ♦ రాభవింప

దమకు గాదని జూచి రిం ♦ దరును గలిగి
దిక్కుమాలినదాన నై ♦ తినిగదన్న.

వ. అనుచుం దన పరిభవమ్ము సెప్పికొని దుఃఖించు ద్రోవదినూరార్చి వాసుదేవుండు సుభద్రాభిమన్యులం దోడ్కొని ద్వారవతి కరిగె. ధృష్టద్యుమ్నుండు ద్రౌపదేయులం దోడ్కొని కాంపిల్యమ్మునకుం జనియె నంత ధర్మజాదు లచ్చోటువీడి ద్వైతవనంబు సొచ్చి మార్కండేయ బకదాల్భ్యాది మహర్షుల యాశీస్సులంది నివాసంబు లేర్పఱచుకొని యుండునంత నొకనాడు పాంచాలి ధర్మజున కిట్లనియె.

మాండ్ - ఆది

ప॥ అడవులకంపిసహోదరాత్మజుల-ననుభవించుచున్నా డెభోగముల॥న॥
అ॥ప॥ చెడుగులంచనక కొడుకులంగలసి చీకుతేమపాషాణహృదయుడై
1. నృపకిరీట మాణిక్య కాంతిచే నెఱ్ఱనైన భవదీయ పదయుగము యిపుడుకఠినంపురాసేల నడువ నెఱ్ఱనయ్యె నకటా! యెంతవచ్చె॥న॥
2. క్షమయును తేజమునుగాలోచితముగగల్పింపవలయుక్షత్రియుండెపుడు క్షమారమణ గాంధారేయులపై శాంతిజూపుటేలా యాలీల॥ య॥

చ. సెలవిడి పంపుమా కదన ♦ సీమకు నీవిపు డైన భీమపా
ర్థుల నవలీల నొక్కత్రుటి ♦ లోపల దాయలగూల్చివత్తు రీ
యలజడివోవు ఘోరవిపి ♦ నాంతగ భూమిుల నెంతకాల మీా
సిలుగుల కాస్పదంబుగ వ ♦ సించి కృశించుట ధ్ధర్మనందనా.

వ. అన విని ధర్మజుం డిట్లనియె.

ఉ. క్రోధగుణంబు పాపముల ♦ కుం గుదురై చెఱుచున్వివేకమున్
క్రోధియొకింత కర్జమ్ము నె ♦ ఱుంగ డవధ్యులనైన గూల్చు నెం
తేదెగు నాత్మఘాత మ్మొన ♦ రించుకొనన్; క్షమగల్గువాని కా
మోదము భద్రమున్విజయ ♦ మ్ముంగలుగున్, క్షమియాటలెన్నయా

వ. అనిపలుక ధర్మజునకు భీమసేనుం డిట్లనియె.

క. పితృపైతామహమగు నీ
క్షితియంతయు నొరుల కప్ప ♦ గించి యడవులన్
వ్రతములు ధర్మగతులను చీ
గతి గాలముగడుప నగునె ? ♦ క్షత్రియుల కెటన్.

ఉ. సింగముపాలియామిషము ♦ నేకొను నక్కవిధాన రాజ్య ల
క్ష్మింగొని దాయలింక నున ♦ చో, జరియింతురు రాజనీతి పా
రంగతులై; తలంచుకొను ♦ నాకమహీనులు పాండవేయు లం
చుం గడుచుల్కనన్వనము ♦ నొచ్చి యిటుల్ మునివృత్తినున్నచోన్

ఉ. పాచికలాడి రాజ్య మెడ ♦ బాపిరి దాయలుమోసగించి, ధ
ర్మాచరణంబు శత్రు విజ ♦ యంబున కెంతయు సాధనంబుగా
దీ చదువేల యాజ్ఞయిడు ♦ మేనును తమ్ముడునేగి వారలం
బీచమడంచి నిన్ను పృథి ♦ వీధవునిం బొనరింతు నగ్రజా !

వ. అనవిని ధర్మరాజిట్లనియె.

తోడి - రూపకము

ప॥ కయ్యమాడుటకు సమయము - గాదు తమ్ముడా ॥కయ్య॥
అ॥ ప॥ వెయ్యేటికి నీవాడిన - విధము ధర్మముగుంగాక ॥కయ్య॥
1. వనమున బండ్రెండేండ్లును - జనపదమున నెఱుగకుండ
పనివడివత్సరముగడుప - ప్రతిన జేసినారముగద ॥కయ్య॥

తే. గీ. చంచలంబగులక్ష్మికా ♦ సపడినరుడు
సత్యధర్మంబులెడయగా ♦ జనదుగాన
రాజ్యకాంక్షచే సలిపిన ♦ ప్రతినవీడి
కదనమొనరింప ననుమతిం ♦ పదు మనంబు.

వ. అనిన భీమసేనుం డిట్లనియె.

తే. గీ. మరణమేరికి నియతంబు, ♦ మరణమునకు
మున్నె వైరంబు దీర్చుకో ♦ బోనివాని
జీవితము వ్యర్థమగుగాన ♦ జావమోది
వైరులందొత్త, నడుపు మా ♦ పెని ప్రతిన.

క. శ్రమపడి యెట్టులో వనవా
సము సేయగ వచ్చుగాక ♦ సాధ్యమె యజ్ఞా
తమొనర్ప, మేరుగిరి గూ
ఢము సేయుటగాదె మనల ♦ దాచుకొనుటయున్.

వ. అనుచు యుద్ధమే కర్తవ్యంబని పలుకు భీమసేనునకు ధర్మజుం డిట్లనియె.

శా. సామాన్యంబను కొంటివో? కలుష భీ ♦ ష్మద్రోణశారద్వతు
ల్ధీమంతు లుక్కురురాజపక్షమున వా ♦ రిన్ గెల్వ కే శాత్రవ
స్తోమంబుం గనువిచ్చిచూడనగునే? ♦ దుర్యోధనార్థంబు నా
నామర్త్యేశులు ప్రాణముల్విడువను ♦ న్నారెందఱో సిద్ధమై.

తే. గీ. వినుము రాధాకుమారుఁడ ♦ ఖేద్యకవచు
డస్త్రశస్త్రవిద్యారహ ♦ స్యజ్ఞుఁ డతఁడు,
కర్ణువిలునేర్పు బాహావి ♦ క్రమము దలచు
కొన్ననాఁడు నాకుండఁగ ♦ కన్నుమూత.

వ. ఇట్లు ధర్మజుండు దుర్యోధను నిర్జింపలేమని విచారించుచు సమయంబున గృష్ణద్వైపాయనుం డయ్యెడ కరుదెంచి పూజితుండై ప్రతిస్మృతియను విద్యను ధర్మజున కుపదేశించి "నాయనా! దీనిని నీవర్జునున కుపదేశింపుము. తపోవీర్య విభవుండై యర్జునుం డింద్రాది దిక్పాలకులను, ఈశ్వరుని బ్రత్యక్షంబు సేసికొని దివ్యాస్త్రలాభంబంది శత్రువుల జయించునని పలికి మీరొండు వనంబున కరుగునది" యని చెప్పి యమ్మునివరుం డరిగిన బాండవులచ్చోటువాసి బ్రాహ్మణులతో గామ్యక వనంబున సరస్వతీ తీరమ్మున నివసించుచుండ నొక్కనాడర్జునుం డన్నకడ ప్రతిస్మృతి నుపదేశమంది కవచకార్ముకాస్త్రధరుండై భూసురాశీర్వాదమ్ము వడసి పూర్వోత్తర దిశాభిముఖుండై యరిగి యింద్రకీలనగమ్మున నింద్రుం గని నుతించి యాతని యనుమతమ్మున హిమశైల శిఖరంబున కరిగి యూర్ధ్వబాహుండై యేకపాదాంగుష్ఠాగ్రంబున

నిలిచి వాయుభక్షణంబు సేయుచు బరమేశ్వరు నుద్దేశించి యిట్లు కీర్తించుచు ఘోరతపంబు సేయదొడంగె.

పూర్వకళ్యాణి - సంకీర్ణజాతి త్రిపుట

ప॥ హరహరహర మహాదేవశంభో పుర - హర గంగాధర॥ హ॥

అ॥ ప॥ సురవరనుత కోమలపద - సరసీరుహ కరిచర్మాంబర॥ హ॥

చ॥ ధరణీధరచాప నిరతాశ్రితజనావనాటోప, యుపశమిత సమస్త
పాప - దయాభరణ దానవసంహరణ - గరళకంధర ధరాధర
తనయారమణ చంద్రధర సృష్టిస్థితిలయకారణ దురితాపహరణభుజ
గాభరణా॥ హర॥

తే. గీ. ఇట్లు తపమొనరించు దే ♦ వేంద్రతనయు
భక్తినిష్ఠ కెంతయును నా ♦ పార్వతీశు
డలరి పాశుపతాస్త్ర మీ ♦ యందలకొని
బలము చలము బరీక్షింప ♦ దలపుగొనుచు.

సీ. ఎఱుకతయై వెంట ♦ గిరికుమారిచరింప
బంగరుమైచాయ ♦ పరిఢవిల్ల
వెఱపింపగల గొప్ప ♦ విల్లొండు జేబూని
మూపునం దమ్ముల ♦ పొది చెలంగ
చింకితలలు పొట్టి ♦ చేతులు మిడిగ్రుడ్లు
గలిగి భూతములెఱు ♦ కులటుదనర
పులులుసైతము మూక ♦ మూకలై పాఱుచు
జీకాకుపడ బాలి ♦ కేకలిడుచు

తే. గీ. నెఱుకురాజై పురారి డ ♦ గ్గఱుచు మూక
దైత్యుగిటిజేసి విజయుపై ♦ దవుల నరుడు
దాని దవ్వులగని గుణ ♦ ధ్వని యొనర్చి
నిలువ నెఱుకులఱేడు కో ♦ తేయునకనె.

బాగు - చతురశ్రగతి

ప॥ తాళుతాళు మొక్కింత వరాహము గూలనేయగడగితి వెవ్వండవు

అ॥ ప॥ మేలమేమి ? చెప్పిన నాలింపవు కాలమాసన్నమాయెనే నీకు॥

చరణము

శరవిద్యాపాటవము నీకున్న - సంగతి తెలియుచు లే, చాలింపుము
మరియాదకు జూచిన నీగరువము మానకుంటివిదిగో పొగరూఢ్చెద॥

కం. అన గ్రీడి లెక్కసేయక
సునిశితబాణమున నేసె ♦ సూకరమును దో
డనె హరుడేసెను దానిం
గోన కిరిప్వరి బాణములు ద ♦ గుల్కొనె కిటికిన్.

క. శరము లిరుదెసల దాకిన
కిరియును శరఘాతకలన ♦ గిరగిర దిరిగెన్
శరవిద్ధుండై నక్తం
చరుడుం గిటిరూపమొకట ♦ జాలించి చనెన్.

వ. అర్జునుండు విస్మితుండై ముంగట జాపధరుండగు నెఱుకురాజుంగని.

కమాచి - ఆది

ప॥ ఏమేమో ప్రేలితి వింతకుము - న్నెవ్వండవు చెప్పుమా సరిగా వినలే॥
అ॥ ప॥ కామినీయుతుడవై తిరుగ నేటికీ మహారణ్యమధ్యంబుననీ ॥వే॥

చరణము

వలచేసితివి నాయేసినకిటి నేసి మూర్ఖుండవై - మృగయాధర్మవిరోధంబిదు డే॥
చాలు తెలిసె నీ నడత నా నిశిత - సాయకాగ్ని పాల్జేతు గాచుకో ॥ఏమే॥

వ. అనిన నెఱుకు తే డిట్లనియె.

ఉ. ప్రాణము వాసె మామక శ ♦ రాహతిజేసి వరాహ మట్లు; నీ
బాణము దాకి కూలెనని ♦ పల్కెదు సిగ్గెటులేదు? నిన్ను నీ
వే నుతియించు కొందువిటు ♦ లెంతయు జెప్పుచు లేని శౌర్యమున్
మానక బీరమున్న నిలు ♦ మా, యికనీకున గాననయ్యెడున్.

చ. అనుచు పినాకి తాకె నరు, ♦ నర్జునుడున్ శరవృష్టి ముంచె న
య్యనఘు; శరమ్ములన్నియును ♦ వ్యర్థములై చనివాలు, గిరాతుడే
సిన విశిఖమ్ము లింద్రసుతు ♦ ఛిన్నశరీరు నొనర్చె మాయ మ
య్యెనుపయిపెచ్చు వాయుసఖు ♦ డిచ్చిన యక్షయసాయకమ్ములున్.

వ. అట్లగుట కర్జునుండు విస్మయపడి.

నీలాంబరి - చతురశ్రగతి

ప॥ ఘనకిరాతవేషమ్మున వచ్చిన - గంగాధరుఁడో యీతఁడు ॥ఘన॥
అ॥ప॥ రణమున నాశరధాటికోర్చి బీ-రమ్ము సెడక మూర్ఛిల్లకుండు నే॥ఘ॥

చరణము

మాయమయ్యె నగ్నిదేవుఁడొసగిన-సాయకమ్ములక్షయశరనిధితో ॥మా॥
ఏయుపాయమున వీని గెల్తు నే - డేల వచ్చె గిట్టికై పోరాటము ॥ఘన॥

మ. అని గాండీవము నెత్తి యాటవికు నే ♦ యన్ వ్యర్థమై పోయె, గో
పనుఁడై చేసె గృపాణపాత మదియున్ ♦ వమ్మయ్యె, బాహుండటక్
ఘనవృక్షమ్ములు రాలు వైవ నడగెన్, ♦ గౌంతేయుఁ డాపై రణం
బొనరించెం దెగి ముష్టిఘాతముల శౌ ♦ ర్యోద్రేక విస్తారుఁడై.

క. ఋడుత నెలతాలు పాక
వ్వడి బిడికిటఁ బొడువ గ్రీడి ♦ వడి మూర్ఛవడెన్
వడముడి తమ్ముఁడు సూపిన
కడిమిం గని సంతసించి ♦ గంగాధరుడున్.

సీ. జడలమిన్నేటితో ♦ సామేనిగౌరితో
బొలుపారు జాబిల్లి ♦ పూవుతోడ
చిలువ సూడిగముతో ♦ పులితోలు శాల్వతో
వలనైన ముమ్మొన ♦ వాలుతోడ
చౌకళింపుటాబోతు ♦ జక్కితో వెలిమిడి
పూఁతతో జిఱునవ్వు ♦ మోముతోడ
రాణించు పునుకస ♦ రాలతో విసపుగు
త్తుకతోడ నొసటిబే ♦ సికనుతోడ

తే. గీ. హరుఁడు సాక్షాత్కరించి లె ♦ మ్మర్జునా! త్వ
దీయ ధైర్యమ్మునకు మెచ్చి ♦ తిని వరమ్ము
వేఁడు మన నింద్రసూనుండు ♦ విశ్వనాథు
గాంచి కేల్దోయి మొగిచి ను ♦ తించె నిట్లు.

కేదారగౌళ - మిశ్రజాతిత్రిపుట

ప॥ శరణు శరణు గంగాధరగిరి - జామనోహరా॥ శ॥

అ॥ ప॥ పరమపురుష భక్తపోష - విష ధరపరిభూషా॥

చ॥ కరధృతధరణీధర పురహర హర వరకరుణాకర శుభకర - గరళ
కంధరా తరుణేందుధరా - శరణాగత పురందర పరాత్పరపరబ్రహ్మ
రజతాచల - సదన మదనదమన వృషభగమనా॥ శర॥

క. ఎఱుకసెడి నిన్నెఱుంగక
మెఱుకు దొరంబలె దలంచి ♦ యెదిరిన నాయీ
మఱుకువ సైరించి దయా
పరత బ్రసాదింపు మభవ! ♦ పాశుపతంబున్.

వ. అని వేడు పురందరనందనుం గని గిరిజా సుందరుం డర్జునా! అతి
మానుషంబైన నీపరాక్రమంబునకు మెచ్చితిని. నీగాండీవ మక్షయ
శరధితోడ మదీయ మాయాగ్రస్తంబయ్యె మఱల నిచ్చితిం గొను
మని యిచ్చి పార్థుం గరుణించి మంత్రధ్యాన జపహోమపూర్వ
కంబుగా సంధాన మోక్షణ సంహార సహితంబుగా బాశుపతా
స్త్రం బిచ్చి యీ దివ్యాస్త్రంబున నీవెల్లలోకంబులు జయింతు
వని వరంబిచ్చి పురాంతకుం డంతర్ధానమయ్యె నంత నింద్ర
యమ వరుణ కుబేరాది దిక్పాలకులు విజయునికడకు సనుదెంచిరి.
వారిలో యముండు దండంబును, వరుణుండు పాశంబును, కుబే
రుండు కౌబేరకాస్త్రంబు బార్థునకు విధియుక్తంబుగా నిచ్చి
యరుగ, నంత దేవేంద్రుం డర్జును నమరావతికి దోడ్కొనిరమ్మని
రథంబిడి మాతలిననుప బాండవమధ్యముం డద్దివ్యరథం బెక్కి
యింద్రలోకమ్మున కేగ్చిన శతముఖుం డభిముఖుండై తనయుం
గౌగిలించుకొని ప్రియమ్మున నర్ధసింహాసనాసీనుం గావించె.

శ్రీ

మహాభారతము

ఘోషయాత్ర

హంసధ్వని-ఆది.

ప॥ వినుడీదుర్యోధను ఘోషయాత్ర-వీనులపండువుగా ... విన్పించెద॥వి॥

అ॥ ప॥ వినవిన నత్యద్భుతమీ భారత-వీరవరుల సత్పుణ్యచరిత్రము॥వి॥

చరణము

దేవగంధర్వ విద్యాధర పరి - సేవితుడై సురరాజతనూజుడు
దేవలోకమునను౦డున౦త జను-దెంచెనతనికడకొకనాడూర్వశి॥విను॥

సీ. బలితంపుజందోయి ♦ పై జందనములంది
వలిపమ్ము రింగులు ♦ వారగట్టి
సురతరుసూనము ♦ ల్దురుమునందుఱిమి సిం
గారించిమేలి బం ♦ గారునగలు
చెలువంపుటిలకమ్ము ♦ లలరించి ముద్దులు
గులుక ఫాలమ్మున ♦ దిలకముంచి
నాణెంపురవల యొ ♦ డ్డాణమ్ము నైసేసి
మంచిముత్యాల క ♦ మ్మలు ధరించి

తే. గీ. రత్నమంజు మంజీర ఝు ♦ ళంఝుళల్లును
కంకణాంచిత ఝుణఝ్ఝుణ ♦ త్కారములును
పాకరిపుసూనునకు దన ♦ రాక దెల్పు
వచ్చె నూర్వశి మెచ్చి వి ♦ వ్వచ్చుకడకు.

క. రాగని ప్రణమిల్లగ నెల
వాగయునసె నీకిదేమి ♦ నాయము ? వినుమా
భోగవుజానను మనసిజ
రాగముగొని వచ్చితిని భ ♦ రతకులదీపా !

వ. అనవిని యర్జునుండును సెవులుమూసికొని.

చ. హరిహరి, యొంతమాట విన ♦ నయ్యె, బిడౌజుడు తండ్రినాకు, నీ
వరయగ దల్లి వౌదువు, మ ♦ దన్వయ సంభవుడౌ పురూరవుం
బరిణయమైతి వక్రతన ♦ వావికి సవ్వవు పూజ్యురాల వీ
వరుస వచింతువే ? వరుస ♦ వావులుసైతముపీడ బాడియే ?

వ. అనవిని యూర్వశియు

ఉ. వావులతోడ నేమిపని ♦ వారవధూటికి ? భార్యయేకదా
ద్రోవదిమీకు ? తల్లియని ♦ తోచదొ నీకపుడన్న భార్య ? యీ
వావులు లేవొకో యచట ? ♦ భ్రాతృసతీమణి తల్లిగాక నీ
కేవిధిదల్లియౌ జనకు ♦ డేలిన భోగముచాన యర్జునా !

తే. గీ. అరయ దేశాటనము, సుధీ ♦ వరులమైత్రి,
రాజసభ మెలంగుట, శాస్త్ర ♦ రసమెరుగుట,
వెలవెలది పొందు నీవైన ♦ గలుగువాడు
చతురుడగు గాన నాపరి ♦ చయముగొనుము.

వ. అనిన నర్జునుండు.

జంఝూటి - త్రిశగతి

ప॥ సానులకు సమాధానము - సరిగ నెవ్వరు చెప్పగలరు ॥సా॥
అ॥ ప॥ మీనానయన నరుడను నీ - తో నాకీ తగులమేల ॥సాను॥
1. వ్యాసుననుమతమున మాతృ - శాసనమున ద్రోవదినటు
మాసోదరు లేవురకు గ్ర - మముగ బెండ్లాడవలసె ॥సాను॥

తే గీ. వావివరుసలు లేకపో ♦ వచ్చుగాక
యిచటియాచారముంబట్టి, ♦ యేనరుండ

నీవు దేవవేశ్యవు మన ♦ కిర్వురకును
సంగమముపాడిగా దింక ♦ జనుము వేగ.

వ. అనినవిని యూర్వశియు,

క. నరనారాయణుల న్నిను
నరుడనిరి, తపోధనులు స ♦ నాతనకును లా
నరనారాయణు లధికులు
పరికింపగ-సురలకన్న ♦ బాండుకుమారా!

క. నారాయణముని నను తన
యూరువున సృజించెదాన ♦ నూర్వశి నైతిన్
వీరాగ్రగణ్యా! నీవీ
కారణమున సురలలో నొ ♦ కండవుగావే?

వ. అన నర్జునుం డిట్లనియె.

తే. గీ. అన్నదమ్ములు నరుడు నా ♦ రాయణుండు
వారిజాక్షి! నారాయణు ♦ నూరుభాగ
మున జనించిననీవు నా ♦ తనయ వైతి
వట్టినిను గూడ నగునె కా ♦ మాంధుడనయి?

వ. అనిన నాదేవవేశ్యయు,

తే. గీ. అన్నదమ్ములె నరుడు నా ♦ రాయణుండు
సురవిభుండు నారాయణు ♦ సోదరుండు
మఱదివై తివి సంశయిం ♦ ప బనిలేదు
వావియును సరిపెట్టు కో ♦ వచ్చునధిప.

వ. అని పల్కుచు జివాలున గౌగిలింపబోవ నర్జునుం డొక్కింత తొలంగి సమ్మతిం జూపకుండుటచే నూర్వశియు గోపించి చుఱుచుఱుం జూచుచు.

హిం॥ తోడి - త్రిశ్రగతి

ప॥ లేనిది లేకయుండ సరి - లేమాట నగుదురు నగుగని॥ లేని॥

అ॥ ప॥ తానయి వచ్చుటకన్నను - తప్పుగలదె వేశ్యాంగనకు॥ లేనిది॥

1. తొలుత నీమనసం బెఱుగక - వెలిబుచ్చితి నామనంబు
కలదే యింతకు మించిన - కష్టము పరిభవము సతులకు॥ లేనిది॥

2. యువకుడవై నన్నింగితె - నుసుసుపెట్టితివి గావున
యువతీజనమధ్యంబున - నుండుమా నపుంసకుడవై॥ లేనిది॥

చ. అనిశపీయించి వేల్పు వెల ♦ యాలుచనెన్; దివిజేంద్రుడుం గుమా
రునికడ కేగుదెంచి మును ♦ లున్నిశారు జితేంద్రియత్వమం
దుననొగి నీకటంచు విను ♦ తుల్ బొనరించుచు శాపమింక నీ
కనుభవమా నొకింత వెర ♦ వై పదుమూడవ వత్సరమ్మునన్.

వ. అని పల్కుచు దివ్యాస్త్రమ్ము లెన్నింటేని నుపదేశించి, కుమారు నైదేండ్లు తనకడ నుంచుకొని, పార్థుని కుశలవార్తయు, దివ్యాస్త్రసంసిద్ధియు ధర్మజున కెఱింగింప రోమశుంబంప నమ్మహాముని యు బృహదశ్వ మహామునిచే సకల కలికల్మష నాశన కరంబగు నలోపాఖ్యానంబువిని గాండీవిరాక కోరుచున్న ధర్మజుని కడకుం జని పార్థుని క్షేమం బెఱిగించి ధర్మజాదుల నెల్లరం దోడ్కొని సమస్త పుణ్యతీర్థంబులు సేవింపజేసి గంధమాదన పర్వతంబునకు జేర్చె నందొకనాడు పాంచాలీ భీమసేనులు విహరించుచో సమీర విధూతంబై యొక్క సౌగంధిక కమలంబు భూమిపయిం బడ జూచి ద్రోవది భీమసేనున కిట్లనియె.

శ్రీరంజని - ఆది

ప॥ అతిమనోజ్ఞమీ యరవిందముగను - మనుప
మాన మిదియ.........సుమజాతికెల్ల॥ నతి॥

అ॥ ప॥ కుతుకమ్మున దీనిని సృజియించిన -
చతురాననుచతురత స్తవనీయం॥ బతి॥

చరణము

ఈసమీపమున నిట్టిక సుమంబు-లెందేనిగల్గుచో... దెచ్చియిమ్మునాథా
యీసౌరభ రామణీయకముభువి-నేసూనములకు ముమ్మాటికి లే॥ దతి॥

క. అనిపల్కి లతాంతము గొని
చనియెం బాంచాలి ధర్మ ♦ జాతుసికడకున్
ధనువుం బాణములుంగొని
యనిలతనూజుండు పయన ♦ మై సుమమునకై.

సీ. కమలంబుదెచ్చిన ♦ గాడ్పున కభిముఖుం
డై చని మార్గమ ♦ ధ్యమున నెదిరి
పైవచ్చుమృగముల ♦ బ్రహరించుచుం బద
ఘట్టనమ్మున బృథు ♦ తమ్మధరేంద్ర
మద్రువ వేగంబున ♦ నరుగుచుం గడకు ను
గట సరోవరమొండు ♦ గాంచి యందు
గాడ్పుపట్టికృతావ ♦ గాహుడై వెలువడి
సంభృతోత్సాహుడై ♦ శంఖమొత్తె

తే. గీ. శంఖనిస్వనమున గుహా ♦ శయనుడైన
హనుమలేచి మార్గమ్మున ♦ కడ్డముగ బ
రుండి మృగములు వెఱచి ప ♦ ర్వులిడజేసె
సత్త్వమేపార లాంగూల ♦ చాలనంబు.

వ. తద్ధ్వనివిని భీమసేనుండు విస్మితుండై సమీపించి యోగనిద్రనున్న హనుమంతుంగని నిద్రజెఱుప సింహనాదం బొనర్ప నాంజనేయుం డును మేల్కని భీము ననాదరంబున జూచుచు నిట్లనియె.

నవరోజు – ఖండగతి

ప॥ నన్నేల మేల్కొలిపి – నాడ వీవెవ్వడవు
కన్నులగుపడ కేండ్లు – గడచి వృద్ధుడనైన॥ నన్నేల॥

అ॥ ప॥ ఉన్నబలమంతయును – సన్నగిలి కదల లే
కున్నాడ నిదురించు – చున్నాడ నానరుడ ॥నన్నేల॥

చ ర ణ ము

వెఱపింప నాకోటి – పేదమృగముల నిట్టు
లురక గర్జింప నగు – నే ధర్మమెఱుగకిటు

నరమాత్రులిచ్చోటు - దిరుగ వీల్గాను క్ర
మ్మరఁగను నామాటవిని - మనదలంచితివేని ॥నన్నేల॥

తే. గీ. అనినవిని భీము డనె క్షత్రి ♦ యాన్వయుండ
పాండుతనయుండ విఖ్యాత ♦ బాహుబలుడ
వాయువరమున గొంతి గ ♦ ర్భంబునందు
బుట్టినట్టివాడ నను భీ ♦ ముడనియండ్రు.

క. తెరువిమ్మనాకు లేదా
శరనిధి లంఘించి చనిన ♦ సామీరిగతిన్
ధరణీధర్మము న్నిన్నును
బరువడి లంఘించి పోవు ♦ వాడ నటన్నన్.

తే గీ. అంతపనియొందులకు వృద్ధు ♦ నైతి లేవ
జాల బోయెదవేని నా ♦ వాల మీవు
బాయద్రోచి పొమ్మను నంత ♦ బాండుసుతుడు
వామకరమున నెత్తగా ♦ వశముగాక
కరయుగమ్మున నెత్తి శ్రమొ ♦ గ్గతిలబడియె.

శా. లాంగూలమ్ముగదల్పనోపక కడున్ ♦ లజ్జించి కేల్మోడ్చి ని
ల్వంగాం తేయునకిట్లనె న్హనుమ పా ♦ రావారమున్ దాటి సీ
తంగన్గొన్న సమీరసూనుడను పా ♦ ర్థా! నేనె, పాటింపకీ
భంగం బిర్వుర మన్నదమ్ములము నీ ♦ పై ప్రేమగన్పించితిన్.

తే. గీ. సమరమున నర్జును రథ ధ్వ ♦ జమ్మునందు
నిలిచి మీమీపరాక్రమం ♦ బులను జూతు
గాకయని భీముడేగు మా ♦ ర్గమ్ముసూపి
హనుమ డంతర్హితుండయ్యె ♦ నాక్షణంబ.

మంజరులు

ఆమార్గంబుననేగి కొలనుగని - యందలి సలిలము గ్రోలి
భీమసేనుడుం గోనెవాపైడి - తామరపూవుల నోలి
అదిగని కాపున్నయక్షరాక్షసు - లలిగి భీముపై బడగ
సదమదంబుగావించి వెల్లరన్ - సమీరతనయుడు వడిగ

తనకెదురువచ్చు ధర్మజాను లం - గని (మొక్కి ప్రమోదింప
తనతెచ్చిన కమలంబు కృష్ణకిడె - దన్నెల్ల రభినుతింప
వాసమీపమున పాండుతనయులు ని - వాసముగ నుండునంత
భూసుర వేషమున వారిగలసి జ - టాసురుండుండె నంత.

సీ. ఒకనాడు వేటకై ♦ బకవైరి వనికేగ
బలలాశి వికృత రూ ♦ పమ్ముదాల్చి
ద్రౌపదీనకుల ధ ♦ ర్మజులనెత్తికొని జ
వమ్మున బఱచె బా ♦ పలు భయపడ
రక్కసుం గరము భ ♦ రమ్మాయెనదిమె నా
కుంతీసుతాగ్రజుం ♦ డంతలోన
సహదేవు పిలుపున ♦ సామీరి సనుదెంచి
తనవారి విడిపించి ♦ దనుజుదాకి

తే. గీ. ఘోరయుద్ధంబు గావించి ♦ క్రూరదైత్యు
గెడపె ధౌమ్యాదులెల్ల ర ♦ గ్గింప నట యు
ధిష్ఠిరుడు వృషపర్వు నా ♦ దేశమునను
విడిసె నట మాల్యవద్గిరి ♦ విపినసీమ.

వ. అందు విహరించుచో నొక్కనాడు మారుతానీతంబై పంచవర్ణ సురభికుసుమంబొండు తమముంగటంబడిన విస్మయంబంది ద్రౌపది యేకాంతమ్మున భీమసేనున కిట్లనియె.

కన్నడ - ఆది

ప॥ పంచవర్ణ సురభిప్రసూనమిది - ప్రాణనాథ లోచనపర్వంబగు॥సం॥
అ॥ప॥ మంచితావులలరించుతొంటితా-మరపూవునకన్నను నినుమడిగా

చ ర ణ ము

ఈయపూర్వ రమణీయప్రసవమ్ము - లెన్నడేనెందు జూచిమెఱుంగను
నాయభీష్టమీడేర్పుమాసుమను- లేయెడంగలవోగొని తెచ్చియిచ్చి ॥ప॥

చ. అనవిని వేగ ద్రౌపది మ ♦ నోభిమతంబొడగూర్పనెంచి పా
వనిగిరిశృంగమెక్కి నలు ♦ వంకలగన్గొని శంఖమొత్తె, త

ధ్వనివిని యక్షరాక్షసులు ♦ దాకిరిభీము, రణమ్ము ఘోర మ
య్యెను మణిమంతుడాదిగ స ♦ మిద్ధపరాక్రమము లీల్గిరెందరో.

వ. ధర్మజుండును భీము నన్వేషించుచు నాతనియొద్దకుంజనియె నటకు గుబేరుండు సనుదెంచి పాండవసత్కృతుండై భీమసేను సాహసంబు వారింపుమని ధర్మజుని వేడుకొనిపోవ, బాండుకుమారులు కుబేరా దేశంబున నార్ష్టిషేణాశ్రమంబున నుండునంత జలధికుక్షిలో డాగి వేల్పులం గాసించు నివాతకవచులను, కాలకేయాదులను పాశుప తాస్త్రప్రయోగమ్మున వధించిమహేంద్రునిచే నభేద్యకవచమ్మును మణికిరీటంబును వడసి మాతలిప్రయుక్తంబగు రథంబెక్కి నాక లోకంబుననుండి యర్జునుండు సనుదెంచి యెల్లరకుం గనుపండువు సేసె. అంత బాండవులు బదరీవనంబాదిగాగల పెక్కు చోటులం దిరుగుచుండ నొక్కనాడు భీముండు హిమవన్నగశృంగపరిసరా రణ్యంబున నొక్క యజగరమ్ము చేతబట్టువడ, భీముంగానక వెద కుచు ధర్మజుం డయ్యెడకరుదెంచి చూచి యాశ్చర్యపడి భీమసేను వదలుమని వేడ నయ్యజగరం బిట్లనియె.

సారంగ - ఖండగతి

ప॥ వినుమయ్య నహుషుడను - జననాయకుడనేను ॥వి॥

అ॥ ప॥ పౌనరమీ పూర్వులకు - పూర్వజుడ నోయనఘ ॥విను॥

1. శతమఖంబు లొనర్చి - శక్రత్వ మందితిన్
క్షితిసురులు మోయనె - క్కితిని బ్రహ్మరథంబు ॥వి॥

2. ద్విజుల నవమానించి - తి నటంచు శపియించె
నజగరము గమ్మంచు - నలిగి కలశభవుండు ॥విను॥

తే. గీ. పాండవాగ్రజ ! నాచేయు ♦ ప్రశ్నములకు
నుత్తరంబిడ శాపాంత ♦ మొదవునాకు
దమ్ముని న్విడిపించుకో ♦ దలచితేని
వడి సమాధానమిమ్ము నా ♦ ప్రశ్నములకు.

వ. అనిన నియ్యకొని ధర్మజుంగని యేగుణంబులు గలవాఁడు బ్రాహ్మణుండు ? అతఁ డెఱుఁగందగిన వస్తువెయ్యది ? యని ప్రశ్నింప.

తే. గీ. సత్య దాన క్షమా తప ♦ శ్శౌచ దమద
యాగుణమ్ములు గలుగు వా ♦ డవనిసురుడు
సుఖము దుఃఖము సమముగా ♦ జూచుకొంట
వాని కెఱుంగ దగినట్టి ♦ వస్తువగును.

వ. అనిన నోధర్మజా! నీచెప్పిన సత్యక్షమాది గుణంబులు శూద్రునం దున్న శూద్రుండు బ్రాహ్మణుండగునే యని ప్రశ్నింప.

తే. గీ. శూద్రు డాయా గుణముల స ♦ చ్ఛూద్రుఁడగును
గాక బ్రాహ్మణు డెన్నండు ♦ గా డతండు
దాన సత్యాది గుణములు ♦ లేని బ్రాహ్మ
ణుండు సైతము ధరణి శూ ♦ ద్రుం డనబడు.

వ. ఇట్లు సమాధానమ్ములు సెప్పి యనుజు న్విడిపించుకొని ధర్మజుండు వృకోదరుం దోడ్కొని తమ్ములంగలసి యవ్వనంబున సుఖంబుండి మార్కండేయు వలన సమస్తధర్మాధర్మంబు లెఱింగియనంతరంబు ద్వైతవన సరోవర సామీప్యంబునందు సద్యస్కందంబను యజ్ఞంబుసేయుచుండ నిట హస్తినాపురంబున.

సీ. రాజ్యభోగముల గో ♦ ల్పడి యరణ్యముల న
ల్లాడు పాండవుల గ ♦ న్నారగాంచు
తలపున ఘోషయా ♦ త్రా వ్యాజమున నంధ
వసుధేశు నొప్పుకో ♦ ల్వడసి కౌర
వాగ్రజుం దనుజ క ♦ ర్ణాగులం గలపి ద్వై
తవనంబు సొచ్చి గం ♦ ధర్వవిభుని
చిత్రసేనుం దాక ♦ జెలగి గంధర్వులు
రణమున గర్ణాదు ♦ లన్జయించి

తే. గీ. కురునృపాలుని జెక్కులు ♦ విఱిచికట్టి
కొనుచు గొంపోవు చుండగ ♦ గ్గోలువడుచు

సైనికులు దిక్కు-సెడి ధర్మ ♦ జాతుకడకు
సత్వరమపోయి మొరలిడ ♦ సాగిరిట్లు.

శుభపంతువరాళి - చతురశ్ర

ప॥ శరణాగతరక్షణ బిరుదము గల - దొరవుధర్మరాజా రక్షింపుము॥శ॥

అ॥ ప॥ కురుకులేంద్రు పరివారముతో గొనిపోవుచుండిరయయో! గంధర్వులు॥

చరణము

తలప గారణాంతరమున వైరము - గలిగెగాని కారా మీరనుజులు
చెలిమిమీఱ విడిపింపుమావీరి - గలవెనీకు తెలియనిధర్మంబులు॥శ॥

తే. గీ. అనినవినిధర్మ భూపతి ♦ యనుజులగని
కౌరవేంద్రుబంధవిముక్తు ♦ గా నొనర్చి
సత్వరము రండన నొకింత ♦ సమ్మతింప
కా వృకోదరు డిట్లనె ♦ నగ్రజునకు.

క. అంధనృపాల సుతులుగ
ర్వాంధులు నీకేమి వెట్టి ♦ యా? విడిపింపన్
బంధము, కాగల కార్యము
గంధర్వులె దీర్ప మనకు ♦ కన్ శ్రమతొలగున్.

క. అడవులపాలై యిడుమలు
గుడుచు మనలగాంచినవ్వ ♦ కొనివచ్చిన యీ
వెడగు సుయోధనుగర్వ
బడగెన్ దయదలప నేటి ♦ కన్నా! మనకున్.

వ. అనవిని ధర్మజుం డిట్లనియె.

చ. కలహములుండుగాక వెను ♦ కన్మనలో మనకెన్నియేని, య
న్యుల వలనం బరాభవము ♦ నొందునెడన్ మన మూరకుంట కే
వలమును లోకనింద్యమగు, ♦ బాడిగదా శరణాగతావనం
బిల? నటుగావునం గురుకు ♦ లేంద్రుని బంధవిముక్తుజేయుడీ.

వ. అనిన విని భీమసేనుం డిట్లనియె.

సీ. నిదురించు ననుగట్టి ♦ నీట ద్రోయించి గా
టించి పాముల గర ♦ పించినారు
వెస నన్నమందున ♦ విసము గల్పించి పె
ట్టించి చంపింప నూ ♦ హించినారు
మొగి వారణావత ♦ మున లక్కయింటిలో
నుంచి నమ్మించి కా ♦ ల్పించినారు
జూదమం దోడించి ♦ సుదతికి జీర లూ
ల్పించి కారడవి కం ♦ పించినారు

తే. గీ. తివిరి వారెగ్గు సేయని ♦ దినము కలదె ?
వారిచేత లెవ్వియు దలం ♦ పవు గదన్న ?
యొక్కనిమిష మోపికవట్టి ♦ యుండు మన్న
గానిచో గార్యహానిరా ♦ గాదె ? మనకు.

వ. అనవిని యజాతశత్రుండు సాంత్వనపూర్వకమ్ముగా నిట్లనియె.

చ. శరణని వేడుచో రిపుని ♦ సైతము బ్రోచుట శూరధర్మ, మా
కురుపతి తన్ను బాండవులు ♦ గొబ్బున గాతురటన్న యాశతో
నరయును, పోదమన్న జెడు ♦ నధ్వరదీక్షయు, నన్ను జూచి మీ
రరిగి సుయోధనున్ మనుప♦రయ్య! యశంబును బున్నె మబ్బెడున్.

వ. అనిపల్కు ధర్మనందను పలుకు లతిక్రమింప నేరక భీమార్జున నకుల సహదేవులు తక్షణంబ గంధర్వులం దగిలి ఘోరయుద్ధం బొనర్చి సైన్యసమేతమ్ముగ చిత్రసేను నోడించి యెల్లర నగ్రజునొద్దకు దోడ్తెచ్చిన, ధర్మజుండును సంతసించి బంధమోక్షణంబు గావించి యనుప దుర్యోధనుండును లజ్జితుండై చెదరిన సేనలం గూడుకొని కొంత దవ్వరిగి యొక్కచోట బటమందిరమ్ము వేయించి తల్పంబు పఱుంబడి చింతాపరుండై యిట్లు విషాదమందె.

ఘన్యాసి - రూపకము

ప॥ ఎంతటియవమానము ఘటి - యించె నేటికి ॥నాకెం॥

అ॥ ప॥ కాంతాజనసహితముగా - గంధర్వులు బంధించి ॥రెంత॥

చరణము

పాండవేయులే సనుగా - పాడవలసి వచ్చెనా ?

మొండినై జగాన బ్రతికి - యుండవలసి వచ్చెనా ? ॥ఎం॥

సీ. జనకుడు వలదన్న ♦ వినకా వనమ్మున
కేగెడుబుద్ధి నా ♦ కేల గలిగె ?
గలిగెబో సురనాథు ♦ కొలనిగట్టున నట్లు
క్రీడాగృహముల ని ♦ ర్మింపనేల ?
నిర్మించితినిబో, వి ♦ నీతిబాసి వియచ్చ
రాళిపై గవిసి పో ♦ రాడనేల ?
పోరాడితినిబో, వి ♦ ముక్త జీవుడగాక
యేటికీ తక్కువ ♦ పాటువడితి ?

తే. గీ. నకట ! పోడిమిసెడి లోకు ♦ లపహసింప
నే మొగమ్మున బురమున ♦ కేగువాడ
బలుమరు పరాభవమున కా ♦ స్పదముగాగ
రాచకొలమున నొగి బుట్టు ♦ రాదు గాదె ?

వ. ఇట్లు విషాదవివర్ణుండైయున్న దుర్యోధనుకడకు గర్ణుండు సేరి యిట్లనియె.

చ. అలసట సుంతయేని గ ♦ న ఖచరాధిపు నెట్లు పోరిలో
గెలిచితివోయి ! చేయదగు ♦ కృత్యము సుంతయు దోచకుంటచు
దొలగితి నేను సైతము నె ♦ దుర్పగజాలక చిత్రసేను, నీ
బలము ఉస్త్రాక్రమంబు గురు ♦ వల్లన ! [illegible]డియయ్యె నేటికిన్.

వ. అనినఁ గురుపతి లజ్జితుండగుచు రాధేయున కిట్లనియె.

చ. అరులజయించి వచ్చితి న ♦ టంచు దలంచి నుతించుచుంటి నీ
వెఱుగక నేడు నాపడిన ♦ హీనపుబాటు, నిజాంగనా సహో
దర సహితమ్ముగా ఖచర ♦ తండము నన్గొనిపోవుచుండ స
త్వరమరుదెంచి బంధమెడ ♦ బాపిరి నన్గరుణించి పాండవుల్.

వ. ఇట్టిదురవస్థకుం బాలైన నేను ప్రాయోపవేశమ్మున బ్రాణత్యాగం బొనర్తుననుచు గర్ణాదులు వలదని బ్రతిమాలినను వినకున్న నాటి రేయి దుర్యోధనునొక్క కృత్య పాతాళంబునకుం గొనిపోవ నచటి దైత్యులు వానిం గౌగిలించుకొని సంభావించి ధైర్యమ్ము సెప్పి మఱల గృత్యచే నెప్పటిచోట నిలుప ప్రభాతంబగుడు ప్రాయోప వేశము మ్మాని యెల్లరం గలసి కురుపతి కరిపురంబున కేగె.

మహాభారతము

సైంధవపరాభవము

భైరవి - ఆది

ప॥ వినుడు సైంధవపరాభవచరితము - వినిపించెద నేను... వీనుల విందుగ

అ॥ ప॥ కనుడు సంసారవార్ధి దాఁగడచి-యనుపమానకైవల్యానందము ॥వి॥

చరణము

దురితమనక పరకాంతారతులై - చరియించిన మానవులకు సతతము
పరిభవమ్ము దుర్యశము గల్గు, దప్పదు, సైంధవుఁడే సాక్షీభూతుఁడు॥వి॥

సీ. పాండుపుత్త్రులు ద్వైత ♦ వనమును వీడి కా
మ్యకమున దృణబిందు ♦ నాశ్రమమున
వసియించు చొకనాఁడు ♦ పాంచాలి కా ధౌమ్యు
సాయముంచి వనంబు ♦ సనిరి వేట
కా ద్విజుండు సమిత్కు ♦ శార్థమై యందంద
సంచరించుచునున్న ♦ సమయమందు
సైంధవోర్వీపతి ♦ సాల్వకన్యను బెండ్లి
యాడ వైభవమున ♦ నరుగు నచట

తే. గీ. నాశ్రమద్వారమున గృష్ణ ♦ నరసి మోహ
పడి సమీపించి కుశలమ్ము ♦ లడిగి బంధు
భావమున నాదరించు రా ♦ జీవనేత్రి
కిట్టు లనియెను కామితం ♦ బెఱుకపడఁగ.

శహన - ఆది

ప॥ చాలుఁజాలు పైపై యుపచారము - లేల నే? తనివిసనదు నామనసు॥చా॥
అ॥ప॥ వాలుగంటి, యొంటిగ నిన్నంటుకు - వీలుగంటి గన్గొంటి నీసొగసు॥చా

చ ర ణ ము

అనుపమాన సౌధాంతరసీమల - నఖిల భోగభాగ్యమ్ము లందు నీ
వనదలం గిట్టుకొని కాఱడవుల - నల్లాడఁగ నేలా? యాలీల ॥జాలు॥

ఉ. జూదరినై కళత్రమును ♦ సోదరుల న్నిజ రాజ్య మెల్ల దా
యాదుల కోడి ఘోరవిపి ♦ నాంతరభూములఁ సంచరించు ను
న్మాదుని గూడి గాసి వడు ♦ నంత యసువాంతర మేమివచ్చె ? భా
గ్యోదయ మబ్బు రాణివగు ♦ మోదు దలంపక నాకు ద్రోవదీ !

ఉ. మామకు నచ్చజెప్పి ప్రథ ♦ మంబున మామకు రోదరంబున
న్నీ మగ డోడినట్టి ధర ♦ ణీవలయం బఖిలంబు నేన సు
మ్మీ మగుడం బ్రియంబలర ♦ మీ కిడ జేసితి, మీ నిమిత్తమై
భామిని ! నాడు నేపడిన ♦ పాటులు దైవ మెఱుంగు నన్నియున్.

క. నీ వెఱుగ వీ రహస్యము
దైవ మెఱుగు, దాని కేమి ? ♦ తడ వేల ? యిదే
నా వెంట రమ్ము మసలిన
చో వీల్గాదేమొ మగలు ♦ జూతురు గానఁ ?

వ. అనినం బాంచాలి ప్రకంపితచిత్తయై యొక్కింత దొలగి నెమ్మనం
బున దనపతుల రాక గోరుచు గొంత కాలయాపనంబు సేయం
దలంచి వాని కిట్లనియె.

బిలహరి - రూపకము

ప॥ తోడబుట్టు వగుదు నీకు - దుస్సల పెనిమిటివి గాన ॥దో॥
అ॥ప॥ పాడిదప్పి యీ తెన్నున - బలుకఁదగునె ? నీకో యన్నా ॥తోడ॥

చ ర ణ ము

అరయగ ధర్మాధర్మము - లెఱిగిన వాడవుగాదా నీ
వెఱిగియు నా హృదయము శో - ధింప దలచితే యీగతి ॥తోడ॥

ఉ. ఒండు తలంపు లేక వని ♦ నుండి మఱందులు వచ్చుదన్క యిం
దుండి కురంగమాంసముల ♦ గొప్పగ భోజనము బొనర్చి యా
పుండవుగాన వీడ్కోలుప ♦ బొమ్ము జయద్రథ! గౌరవమ్ముగా
పాండవసాయకాగ్ని శల ♦ భంబవుగాకు మకారణమ్ముగన్.

వ. అనవిని సైంధవుండును,

చ. వనితలపట్ల రాజులకు ♦ వావులతో బని లేదు, కాముకుం
డనుగద! విందు లేమిటికి ♦ నాకు దలోదరి! మోవిపానకం
బనువుగ నిచ్చి నన్ననుపు ♦ మావిధి జూదపుగొల్వునాడు నీ
వనటయొఱింగి యూరకొను ♦ వారలెకా? వెఱపింతు వీ గతిన్.

ఉ. సాహసవతుల్ సతుల్ త్రోలుత ♦ లో ననురాగము గల్గి బింకము
ల్మాపుద రట్టి కూటమియె ♦ సొంపగు, జాగిక సేయబోకుమా
నీ పతు లడ్డగింతు గని ♦ నీ వొకవేళను సంశయింతువే
మో, పురవైరియు న్నిలువ ♦ నోపడు నాకెదురై తలోదరీ!

క. అని పల్కుచు వేగిరపడి
వనితామణి చీరచెఱగు ♦ బట్ట గడగి తో
డనె వెల్లకిలంబడ గో
పనయై సైంధవుని గనియె ♦ బాంచాలి యిటుల్.

ఆఠాణా — ఆది

ప॥ వీరపత్నినై వీరమాతనై – వీరసహోదరినై వెలుతునె ॥వీర॥
అ॥ ప॥ చేరువయ్యె నోగి కాలము నీకో – చెనటీ, యీనాటికి ముమ్మాటికి

చరణము

ఏది వీరుండవైన నిల్వుమొ – కెంతసేపు పాపాత్మ! రూపఱెదు
నీదర్ప మెల్ల నేలగలియదా – నిన్ను నీవె వర్ణించుకొందువా ॥వీ॥

సీ. హిమవన్నగప్రాంత ♦ సమదశుండాలమ్ము
నెదురుట యా ధర్మ ♦ నృపు నెదురుట
గిరిగుహాంతర సుప్త ♦ హరి కేసరము లూప
దొరయుట వాయునం ♦ దను దొరయుట

క్రకచకరాళదం ♦ ష్ట్రాభీషణవ్యాఘ్ర
ముం గలియుట కిరి ♦ టిం గవియుట
దండతాడితసము ♦ ద్దండసర్పములపై
నుఱుకుట కవలపై ♦ నొగి నుఱుకుట

తే. గీ. నిరుపమపరాక్రమక్రమా ♦ న్వితుల బాండు
తనయుల నదిర్చి సఖచి పా ♦ తాళమందు
దాగినను నీకు మృత్యువు ♦ తప్పదింక
నొసటివ్రాత దప్పించుకో ♦ వసమె? నీకు.

తే. గీ. కర్కటియు వృశ్చికము జెగు ♦ కాలమునకు
మూలుదాలుచు గతి పొందు ♦ సుతుల కాలి
నైన నాదెస ద్రోహుండ ♦ వైతి విడియు
కొనకు నీవు నశింపగా ♦ గుఱుతుగాదె?

క. అని పల్కుచు ధౌమ్యుం జే
రొక్కని యాక్రోశించుచున్న ♦ కోమలి నరద
మ్మున నిడుకొని సైంధవుడుం
జనునెడ బాంచాలి యిట్లు ♦ సాగె మొఱలిడన్.

హిందుస్థానిభైరవి - చతురశ్రగతి

ప॥ భరతలోక వీరాగ్రణులారా ♦ పాండువేయు
లారా - నా - ప్రాణనాథులారా ॥భర॥

అ॥ ప॥ దురితకర్ము సైంధవు బారినుండి - తొల
గింపరె నన్ను - దూ - షితగాత్రమున్ను ॥తొల॥

చ ర ణ ము

చే లెఱుంగ కిటు సింహాగారము - జేరు వృకము వోలె మనయా
శ్రమ - మం దీతడుబ్రవాలె - క్షేటిశో విని కాయువు సరియగు -
నిముసమాలసింప - నేలారం - డీ నీచు వధింప ॥భర॥

చ. అని మొఱవెట్టుచో వచటి ♦ కల్లన ధౌమ్యుడు సేరి మందలిం
చిన వినకుంట వెంటబడె ♦ జెచ్చెర సైంధవుతోడ బాండునం

దను లరుదెంచి యాశ్రమమును ♦ నం దొకచో బరిచారికాముఖ
మ్మున గలసర్వమ్ము దెలిసి ♦ పోయి జయద్రథు డేగు వాకమున్.

వ. ధౌమ్యుం గని నమస్కరించి యొక్కచో నిలిపి సైంధవసేనయిం బడి సింహనాదంబులు సేయునెడ సింధుపతి ద్రోవదిం గని "వీరా లీమగలు? వీరిలో నెవ్వ డెవ్వ డేవిధము వాడో చెప్పుమని" యెక సక్కెముగ బలుక బాంచాలి యిట్లనియె.

సీ. బంగరుమైఛాయ ♦ వాడు ధర్మసుతుండు
శరణాగతత్రాణ ♦ బిరుదు డతడు
దశనోష్ఠపీడనం ♦ బెసగువా డనిలజుం
డతని కోపాగ్ని స ♦ ల్లాలు దెపుడు
ధనువు చేగొని వచ్చు ♦ ఘను డాతడే సవ్య
సాచి దుష్టుల గన్న ♦ సైప డతడు
రూపనిర్జిత పంచ ♦ రోపుండు నకులు డ
వ్వాడు సజ్జన బాంధ ♦ వ ప్రియుండు

తే. గీ. దేవసన్నిభు డా సహ ♦ దేవు డిప్పు
డెఱిగి యేమి? యెఱుగకున్న ♦ నేమి? వనధి
నుగ్ర మకరాహతం బగు ♦ నోడవలె న
శింతు వీ వింక వీరిచే ♦ సేనతోడ.

మంజరులు

అని పలుకుచు నున్నంత బాండునం - దనులు సేనం దలపడి
వినిశిత బాణము లేయ గడంగిన - గినిసి సైంధవు డురువడి
బీరమున త్రిగర్త శిబి సింధు సౌ - వీర సైన్యపరివృతుడై
ఘోరాహవమున నిల్చె నెదిర్చి య - కుంఠిత దర్పోద్ధతుడై
తుములమధికమయ్యె గీలాలపూ - రము మాంసపంకముగుచు
సమరాంగణ మెల్ల వాహినిం బలె - నమరె భయానక మగుచు
వెఱచి జయద్రథుడు ద్రోవదిని దిగ - విడిచి రథము దోలుకొని
పఱచె నంత భీమార్జును లుడుగక - తఱిమి రాతని వెనుకొని

చ. వెనుకొనివచ్చు నారి గని ♦ వేగ జయద్రథుడున్ రథమ్ము డి
గ్గ నురికి గుల్మమధ్యమున ♦ గ్రన్నన దూఱుట గాంచి భీము డా
య్యన దలవట్టి యీడ్చి పడద్రోసి ♦ లాతయు గోటుల పిండికూడుగా
నొనరిచి ధర్మనందనుని ♦ గొబ్బున దెచ్చిన నాత డిట్లనెన్.

అభోగి - రూపకము

ప॥ చెల్లెలి నెట్లాటదలం - చితి నోరి హీనపశువా ॥చె॥

అ॥ ప॥ అల్లుడవై భరతాన్వయు - మగ్గిం గల్పితివ తులువ ॥చె॥

చరణము

నీదెస గరుణింపవలసె - మాదుస్సల మొగము నూచి
ఛీ! దురితమతీ, పాపము - సేకురు నిను జూచు కొలది ॥చె॥

సీ. మాయలమారి కొం ♦ పలుమాంచు సౌబలు
తోడబుట్టువు బెండ్లి ♦ యాడు టొకటి
యొరులయున్నతి జూచి ♦ యోరువం జాలని
కొడుకుల నూర్వురం ♦ బడయు టొకటి
విదురాదినీతిజ్ఞ ♦ విదు లాడు పలుకు లె
ప్పట్టునం బెడచెవి ♦ బెట్టు టొకటి
పశుసమానునకు ని ♦ ర్భాగ్యునకు న్నీకు
గూతు నాలిగ నొసం ♦ గుటయు నొకటి

తే. గీ. కారణములయ్యె నీ నాల్గు ♦ గజపురీశు
డన్వయము మాపుకొన దన ♦ యంత దానె
తప్పదు స్వయంకృతాపరా ♦ ధము లఫలము
లనుభవింప కెన్నటికేని ♦ యంధనృపతి.

వ. అని పలుకుచు దమ్ములం గని "చేజిక్కిన శత్రువు వధ్యార్హుడు గాడు గావున వీని కెద్దియేని శిక్ష యూహింపు" డనసహదేవుం డిట్లనియె.

క. తెగి తెగని కత్తితో జు
ట్టు గొరిగి తుద కైదుకూక ♦ టుల విడిచి విరూ

పుగ జేసి దారిబడితి
న్నగ బొమ్మని పంపు డికియె ♦ నా మత మన్నా!

వ. అని విని భీముం డట్లొనర్చి సైంధవుం గని.

మ. ఎవరైన న్నిను నీ వెవాడవని నీ ♦ వేమందు వీమీాద పాం
డవదాసుండనటంచు బొమ్మనుచు నె ♦ ట్టెన్, సింధుభూధవుం
డవమానంబు భరింపలేక సని పా ♦ దాంగుష్ఠ మాత్రంబుగా
భువిపైనిల్చి తపం బొనర్చె నొగి శంభుం గూర్చి ఘోరమ్ముగన్.

తే. గీ. హరుడు ప్రత్యక్షమై వర ♦ మడుగు మనగ
పాండువుల గెల్చు శక్తిగా ♦ వలయు నన, బొ
సంగదు జయింతు వొకనాటి ♦ సంగరమున
చనుము విజయుని దక్క ద ♦ క్కిన నలువుర.

వ. అని వరంబిచ్చి హరుం డంతర్హితుం డయ్యె నిట పాండవులు వనం
బున పండ్రెండవ వత్సరమ్ము గడపుచో పాండవహితకారియై వాస
వుండు కర్ణుని కవచకుండలముల హరింపదలచియుండె నదియంతయు
సూర్యభగవానుండు రాధేయున కెఱింగించి బ్రాహ్మణ వేషమున
నీకడకువచ్చి యాచించు శక్రునకు నీకవచకుండలమ్ము లీయవలదని
బోధించి కర్ణుం డియ్యకొనకుంటచే "వత్సా! వాసవునొద్దంగల
శక్తిబాణమ్ము నీవు గైకొను" మని చెప్పి చనెనంత నొకనాటి
మధ్యాహ్నసమయంబున గర్ణుండు సూర్యోపాస్తి సేయుచుండ
నింద్రుండు బ్రాహ్మణరూపంబున సని భిక్షాందేహి యని వేడిన
సంతసించి కర్ణుం డిట్లనియె.

శ్రీరాగము - ఖండగతి

ప॥ ఏమి నాభాగ్యమో - భూమిదేవాగ్రణీ ॥యేమి॥

అ॥ ప॥ కామితెము వేడుమా - కాదన కెవనినుసు ॥నేమి॥

చరణము

పరమపావనులు భూ - సురులు భవమోచనులు
చరితార్థమయ్యె నా - జన్మ నీరాకచే ॥నేమి॥

క. మణులో, విలసిత యువతీ
మణులో, వర వాహనములొ ♦ మాన్యంబులొ, గో
గణమో, కోరు మొసంగెద
నణుమాత్రము సంశయింప ♦ కవనీదేవా !

వ. అనిన విని కృతక భూసురుండును

క. ఒండేమి వలదు కవచము
కుండలము లొసంగుమ ట్లొ ♦ గొని చనియెద దృ
ఢుండ నయి నీ యశము బ్ర
హ్మాండంబున దాన శౌండు ♦ డని నిండుకొనన్.

క. అన విని కానీనుం డనె
ననఘా ! సురపతివి నీవ ♦ టం చెఱుగుదు నై
న నొసంగెద నీకడ గల
ఘనశ క్తిని నాకొసంగి ♦ గైకొను వీనిన్.

వ. అని పలుకుచు కవచకుండలమ్ముల లొలిచి యిచ్చిన సంతసించి వాసవుండును కర్ణశరీరంబు సూర్య దీప్తిం జెలువొందున ట్లనుగ్రహించి, తన యమోఘశక్తి నొసంగి దీని నాపత్కాలంబున దుర్జయుండగు నొక్క శత్రునిపై బ్రయోగింపు మతని వధించి నన్ను జేరునని చెప్పి స్వర్లోకమ్మున కరిగె నది యెఱింగి కౌరవులు విచారించిరి. పాండుకుమారులు సంతసించి మఱల ద్వైతవనంబున కరిగి యందుండ నొకనా డొక్క బ్రాహ్మణుని యరణి నొక మృగమ్ము కొమ్మునం దగిల్చికొని పఱచిన నద్ధరామరుం డది ధర్మజున కెఱింగింప దమ్ములుం దానును చాపహస్తులై తన్మృగము న్వెన్నంటి పెందవ్వు వెడలి యొక్కచో నాహారిణం బదృశ్యంబైన విషాదమందును నతిశ్రాంతులై యొక్క వటవృక్షంబు నీడ విశ్రమించి యత్యంత పిపాసితులై జలంబులు దెమ్మని నకులు నంప, నతండును ముందట నొక తటాకముంగని యందలి జలంబులు ద్రావబోవ నొక్క యశరీరభూతం బిట్లనియె.

మోహన - రూపకము

ప॥ ఆ సరోవరము నాయది - యందలి సలిలము గ్రోలకు ॥మా॥
అ॥ప॥ నా సంప్రశ్నములకు సరి - గా సమాధాన మిడువలె ॥కా॥

చ ర ణ ము

బలిమిం జొచ్చిన వారలు - ప్రాణంబులు గోల్పోవుదురు
వల దీ సాహసము నీకు - వచ్చిన దారిం బొమ్మిక ॥యా॥

చ. అన విని యాదరింపక యె ♦ యా సలిలమ్ముల గ్రోలి తీర మం
దున బడె జీతసత్త్వమతి ♦ తోడనె ధర్మసుతుండు పిన్న త
మ్ముని ననుప నాతడమ్యోఘకు ♦ బోయి సహోదరు జూచి గుండుచుం
బనివడి నీరుద్రావి ధర ♦ పై నొఱగెన్ సహజన్ముపోలికన్.

ఆ. వె. మాద్రికొడుకు లట్లు ♦ మసలుట గని సంత
పించి ధర్మసుతుడు ♦ విజయు ననుప
వాడు పోయి తొంటి ♦ వైఖరి నీర్ద్రావి
పుడమి నొఱగె గవలు ♦ వడినచోట.

క. కవలుం గవ్వడి మసలుట
బవమానతనూజు ననుప ♦ వా డరిగి మహా
జవమున జలముల గ్రోలియు
వివశుండై పడియె సాల ♦ వృక్షము వోలెన్.

క. తమ్ములు మసలుటకుం గత
మెమ్మెయి గనలేక ధర్మ ♦ నృపుడుం జని తీ
రమ్మున బడియున్నం గని
బమ్మెరవడి సూచి కొంత ♦ వడి కిటు వగచెన్.

సావేరి - త్రిపుట

ప॥ కటకటా! నా తమ్ము లిటుబడ - గారణం బేమొకో తెలియదు ॥క॥
అ॥ ప॥ కుటిలకర్ములు ధార్తరాష్ట్రులు - ఘోర మేమేని సేయరుగద ॥కట॥

చ ర ణ ము

తమ్ములేరి యని కుంతి యడుగ - దాని కేమి సమాధాన మిడుదు
ని మ్మహాటవి కప్పగించితి - నిట్లు చివరకు దమ్ముగుఱ్ఱల ॥గట॥

ఉ. వాడవు పీరిమోములు ర ♦ వంతయు, వైరులతోఁ గూడి పో
రాడిన జాడ గానబడ ♦ దక్షతము ల్సకలాంగకమ్ము, లీ
కీడొనగూడ నేడు పరి ♦ కింపగ హేతువు దోచ దెంతయుం
జూడగ నీజలమ్ము పరి ♦ శుద్ధముగాక విషాన్వితంబొకో!

వ. అని వగచి దప్పికోర్వక నీర్రావ యత్నింప నయ్యాశరీరభూతంబు బకరూపంబు ధరించితా నొకయక్షుండ నని పలుకుచు వారట్లు పడుటకుం గత మెఱింగించి తనప్రశ్నంబుల కుత్తరంబు సెప్పుమని ధర్మజుం డొడంబడె నంత వారిరువురకు నిట్లు ప్రశ్నోత్తరంబులు జరిగె.

సీ. నలినాప్తు నెయ్యది ♦ నడపును? బ్రహ్మంబు,
రవి గొల్చి తిరుగుదు ♦ రెవరు? సురలు
తపను నస్తమయ మె ♦ ద్దాన? ధర్మమున, భా
స్కరున కెయ్యది యూత? ♦ సత్యనిరతి,
శ్రోత్రియుం డగు బురు ♦ షుం డెట్లు? శ్రుతమున,
మెలగును మహిమ నే ♦ మిట? తపమున,
నతనికిని సాయమె ♦ య్యది? ధృతి, నత డెట్లు
బుద్ధిమంతుండగు ♦ బుధులసేవ,

తే. గీ. ద్విజున కమరత్వ మిదు నెద్ది? ♦ వేదపఠన,
మతని నెది సాధువుం జేయు? ♦ వ్రత నియమము,
నెఱి నసాధువెట్లగును? త ♦ న్నియతి లేక
మానుషుం డెట్లగున్? శౌచ ♦ మార్గ మెడలి.

సీ. ఎవడు జీవన్మృతుం? డిల ♦ దేవ పితృభృత్య
కోటికిం బెట్టక ♦ కుడుచు నతడు,
పృథివికన్నను భార ♦ మెది? తల్లి, యాకస
మ్మునకన్న నెయ్యది ♦ పొడవు? తండ్రి,
గాడ్పుకంటెను వడి ♦ గలదెయ్యది? మనస్సు,
కడు దట్టమెది పూరి ♦ కన్న? చింత,
కనుమూయకే నిద్ర ♦ గను నెద్ది? మీను, జ
న్మించి ప్రాణము లేని ♦ దెద్ది? గ్రుడ్డు,

తే. గీ. హృదయరహిత మెయ్యది చూప ♦ మెనసి? రాయి
వేగమున బొంగు నెయ్యది ♦ వృద్ధి? యేఱు,
తిరుగు నెల్లపు డెవ్వ డొం ♦ టరిగ? నినుడు,
మాటిమాటి కెవ్వఁడు బుట్టు? ♦ మరునిమామ.

సీ. పథికున కాప్తు లె ♦ వ్వరు! వర్తకులగుంపు,
గృహమేధి కెవ్వండు ♦ హితుడు? భార్య,
రోగి కెవ్వడు మి ♦ త్రుం డగు? వెజ్జు, మి
త్రం బెద్ది మృతునకు ♦ ధర్మగుణము,
కుదురు ధర్మమ్మున కె ♦ య్యది? దయ, కీర్తి కా
ధార మెయ్యది యగు? ♦ దానగుణము,
సురలోకమున కెద్ది ♦ తెరువు? సత్యంబు, క
ల్పించు సుఖం బెద్ది? ♦ మంచినడత,

తే. గీ. మానవున కాత్మ యెవఁడు? కు ♦ మారు, డతని
బ్రతుకు తెరు వెట్లు సెల్లు? ప ♦ ర్జన్యుకతన
ననఘ! యుత్తమధర్మ మె ♦ య్యది? యహింస,
యుండు నెది పండి యెప్పుడును? ♦ యోగ మదియ.

సీ. ఆశ్చర్య మెయ్యది ♦ యగును? చచ్చిన వారి
గని తాము సుస్థిరు ♦ లని తలచుట,
వర్తించు పురుష శ ♦ బ్దం బెవ్వనికి? కీర్తి
మిను ముట్టి భువిని నిం ♦ డిన యతనికి
ముదమంద మానవుం ♦ డెది వీడి యగును స
ర్వజన ప్రియుండు? గ ♦ ర్వంబు వీడి
తగు నెవ్వనిన్ సర్వ ♦ ధనియన? సుఖదుఃఖ
ములపట్ల సమబుద్ధి ♦ గలుగువాని

తే. గీ. జగతి కెయ్యది దిక్కు? స ♦ జ్జనులు సూవె
యంబు వెయ్యెడ నుదయించు? ♦ నాకసమున
నన్న మెయ్యెడ నుదయి ను? ♦ నవనియందు
విషమనందగు నెయ్యది? ♦ విప్రధనము.

వ. అని చెప్పినవిని సంతసించి యక్షుండు ధర్మజుంగని.

కేదారి - ఖండగతి

ప॥ భళి, భళీ, రాజేంద్ర - భవ్యగుణ గణసాంద్ర ॥భ॥
అ॥ ప॥ లలి నీసమాధాన - ములు మెచ్చు వచ్చె మే ॥భళి॥

చ ర ణ ము

చచ్చిపడియున్న నీ - సహజన్ములం దొకని
సచ్చరిత ! బ్రతికించి - యిచ్చెద న్వేడుమా ॥భళి॥

తే. గీ. అనిన విని ధర్మసంభవుం ♦ డట్టులైన
నకులు బ్రతికింపు మని వేడి ♦ నం గరంబు
సంతసిలి యక్షు డనె, బల ♦ శాలురైన
భీమపార్థులవిడి వీని ♦ వేడ నేల ?

వ. అన విని ధర్మజుండును.

ఉ. ఆనతవైరి పాండువిభు ♦ డాతని కిర్వురు భార్య, లందు కుం
తీనలినాక్షి కాన్పునకు ♦ నే మనియుంటిని పెద్దవాడ ని
ట్లే నకులుండు గూడ దగ ♦ డే మనియుండగ మాద్రికన్న సం
తానము నందు ? ధర్మమును ♦ దప్పదు నామన మెన్న డేనియున్.

చ. అన విని యక్షుడిట్లనె జ ♦ నాధిప ! నీదగు ధర్మబుద్ధికిన్
ఘనతగ మోదమందితిని ♦ నల్వురు తమ్ములు లబ్ధజీవులై
మనుదురు, మిమ్మెఱుంగరుజు ♦ మా ! పదుమూడగు నేట నేడనుం
డిన నెవరున్ వరం బిడితి, ♦ నే యము డన్నిను జూడవచ్చితిన్.

వ. అని పలుకుచు హరిణాకహ్యారుం బగు సరణి నొసంగి యంతర్ధానుం డయ్యె నంతలో సజీవులై నిద్రనుండి మేల్కనినట్లు భీమార్జున నకులసహదేవులు లేచినం గని ధర్మజుండు సంతసించి సోదర సహితుండై చని బ్రాహ్మణున కరణినొసంగి పరమేశ్వరకటాక్షమ్మున గష్టసముద్రమ్ముం గడచి గట్టెక్కి యరణ్యావాసదీక్షం బూర్తి గావించి యజ్ఞాతవాసంబు సలుప యత్నించుచు వెంటనున్న ధౌమ్యాది భూసురోత్తముల వీడ్కొల్పి ముందునకుం జనుచు సుఖమ్మున నుండె.

మహాభారతము

కీచకవధ

పూర్వకల్యాణి - ఆది

ప॥ కీచకవధా కథావిధాన మెఱి - గింతు నేడు వినుడు ముదంబిడు ॥కీ॥

అ॥ప॥ ఆచపలుడు పాంచాలినాశించి-యనుజన్మసమేతముగానశించె॥కీ॥

చరణము

పాండవేయు లజ్ఞాతమొనర్పగ - బయనమైరి, విరాటపురమునకు
చండాయుధముల నన్నింటిబిగిచి-శమీవృక్షమున వ్రేలంగట్టిరి ॥కీ॥

తే. గీ. నరునకును ధర్మనందను ♦ నకును దక్క-
నొరులకు భయంకరముగ మ ♦ హోరగముల
యట్టు లగుపట్ట నవ్వృక్ష ♦ మూర్ధమునను
యమతనూజుండు శాసించె ♦ నాయుధముల.

వ. అంత ద్రౌపదీసహితమ్ముగ బాండవులు మత్స్యదేశమ్ము సొచ్చి యయ్యెడం బ్రవర్తింపదగిన విధానమ్ము లెఱింగించుకొని విరటు పురంబు బ్రవేశించి విరాటుకడ సేవావర్తనంబున మెలంగదలంచి.

సీ. యతివేషమున గంకు ♦ డనుపేర ధర్మభూ
విభుడు విరాటు సే ♦ వింప దొడగె
వలలనామమున బా ♦ వని సూపకారుడై
కుదిరె మత్స్యాధీశు ♦ కొలువుసేయ
నలరె బృహన్నలా ♦ ఖ్యం గ్రీడి పేడియై
యచటి కన్నియలకు ♦ నాటగఱప

తనరె దామగ్రంధి ♦ యన నకులుండు భూ
నాథు తురంగ శా ♦ లాధిపతిగ

తే. గీ. నాలకాపరిగానుండె ♦ నచట మాద్రి
చిన్నకొడుకు తంత్రీపాలు ♦ డన్న పేర
పాణికడ మాలినియనం జె ♦ లంగె కృష్ణ
యొరులెఱుగకుండ సమవర్తి ♦ వరబలమున.

సీ. సర్వసర్వంసహా ♦ చక్రరక్షణమును సే
యందగు చేతు స ♦ న్యాసియయ్యె
కరఘాతమున మేరు ♦ గిరినే నుఱుము సేయ
గల దోర్బలుడు సూప ♦ కారుడయ్యె
శీతాంశుమౌళి గ ♦ ల్పినజోదు బుగ్గపై
వ్రేలిడుకొని యాడు ♦ పేడియయ్యె.
మహానీయ శతకోటి ♦ మదన సౌందర్య వి
గ్రహు డట్లు గుఱ్ఱాల ♦ రాయ డయ్యె

తే. గీ. తలకి కలనైన శీలమ్ము ♦ గప్పబోని
పుణ్యవర్తను డటు ♦ గొల్లబోయడయ్యె
వాసిగాంచిన దొరసాని ♦ దాసి యయ్యె
గటకటా! యేమనగ వచ్చు ♦ కాలమహిమ?

క. పాండుకుమారులు విరటుని
దండ నుచితవృత్తి మెలగు ♦ తరినొకనాడు
ద్దండ బలశాలి యగు మ
ల్లుం డొక డరుదెంచి భూవ ♦ రుం గని పలికెన్.

కన్నడ - జంపె

ప॥ మల్లయుద్ధమున నను - మార్కొని జయింపగల
మగవాడు లేడెందున - యీభూమండలమున ॥మ॥

అ॥ ప॥ కల్లగా దెందటినో - మల్లుల జయించి నే
గైకొంటి బిరుదు లె - న్నేని భూవల్లభా ॥మ॥

చరణము

నీకొలువునందు న - న్నెదురగలవా డున్న
నిలుపు మీాక్షణమునందు - నిర్మాల మొనర్చెద ॥నీ॥
లేకున్న జయపత్ర - మిచ్చిన నస్వంపు మా
లేరు లేరంచు ము - మ్మారు వాకొని వేగ ॥మల్ల॥

క. అని పల్కు- వాని యాకృతి
ఘనతరవక్షమ్ము, మేని ♦ కండల బిగువుం
గని నివ్వెఱపడు చేనిం
గనుగొని ధైర్యమున నిట్లు ♦ కంకుం డనియెన్.

చ. కలడుగదా నృపా! విదిత ♦ కాయుడు మీాకడ బానసీడుగా
వలులడు, వాడు వీనిగెలు ♦ వంగల, డాతని దోర్బలమ్మునే
దెలిసితి ధర్మసూనుకడ ♦ దెల్లము గా నొకనాడు, కావునం
బిలువగ బంపుమా బలియు ♦ వేగ జయింపగలాడు మల్లునిన్.

వ. అనిన విని భూపతి వానిం బిలువనంప వలలుండును సనుదెంచి రాజాజ్ఞం గొని మల్లున కెదురై నిలిచి భుజాస్ఫాలనం బొనర్చి కలియంబడి యొక్కింతి బోరాడి కడకు గాసెంబట్టి కాళ్లేతులు వ్రేలంబడునట్లు ముష్టిబలంబున నెత్తివైవ నార్చుచు ముక్కున నెత్తు రొలుక నేలంబడి యమ్మల్లుండును డిల్లపడి చరణాక్రాంతుడై బీరమ్ము సెడి రాజసభనుండి తొలంగి చనియె. విరాటుండును వలలుని బలంబునకు మెచ్చి యగ్గించుచు నిజనివాసంబునకుం జనియె. పాండునందను లట్లు కొన్ని దినంబులు కొలతగా వత్సరకాలంబు గడపునంత నొక్కనాడు రాజశ్యాలకుండగు కీచకుండు తన యక్క సుధేష్ణకు మ్రొక్కం జనుదెంచి, నిదురించు నామెను సమీాపమ్మున నున్న ద్రోపదిం గని మోహపరవశుండై

మోహన - రూపకము

ప॥ కలరే లోకమున నిట్టి - చెలువముగల పూబోడులు ॥క॥
అ॥ప॥ వలపుల వర్షించెడు యీా - కులుకులాడ యెవ్వతెయో ॥కల॥

చ ర ణ ము

చారు జలధరాచ్ఛాదిత - చంద్రరేఖవైఖరి నీ
నారీమణి కడు మాసిన - చీర గట్ట హేతువేమొ ॥క॥

సీ. కనుగీటి చూచెనా ! ♦ కాముఁడే యగుగాక
మతిమాలి తా బ్రతి ♦ మాలకున్నె ?
చిఱునవ్వు నవ్వెనా ! ♦ కరిముఖుండో గాక
యిక పెండ్లికై తత్త ♦ రింపకున్నె ?
చెఱగు దాకించెనా ! ♦ పరమహంసయొగాని
యంగలార్చుచు శివా ♦ లాడకున్నె ?
నిలిచి మాటాడెనా ! ♦ నలువయైనను నరే
సృష్టి యేమఱి చిందు ♦ లేయకున్నె ?

తే. గీ. తలిరు విల్కాని వాడి పూ ♦ ములుకు లైదుఁ
ముద్దగా జేసి కరగించి ♦ పోతబోసి
యమృతముం జిల్కి స్త్రీ రూప ♦ మమర జేసె
గాని చో నిట్టి యువతి జ ♦ గాన గలదె.

క. అని మెచ్చి నెమ్మనంబున
మనసిజ రాగమున నొక్కట ♦ మైమఱచుచు మె
ల్లన నయ్యుగ్మలి కడకుం
జని యభిమత మెఱుకపఱుప ♦ సైరంధ్రి యనెన్

క. సిరులెల్ల దఱుగు, గలుగును
పరిభవ, మాయువు న ♦ శించు, వైరము లెసగున్,
నరకావాసము జేకురు
బరకాంతల గవయుటన్న ♦ పాపముగాదే ?

తే. గీ. తలవిరియబోసి శివశ క్తి ♦ వలె నగుపడి
చెలువ మెడబాసి మాసిన ♦ వలువగట్టి
దాసి నగు నన్ను బ్రేమింప ♦ దగునె నీకు ?
వ్రతముచెడ్డను ఫలమైన ♦ బడయవలదె ?

వ. అనవిని సింహబలుండును,

తే. గీ. పరసతీసంగమమున సం ♦ ప్రాప్తమైన
పాపమున కోరుతును గాని ♦ పచ్చవిలుతు
వాడితూపులతాకః నో ♦ ర్వాంగజాల
ననుచు దరికొన సైరంధ్రి ♦ యనె నదల్చి.

బేహాగ - త్రిశ్రగతి

ప॥ ననుముట్టకు పతివ్రతను - చెనటీ! దూరముగనుండుము ॥నను॥
అ॥ప॥ అనఘుడవై మనరా నీ - కాపుబుట్టువులు లేరా ॥నను॥

చ ర ణ ము

అందని పెనుమ్రానికుల పం - డ్లాశించిన లాభమేమి
మ్రందరె పరసతుల గోరి - రావణాదు లెంద రెందరో ॥నను॥

మ. అతులారాతిమదద్విపప్రకర హ ♦ ర్యక్షాభదోర్విక్రమా
ప్రతిమానూనసము జ్జ్వలామలయశః ♦ ప్రాకట్య స చ్చంద్రికా
తతసంపూరిత దిగ్దిగంతరులు గం ♦ ధర్వు ల్సనూ మత్పతు
ల్నతలోకత్రయు లేవురు న్గినియ మా ♦ న ప్రాణము ల్దక్కునే?

క. అని పల్కి చివాలున నే
గిన సేయునదేమిలేక ♦ కీచకు డట మే
ల్కనియున్న యక్కచెంతకు
జని సుమశరతాప మోర్వ ♦ జాలక పలికెన్.

ధన్యాసి - రూపకము

ప॥ అక్కా! యూచిన్నది యెవ - రక్కఅదీర్పకయె ॥నక్కా॥
అ॥ ప॥ చక్కెరవిల్కాని నిశిత - శరములపాల్జేసె చనియె ॥నక్కా॥

చ ర ణ ము

ఏనెంతగ వేడుకొన్న - నించుకయును దయజూపదు
నేనీతమ్ముడగావున - నీవైనం జెప్పిచూడు ॥మ॥

క. అనిన విని సుధేష్ణయు త
మ్మునిమూర్ఖత మాన్ప దలచి ? బుద్ధులు సెప్పన్
వినకున్న గడకు చా వె
ట్లును వీనికి తప్పదంచు • దూఢిగ బలికెన్.

తే. గీ. ఎంత జెప్పిన వినవు ర ♦ వంతయేని
నీకు దప్పను చావు కా ♦ నిమ్ము నేడు
మధురసమ్ము దెమ్మంచు నీ ♦ మందిరమున
కంపుదాను దాని దీర్చుకొ ♦ మ్మభిమతమ్ము.

వ. అనిన విని కీచకుండు సంతసించి నిజసదనంబునకుం జని నానావిధ మధురసంబు లొనరించి తానున్న ప్రదేశంబున విజనంబు గావించి పాంచాలి రాక కెదురుసూచుచు విరహతాపంబున జిత్తంబు త్తల పడ నేమియుం దోచక కామునిం దిట్టుచు, సోమునిం దెగడుచు, మల యానిలు నిరసించుచు బడబాని వేదనం బొఱలుచు, సడుమనడుమ జీమచిటుకుక్కమన్న సైరంధ్రి వచ్చెనని పరిభ్రమించుచు బహువిధ ప్రలాపంబులం బ్రొద్దుబుచ్చుచున్నంత సుధేష్ణా ప్రేరితయై కిట్ట కడకు రాక తప్పనిసరియై యొక్కకాంచన చషకంబుం బుచ్చు కొని, కనుదమ్ముల నశ్రులు వెల్లిగొల్ప, వివన్నవారణమ్ముగ హరి స్మరణం బొనర్చుచు, భగవత్కటాక్షంబున దన్నుం గాన సదృశ్యా కారుండై యొక్క రక్కసుండు వెన్నంటిరా, జని చని బెబ్బులి యున్న పొదం జొచ్చు లేడి చందంబున ద్రోవది సింహ బలు మందిరంబు సొచ్చి సిజాగమున కారణం బెఱింగించి మదిర వోయుంపు మన నాతం డప్పలుకు పెడసెవిం బెట్టి బలాత్కార మ్మున పయింబడి తన్నంట యత్నించుచుండ, దన్గావ వచ్చిన దనుజసహాయమ్మున విదల్చి యాజ్ఞసేని విరాటుని కొలువుకూ టమ్మువంకకు బరువిడచున్నంత, గీచకుండును బిడాలంబు బాల శారికపై బడువడువున పాంచాలిపై బడి తల నొడిచిపట్టి తన్నాసిని రక్షకుండైన రాక్షసునిచే ద్రోల్ల ప్రేయుంబడి యొకంతకు లేచి విస్మయపడి కోపంబుగదుర నక్కాంతె న్వెన్నంటి కొలువుకూటమ్ము వంకకు వచ్చుచున్నంత నయ్యెడ సూచి పవనతనయుం డంతకా కారుండై కోపాటోపమ్మున నాచేరువనున్న యొక్క యున్నత వృక్షమ్మును జూచి ధర్మజు వెసం జూచుచున్నంత యుధిష్ఠిరుండును కనుసన్న న్వారించి యిట్లనియె.

మ. వల దా వేఁగిరపాటు తీఁయుఁగు మే ♦ ల్పాండ్లిచ్చి శాఖోప శా
ఖల నల్లిక్కుఱ విస్తరించి ఘనమా ♦ ర్గశ్రాంతి జేకూర్చు బాం
ధులకావృక్షము; వంటకట్టియల కెం ♦ దు న్భూజము ల్లేవొకో?
వలలా! నీబల మా కుజమ్ముపయి జూ ♦ పం బాడిగా దాగుమా?

క. అని పల్కఁ ధర్మనందను
డనిలజుకోపమ్ము సెఱిచె ♦ నాలోకనఁ గొ
ల్వున కేఁగుదెంచి ద్రోవది
జనవిభుం బతులు వినఁగ ♦ జయ్యన బలికెన్.

సావేరి - ఆది

ప॥ కంటిరే సభికులార నన్ను వె-న్నంటివచ్చుతుంటరి నీకీచకు ॥కంటి॥
అ॥ ప॥ కొంటెతనముమాన్పకీకరణి మీవంటివార లూరకుంటధర్మమె॥

చరణము

నానావిధశస్త్రాస్త్రవిదులు గం - ధర్వులేవురున్నారు నామగలు
కానరైరి నాడికుఁ దమకు-గానియటు లూరకున్నా రిందఱు॥కం॥

ఉ. పాయక ధర్మభంగమగు ♦ చట్టున సక్రమబుద్ధి గల్గు భూ
నాయకు లెందు దండనము ♦ సంగలుపాత్ముల నోంచుటల్ నృప
న్యాయపథంబు; కీచకు దు ♦ రాగత మియ్యెడ మాన్పకున్న చో
నాయుసురంటదా మనుజ ♦ నాథునకుం బ్రళయాగ్నితుల్యమై?

వ. అన విని విరాటుండు కటకటంబడి, కీచకు మంచిమాటల ననున
యించి యంపె నయ్యెడ ధర్మజుండు రోషించి ద్రోవదిం గని.

ఉ. ఈసభవారు నీదు తెఱఁ ♦ గెల్ల నెఱింగిరి చేరుమా సుధే
ష్ణాసదనంబు, నీమగలు ♦ చాలకగా దిట గోపగింప రెం
తేసమయంబుగా కునికి; ♦ యేటికిదూఱెద వాత్మనాథులన్?
దాసతి బన్నముం బడు క ♦ తమ్మన నాథుని ధిక్కరించునే?

తే. గీ. రాజసభలందు తడవు ని ♦ ల్వసగునే? కు
లాంగనకు నిన్నువోలె, నా ♦ ట్యమ్ముసూపు
పొలుపునం బలుపోకలఁ ♦ బోవనేల?
యాలసింపక పొమ్ము మ ♦ త్యాదగాదు.

వ. అన విని పాంచాలి రోషించి.

ఉ. నట్టువకాడు నామగడు ♦ నట్టువరాలను నేను నాపతిం
బట్టియె కంకుభట్టు! యెటు ♦ వచ్చును వేఱొక విద్య క్రొత్తగా
బుట్టి నటుండెగాడు కిత ♦ వుండును నామగ డట్టి జూదరిం
గట్టుక లేసిగారవము ♦ కావలె నన్నను నేడు వచ్చునే?

వ. అని పల్కి యచ్చోటు వాసి సుధేష్ణామందిరమ్మున కేగి నాటి
రేయి మహానసగృహంబున నిద్రవోవు భీమసేనుకడకు జని
మేల్కొలిపి కీచకు దురాగతం బెల్ల కడకుట్టు నెఱింగించి,

భూపాల - ఖండగతి

ప॥ కన్నార నాపడిన - బన్నమును గాంచి యీ
తెన్నున న్నిదురించు - చున్నాడవా నాథ ॥క॥

అ॥ ప॥ న న్నేమువార లు - న్నారె మీరలు గాక
నాయెడ న్దయమాలి - నాయమా చరియింప ॥క॥

చ ర ణ ము

అరయ నాజన్మ న - త్కుత్ర మేమో గాని
పరిభవములే గంటి - నే నాటికానాడె
దరికొన్న రోసమున - ధర్మజుని సైతమును
నిరసించినా నట్లు - నిర్భాగ్యురాలనై ॥కన్నా॥

సీ. నృపతి కోటీర. మ ♦ ణిఘృణి వేష్టితాం
ఘ్రితలుండు ధర్మజో ♦ ర్వీవిభుండు
వెడ గూడు జీరయు ♦ నిడి తన్ను పోషింప
నొడిగి యొక్కనిపంచ ♦ నుంచవలసె
నీరేడులోకమ్ము ♦ లెత్తివచ్చిన జయిం
పగజాలు శౌర్య సం ♦ పన్నులైన
నీవు నీతమ్ములు ♦ నేటికీ నీ చంపు
వృత్తుల తోడ జీ ♦ వింపవలసె

తే. గీ. గుండె నీరగు మిము జూచు ♦ కొలది నాకు,
రాణికిం జందనము మేన- ♦ రాచి రాచి

నలుగువెట్టుట నట్లుము ♦ నన్నలువాడు
కరతలమ్ములు కాయలు ♦ గాచె జూడు.

ఉ. పుట్టము లొల్చుకట్టునని ♦ బో దగు ప్రాణము సింధురాజుచే
నట్టుల బన్నమందుటకు ♦ నై నిలిచెన్, మఱియంత బోవ కీ
చెట్టకు గీచకాధముని ♦ చే నవమానమునంద నిల్చె నా
యట్టి యభాగ్యదేవతకు ♦ నక్కట ! మృత్యువుగూడ వచ్చునే ?

తే. గీ. అనుచు నశ్రుజలమ్మున ♦ నానిగియున్న
చెలియమోము వక్షమ్మున ♦ జేర్చి హృదయ
మలమటం బొంద వనిత నూ ♦ రార్చి కొంత
వడికి గోపమ్ము గదుర నా ♦ వడముడి యనె.

బాగు - ఆది

ప॥ నే వధింతు గామాంధు సింహబలు - నీరజాక్షి నీవూఱడిల్లుమా॥ నే॥
అ॥ప॥ భూవరుం డడ్డమైన - భయమ్మునబోయి పాతాళమందుడాగినను॥

చరణము

సమయభంగమగు నంచు ధర్మజుడు
జన దిమ్మ్యాది యని నను వారించిన
రమణి నీవె కరుణించి యొక వేళ
క్షమియింపు మనుచు వేడ్కొనిన గాని ॥ నే॥

ఉ. వానికి నీవొడంబడిన ♦ వైఖరిగా నటియించి నేర్పున
న్మానక రేయి రమ్మనుము ♦ నర్తనశాలకు; నిన్నువోలె యం
దేను పరుండియుందు, జను ♦ దెంచు నతండును, లిప్తలో గత
ప్రాణునొనర్తు గీచకుని ♦ భంగురబాహుబలమ్ము పెంపునన్.

క. అని పల్కిన విని ద్రోవది
చని నిద్దురవోయి వేగు ♦ జామున నే మే
ల్కని సముచిత రీతిం దన
పను లొనరుచుచుండ సింహ ♦ బలు డయ్యెడకున్.

సీ. చనుదెంచి దుర్విలా ♦ సంబులు సేయుచో
బాంచాలియును మెత్త ♦ బడినయట్లు

నటియించుచును రేయి ♦ నర్తనశాల కొ
క్కరుకేవ రమ్మన ♦ గరము సంత
సించి కీచకు డేగె ♦ చెలువ యంత్యాది గాలి
కొనకుం గెల్చి గా ♦ గ్రద్ధగుచు
నాటిరేయి నిజాంగ ♦ న న్వేట సిడుకొని
నర్తనాగారమ్ము ♦ నకును జేరి
తే. గీ. రమణి నొక్కెడ నునిచి ♦ ర్యాకమందు
ద్రోపదింబలె శయనించ ♦ భావభవ వి
కారుడై కీచకుం డందు ♦ జేరి భీము
సేనుపై కేలుసాచి సూ ♦ చి తలయూచి.

కాఫీ - ఆది

ప॥ కుందరదన రాకేంగువదన యర - విందనయన జగదేకసుందరీ॥కుం॥
అ॥ప॥ముందెనీవునాకైవచ్చితివా - మోసగింతువేహాయనుకొంటిని ॥కు॥

చ ర ణ ము

కలరు నాకుపెక్కండ్రు కామినులు-వలచియెదురులంచమ్మలీయగా
నెలత నీదు కాల్గోటికిం బోల - నేర నట్టి నిర్భాగ్యదేవతలు ॥కుం॥
చ. తనిసితి నీదు వాగమృత ♦ ధారలు కర్ణరసాయనంబులై
తనరినకారణమ్మున ల ♦ తాంగి ! భవన్మధురాధరామృత
మ్మును మనసార గ్రోలి సుర ♦ భోగము లందినవానిగా దలం
తును తడవేల లెమ్ము మద ♦ నుం డదయుండుగదా తలోదరీ!
వ. అన విని సమయోచితమ్ముగ భీముండును.
సీ. పడయ నేరవు నిక్క ♦ వముగ నన్వేషించి
యైన నామాదిరి ♦ యాడుదాని
పని లేదు నన్ను ము ♦ ట్టినవెనక నీకింక
గరితలతోడి సం ♦ గతికిబోవ
తెలియగాగలవు నా ♦ దేహమ్ము సేర్చిన
యంత నీదేహ మె ♦ ట్లగునొ యిపుడు
పొందజాలుదువు నా ♦ పొందుకారణముగా
బొలుపార సురలోక ♦ భోగములను

తే. గీ. నాకు మదమేమి లేదు ని ♦ న్నలియ కన్న
తగినజోడు నా కీనాడె ♦ తారసిల్లె
నిన్న పిల్లానికి క్షమింపు ♦ నేడు దీర్తు
నాకొఱంతయుగూడ నో ♦ యందగాడ!

తే. గీ. అని చివాలున లేచి సిం ♦ హబలునట్టె
సందిటంబట్టి యెత్తి రో ♦ షమున భూమి
తలమునం బడనేయ గం ♦ ధర్వు డనుచు
లేచి భీము నెదుర్కొన ♦ గీచకుండు.

తే. గీ. త న్నోరులు జూతు రేమో య ♦ టన్న భయము
సింహబలున, కజ్ఞాతిమ్ము ♦ చెడునటన్న
జంకు వడముడికిం గల్గి ♦ చప్పుడించు
కేనియును సేయకయె ప్రహా ♦ రించుకొనిరి.

వ. ఇట్లు పెద్దయుంబ్రొద్దు పోరాడి కడకు భీమసేనుండు కీచకుం గూల్చి తన్ను మెచ్చుచున్న ద్రోవదిం దడవుసేయక పొమ్మని పలికి తాను మహానస మందిరమ్మునకు కరిగె నివ్వెడ పాంచాలియు నాట్యశాల వెలువడి తన పతులగు గంధర్వులచే సింహబలుండు మృతినొందెనని కావలివారలకుం జెప్పిన వారును కీచకానుజన్ములగు నుపకీచకుల కయ్యది యెఱిగింప నుపకీచకు లెల్లరు బలవించుచుం జనుదెంచి బిట్టువగచి సైరంధ్రికారణమున నీతని కీచావు వచ్చెనని కోపించి ద్రోవదిం బెడగేలువట్టి యగ్రజుశవంబుతో నంట గట్టి పితృవనమ్ము దెసకుం జనుచుండ యాజ్ఞసేనియు నతిరావమ్మునగా నాక్రందనమ్మొనర్చుచో నయ్యెలుంగు విని భీమసేనుండు రోషసంభ్రమంబునం బరువున బోయి యున్నతంబగు నొక వృక్షముం బెల్లగించి వారిపయిం బడి యుపకీచకుల మూట నూట యేపుర నుక్కడంచి పాంచాలీ బంధవిమోక్షణమ్ము గావించి యవ్వేలందిని సుధేష్ణామందిరమ్మునకనిపి తాను మహానసగృహమ్మునకరిగె.

శ్రీ

మ హా భా ర త ము

గో గ్ర హ ణ ము

హరికాంభోజి - ఆది

ప॥ ఘనగోగ్రహణకథావిశేషమును - వినుపించెదవినుడీ సభాసదులార॥

అ॥ప॥ వినుతయశుడు గాండీవి భీష్మాది వీరవరులనెల్లరనోడించిన ॥ఘన॥

చ ర ణ ము

కీచకుడొకగంధర్వునెదుర్కొని గెడసెనన్న - వార్త వినిసుయోధనుడు
యోచించి పాండవేయు లాపేటనున్నారని - సమకట్టె గుర్తింప॥ఘన॥

సీ. కౌరవాగ్రజుడు త్రి ♦ గర్తేశుని సుశర్మ
యనువాని విరటుగో ♦ గణముబట్ట
నియమింప ఘనవాహి ♦ నీ సమన్వితముగా
నరిగి దక్షిణగోగ్ర ♦ హణ మొనర్ప
మత్స్యభూజాని ధ ♦ ర్మజముఖ్యుల సహాయ
మున త్రిగర్తేశు నా ♦ య్యన జయించె
మఱునాడు నిజయోధ ♦ వరులతో వెడలి కౌ
రవు లుత్తరమున ధే ♦ నువులబట్ట

తే. గీ. నచటి గోపాలకులు పురి ♦ కరుగుదెంచి
రాజపుత్రున కెఱిగింప ♦ రాజసమున
సమరకౌతుక మేపార ♦ సతులచెంత
రిత్తబీరమ్ము సూపుచు ♦ నుత్తరుండు.

చక్రవాకము - రూపకము

ప॥ సమయమబ్బినందుకు తగు సారథి లేడాయె నాకు ॥సమ॥

అ॥ ప॥ సమరమున నిలిచి కౌరవ - సైన్యమెల్ల రూపుమాప ॥సమ॥

1. జంకుదు రా మమ్మూర్తులు - సైతము నాపేరు విన్న
టంకారమ్మాలించిన - తాపుల్దప్పి చరింపరె ॥స॥

2. సరిగా నాసామర్థ్యము - శాంతనవాదు లెఱుంగరో?
పురమున లేసనుకొనిరో - సారసాన నేసుని తలచిరో ॥స॥

తే. గీ. అనిన వినిచెంత నే యున్న ♦ రాజ్ఞ సేవి
"నడువజాలును మన బృహ ♦ న్నల యరదము
ఘనిగలిగెగాన నతని దో ♦ డ్కొని చను" మన
నృపతనూభవు డిట్లనె ♦ నేవగించి

చ. సరిసరి! పేడినా? గొనుట ♦ సారథిగా గతిలేక, వింటిప
ట్టెఱుగడు సుంతయేని యత ♦ డెన్నడు వీణియ పట్టెకాని, యీ
గురుతరనాట్యశాల యను ♦ కొంటివొ? సంగరభూమియన్న, న
ల్వురు నను గేలిసేయరొకో ♦ లోకులు చుల్కనజూచి, మాలిని!

క. అన విని ద్రోవది, క్రీడికి
మును ఖాండవదహనసమయ ♦ మున సారథ్య
మ్మొనరించె నత డనుచు నొ
య్యన దెచ్చిన నుత్తరుడు బృ ♦ హన్నల కనియెన్

చ. పవరము గల్గె నాకు బల ♦ వత్తరమై కురుసేనతోడ నీ
యువతి వచించె సారథిగ ♦ నొయ్యన నిన్గొని పొమ్మటంచు, ఖాం
డవదహనమ్ముపట్టున ధ ♦ నంజయు సారథివైతివంట నీ
వవసరమబ్బె జూచి కుద ♦ మందగ నీరథచోదకత్వమున్.

వ. అన విని కిరీటి వైరాటి కిట్లనియె.

తే. గీ. ఖాండవమ్మేర్చునప్పుడు ♦ కవ్వడికి ర
థమ్ము నడపిన మాట వా ♦ స్తవమెగాని
నీరథము దోలుటన్న సం ♦ దియము దోచె
నైనవత్తు దప్పని సరి ♦ యయ్యెగాన.

మంజరులు.

అని పలుకుచు భూమింజయునకు దే రాయితమ్ము గావింప
జనపాలకనందనుడు రథమెక్క - దను చేడియు లగ్గింప

కురువీరుల పాగలు దెండని ప - ల్కిరి బొమ్మపొత్తికలకు
గరితలెల్ల, నట్లే యని చని యు - త్తరుడు క్రీడితో బలుకు
ఆ కురుసేనం గని పాఱిపోకు - హా! వెఱచి మధ్యలోన
నీకు వచ్చిన భయమ్ము లేమ పై - నేనున్నాను సరేన
యని పల్కుచు జనిచని కౌరవ సై - న్యంబెల్ల డేఱిపాఱ
గనుగొని వైరాటి కిరీటి కనియె - దనదు మేను గరుపాఱ.

మ. సరిలే! కౌరవసేన యన్న నిదియా! ♦ చాల్జాలు నీపాటి కి
యరదమ్మున్ మరలింపు! మీపరికి నై ♦ న్యప్రాంతమున్ జేరుటే
పొరపాటయ్యె దలంప బ్రాణములు తీ ♦ పుల్గావె? వేయేల నీ
తరమా, నాతరమా, కృపాదినిఖిలా ♦ స్త్రజ్ఞావళిం గెల్వగన్.

వ. అని పల్క భూమింజయునకు ధనంజయుం డిట్లనియె.

చ. కురుబలము న్జయింతునని ♦ కోతలు గోసితి వింటియొద్ద సం
గర మొనరింపకే రిపుల ♦ గన్గొని భీతిలనేల? నవ్వరే
గరితలునైత మిట్టి నిను ♦ గాంచినచో, పసుల న్మరల్పకే
పురమున కేమొగమ్మునను ♦ పోయెదవోయి నృపాలనందనా!

తే. గీ. ఇట్లు పల్కుచు తేరు వో ♦ నిచ్చుచుండ
నీపసులు పాడుగాను పో ♦ నిమ్మనుచు ర
థమ్ముపైనుండి యుఱికి ప ♦ త్తనము దెసకు
బాఱిపోదొడగెం బిక్క ♦ బలము కొలది.

వ. అట్లు పాఱిపోవుచున్న యుత్తరుం గని విజయుండు పగ్గంబులు నొగల ముడిచి రథం బుఱికి వెన్నంటి పదశతమాత్రప్రదేశమ్మున నిలువరించి రాజపుత్రు బట్టుకొని "నీవు సారథివై రథమ్ము నడుపుము, నేనా కౌరవులం గెల్తు" నన నయ్యుత్తరుండును.

కేదారగౌళ-జంపె.

ప॥ నిను సారథిం జేసి - కొని వచ్చినందులకె
నే ఖేదపడుచు ని - న్నే... రథికునిగా జేతునె ॥నిను॥

అ॥ ప॥ కొనకు నినునమ్మికొని కురుసేనకెదురుదునె
కుక్క తోకను బట్టి గోదావరీదినటు ॥నిను॥

చరణము

సారథినిజంపిమే - చంపుకురు రథికునట
సమరధర్మ మెఱుంగవో...నహో బృహన్నలా ॥సా॥
పోరాడుమా నీవె - క్రూర శత్రువులతో
చేరువయ్యె నీకు - చేటుకాలము నేడు ॥నిను॥

మ. అరులం గెల్చుట కున్నచో నభినయంబా? నాట్యమా? గానమా?
దొరమన్న న్వెనుదీయుచుందు వొకచో ♦ దుర్వార తేజోబల
స్ఫురణమ్ముల్గల మేమె; క్లీబుడవు నీ ♦ వున్ మాటలేగాని పో
టరివెల్లామవు? రమ్మికం బెనగులా ♦ డం జెల్లునే ప్రజ్ఞకై?

వ. అని పలుక నుత్తరు బలాత్కారమ్ముగ రథం బెక్కించి నిక్షిప్తాయుధంబైన జమ్మికడకు నేర్చి ధైర్యమ్ము సెప్పుచు నావృక్షమ్ముపై రాజపుత్రు నెక్కించి యాయుధబంధం బందుకొని గాండీవముం బుచ్చుకొని యెప్పటియట్ల నాయుధబంధ మందు బెట్టింప నుత్తరుం డట్లొనర్చి వృక్షమ్ము దిగివచ్చి యయ్యవి పాండవుల యాయుధమ్ములని బృహన్నలచే నెఱిగి మహాత్మా! పాండవులిప్పు డెందుండిరని యడుగ నర్జునుం డిట్లనియె.

సీ. ధర్మాత్ముడైన నీ ♦ తండ్రికి మిత్రస
త్తముడైన కంకుడే ♦ ధర్మసుతుడు
వలలనామమున మీ ♦ బానసీడౌ కీచ
కుని గూల్చి నతడె వృ ♦ కోదరుండు
వారువమ్ములమీది ♦ పారుపత్తెమ్మున
నెసగుదామగ్రంథి ♦ యే నకులుడు
గోపాలురకు నాయ ♦ కుండై చరించు తం
త్రీపాలుడే సహ ♦ దేవు డరయ

తే. గీ. నర్జునుడ నేను మాలిని ♦ యాజ్ఞసేని
యూర్వశి శపింప పేడినై ♦ యుంటి నిచట
గడపితిమి మీపురమున న ♦ జ్ఞాతదీక్ష
వత్సరంబిటు మత్స్య భూ ♦ పాల తనయ

వ. అన విని యుత్తరుండు సంతోష విస్మయంబులు ముప్పిరిగొన
మహాత్మా! నీ వర్జునుడ వేనియుం జో నతనికి గల పదిప్రసిద్ధనామ
ములం బేర్కొని, యాయానామంబు లెట్లుగల్గినవో చెప్పుమన.

సీ. అవదాతవర్ణుండ ♦ నగుట నర్జునుడ, ఫ
ల్గునితారఁబొడమి ఫ ♦ ల్గునుడ నైతి
పృథకుఁబుట్టుట పార్థు ♦ డ నైతి, హరిసమ
ప్రతికిరీటుడనై కి ♦ రీటినైతి
వెలిగుఱ్ఱములు గల్గి ♦ శ్వేతవాహను డైతి
భయపెట్టి కలన బీ ♦ భత్సుడైతి
విమతకోటిజయించి ♦ విజయుండ నైనైతి
సురలనోడించు జి ♦ ష్ణుండనైతి
తే. గీ. శరము లిరుగేల విడి సవ్య ♦ సాచినైతి
రాజసూయార్థమై గెల్చి ♦ రాజవరుల
సంగ్రహించి ధనము ధనం ♦ జయుడనైతి
నాకు నీ పది సార్థక ♦ నామములగు.

వ. అని చెప్పిన విని యుత్తరుండు క్రీడికి నమస్కరించి చేతులుమొగిచి

శ్రీరాగము - ఆది

ప॥ శరణు శరణు రిపుమర్దన విక్రమ - పరమ
పురుష. యో - పాండవమధ్యమ ॥శర॥

అ॥ప॥ నరుడ వీవని మ - నంబున నెఱుగక
నాపల్కిన మాటలు మన్నింపుము ॥శర॥

చ ర ణ ము

లేదు భయము నాకింక భీష్మాది - యోధు లన్న జగదేక ధనుర్ధర
నీదయాలభ్యముగ సారథినై-నీయురదము దోలెద నొగలెక్కిద॥శ॥

చ. అనిన గిరీటి సాధనము ♦ లన్నియు గైకొని తేరిపై గుణ
ధ్వని యొనరించి వానర ప ♦ తాకమునిల్పియు శంఖమొత్త ద
ధ్వని విని కుంభసంభవుడు ♦ పల్కె సుయోధనుతోడ చూచితే?
మనుజవరేణ్యా! పార్థుడు సు♦మా! యరుదెంచునదే మహోగ్రుడై.

చ. అనిమొన దేవదానవుల ♦ కైన నజేయు డతండు, ఫాలలో
చనుని జయించి పాశుపత ♦ సాయకముం గొనె, ధర్మమూర్తిగా
వున సమయమ్ము దీర్చి వెలి ♦ వోని పరాక్రమమొప్ప వచ్చెను
న్మనలజయింపబూని, యను ♦ మానములేదితడంతవాడెయా.

వ. అనుచు నెద్దియో చెప్పబోవు ద్రోణుంగని సుయోధనుండు,

ఉ. పాండవ పక్షపాతమున ♦ బల్కెద వంతియెగాని క్రీడియొ
క్కండె యెటు గెల్వజాలు నను ♦ కార్ముకదక్షులనిందఱన్ మహో
ద్దండపరాక్రమక్రము డ ♦ తండని వందివిధాన శాత్రవుం
గొండొకపెద్దగా నుడువ ♦ గూడునొకో ఖిముబోటివారికిన్.

వ. అన విని కృపుండు దుర్యోధనుం గాంచి.

మ. విలు జేతంగల వారి కెల్లరకు సం ♦ వేద్యంబు నిక్కంబుగా
బలభిత్సూను పరాక్రమం బతడు శో ♦ వం జెన్నడున్ వట్టి మా
టలతో గావున జాగరూకులయి యుం ♦ డం జెల్లునం చాడు నీ
యలఘుం బాండవపక్షపాతి యన నా♦యం బౌనె ? దుర్యోధనా!

వ. అన విని రాధేయుండు సక్రోధుడై సుయోధనున కిట్లనియె.

పూర్వకల్యాణి - ఆది

ప॥ తిన్న యింటివాసాల లెక్కించు - తీరు దోచె
నీ బాపలనైజము ॥తిన్న॥

అ॥ ప॥ ఎన్నదగిన శస్త్రాస్త్రవిదు లంచు - మన్నిం
పగ కందాలోబడి తిని ॥తిన్న॥

చ ర ణ ము

వెంట వీరిగొని పోరికి వచ్చుట - పిల్లిని గొని పెండ్లియిల్లు సేరుట
వంటిదే యగును గానిచో దగునె - పవరమందు పిఱికిమందు
వోయుట ॥తిన్న॥

2. కల్లగాదు "తాజెడ్డగోతి వన - మెల్ల జెఱిచె" నన్నట్టిసామెతయు
నెల్ల సైనికుల కుత్సాహ మూడ్చు - టేల? తమవల్ల గాకున్న
మానె ॥తిన్న॥

ఉ. బాపలసాయ మేమిటికి ♦ పార్థివసత్తమ! నీకు, సంగరా
టోపమునీవు నే నొకడ ♦ డుల్చెద పార్థుని శీర్షమస్త్రవి
ద్యాపటిమంబు తేటపడ ♦ నాకఱు నూచుమనుండు జా భవా
నీపతి యడ్డగించినను ♦ నేను కిరీటికి సావు తప్పునే?

వ. అన విని యశ్వత్థామ కర్ణున కిట్లనియె.

ఉ. గొల్లల నడ్డగించు టను ♦ కొంటినినా? సంగరమునకు భైరవీ
వల్లభుసైతము న్గెలిచి ♦ వచ్చు కిరీటి నెదిర్చి నిల్చుటల్
జెల్లవు పొల్లుమాటలిక ♦ చేగుకుఁ జను దెంచుచున్న వా
డల్లదె క్రీడి కౌరవ కు ♦ లాటవి గాల్ప గృశానుతుల్యుడై.

తే. గీ. ప్రబల దుర్వాద ఘార్తరా ♦ ష్ట్రకులధూమ
కేతు వన దోచె నాకపి ♦ కేతు వదిగో?
శకుని దుర్మంత్ర తంత్రము ♦ ల్సాగ వింక
యెల్లరుం గూడి పోరి కా ♦ యితముగండు.

వ. అని పల్కు నశ్వత్థామాదుల వారించి యర్జునుడు సమీపంగతు డగుటచే భీష్ముండు తాలధ్వజం బెత్తించి సైన్యమ్ము దీర్చి యున్నంత విజయుం డద్దెసకు దేరుపోవంబనిచి గురుకృప గాంగే యులకు బదసమీపస్థలంబులం బడ రెండును, గర్ణాభ్యర్ణప్రదేశం బులం జన రెండునుంగా నమ్ము లేసిన క్రీడింగని ద్రోణుండు సంత సించి,

కళ్యాణి - రూపకము

ప॥ భళిరా! శిష్యుడవన నీ - వగదా యో పృథాతనయ ॥భళి॥

అ॥ ప॥ అలరితి నీ గురుభక్తికి - నారాధించితివ నన్ను ॥భళిరా॥

చ ర ణ ము

ఇలగురునకు బంగనాము - మిడుశిష్యులు నూర్గురేల
సలలితముగ నొకడేనియు - జాలడా నినుబోలువాడు ॥భళి॥

చ. పదయుగళింబ్రణామముల ♦ వైఖరినేసి శరద్వయమ్ము, స
మ్మదమున క్షేమమాయు నెడి ♦ పోల్కి శరద్వితయమ్ము వీనులం

బదపడి సోకిసోకని క్ర ♦ మమ్మున నేసి భళీ! కృతజ్ఞత
న్విదితము జేసికొంటివి క్రీ ♦ డిష్టపడన్యుడవోయి నాయనా!

తే. గీ. అనుచు నగ్గించు నంతలో ♦ నర్జునుండు
చిత్రగతి నెట్టులో కురు ♦ సేనజొచ్చి
గోవుల మరల్చ నంత శ ♦ కుని జయద్ర
థాను లోకమ్ముగ పైబడ ♦ నతిరయమున.

సీ. మండలీభూతమౌ ♦ గాండీవరేఖయే
విరిలు సురేంద్ర చా ♦ పమ్ముగాగ
కర్ణముల్ వ్రయ్యలు ♦ గావించు తద్గుణ
క్వణమే మహాఘోర ♦ గర్జగాగ
శకుని సైంధవముఖ్య ♦ శత్రు వీరవరాక్ర
మంబే నిదాఘకా ♦ లంబుగాగ
కోదండ నిర్ముక్త ♦ గురుతరోత్కటశరా
సారమే తతవర్ష ♦ ధారగాగ

తే. గీ. విజయజలధర మెల్లెడ ♦ విస్తరింప
గాల్వలై పారె రక్తమ్ము ♦ కదనభూమి
బెగడి చేష్టలు దక్కెరి ♦ వీరులెల్ల
నట్టిచో దాకె వాసవి ♦ నర్క సుతుడు.

వ. అట్లు తన్నెదిరిన కర్ణుం గని

దర్బారు - రూపకము

ప॥ కరము పండువయ్యె నాకు - కర్ణా నిలు పాటిసేరు ॥క॥
అ॥ ప॥ సరి నా కెవ్వరు లేరని - సభలం బల్కెదు పే వట ॥క॥

చ ర ణ ము

పలుకవచ్చు గా కెన్నియొ - పలికినట్లు చేయుదరమె
తలపగ కార్యవిదూరులు - తెలియవా! వాచాశూరులు ॥కర॥

క. అని పల్కి ధనంజయుపై
దినమణిసూనుండు గురిసె ♦ తీవ్రశరంబుల్,

తను జుట్టుముట్ట సేనలు
కనిసి నిశాతాంబకముల ♦ క్రీడియు నేసెన్.

ఉ. అంచిత విక్రమాతిశయ ♦ మల్లన సూపుచు సైన్యముం బటా
పంచలు జేసి చేతివిలు ♦ భగ్నమొనర్చి తదంగకమ్ము న
న్నించి శరమ్ము లంగ ధర ♦ ణీవిభు బోరుతొలంగ జేసి పూ
రించెను దేవదత్తమును ♦ క్రీడి విరాటతనూజు డుబ్బగన్.

వ. అట్లు కర్ణుండు కయ్యంబు విడిచి పాఱినంత నమానుష విక్రముండగు ద్రోణుం డప్పార్థుం దాక నేతెంచిన నరుండు గురున కిట్లనియె.

తే. గీ. పదియు రెండేడు లడవులం ♦ బడి యిడుమలు
గుడిచి వచ్చిన యట్టి శి ♦ ష్యు డగు క్రీడి
మీరు పెట్టిన భిక్షము ♦ మీ పవిత్ర
పదములకు సేయు నిదె యభి ♦ వాదనంబు.

తే. గీ. పతిని డీకొను సుతుగన్న ♦ పడతి, గురు నె
దుర్కొను నెట సమాప్త వి ♦ ద్యుం డటన్న
సామెతగ మీకడ న్విద్య ♦ సంగ్రహించి
మిమ్మెదురజూచు నన్ను క్ష ♦ మింపుడనఘ!

ఉ. చేతులు రావు నాకు గురు ♦ శేఖర! మీపయిదొల్త సాయక
వ్రాతము లేయ, నాపయిని ♦ ప్రప్రథమంబున మీర లేయుడీ
భీతిదొలంగు నాకు, నిది ♦ విన్నను నామెడ నింక ధర్మసం
జాతుడు కోపగింపడు, ని ♦ జమ్మన కయ్యది ధర్మమే యగున్.

వ. అని పల్కిన యర్జును ధనురాచార్యుం డిరువది బాణముల నేసిన వానినన్నింటి గవ్వడి తుత్తునియలొనర్చి పోరుచో గౌరవసైన్యంబు క్రీడి కడ్డంబుసొచ్చిన వివ్వచ్చుం డసంఖ్యాక బాణపాతంబున సైన్యంబును దైన్యంబునొందించుచు ద్రోణుం డేయు బాణంబుల దునియలు గావించుచున్నం జూచి విస్మయపడి గురుండు.

మోహన - ఆది

ప॥ నిన్నాహవమున నిలువరింపగా-నేర డాఖాలనేత్రుండైనను ॥ని॥
అ॥ప॥ ఎన్నదగినవిలుకాడవౌనువో-యన్నా!విను శాకన్నఘనుండవు॥ని॥

చరణము

దేవదానవుల గెలిచిన నిన్నుం - జేజిమూడ వశమా మానవులకు
నీవంటిశిష్యునకు విద్యగఱపె - నేగృతకృత్యుడ నైతినర్జునా ॥ని॥

మ॥ అనుచున్నంత మహేంద్రసూనుడు గురుద్రోణాచార్యుపై నించి మా
ర్గణపాళి న్విరథుం బొనర్ప దత తీ ♦ వ్రక్రోధులై తాకి ర
ర్జునుద్రోణాయనియుం గృపుండు, నరుడున్ ♦ రోషించి వారిన్మహా
స్త్రనికాయమ్ముల బాఱదోలి గెలియుం ♦ దాకెన్వడిన్భీష్మునిన్.

క. హరినోర్చినవా డొకరుడు
హరునోర్చినవా డొకండు ♦ నాయిరువురు సం
గర మొనరించుచు ఖేచర
వరసన్నుతి పాత్రులైరి ♦ భారతవీరుల్.

తే. గీ. కొనకుగ్రీడి మందాకినీ ♦ తనయుచేతి
విలుదునిమి వక్షమును శర ♦ మ్ములనినుపగ
సోలెరథకూబరమ్మున, ♦ సూతుడంత
నరదముం దోలుకొనిపోయె ♦ నచటువాసి.

వ. విజయుండును యుద్ధమ్మున దనివిసనక గుంపులుగట్టియున్న కురు సైన్యంబుపైబడి యేట్లాడుచు కడకు సుయోధనుపై జుఱుకుటమ్ముల నేయ నయ్యురగకేతనుండు యుద్ధభూమినుండి తొలంగి చనుచుండం గని కవ్వడి సుయోధను నిట్లుపాలంభించె.

కన్నడ - ఆది

ప॥ కయ్యమన్న జూదంబనుకొంటివి-కాబోలును పాపము సుయోధన ॥క॥
అ॥ప॥ అయ్యవారిముంగట నే చూపితి-వౌర నీపాఱుబోతుతనంబిటు ॥క॥

చరణము

ప్రతినజేసె చిన్నన్న మిము నూర్వురం - గూల్చెదనని ఘోరాహవమున॥
బ్రతికిపోతి వద్దాన నేడినీ! పాఱిపొమ్ము - కౌరవకులపాంసన ॥క॥

సీ. అనిన రోషించి పా ♦ ర్థునిపయి గురుపతి
కవియ భీష్మద్రోణ ♦ కర్ణముఖ్యు
వీరు లెల్లరు నొక్క ♦ పెట్టున వచ్చి తా
కిన విజయుండు మో ♦ హనశరమ్ము
విడువ నాయుధములు ♦ విడిచి యెల్లరు నేల
నొఱగిరి నిద్రించు ♦ చున్న యట్లు
లర్జునప్రేరితుం ♦ డై యుత్తరుఁడు శాంతి
నవు డున్నవంకకుఁ ♦ జనక తక్కఁ
తే. గీ. యోధవరుల యుష్ణీషమ్ము ♦ లొకట గోసి
తెచ్చి రథ మెక్కి వెనుకకుం ♦ దేరుపోవ
నిచ్చుటయు గౌరవులును ల ♦ జ్జించి భీష్ము
నానతిం దారిబట్టిరి ♦ హస్తిపురికి.

వ. అంత నర్జునుండు తిరిగి జమ్మికడకు సేరి గాండీవాదిసాధనమ్ములు పూర్వప్రకారమ్మున నిక్షేపింపజేసి, దేవదత్త కిరీటాది పరికరమ్ము లంతర్ధానమ్ము సేయించి, కురుబలమ్ము గెల్చి యుత్తరుఁడు వచ్చుచున్నట్లు సాటింపుడని గోపాలుర పురంబునకనుపన వ్వారు సభాభూమిం జయు విజయమ్ము విరటునకు జెప్పి చనిర య్యెడ విరటుండు కంకునితోఁ జూదమాడుచు దనకుమారుని విజయంబున కెంతయుం బ్రమోదించుచు బొగడుచున్న నయ్యది బృహన్నల జయంబని ధర్మజుండన గోపించి భూపతి సారెగొని ధర్మపుత్రు నేయ గంటువడి రక్తమ్ము స్రవించుచో తత్క్షణంబ తచ్ఛోణితమ్ముం దనయుత్తరీయమ్మున నొత్తు సైరంధ్రిం గని మత్స్యమహీవల్లభుండు సె వీ శోణితంబు పై జీరం బట్టుటకు గారణం బేమన సైరంధ్రి యిట్లనియె.

చ. కులమును శీలముం గలుగు ♦ కోవిదమాన్యుఁడు కంకు డట్టి యీ
యలఘుచరిత్రు రక్తము ధ ♦ రాధిప! ధారుణిపైని యెన్ని చు
క్కలువడు నన్నివర్షములు ♦ గల్గును కాటక మిందుగాన నే
సిలుగును నీకు నిక్కతన ♦ జేకురకుండఁగ నిట్లు జేసితిన్.

తే. గీ. అంతలో నుత్తరుం డట ♦ కరుగుదెంచి
సర్వము నెఱింగి "కౌరవ ♦ సైన్య మెట్లు

గెలిచి వచ్చితి" వంచు న గ్గించి పలుకు
తండ్రి కిట్లనె నెంతయుం ♦ దత్తరమున.

సరస్వతి - ఖండగతి.

ప॥ ఎంతపని జేసినా - వీయనఘు సారెగొని
యేసి పాపముగొంటినా - యితండెవడనుకొంటి ॥ఎం॥
అ॥ప॥ సంతతామలసత్య - సాధుడా పాండుభూ
కాంతు నగ్రసుతుండు వరధర్మ భూనేత ॥యెం॥

చరణము

వలలుడే భీముడు, బృ - హన్నల యే విజయుండు
వాహవమ్ముల నేలు నా - దామగ్రంథియె నకులుడు ॥వ॥
అలరు తంత్రీపాలు - డరయ సహదేవుండు
చెలువ సైరంధ్రియే క్షితినాథ! పాంచాలి ॥యెం॥

తే గీ. ధార్తరాష్ట్రుల కట్లు జూ ♦ దమున నోడి
పదియు రెండేండ్లు పాండు భూ ♦ పాలసుతులు
సలిపి వనవాస మంత న ♦ జ్ఞాతదీక్ష
గడపినారలు మనవీట ♦ కాలవశత.

వ. అన విని విరాటుం డద్భుతామోదమ్ములు ముప్పిరిగొన వినయమ్మున ధర్మజునకు మ్రొక్కి తక్షణం బుత్తర నయ్యెడకు రావించి "యిమ్ముద్దియ నర్జునున కిడి పెండ్లి సేయ దలంచితి" నన నర్జునుం డక్కన్నియం గోడలిగా గైకొందు నన విరటుండు సంతసించి సుముహూర్త నిరూపణంబు సేయించి యాదవపాంచాలాది బంధుజనుల నెల్ల బెండ్లికిం బిలువం బంచె నంత పాండుకుమారులు జమ్మిపై నిడిన యాయుధమ్ముల బూజాపూర్వకమ్ముగా దెచ్చికొని యుపప్లావ్యంబున వసించియుండ నయ్యెడకు సపరివారమ్ముగ సుభద్రాభిమన్యుల దోడ్కొని బలరామకృష్ణు లరుదెంచి కుశలం బెఱింగి యభిమన్యుని భద్రగజారూఢుం జేసి విరటుపురంబున మంగళతూర్యనాదంబులు సెలగ మహావైభవమ్మున నుత్తరాభిమన్యులకు వివాహమహోత్సవంబు గావించిరి.

శ్రీ

మహాభారతము

పాండవ సందేశము

యమునాకళ్యాణి - ఆది

ప॥ వినుడీ పాండవసందేశ కథన్ - వినిపించెద నేను శుభంబగు ॥విను॥

అ॥ ప॥ వననిధివోలె ప్రతిసపర్వరసోదయ - భాసుర మగు నీ భారత చరితము ॥విను॥

చరణము

ఉత్తరాభిమన్యులవివాహ మ - హోత్సవానంతరమున పాండవులు చిత్తము లలర నుపప్లావ్యమునం - జేరి రెల్ల రానందభరితులై॥ వినుడీ॥

సీ. కౌరవాగ్రజుడు సం ♦ గ్రామమందున గృత
నిశ్చయుండై సని ♦ నీరజాక్షు
సాయమర్థించి నా ♦ రాయణుండును పవ
ళింప నాతనితల ♦ యంపివైపు
నాసీనుడై యుండ ♦ నర్జునుం డరిగి కా
ల్కడయొద్ద జేరి ని ♦ ల్వబడియుండె
నంతలో మేల్కని ♦ హరి పార్థు జూచి సం
తసమున నెల్లరి ♦ కుశలమడిగి

తే. గీ. వెనుకనున్న సుయోధనుం ♦ గని సగౌర
వమ్ముగా సేమమరసి న ♦ ర్వజ్ఞుడయ్యు
నేమెఱుంగనియటుల న ♦ టించి తావ
లాగమనకారణం బేమి? ♦ యన నతండు

తోడి - రూపకము

ప॥ కౌరవపాండవులు పెనగు - కాలము చేరువయ్యెను ॥కౌ॥

అ॥ ప॥ కోరగవచ్చితి రణమున ♦ గోపాలా! నీసాయము ॥కౌరవ॥

చరణము

సరసిజాక్ష బాంధవమున - సములము నీకుభయులము
కర మనుకూలుడవు గమ్మి - కయ్యమ్మున నాకియ్యెడ ॥కౌ॥

ఉ. నే నరుదెంచితిం దొలుత ♦ నీకడకు న్నినుబోటి సజ్జను
ల్మానుగ ముందు వెన్కల గ్ర ♦ మమ్మున నారసిగాదె కార్యసం
ధానము సేయుచుందురు జ ♦ నార్దన! కావున నాకు నీవు నీ
సేనయు దోడుగావలయు ♦ సెప్పగలాడవె నీకు ధర్మముల్?

వ. అన విని వాసుదేవుం డిట్లనియె.

శా. ముందే వచ్చితి వీవు, చూచితిని ము♦న్మున్ దర్జును న్నాకు, మీ
యం దెంతేని విభేద మేర్పడదు, సా ♦ యం బిర్వురుం గోరు టీ
చందం బారయ ధర్మమే యగును, నా ♦ సైన్యమ్ము భాగింతు, మీ
రం దెవ్వారల కేది యిష్టమగునో ♦ యద్దానిం గైకొండికన్.

ఉ. వీరులు నన్నుబోలు పది ♦ వేవురు గోపకు లున్నవార ల
వ్వారొకవైపు, సేయుదురు ♦ భండనమ్; మే నొకవైపు, సుంతయుం
బోరొనరింప; సేయుదు ను ♦ బుద్ధికిదోచిన సాయ; మిందులం
గోరు డభీష్ట మెయ్యదియొ ♦ కోరగజెల్లును ముందు క్రీడికిన్.

వ. అన విని యర్జునుండును,

శ్రీరంజిని - రూపకము

ప॥ సారథివై రథమెక్కు-ము - చాలునాకు గోపాలా ॥సారధి॥

అ॥ ప॥ నీ రణమేరికివలయుచు - నీకటాక్షమున్న జాలు ॥సారథి॥

చరణము.

నీవే యుద్ధ మొనర్చిన - నెటువచ్చును పేరు మాకు
బావా! నీ దయయున్నెడ - పగతుర గెల్చుటెంత పని ॥సా॥

క. అన విని సుయోధనుడు నె
మ్మనమున సంతోషమంది ♦ మాధవ! నే ద

క్కిన దానిఁగొంచు ననుచుఁ
జనె నంతట శౌరి సవ్య ♦ సాచి కనె నిటుల్.

తే. గీ. విక్రమోపేతు లాహవ ♦ వీరు లైన
గోపకుల పదివేవురం ♦ గొనక విడిచి
యాయుధము లైన ముట్టని ♦ యట్టి వెఱ్ఱి
గొల్లబోయని నను గోరు ♦ కొంటి వేల ?

వ. అనిన విని కిరీటియు

ఉ. నీ కెవు రైరణమ్మునను ♦ నిల్చిన నీ పసునాగ్గులోకముల్
మాకు సహాయుఁడైన నిను ♦ మారొకఁజాల మనంగ, గోపకా
నీకము గోరి ఇన్నెదగర ♦ నేర్తుమె ? నా రథమందు నిల్వుమ
య్యా! కురుసేన గాదు త్రిపు ♦ రాంతకు నైన జయింతు గేశవా !

సీ. పరమేష్ఠినోట వె ♦ ల్వడిన వేదమ్ముల
సారమ్ము శౌరియే ♦ సారథియట
పాశుపతార్థమై ♦ పవరమందున నుమా
రమణు గెల్చిన క్రీడి ♦ రథికుడంట !
వరుణకుబేర వై ♦ శ్వానరాంతకమహే
శ్వరవాసవాదు ల ♦ స్త్రగురులంట :
గాండీవమాదిగా ♦ గల సాధనమ్ములు
దేవతావళి ప్రసా ♦ దించినవట !

తే. గీ. సంగరమ్మున నెవడాగ ♦ జాలువాడు ?
తెలిసియే కోరితిని జుమా ♦ దేవదేవ !
హృదయ పరిశోధనార్థమై ♦ యిట్టిమాట
లాడితివిగాని భావా ! మ ♦ హానుభావ !

వ. అని పలికి గోపాలుం దోడ్కొని ధర్మభూపాలు కడకుం జనియె నంతనట శల్యుండును పుత్రమిత్రసైన్యసమేతమ్ముగ పాండవసహాయార్థమై వచ్చుచుండ మార్గమధ్యమ్మున దుర్యోధనుం డెంతయుం దన్నుగౌరవింప సంతుష్టాంతరంగుడై కురుపతింగని "నీకెయ్యది యిష్టంబు కోరుమిచ్చెద" ననె.

మలయమారుతము - ఆది.

ప॥ కోరున దేమున్నది మద్రేశ్వర - గురుగదా
సమర ... కుశలుండవు ... సత్యసంధుడవు ॥కో॥
అ॥ ప॥ చేరినాకమాత్యుడవై కౌరవ - సేన నెల్ల నడిపింపు రణమ్మున

చరణము

కౌరవులని పాండవులని భేదము - గలదె నీకు మామా ...
యుభయులోక రూపు ॥కో॥
నీరలోక మగ్గింప నెరకున్న - బోరాడుము నాకు
సహాయముగా ॥కోరు॥

చ. అన విని శల్యు డట్టులె స ♦ హాయ మొనర్తును గాక పాండునం
దనుల నవశ్యము గని ప ♦ దంపడి వత్తు టంచు బల్కి తా
జని వడి వారలున్నెడకు ♦ సత్కృతుడై ధృతి రాష్ట్రి సూతికిం
దనకు బొసంగుమాటల వి ♦ ధానము దెల్పిన ధర్మజుండనెన్.

ఉ. కౌరవనాథు పక్షమున ♦ గయ్యమొనర్పుడు సమ్మతంబె; నా
కోరిక దీర్పు డొక్కటియు ♦ కోరున దేమన సూతసూతికిన్
సారథి వీవు దక్క కురు ♦ సైన్యమునం దొకరుండు లేడు మా
మా! రణమందు కర్ణు హృద ♦ యమ్ము గలంచి కిరీటి నేలుమా.

తే. గీ. అనిన మద్రేశ్వరుం డియ్య ♦ కొని యుధిష్ఠి
రాదులను వీడుకొని చనె ♦ హస్తిపురికి
నంత సమరసహాయార్థ ♦ మైత్రపాలు
[illegible]ందెంచుచు నుండి ర ♦ య్యిరుతెగలకు.

ఉ. అంతట నాంబికేయు డొగి - నంపెను సంజయు ధర్మసంభవున్
శాంతియుతాత్ము జేయుమని, ♦ సంజయుడుం జని యెల్లవారి న
త్యంత భయోరుభక్తి విన ♦ యమ్ములజూచి నమస్కరించి తా
నెంతయు నేర్పునం బలికె ♦ నిట్లు యుధిష్ఠిరుతోడ గొల్వునన్.

ధన్యాసి - ఆది

ప॥ సంతసించుచున్నాడుమీతండ్రి-యెంతయేనిమీసేమమాలించి ॥సం॥
అ॥ప॥ వంతలన్నింటిబాసి మీరుపల్లవ్యంబునసుఖులైయున్నారని ॥సం॥

1. మతిమాలినవార్ధక్యముకతమున మాన్పడయ్యెదుర్యోధను చెయిదము
వెతలకోర్చి ధర్మమ్ముదప్పకే ప్రతిన జెల్లించుకొంటివో యనఘ॥
2. కలహమాడి దాయాదులుమడియుటకన్న దారుణం బున్నదే? తలప
కులవినాశకరిమా కార్యమునకు దలపెట్టరు నీబోటిమహాత్ములు॥

చ. అలవియె నిర్ణయింపగ జ ♦ యాపజయమ్ములు తొల్త, మీరలే
కలన జయమ్ము గాంచెదరు ♦ గాక, యజాతరిపుండవంచు ని
ర్మలయశమంది తుచ్ఛమగు ♦ రాజ్యసుఖంబుల కాసనొంది దా
యుల ననుకంప వీడి తెగ ♦ టార్తువె, నెత్తురు కూడు తిందువే?

తే. గీ. పాలొసగ లేదటన్న కో ♦ పమున బంధు
కోటిదెగటార్చి నెత్తురు ♦ కూడు దినుట
కన్న మేలగు నీకు భి ♦ క్షాటనమ్ము
జేసియైనను గడపుటే ♦ జీవయాత్ర.

చ. ఒరులకు మ్రింగ జేదగు మ ♦ హోగ్రహలాహల మట్లు మ్రింగగా
హరునకు, దీవ్రకోపరస ♦ మల్లన మ్రింగికొనంగ నీకునున్
వరుసగ జెల్లె; శూలి కెన ♦ వచ్చు దయానిధి నీవు కాన నో
నరవర! యట్టి నీ వలిగి ♦ నన్ జగమంతయు భస్మరాసియా.

వ. అన విని ధర్మనందనుం డిట్లనియె.

కేదారగౌళ - ఆది

ప॥ భాగమీకుండ-శాంతిగూర్పమనిపంపెనానిన్ను మాపెదనాయన?
అ॥ప॥ జోగులరై కారడవుల-బట్టుకయాగులాడుడనియా సందేశము?

చ ర ణ ము

కాకపోమతని తమ్మునికొడుకుల - మేకైవడి నిర్భాగ్యులమైనను
మా కాతనిచరితము-క్రొత్తగాదు-మాన్పలేడు దుర్యోధను మతమును

శా. “ఏనా డా విదురాదు లేమిటికి నీ ♦ కీ జూదపుంగల్మి, యె
చ్చో నింద్యంబగుగాన నాస విడు” మం ♦ చుం జెప్ప నాలింపడో
యానాడే చెడె వంశగౌరవము; భీ ♦ మాదుల్ మదీయాజ్ఞకున్
లోనై బన్నములెన్నియో సయిచుటల్ ♦ గుర్తింపవో? సంజయా!

సీ. తెరపిలేకుండ గాం ♦ డీవి భండనమున
గఱకుటమ్ముల వాన ♦ గురియువాఁడు
కురుకుమారులతల ♦ ల్బుద్రవమున గద కేల
గొని భీముఁడు పగుల ♦ గొట్టునాఁడు
తఱిమి మాద్రేయ ప్ర ♦ థము లరాతుల
జెండదఱవండఱ ♦ సేయునాఁడు
కారుచిచ్చుంబోలె ♦ గవిసి సైన్యాటవిఁ
జిన్నతమ్ముఁడు బూది ♦ సేయునాఁడు

తే. గీ. తమ్మునికుమారులంచు వాం ♦ డవులు తెలియు
నట్లు మమ్ముఁ గాశీయాత్ర ♦ కంపు పున్నె
మాత్మజుల ఘోషయాత్రకై ♦ యంపు పున్నె
మనుభవింపగలాఁ డిఁక ♦ నంధనృపతి.

శా. నీకే తోఁచెనొ ♦ యాతఁడే యనెనో? గాక నీ, బిచ్చపుంగాసాకు మే
ల్మాకంచున్ వచియించినాఁడ విది ధ ♦ ర్మంబెట్లుఁ? తేజోబల
ప్రాకట్యమ్ముఁగలట్టి రాచకొడుకుల్ ♦ రక్తాన్నమే గాక, యే
లీకన్ బిచ్చపుగంజి ద్రావుదురు? ని ♦ ర్వీర్యాత్ముఁడై, సంజయా!

వ. అని పలుకు ధర్మజుని వీరరసోచితమ్ములగు వాడిపలుకుల కెల్లరు నక్కజమందిరి. అంత వాసుదేవుండు సంజయుంగని ధర్మజునుద్దేశంబున కనుగుణంబుగ నిట్లనియె

భైరవి - రూపకము

ప॥ సమర మెట్లును దప్పదు - సంజయ! నీకేమి వెఱ్ఱి ॥స॥
అ॥ ప॥ యము డాకలిగొనియున్నా - డఖిలజనక్షయమునకు నిక ॥స॥
1. పరిభవపడి చేతగాని - వారింబలె నుంటకింకె
పరిపంథుల నడుమాడుటె - భావ్యంబని తోఁచునాకు ॥సమ॥
2. సాగవింక మునుపటి వలె - సౌబలు దుర్మంత్రంబులు
నాగపురాధిపు నంధుని - నక్కవినయములు నెల్లవు ॥సమ॥

సీ. విసము వెట్టిరి, కర ♦ పించిరి ఫణులచే,
గాల్పించి రిల్లు లా ♦ క్షాగృహమ్ము

జూదమాడించిరి, ♦ సుదతికి గొల్వులో
గారాని యిబ్బంది ♦ గలుగజేసి
యఖిలరాజ్యశ్రీల ♦ హరియించి పైపెచ్చు
కట్టుగుడ్డలతోడ ♦ గాన కంపి
రట్టిమోరకులతో ♦ నెట్టు లీపాండురా
జతనూభవులకిక ♦ సంధిపొసగు

తే. గీ. రోషమయ మహాతరువు దు ♦ ర్యోధనుండు
స్కంధ మారయ గర్ణుండు ♦ సౌబలుండు
కొమ్మయగు దుస్ససేనుడే ♦ కుసుమఫలము
పొల్ప నా ధృతరాష్ట్రుడే ♦ మూలశక్తి.

చ. తలపగ ధర్మవృక్షమగు ♦ ధర్మతనూజుడు, స్కంధ మారయన్
బలరిపు సూతి, శాఖయగు ♦ వాయుసుతుండు వృకోదరుండు, పూ
వులును ఫలమ్ములా కవలు, ♦ భూసురు లేనును నాల్గువేదముల్
విలసిత మూలసంచయము ♦ వేయు నికేటికి? నమ్ము, సంజయా!

క. కాని మ్మొకపరి కరిపురి
కే నేతెంతును వచింతు ♦ హిత వికనైసన్
భూనాథుడు వినెనా సరి
కానున్నది కాకపోది ♦ కన్ వినకున్నన్.

వ. అనివిని సంజయుం డట్లు సేయుట లెస్స యనిపల్కి యెల్లరికడ సెలవంది ధర్మజాదులు తన్ను సగౌరవమ్ముగ బనుప నుపప్లావ్యంబు వీడ్కొని ప్రొద్దుగ్రుంకునంతకు గరిపురమ్ము సొచ్చి ధృతరాష్ట్రుం గని పాండవుల సేమ మెఱింగించి యచ్చటి విశేషంబులం జెప్పె నిట ధర్మనందనుండును శ్రీకృష్ణభగవానుం గాంచి యిట్లనియె.

బిలహ - ఆది.

ప॥ సారాంశము తెల్లమయ్యెనే గద! - సర్వము సంజయరాయబారమున
అ॥ ప॥ పోరాటము గాకుండ కార్యమేతీసనం జ[illegible]బడదని తోచును

చరణము

తగును కార్యసాధనకునై సామ - దాన భేద దండోపాయమ్ములు
జగడమేల సిరియోపినయంతకు-సంధి గూర్ప యత్నించిచూడుమా ||సా||

మ. మము గాపాడగ నిన్నుజూపి చనియెన్ ♦ మాయయ్య యీనీకటా
క్షమునం గష్టములన్నియుం గడచె సం ♦ గ్రామమ్ము గాకుండ ని
ల్పుము యెట్లేనియు మామకోభయకు లం♦మ్ముల్ సంధిగావించి సా
ధ్యముగాకున్నెడ నాసుయోధను సహో♦దర్యమ్ము గూల్పింపుమా!

శా. ఐదూళ్ళిచ్చినజాలు మాకనుము, నే ♦ యంజాలఁడో జ్ఞాతివా
డై దుర్యోధను డింతమాత్రమును, నే ♦ లాం? బాంధవశ్రేణి దా
యాదవ్రాతము గూల్చి చేకొనెడు రా ♦ జ్యం, బీ విపద్వార్ధి నెం
తే దాటింపగ కర్ణధారుడవుగ ♦ నెమ్మ; మాకు దామోదరా!

వ. అనినవిని వాసుదేవుండు ధర్మజుంగని.

ఉ. ఎంతటి ధర్మరాజవో? హ ♦ రించి దురోదరమందు సంపదల్,
గాంతకు గొల్వకూటమున ♦ గాని పరాభవముం బొనర్చి, మి
మ్మెంతలు జేసియున్ వనుల ♦ కంపిన దాయలు చత్తురంచు నీ
వంతున జాలినందెదవు బా ♦ పురె! రాచరికంపు ధర్మమే?

శా. కాని మ్మెగుదు హస్తినాపురికి గం ♦ గానందనాదుల్ కరం
బానందింతురు మీవిధమ్ము విని, లో ♦ పాలోపము ల్దేలు, నా
పై నిందింతురు వారి నెల్లరును, యా ♦ వచ్ఛక్తియుం జూపి బా
వా! నాయోపినయంత బల్కుచు సభన్ ♦ వారింపగా యుద్ధమున్.

వ. అనిపల్కి భీమసేనుం గని సంధివిషయమై ఏయభిప్రాయం బేమన
నరుండును.

పూరి - రూపకము

ప|| అడుగు దప్ప రే పాండవు - లన్న మాట కెన్నడైన ||న||
అ|| ప|| ఇడుమ లెన్నియేనింతకు - నెక్కుడు ప్రాప్తించుగాక ||అ||

చరణము

కొడుకులతోబాటు సరిగ - పుడమి పంచిపెట్టుమనుము
వెడగుల మాటల చెవినిడి - చెడవలదను మాధునితో ||నడు||

శా. పాలీకున్న గదాభుజంగికి సుత ♦ ప్రాణానిలమ్ముల్ లవడీ
న్వ్బాలైపో మను వృత్తిగూర్తు దనకు ♦ గ్గాంధారికిం బేర్మి, దా
సీలై భానుమతీముఖాంగనలటన్ ♦ సేవించుచే గల్గు బాం
చాలిం బట్టముగట్టు దేనముగు రా ♦ జ్యంబెల్ల మాయన్నకున్.

వ. అనిన నర్జునుంగని నీయభిప్రాయం బెఱింగింపుమన నతం డిట్లనియె.

ఉ. సాహసవృత్తిమై ననుజ ♦ సౌబల కర్ణసహాయుడై రణో
త్సాహమునన్ సుయోధనుడు♦తానొగి సంధి పొసంగ నీనిచో
బాహుపరాక్రమ క్రమము ♦ భాసిల నుగ్రరణమ్మునోన బూ
ర్ణాహుతిసేతు నారథికు ♦ లందర నేనొకడన్ శరాగ్నికిన్.

వ. అనునంతలో నకులుండిట్లనియె.

ఉ. వారిబలమ్ము వారు, మన ♦ వారిబలమ్మును మేము మెచ్చుకొం
టారయ నైజధర్మమగు ♦ నందున లేదు ప్రయోజనంబు గా
దే, రణమందు సాయకము ♦ లే తెలుపంగల వీ వితర్క మే
లా, రయమేగి యోపిన కొ ♦ లంది వచింపుము సంధిగూర్పగన్.

వ. అని పల్కిన విని గోపాలుండు సహదేవుంగని నీయభిప్రాయం
జేమన నతడిట్లనియె.

చ. అడిగితి వీవు గావున ము ♦ రాంతక! చెప్పెద నాలకింపుమా
గ్రయొడబడ డెట్లు సంధికి సు ♦ యోధను డాలముగాకతప్ప దా
చెడుగులు నూర్వురు న్వడి న ♦ శించెదరు సేనలతోడ నాజిలో
బుడమి సమస్తమున్ శకుని ♦ పుత్రునిపాలగు నేనెఱుంగుదున్.

వ. అని పల్కిన సహదేవుని వాక్యమ్ములువిని సాత్యకిప్రముఖరథికవరు
లెల్లరు నభినందించి రంతలో ద్రోవది గోపాలదేవుంగని దైన్య
మ్మున నిట్లనియె.

జంఝూటి - ఆది

ప॥ అన్నా! సంధిఘటింపకుమా న-న్నంతలు జేసిన చెనటులతో ॥నన్నా॥

అ॥ప॥ బన్నమందిపగతురకుజాలకీ తెన్నునంబొందువడియనర ॥యన్నా॥

1. అవభృథమున శుచి-యగు వేణిం గొనియట్లీడ్చిన పా-పాత్ములతో॥

2. మన్నసేను తమ – వింతలింతలుగ తుదియెత్తె చెదర-గనునంతకు॥
3. కౌరవాగ్రజుని పీనుంగును గ-న్నార ధర్మజుడు నేడు జూతు॥ మన్నా॥

ఉ. ఓరిమి నీపరాభవము ♦ లోర్చితి జివ్వేడిగట్టినట్టు లే
తీరున నాఱు వెన్నకును ♦ దీనికి గల్గను తోడబుట్టువీ
వారయ దుష్టనిగ్రహుడ ♦ వాత్మవిభుల్ జగదేకవీరు లే!
వేఱొక యాడుదానికి ల ♦ భించునె సౌఖ్యము నాకె లేనిచోన్?
సీ. భీముండు కురుపతి ♦ పెందొడల్ విఱచి దు
శ్శాసను ఱొమ్మున ♦ స్రమున్ ద్రావ,
సవ్యసాచియు నంగ ♦ జనపాలు దునుమాడ,
నలనాడు గడు ప్రజ్ఞ ♦ లాడివారు,
అంతకుం జాలరు ♦ రైననేమి ! యుధిష్ఠి
రాజ్ఞ మీఱరు ప్రశాం ♦ తాత్ములగుచు
గాన నేను సుభద్ర ♦ కయ్యమ్మునకు జని
ఏడాట లాడించి ♦ యేపడంచి
తే. గీ. కర్ణ దుర్యోధనాదుల ♦ గని మసంగి
ధారవోయుదు మింక త ♦ త్ఫలమునరుని
గాండివమునకు, భీముని ♦ గదకు, వారి
ప్రతినలును జెల్లు నా ♦ మనోరథముదీరు.

వ. అనిపల్కు ద్రోవది నుచితవచనమ్ముల నూరార్చి యెల్లరికడ సెల
వంది జలజాక్షుండు మఱునాడరుణోదయమ్మున శైబ్య సుగ్రీవ మేఘ
పుష్ప వలాహకంబు లనంబరగు తురంగములం బూన్చి వైనతేయ
ధ్వజంబెత్తి దారుకుండు తెచ్చిన రథమ్మున సాత్యకి సమేతమ్ముగ నెక్కి,
కుంతినెంతయు నూఱడింపుమని పల్కు ధర్మజాదుల వీడ్కొని చనిచని
యొక్కయెడ నారద జమదగ్ని కణ్వాది మహామునులం గని నమస్క
రించి రాయబారంపు వచనంబు లాకర్ణింప వచ్చిన యమ్మహర్షుల
దీవన లంది సాయంసమయమునకు గుశస్థలమ్ము సేరి యయ్యెడ బట
కుటీర మెత్తించి విడిసె. కరినగరమ్మున సాంబికేయుండు శ్రీకృష్ణుని
రా కెఱిని విదురాదులంగలసి సంతసించుచుండె.

శ్రీ

మహాభారతము

శ్రీకృష్ణుని రాయబారము.

భైరవి - ఆది

ప॥ శ్రీకృష్ణుని రాయబారచరితము - చెప్పెద నాలింపు డనఘులార॥శ్రీ॥

అ॥ ప॥ ప్రాకట ధర్మాధర్మనిరూపిత - లౌకికజ్ఞాన సంధాయకమిా॥శ్రీ॥

చరణము

శౌరి కుశస్థలినుండి కరిపురికి - జనుదెంచిన ధృతరాష్ట్రు డెదురేగి

గౌరవమ్ముగా దోడ్కొని చనియ-ర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం పూజించెను॥శ్రీ॥

సీ. అర్చించి యుచితాస ♦ నాసీను గావించి
యెల్లరిసేమమ్ము ♦ లెఱుగునంత
విదురునిగాంచి గో ♦ విందు డిట్లనియె 'నీ
యింటికి విందున ♦ కేను వత్తు'
నామాట సల కౌర - వాగ్రజుం డాలించి
తగునె? నీతికిని బాం ♦ ధవమునకును
వెలియగు నేత గా ♦ వింప నీకన, గృష్ణు
డా సుయోధనున కిట్లనియె నొత్తి

తే. గీ. 'పాండుతనయుల దూతనై ♦ వచ్చినాడ
కార్యముం దీర్చి యామీాద ♦ గారవింపు
రాయబారి ముందుగ దిన ♦ రాదు నీవె
ఱుంగవే?' యన ననియె దు ♦ ర్యోధనుండు.

క. అగు గాకుండును కార్యము
నగధర ! నాయింట గుడిచి ♦ నావలన న్నీ
కగు కార్యం బెఱిగింపుము
తగునే నీకోటి కీ వి ♦ ధమ్మున సేయన్ ?

వ. అనవిని దేవకిపట్టి గాంధారిపట్టి కిట్లనియె.

ఉ. పాండుకుమారు లేవురును ♦ ప్రాణసమంబు లిప్డు నాకు, నీవు శ
త్రుండవు వారి కేగతి హి ♦ తుండవు గాక గుదీవు? గాన శ
త్రుండిడు నన్నమంగుడుతు ♦ రో! యమృతమ్ము విషమ్మువోలెగా
కుండునె? యంగరక్ష తగ ♦ దో, తలపవస్థి మో సుయోధనా !

వ. అని సమాధానమ్ము సెప్పి కృష్ణుండు కుంతీసదనమ్మున కరిగి ధర్మజాదుల సేమమెఱింగించి యాపె నూరార్చి విదురుగృహమ్మునకుం బోయిన విదురుండును సంభ్రమంబున నెదుర్కొని దేహోపచారంబుల సల్పించి కాంచన రత్నపాత్రమ్ముల భక్ష్యభోజ్యములు వడ్డింపజేసి పూల సురటితో విసరుచుండ బుండరీకాక్షుండు సాత్యకి సమేతంబుగ విందారగించి తృప్తుండై నిత్యంబును బ్రాహ్మణసమారాధనం బాయింట జరుగునట్లు విదురునకు వరంబిచ్చి యారేయి యయ్యెడ నిద్రించి ప్రభాతమ్మున మేల్కొని తనకైవచ్చిన దుర్యోధనాదులం గలసి విదురుహస్తం బొక కేలను, సాత్యకిహస్తం బొక కేలను బట్టి రాజసభామధ్యంబునకరిగి తనకై యమర్చిన రత్నసింహాసనం బలంకరించి మేఘగంభీరంబగు నెలుంగొప్ప నాంబికేయున కిట్లనియె.

మోహన - రూపకము

ప॥ మానితసుచరిత్రా మా - మా, సత్యవతీపౌత్రా ॥మా॥
అ॥ ప॥ నేనీకును పాండవులకు - నేస్తము గూర్పగ వచ్చితి ॥మా॥

చరణము

1. తమ్ముని కొడుకులు సగపా - లిమ్మని రిష్టపడవేని
నెమ్మది నైదూళ్ళేనియు - నిమ్మని కేప్రప వసింప ॥మా॥

2. పాలు నీరు గలసినట్లు - వారు వీరు గలసి పుడమి
నేలునట్లొనర్పు మిదియ - మేలు నీకు నను లుభయులు ॥మా॥

ఉ. పెంచితి తండ్రిలేని పసి ♦ పిల్లల, బెద్దల జేసితీవు, నే
ర్పించితి వెల్లవిద్దియల ప్రే ♦ ముడి బుత్రులతోడి పాటుగా
మంచితి వింతదనుక, నడు ♦ మ న్విడనాడుట నీకుధర్మమే ?
మంచికి జెడ్డ కన్నిటికి ♦ మామ! మఱెవ్వరు ? నీవయేగదా !

ఉ. వారికి వీరి కెల్లరకు ♦ భారతవంశమునందు బెద్ద నీ
వారయ, ధర్మమెయ్యదియొ ♦ యట్లొనరింపుము పుణ్యపాపముల్
జేరునునిన్నె, యేరికెటు ♦ జెప్పగ నౌనటు జెప్పుకొమ్ము నీ
కీరితి నిల్పుకొమ్మనగ ♦ కేతను దిన్ననిత్రోవనుంచుమా.

ఉ. మంచితనంబెసూపుము గు ♦ మారులనేవినిపించెదో? స్వాంతం
త్రించెదవో? యొకించుకే యె ♦ దేనొక దారికి రమ్ము, కానిచో
మించును కార్యమెట్లు నిక ♦ మీదను లేదు ప్రయోజనమ్ము చిం
తించినగాని, సంధిపొస ♦ గింపవయేని కులక్షయమ్మగున్.

వ. మఱియు నో యాంబికేయా ! నీ యెఱుంగనిపనులు లేవు. ఐనను, భారతాన్వయము ప్రియంబంద బంధుగులకు హితంబు చెప్పవచ్చితి వినుము దుర్యోధనుం డాదిగాగల నీ తనయు లధర్మారంభులై స్వార్థపరత్వమున వంశమర్యాదల నతిక్రమించి మొదటినుండియు నకార్యాచరణమునకు వెనుదీయకుండిరి. అట్టి మోరకులగు నీ కుమారుల నీవు మందలించి జగతింగల రాజన్యులందరు నీకు పాదాక్రాంతులుగా జతుస్సముద్రవేలావలయితంబగు నీ రాజ మండలం బేలుట తప్పదే? ఇట్టియెడ నీ వుపేక్షాపరుండవగునెడ గౌరవపాండవులకేగాక భూప్రజకెల్లం గీడువాటించిన దురితం బందెను. కౌరవపాండవులయందుం దేరికి దుర్మరణమ్ము సంఘటిల్లి నను తద్దుఃఖానుభవమ్ము నీకుగాదే ! సమానవిక్రమాఢ్యులగు వీరొండొరు లకారణమ్ముగ నిశితాశుగమ్ముల రూపుమాయుట సహింపనగునే ! నిగ్రాభవమ్మును నీతియు శాంతియు నెల్లరాజు

లుంబోగడ నుభయపక్షమ్ముల రక్షింపుమీ వసుధేశ. నీ యనుపున బది రెండు వత్సరమ్ములు వనవాసమ్మును, నొకటియే యజ్ఞాతవాసమ్మును సలిపి యెల్లచుట్టమ్ములు నేడుగడచెను నీవ యని తలంచి ధర్మమునుగ నర్థరాజ్య మర్థించుపాండవుల సందేశమాలించి కులంబు పాడిసెడ కుండ గాచుకొనుము. ధర్మము పాపంబునను, సత్యమనృతంబు నను నశించునెడ దక్షు లుపేక్షించుట విలయమ్మునకు మూలము గాదే? కాన నారి తండ్రి పాలువారికిడి నిభాగము నీవు సపుత్ర పౌత్రకమ్ముగ ననుభవింపు మెల్లరకు హితంబగు నిన్నఖిల రాజన్య వరులలో నసమాన వైభవుం జేయంతలంపున ధర్మజుండు దిగ్విజ యంబు సేయు ప్రాభవంబున కోరువంజాలక సుయోధనుండు సౌబలాదులం గూడుకొని కపటద్యూతంబు నెపంబున సర్వస్వము హరించి పైపెచ్చు సభామధ్యంబున పాంచాలి కట్టుబట్టంబు లొలువ నద్దానికి నీ వొడంబడుట ధర్మజుండు సహించెను. సత్య సంరక్షకై భీమార్జునుల కోపాటోపమ్ము లుడిపి కంటకమైనొత్తుకొని వనవాసమ్మున సమస్తక్లేశమ్ము లనుభవించియు బంధునాశంబు నకు వెఱచి సన్నిట కంపిన సత్యప్రతిజ్ఞుండగు యుధిష్ఠిరుపట్ల లోభం బుడిగి సోదరసహితంబుగ ధర్మజు నిప్పుడ రావించి మీరును వారునుం బంచి కుడుచుట శ్రేయస్కరంబని పలుక శ్రీకృష్ణుని వాక్సైపుణికి సదస్యులెల్లరు బులకాంకితశరీరులై యౌరా! గోపాలుడింత యొప్ప బల్కెనే? యిట్టి నయ కోవిదుం డును, ధీరుండును నెందేని గలడే యనుచు నచలాకృతులై యున్నెడ ధృతరాష్ట్రుండును వాసుదేవున కిట్లనియె.

ఉ. అంధుడ నౌట భూవలయ ♦ మంతయు బాండునృపాలు డేలె, గ
ర్వాంధులు నాకుమారు లిపు ♦ డయ్యెడ యేలుచుచుండి, రెట్టిసం
బంధము లేదు రాజ్యపది ♦ పాలనమందున నాకికేగతిన్
సంధిఘటింతు? దూతెదవు ♦ సర్వమెఱింగియు నన్ను నల్లుడా!

వ. అని పలుక నమ్మదుసలి వాచాకౌటిల్యమునకు వాసుదేవుం డేవ గించుకొనుచు.

కన్నడ - ఆది

ప॥ నీయోపికకొలది చెప్పిచూడుము - నేడే నీకుటిలత విడనాడుము॥నీ॥

అ॥ ప॥ మాయోపాయము లింక సాగ వో
మాయా కార్యము బహుదుర్భరమా ॥నీ॥

చరణము

1. పెద్దవాడవనుచు బల్కు- నానుడి-పెడ చెవి బెట్టకుమా యగు నలజడి
పద్దుదీర్చివచ్చినపాండవులకు-ముద్దువచ్చినపుడె చంక కెక్కుటము ॥నీ॥

2. రణమో, శుశ్రూషయో పాండవు - లొనరింపగ నున్నారు నీపట్ల
వెనుక ముందు లరయకున్న నీకుల-విధ్వంసము గాకుండదిప్పట్ల॥నీ॥

ఉ. సూతుని మైత్రిచే దెగువ ♦ చూపుడు వచ్చెఁ గాదె నీతనూ
జాతులు? సాగెనిందనుక ; ♦ సాగవు కర్ణుల వేపురన్ బలా
రాతిసుతుండె గూల్పగ గ ♦ లం, డతిమానుష తేజుడై పురా
రాతిని సైతముం గెలిచి ♦ లావును జూపడె యింత యేటికిన్.

వ. అనిన విని వైచిత్రవీర్యుండు సుయోధను జేరంబిలిచి.

సీ. కల్పాంతమగు వేళ ♦ గడలిలో వటపత్ర
శయనుడై నిద్రించు ♦ శాశ్వతుండు
భువనము ల్పదునాల్గు ♦ బొజ్జలో నిముడించి
పరిపాలనము సేయు ♦ భద్రమూర్తి
నిరత సంభవ జరా ♦ మరణ దుఃఖము లెవ్వి
యెఱుగని యోగీశ్వ ♦ రేశ్వరుండు
సనకాదిముని మనో ♦ జలజాతముల నర్త
నము సేయు సచ్చిదా ♦ నందమూర్తి

తే. గీ. పాలమున్నీటిరాపట్టి ♦ వలచు మగడు
కమలభవు బొడ్డుతామరం ♦ గన్నవాడు
పార్థసారథి దూతయై ♦ వచ్చె నోర!
చేరువకు బనిగల్గి కు ♦ మార ! నేడు.

క. ఇచ్చెదొ సగపా, లైదూ
ళ్ళిచ్చెదొ? నీతోఁచినట్లు ♦ లిడి పంపుము, వి
వ్వచ్చుని గెలువగలాడని
మెచ్చకు మీకర్ణు, సంధి ♦ మేలు, కుమారా!

వ. అనునంతలో గాంధారియు సుయోధనుం గని యిట్లనియె.

సీ. తొలుతనుండియు మన ♦ కులమున నిలుచు రా
జ్యంబు కనిష్ఠకు ♦ టుంబమందె
వినవొ, యయాతినం ♦ దనులలో జ్యేష్ఠుండు
యదుండు మదోన్మత్తు ♦ డగుట జేసి
రాజయ్యె బూరు న ♦ రపతి, దేవాపి బా
హ్లీక శంతనులలో మ ♦ హీశుడయ్యె
శంతనుండాపై వి ♦ శాంపతియయ్యె వి
చిత్రవీర్యుడు నదీ ♦ పుత్రుఁడుండ

తే. గీ. కడగి నీజనకుని సను ♦ జ్ఞమున బాండు
నృపతి రాజ్యమ్ము సేయుటే ♦ వెఱుగవొకో ?
ధర్మసుతుడు రాజగుటయే ♦ తగును గాన
చెడక వారలతో సంధి ♦ జేసికొనుము.

వ. అన విని దుర్యోధనుండు తలిదండ్రులం గని,

కాంభోజి-ఆది.

ప॥ చెప్పదగిన వారలు గావుననిటు-చెప్పిరిచాలింపుము మీధోరణి॥ చె॥
అ॥ప॥ ఒప్పుకొంటనైను దూళ్ళిడవారల-కోడినయటులౌగాదే తలపగ॥ చె॥

చరణము

1. ఎఱుగలియును నేఁడన్యోన్యమైత్రి - యిటపరస్పరాపకారులకు మా
కటకటమేగాని లోనిపగలు బ - యలిచెల్మ్ములుగాక మాను వారికి॥
2. ఊళ్ళైదింటి నొసంగుడంచు మా - యోపాయం బిటు పన్నిరేగాని
కల్లగాక నిజముగా దమకు భా-గంబున్నెడ నీగతి యాచింతురె॥ చె॥

తే. గీ. తమ్ముని కుమారులంచు బా ♦ లిమ్మనెదవు
తమ్ముడగు పాండునరపతి, ♦ దండధర స

మీర శస్త్రాస్త్రవిదులు తమ్ము ♦ లైరె ? నీకు
చెప్పుకొనుటకు నైతము ♦ సిగ్గుగాదె ?

చ. కలనయినం దలంపకుము ♦ కయ్యమునన్ మము బాండవేయులే
గెలుతురటంచు, బెండ్లి మటు ♦ కీడ్వడజూచుచు నూరకుందురే ?
బలముగలట్టి వారయిన ♦ బాపురె! వారికి మాను సాధియా ?
నలువురు నవ్వరే వినిన? ♦ నాకడ జెప్పకు మిట్టిమాటలన్.

శా. ఈసారి నచించు మాటలకు నే ♦ తేజంకుచున్నాను తం
డ్రీ! కర్ణుండును నేను నాయనుజులు ♦ న్నిల్వన్ రణాంబుగా ము
ల్లోకమ్ము ల్ప్రాయి నెత్తివచ్చినను ♦ గెల్తు, న్నమ్ము నామాట లీ
వాకొంతేయులతోడి సంధివలద ♦ య్యా! నాకుమ్మాటికిన్.

వ. అనవిని గాంధారి కుమారుంగని,

మం జ రు లు.

విను జరాసంధ హిడింబ కీచక - భీమసేనులు న్నిపున్
తనయా! యొక్కగురునికడను సహా - ధ్యాయులు మీ రేవురునున్
దానవున మీ రొకనిచే నక్కన - ల్వురును జావగలరని
గురుడు మిమ్ము శపియించెనని వింటి - మఱి వడఁబుడిచేత నని
బడ నీవొకడవె మిగిలియున్నావు - కడకు, నామాట వినుము
దుశ్శకుడనునుమాని పాండవేయుల - తో సంధిజేసికొనుము.

క. అనిన సుయోధను డిట్లనె
జననీ! గురుశాప మొకటె ♦ జనగునయేనిన్
విను సంధిజేసినను త
ప్పునొకో చా, విట్లు పలుక ♦ బోలునె నీకున్?

వ. అనిపల్కు దుర్యోధనుకొఱకుగాఁ గటకటపడుచు భీష్మాది కురువృద్ధులును, ద్రోణాదిగురువృద్ధులును, నారదాదిమహర్షులును సంధి కొడంబడుమని యెంతయును బోధింప వినకున్న సుయోధనుం గని మధుసూదనుం డిట్లనియె.

హంసధ్వని - ఆది.

ప॥ తెలియనేరకున్నావు పాండవుల-బలిమి నేటిదనుకన్న సుయోధన ॥తె॥
అ॥ప॥ గెలువజాలునోకోకకడె వారిలో గలననిలిచిపను నాల్గులోకముల॥

చరణము

ఓడింపడె మిమ్మెల్లర విజయుం-డుత్తరగోగ్రహణమునా డొక్కడె
తోడులేని క్రీడికొలది యట్టిది తోడై నేవచ్చెద నాలమునకు ॥తె॥

సీ. పడగపైగల గాలి ♦ కొడుకు చేరాపలు కెల్ల
భయసంభ్రమంబులు ♦ బాదుకొల్ప
పిడుగులుబడిన కై ♦ వడి బిట్టు ధ్వనియించు
చిందమ్ము గుండియల్ ♦ సెదరజేయ
తెలుపి లేకుండ గాం ♦ డివము చండాంబక
కాండము ల్గురిసి చీ ♦ కాకుపఱుప
పాశుపతాది ది ♦ వ్యశరాగ్నికీలలు
తపిలి సైన్యాటవిం ♦ దగులబెట్ట
తే. గీ. తెల్లగుఱ్ఱాలు గూర్చిన ♦ తేరినుండి
దండమూంగొని నేదోలు ♦ చుండ క్రీడి
మొసల జెండాడుచున్నప ♦ ట్టున మొఱలిడి
సంధికావలె నన్నను ♦ జక్కబడదు.

ఉ. తమ్ముని బొమ్ము జీలిచి పృ ♦ థాసుతమధ్యము డా బకారి ర
క్తమ్మును గ్రోవునాడు: ప ♦ దంపడి నీతొడ లాజిలోన భ
గ్నమ్మొనరించునాడు నోగి ♦ గావలె నన్నచు సంధిగాదు, నీ
సమ్మిన కర్ణుడేమియు నో ♦ నర్పగజాలడు కౌరవేశ్వరా!

వ. అనిపల్కు మురారిం గని కోపగించుకొనుచు దుర్యోధనుండు దుశ్శాసన కర్ణ శకునులం గలసి సభనుండి తొలంగి చని దుర్మంత్రంబునకుం జొచ్చి కృష్ణుని బంధింప దలంచి పగ్గములంగొని యొకంతకు నోలగంబునకురా భీష్మ విదురాదు లెంతయు వారింప దలకొన్నను వినక దుష్కార్యమ్మున కుపక్రమింపబోవు నెడ గోవిందుండును మందహాసమ్మున గాంధారీనందనున కిట్లనియె.

మోహన - ఆది

ప॥ ననుబంధించెదవా - దుర్యోధన ॥నను॥

అ॥ప॥ ననుబంధింపగ నగు సాధ్యమ్మె-నీకు, చెనటివి నీచేతకు తెగితివి

మ॥ నను భజింప నెల్లసంసారబాధములు పటాపంచలై పోవు నన
పనికిమాలినట్టి నీచేతగల రజ్జువులా నన్ను బంధించునవి ॥నను॥

చ ర ణ ము

భళిరా! నొక్కనిజేసి నన్నిచట - బరిమార్పగ దలపోసినాడవా
తులువా నేచిక్కెదననుకొంటివ-దురితఫలం బనుభవింప నుంటివ॥

మ॥ పలుగాకివి రాచపాడియెఱుగని - పసరంబవు నీతో నుడు లేటికి
కలవారింగూడుకొని రమ్మిక-గనుపర్చెద గనుమీ నాతమాస॥న॥

వ. అని పల్కుచు లీలామాత్రమ్ముగ నట్టహాసమొనర్చె.

సీ. ఫాలస్థలంబున బ్రహ్మ, ♦ వక్షమ్మున
నంబికాపతి, ముఖం ♦ బంగు వహ్ని,
పార్శ్వంబుల మహేంద్ర ♦ పౌలస్త్య యమమరు
ద్వసువ లాదిత్యులు ♦ నశ్వినులును,
సవ్యదక్షిణ భుజ ♦ స్కంధమ్ముల హాల గాం
డీవ యుక్తులు బల ♦ దేవ నగులు,
వీపున నాయుధో ♦ పేతులై చెలగు యు
ధిష్ఠిర భీమ మా ♦ ద్రీతనయులు,
అఖిలాస్త్రయుతపాణు ♦ లై యూతులన్ యదు
వృష్ణి భోజాంధక ♦ వరులు
కరముల శంఖ చ ♦ క్ర గదానిశిత ఖడ్గ
శక్తి ప్రముఖ మహా ♦ సాధనములు
శ్రోత్ర నాసా నేత్ర ♦ సుషిరమ్ములను ధూమ
సహిత పావక శిఖా ♦ సంచయములు
ఘనరోమకూప మా ♦ ర్గమ్ముల బ్రళయార్క
సన్నిభ సత్ప్రభా ♦ సముదయములు

తే. గీ. గలిగి యెంతయు నక్కి ♦ త్త్యమగు విశ్వ
రూపముఁ జూడ నేరని ♦ లోచనముల
మోడ్చి యొకట భయమున కా ♦ ద్భుతరసాంబు
నిధి సభాస్తారులెల్ల ము ♦ నింగి రంత.

ఆ. వె. తనర నారదాది ♦ మునులకు సంజయు
భీష్మ కుంభజన్మ ♦ విదురులకును
వనజనాభు డిడియె ♦ దనవిశ్వరూపమ్ము
దేఱిపా ఁజూడ ♦ దివ్యదృష్టి.

తే. గీ. ఆమ్మహాసంకులం బెల్ల ♦ నాంబికేయు
డెఱిగి హరి విశ్వరూప వి ♦ జృంభణం బ
టంచు విశ్వేశు గనుగొన ♦ నభిలషింప
దేవదేవు డాతని కిడె ♦ దివ్యదృష్టి.

వ. అట్లు ధృతరాష్ట్రుండు శ్రీహరిం గని వినుతించి పరమేశ్వరుం జూచిన కన్నులతో నొండెద్దియుం జూడనొల్లక దివ్యదృష్టి నుపసంహరింపు మని కమలాక్షుని వేడ శ్రీకృష్ణుం డట్లొనర్చి తనవిశ్వరూపం బుపసంహరించి నారదాది మహర్షుల నంతర్ధానమ్ము సేయించి యెల్లరికడ సెలవంది సాత్యకిసమేతమ్ముగ బయనమై పోవునెడ నాంబికేయుండు దీనవదనుండై యిట్లనియె.

నాదనామక్రియ - రూపకము.

ప॥ నీసంకల్పమ్ము తెలియ - నేం దేరికైన గాని ॥నీ॥
అ॥ ప॥ వాసుదేవ నాకేగతి - వచ్చునోగదా నీకెఱుక ॥నీ॥

చరణము

సుతులనూర్వురం గాంచితి - సురభోగముల న్మించితి
చితివిధి పాండవులచేత - జేయింతువా నాకు గడకు ॥నీ॥

ఉ. ఓపిన యంతవట్టుగ న ♦ యోక్తుల జెప్పితి నాలకింప రీ
పాపులు, ముందురానగు న ♦ పాయము నెఱుంగరు, పాండవేయులా!
సైపరు వీరి, నీవయిని ♦ సర్వము నీవొగి నిర్వహింపగా
నోపుదు వీవిపద్వార్ధినుండి ♦ మఱింపల నొడ్డుజేర్పుమా !

క. అని పలుకు నాగనృపు వీ
డ్కొని సర్వాంబెఱుకపఱచి ♦ కుంతికి, కర్ణున్
దనయరదంబెక్కించుక
జనుచు రహస్యముగ బలికె ♦ సంప్రీతి మెయిన్.

శ్రీరాగము - ఆది

ప॥ సావధానముగ నాకర్ణింపుము - బానా సికెఱిగింతురహస్యము ॥సా॥
అ॥ ప॥ యీ వుదయించితి హామూర్తాంశుసకృపచే
గుంతికి కన్నెప్రాయమున ॥సా॥

చ ర ణ ము

1. రాధేయుండవుగావు పాండుభూ - రమణునకీ వగ్రతనూజుండవు
సోదరు లాధర్మజాదు లేవ్వరు - సోదముురా! వారామోదింతురు॥
2. కుంతిచేత రవిచేత సాక్ష్య మి - ప్పింతు నీకు కౌంతేయుడ వీవని
యెంతయేని మేదినీపాలయు మీ-లింతు సార్వభౌమునిగా నోనర్చి॥సా॥

సీ. అసమాన నిత్యాస ♦ త్యవ్రతరతుడు ధ
ర్మతనూభవుండు చా ♦ మరములిడగ
బలవిక్రమాతి సం ♦ పన్ను డా వాయునం
దనుడు సితాతప ♦ త్రమ్ము బట్ట
వివిధాస్త్రశస్త్ర మ ♦ ర్మవిదగ్రణి కిరీటి
సారథ్యమై రథా ♦ శ్వముల దోల
పాంచాల యాదవ ♦ పాండ్య మాత్స్యులు నేను
మిను ముట్ట జయజయ ♦ ధ్వను లొనర్ప

తే. గీ. నలరి యభిమన్యు డంకము ♦ దధివసింప
ధౌమ్యు డభిషేచనంపు మం ♦ త్రాలు సదువ
నీకు జరుగును పట్టాభి ♦ షేక మచట
గావునన్ ధర్మ మాచుల ♦ కడకు రమ్ము.

క. అన్నలమిన్న, యయోనిజ,
పున్నెమ్ములప్రోవు, ద్రుపద ♦ పుత్రిక యనురా-

గోన్నతిమై పెండిలి యగు
ని న్నాబవభర్తగాగ నిజ మిది కర్ణా!

కేదారగౌళ - ఆది

ప॥ బావాయని పిల్చినయపుడే నీ-భావ మెఱింగితి నందనందనా॥బా॥
అ॥ప॥ నేవింటనిరవిచేత, శచీశా-నికి గవచకుండలములిచ్చునాడు ॥బా॥

చ ర ణ ము

పెంచి పెద్ద జేసిన తలిదండ్రుల - వంచించుట తగునే నాబోటికి
కొంచెపుమానిసియని కర్ణుబరిహా - సించ జేజగంబాచంద్రార్కము॥

ఉ. నాదగు విక్రమక్రమము ♦ నమ్మిగదా ధృతరాష్ట్రసూతి దా
యాదులతోడి కయ్యమున ♦ కాయితమయ్యె దలంప నట్టి దు
ర్యోధను వీడి శాత్రవుల ♦ లోబడుకన్నను నీచమున్నె? దా
మోదర! కర్ణమానసము ♦ నూప దలంచి వచించినాడవో?

ఉ. నీదయచేతనే గెలువ ♦ నేర్తురు పాండుకుమారు లాజి దు
ర్యోధనముఖ్యులన్, మది నె ♦ ఱుంగుము నయ్యది, ధర్మసూను డే
గాదగు ఱేడు, ధర్మమెట ♦ గల్గునొ గల్గు నటన్ జయమ్ము, దా
మోదర! భూభరమ్ముడుప ♦ నోపుమవీగతి సూత్రధారివై.

చ. తెలుపకు మీరహస్యము యు ♦ ధిష్ఠిరభూపతి కీవు, కృష్ణ! య
య్యలఘున కన్ననౌదునని ♦ యాత డెఱింగిన నంతరాయముల్
జెలగును నీకు నాకు; దయ ♦ సేయుము నాకిదియే వరమ్ముగా
సెలవిడు మింకబోయెద, న ♦ శేషజగజ్జనవంద్య! కేశవా!

వ. అనిపల్కి- కర్ణుండు గోపాలుని వీడ్కొని యనుష్ఠానార్థంబు భాగీ
రథికిం జన నయ్యెడకుంజని కుంతి యేకాంతముగానతని జనన
వృత్తాంతం బెఱుకపఱచి ధర్మజాదులం గలియుమని నాకాసించుం
డిట్లనియె.

సిం హేంద్రమధ్యమము - రూపకము

ప॥ ఇందులకా పనిగట్టుక - యింతదూర మేతెంచితి ॥ఇం॥
అ॥ప॥ నందనుడను ప్రేముడి యు - న్నం జెప్పవె? యింతిదనుక ॥నిం॥

చ ర ణ ము

1. రక్కసిచేత ఘటించితి - వొక్కట కన్నకుమారుని
యక్కటికము లేక గంగ - కర్పించిన గొడ్డురాల ॥ఇం॥
2. జాతిచెడియె నీకతమున - సూతధర్మము గ్రాంచితి
నీతి జెలుచుకొమ్మసియా - నీ యుపదేశము చాల్జా ॥ఇ॥

ఉ. కన్నులు సైతముం దెఱువ ♦ గా నవశస్థితినున్న కూనసా
నన్నటు గంగలో గలిపి ♦ నాపయి ప్రేముడిజూప వచ్చి తీ
తెన్నున నేటికిం, గడువు ♦ తీపియెఱుంగని నీకు బుట్టుటన్
వన్నెయు వాసి లేక తల ♦ వంచుక గ్రుమ్మరనయ్యె కర్ణుడున్!

ఉ. పాతక మేమొ? నీదు చను ♦ బాలకు నోచని నేను నీతనూ
జాతుల పాలుపంపులకు ♦ సైతము నోచద నెట్లు? కర్ణు జే
జాతికి నెందబోని కుల ♦ సంకరు డయ్యెను నీకతాన నా
రా! తలవంపుమారి బ్రతు ♦ కయ్యెగదా రవిగన్నవానికిన్ ?

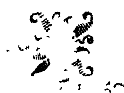
చ. కొడుకు లరణ్యము లనగ ♦ గూటికి గుడ్డకు మోమువాచియుం
జెడి పగవారికొంపలకు ♦ జేరితి, వంతియెగాని చెప్ప నా
న్నడిది; యుధిష్ఠిరాదులకు ♦ నావలనం గలనం బ్రమాదమె
క్కడ ఘటియించునో యనియె ♦ గా! యిటువచ్చితి నన్నుఱల్పగన్.

ఉ. ద్రోసమటంచు సుంతయును ♦ ఓచక గన్నకుమారు గంగపా
ల్జేసినదానికిన్ గదన ♦ నీపు సహోదరులన్ వధించుటే.
ద్రోసముటంచు నీమదికి ♦ దోచెనె, యేదెటులైననాని సం
భాసితసద్యశమ్ము గొన ♦ స్వామిఋణమ్మునె తీర్ప నెంచితిన్.

క. విను ధర్మజుచెంతకు నా
జననరహస్యమ్ము దెలుప ♦ జనకుము, రాధే
యుని పూతజీవితము జెఱ
చినపాపము దాన నీకు ♦ జెందుగదమ్మా!

ఉ. జలములఁ ద్రోయగాబడి వె ♦ సన్ జనయిత్రికిగూడ భారమై
నలువుర జుల్కనౌటకు మ ♦ నంబున గుందను, పెంచి పెద్దగా
సలిపిన రాధ, నంగవిభు ♦ సల్పి సదా మనసిచ్చి మిత్రుడై
యలరు సుయోధనుం బ్రమ ♦ ద మందగ జేయగ గుందుకైవడిన్

వ. అని పల్కి యర్జునుండుదక్క దక్కిన నీకొమరులు యుద్ధమ్మున నా చేజిక్కినను జంపనని పల్కి కుంతికి నమస్కరించి వీడ్కొని నిజ నివాసమ్మున కరిగె నట శ్రీకృష్ణుండును గౌరవసభావిశేషమ్ముల ధర్మజాదులకెఱింగించి రణోత్సాహులం జేసి ధృష్టద్యుమ్నుని సేనానాయకుం బొనర్చి ద్రుపద, విరాట, సాత్యకిప్రముఖుల దండనాథులగా నొనర్చి యుద్ధభేరి మ్రోయించె నంత పాండవులు మంగళతూర్యారావమ్ము లెసగ నాంగికమాంగల్యసూచకంబులు సేకొనుచు సైన్యసమేతమ్ముగ గురుక్షేత్రంబుం దఱియంజొచ్చి హిరణ్వతీనదీతీరమ్మున స్కంధావారంబు లేర్పఱచుకొని యందు విడిసిరి. కౌరవులును సైన్యసమేతమ్ముగ నా కురుక్షేత్రమునకుం జేరి యొక్కరమణీయ ప్రదేశమ్మున విడిసిరి.

మహాభారతము

చక్రధారణము

ఆనందభైరవి - ఖండగతి

ప॥ చక్రధారణకథా - శ్రవణమే సార్థకము
జనసమందినయందుకు...సభాసదులార ॥చ॥

అ॥ ప॥ విక్రమానూను డను - రాపగాసూనుడు
త్రివిక్రము ప్రతిజ్ఞా వి - భంగుజేసిన మహా ॥చక్ర॥

చరణము

గాంగేయు నాధిపత్యమున కౌరవసేన -
కదనమేదిని నిల్చెను - యుద్ధసన్నాహమున
సంగరారంభులై - సైన్యాధిపతిగ పా
ర్షదుని గావించి ని - ల్చిరి పాండునందనులు ॥చ॥

సీ. తన్నర్ధరథు జేసె ♦ నన్న రోసమున రా
ధేయుండు భాగీర ♦ థీసుతుండు
దురమునం బడుదాక ♦ శరశరాసనముల
జేముట్టనని బాస జేసె ♦ గినిసి;
సమరమం దేమెడం ♦ జరియించినం గాని
యస్త్రసంఘాతమ్ము ♦ నందకుండ
సంజయుం గరుణించి ♦ సాత్యవతేయుండు
నిలిపె యుద్ధవిశేష ♦ మూల దెలుపగ

తే. గీ. నాంబికేయుని పొంత, న ♦ య్యవసరమున
ధర్మజుం డాయుధము లర ♦ దమున బెట్టి
చేతులు మొగిడ్చి భీష్ముని ♦ చెంత కేగు
చుంట గని సోదరుల్ వెంట ♦ నంటి యనిరి.

బిలహరి - ఆది

ప॥ అన్నా! పోదువిదేమివిపరీతమాగుమాగుమెందేగదలంచితి ॥వన్నా॥

అ॥ ప॥ చెన్నుసూపు పెన్నడు మనకులమున
నున్నే? రాచరికంపు ధర్మమే ॥యన్నా॥

చరణము

తాతనుభీతిల్లితివో, ధన్వివ - తంసగురుని విఖ్యాతి కోడితివో?
గౌతమునకు వెఱచితివా? క్రాణిగని -
కంపించితివో కల తెఱంగుచెపుమన్నా॥

ఉ. కౌరవసేనగాదు త్రిజ ♦ గమ్ములు పైబడుగాక పోరిలో
శూరతమై జయింపగల ♦ జోదులు నీయనుజన్ము; లేటికిన్
ధీరత గోలుపోవ? నల ♦ తిం గనరే? నగరే విరోధు లీ
తీరు దలంచి, శౌరికిని ♦ దెచ్చెదవే తలవంపు? లగ్రజా!

సీ. పడరానిబన్నము ♦ లన్నోపిన పాంచాలి నిం
తట దిక్కుమాలిన ♦ దాని జేసి
భువనమ్ము లేలు త ♦ మ్ముల బాహువీర్యసం
పదలట్టి తుద ముట్ట ♦ వమ్మొనర్చి
సాయమై వచ్చిన ♦ సకల దేశాధీశ
పాళి కెంతయు దల ♦ వంపుగూర్చి
కడలెల్ల పేర్వాసి ♦ గాంచిన భరతాన్వ
యపు గౌరవము మొద ♦ లంట జెఱచి

తే. గీ. చనెదవా పరిహాస భా ♦ జనముగాగ?
పాలుబోతుదనమ్ము సూ ♦ ప మనయింటి

కుక్కలకునైన లేక, ర ♦ మ్మొక్కుమా ర
థమ్ము; తెగటార్చుమన్న ! శా ♦ త్రవచయమ్ము.

చ. అనవిని మారుపల్కక య ♦ మాత్మజుఁడేగు నెడన్ సురాంతకుం
డనె గనుగొంటి నీఘనుని ♦ యాశయముం గురు వృద్ధ వీరుల
న్గని ప్రణమిల్లి యానతుల ♦ న్గైకొనఁబోవు నటంచు, ధర్మనం
దనుఁడును గేలుమోడ్చుచు పి ♦ తామహుపాలికిఁబోయి యిట్లనున్

శ్రీరాగము - ఆది.

ప॥ తే నమోస్తుగాంగేయాయ, జగత్త్రితయగేయాయ పితామహాయ
అ॥ప॥ మానితాంఘ్రికమలాయ, రిపులోకమర్దనాయ, సత్యవ్రతాయ భవతే

చరణము

సకలాశ్రిత రక్షణధురీణాయ - సమరవిజిత భార్గవరామాయ
ప్రకట చాపకళావిశారదాయ-భరతాన్వయ దీపాయ భీష్మాయ ॥తే॥

చ. ప్రియమున దండ్రిలేని పసి ♦ బిడ్డల బెంచితి వింతదనక వి
ద్దియ లెఱిగించి మంచితివి ♦ తిన్నగ బెద్దలఁజేసినాఁడ వ
న్వయమునబుట్టి నేటికి ర ♦ ణం, బటుగావున నీయనుజ్ఞ నే
గయికొన వచ్చినాఁడ నన ♦ ఘా! నిను మార్కొని పోరొనర్పగన్.

ఉ. తాతవు, మేము మన్మలము, ♦ తప్పకవచ్చె రణమ్ము సేత, నీ
చేతను దీవనల్వడసి ♦ శీఘ్రమ గెల్తు రిపువ్రజమ్ము నీ
వా తెఱ గట్టిదాను, పగ ♦ హారము కాముగదా ? సమానులీ
జ్ఞాతులు, పోరిలో జయము ♦ గాంచగ దీవనలిచ్చి పంపుమా!

వ. అన విని గాంగేయుండు ధర్మనందనుం గని.

క. వచ్చితివి నీకు మేలగు
నచ్చిన మనుమఁడవు నాయ ♦ నా! రాకున్నం
జెచ్చెర శపించిచంపుదు,
నచ్చపు ప్రేముడిని వేడు ♦ మా వరమిత్తున్.

వ. అనినధర్మజుండును.

చ. వలసెడిదేమిః? సర్వము భ ♦ వత్కరుణాపరతన్ లభించె, నీ
వలఘు పరాక్రమక్రముఁడ, ♦ వాయువుమూడిన వాడెగాక ని
న్గలన నెదుర్చువా డెవఁడు? ♦ గావున వేఁడుట దేమి? పోర ని
న్గెలుచు నుపాయమేమొ యెఱి ♦ గింపుము నాకిపుడో పితామహా!

వ. అనిన విని భీష్ముండు సస్మితాస్యుండగుచు ధర్మజుఁ గని నాయనా! నాచేత నాయుధం బున్నంతదనుక దుర్మనుని కేని వధింప సాధ్యంబుగా దిప్పటి కేగుము క్రమ్మఱ నే తెంతువుగాక యనుడు ధర్మపుత్త్రుండు ప్రణమిల్లి వీడ్కొని ద్రోణుని పాలికిఁ జని.

శ్రీరంజని - రూపకము

ప॥ గురువరేణ్య యిదే శిష్య - పరివారంబు ప్రణమిల్లెము ॥గురు॥

అ॥ ప॥ కరుణన్నా కాజి జయము - గల్గునట్లు దీవింపుము ॥గురు॥

చ ర ణ ము

1. మీపై జూపగనాయెను - మీకడ నేర్చిన విద్యల
సైపందగు నీ మా యప - చారము వీరాగ్రగణ్య ॥గురు॥
2. సురలకేని నిన్నెదుర్ప - నుంతయు సాధ్యముగాదన
నరమాత్రుల మేగతి నిలు - వరింపగలమో తెల్పుము ॥గురు॥

చ. తనయునికన్న నెక్కుడుగ ♦ తద్దయు ప్రేముడి మమ్ముజూచి తీ
వనఘ! కృతఘ్నత న్నెఱపు ♦ మాశయెగాని నినున్ జయింప మే
మన నొకపాటివారమె? ద ♦ యామతి నాకెఱిగింపు మేగతిం
బనివడి నిన్ను గెల్వగల ♦ వారమొ? లేనెడ గెల్వనేర్తుమే?

వ. అన విని శరగురుండు కరంబానందించి,

ఉ. మంతిరిమై సాటుండవియయి ♦ మాకెప్పుడే పెద్దప్రాపుగాగ, నను
మ్మింతగ వేడనేటికి? జ ♦ యింతువు నీవ, సమస్తమేదినీ
కాంతుడవై చెలంగుదువ ♦ ఖండరిమావిభవమ్మునీపార నీ
వంతుఁ గేర్పడెన్ జయము ♦ వశ్యము మేసెచ రెంత పోరినన్.

తే గీ. కాదు నిటలాక్షునకును న ♦ స్త్రమునఁ గెల్వ
వినుము! వినరాని యటను ♦ వింటి నేని
యస్త్రసన్న్యాసమొనరింతు ♦ నద్దిపలుక
వాఁడు సత్యవ్రతుండు గా ♦ వలయునయ్య!

వ. అనవిని కౌంతేయాగ్రజుండు సంతసించి కృపుడు చిరంజీవి యగుట వధ్యుండుగామి యాతనికడ సెలవంది శల్యుని యనుజ్ఞ వడసి, కౌరవ సేనం దేఱిపాఱఁజూచి "నాపక్షమ్మున యుద్ధము సేయ నెంచు వారిందెవరే నుండిన రండు. వారిని నాతమ్ములట్లం జూచుకొందు" నని పలుక నిజ సేనాసమేతమ్ముగ యుయుత్సుండు ధర్మనందను బలమ్ములం గలసె నంతలో శ్రీకృష్ణుండు కర్ణునికడకుం జని.

సరస్వతి - ఆది

ప॥ పార్థసముని నిన్నాగాంగేయుం - డర్ధరథు జేసెనా-రాధేయా ॥పా॥
అ॥ప॥ వ్యర్థమనోరథు జేసినీకు తల-వంపుదెచ్చె నే నిపుడువిన్నాడ ॥పా॥

చ ర ణ ము

దీన నీకు లోటేమియును లేదు-గాని లోకువగుదు మెల్లరకును
మానధనుడవిదిచాలదా నీకు-మార్గమొండు తెల్పెద నాలింపుము॥పా

చ. అతనికి నీకు గయ్యమగు ♦ టన్న ననంభవ మౌను, జాహ్నవీ
సుతుడు గతించుదాక నిజ ♦ సోదరపక్షమునందు నిల్వ మీ
గతిపగ దీర్చుకొ మ్మదియు ♦ గాక సహాయమొనర్చిన ట్లగుఁ
హితమతి, పాండవేయుల, కి ♦ దేతఱి మాతృఋణమ్ము దీర్పగన్.

వ. అనిన విని కర్ణుండు నెమ్మనంబున,

శా. ఏ నాభీష్మునిచేత గూలుటయొ? కా ♦ పేనిన్ నదీనందనుం
డే నాచేబడుటో తటస్థమగు నె ♦ ట్లేనిన్ సమాధానమే
యా నీమాయలమారి కృష్ణునకు న న్నవ్యర్థుగా నెంచెనో?
కానిమ్మాతని మాయలో బడుటకుం ♦ గర్ణుండు మూఢుండొకో?

వ. అనితలంచి వాసుదేవున కిట్లనియె.

శా. యావచ్ఛక్తియు ధారవోసితివి స ♦ న్నాహార్థులం జేర్ప నా
భావం బా పని సమ్మతింపదిక బా ♦ వా! కౌరవాధీశు పాల్
గావింపంబడె నా శరీర మనిలో ♦ గాల్పోట్ల కేచున్న నా
కావంతేనియు లేదు కోపము మహా ♦ త్మా! జాహ్నవీపుత్రుపై.

వ. అనినవిని మాధవుండును,

శా. నిన్నీ హస్తిపురాధినాథు సలుపన్ ♦ నే జేయుయత్నమ్ము లి
వన్నింటిన్ విఫలమ్ము నర్చితివి నా ♦ యుం దేమియున్ లోటు లే
దెన్నం బార్థుని చేతిలో మడియు వా ♦ రీ భీష్ములున్ ద్రోణులున్
మన్నీలుం దలపోయుమీ యెవడో క ♦ న్నా! సుంత కృష్ణుండనన్.

వ. అనిపల్కి కృష్ణుండు కౌంతేయులం జేరె నంత స్వపక్షపాలితంబగు కౌరవసైన్యంబున భీష్ముండు రథమ్ముపై నిలిచి సింహనాదమొనర్చి శంఖమ్ము పూరింప కృష్ణార్జునులు పాంచజన్య దేవదత్తంబులు పూరించి దెసలు చెవుడు పఱచిరి. పిమ్మట యుద్ధప్రారంభ సమయంబగుటయు గపిధ్వజుండు గాండీవధారియై గుణంబు సారించి బాణపాణియై యున్నంత హృషీకేశుండు రథం బుభయసేనా మధ్యంబునకు బోనిచ్చి నిలిపి ప్రతివీరులెల్లరం జూప జూచి గుడాకేశుండు స్వజనసంహారంబునకు శంకించుచు మోహావిష్టుండగుచు జగన్నాథున కిట్లనియె.

భూపాల - చతురశ్ర.

ప॥ బంధుజనుల బరిమార్చి దేవేంద్ర-పదవియైన నాకిమ్ము నేనొల్ల॥బం॥
అ॥ ప॥ బంధునాశనమునకన్న వేఱొండు పాపమున్నె కృష్ణా లోకేశ్వర॥

చరణము

తాతతండ్రులన్ మామలన్ సుతుల దమ్ముల నన్నల గూల్చు నావంటి
పాతకునకు పరలోక సుఖమ్ములు వచ్చునెట్లు చెపుమా తమ్మికంటి॥

సీ. ఉభయపక్షమ్ములం ♦ దున్న బాంధవులు స
చ్చుట కియ్యకొని లావు ♦ చూపి చంపి

యవల దుచ్ఛమగు రా ♦ జ్య సుభోగముల కాస
గొనుకన్న బిచ్చపు ♦ కూడు మేలు
కులనాశనము సేయ ♦ గులధర్మములు డఁగు
కులధర్మ హీనులై ♦ గూలురు నరక
కూపమ్మునను; నిట్టి ♦ క్రూరకర్మ మొనర్ప
సమ్మతింపదు నాదు ♦ నమ్ము కృష్ణ!

తే. గీ. అని విషాదమ్ము గదుఱయు ♦ నచ్చుపడఁగ
బాణబాణాసనమ్ముల ♦ న్వదలి కంటి
నీరుదొరఁగ రథమ్మునం ♦ గూరుచున్న
వాసవకుమారుతో శౌరి ♦ పలికె నిట్లు.

ఉ. శూరులు నవ్వరొక్కొ? నిను ♦ జూచి ధనంజయ! సద్వివేకివై
పోరిజయమ్ముగాంచి, యశ ♦ మున్ గడియింపుము నిత్యుఁడాత్ముఁడ
ప్పూరుషు జావుపుట్టుకలు ♦ బొందవు నీవు నిమిత్తమాత్రమై
వైరులుగూల్పు మిక్కుటన ♦ పాపము సెందదు నిన్ను ఫల్గునా!

వ. అని పలుకుచు దత్త్వజ్ఞానోపదేశంబు సేయఁ దలంచి యిట్లనియె.

ఆనంద భైరవి - చతురశ్రగతి.

ప॥ వినరా తెలియగవివరించెద నీ - కాత్మబోధపార్థా పార్థా॥వినరా॥
అ॥ప॥ తనువులుబుద్బుదములపోలికనిత్యములుగాపునిజమాత్ముఁడునిత్యుఁడు

చరణము

1. చెఱుపడుచెడడీపురుషుడున్నను-పురుషోత్తముఁడేనై మొఱపింతును
చెఱతువివు చెడుదురు శాత్రవులని-చింతింపకుమోయీ ధనంజయ॥
2. రణముత్తమ ధర్మము రాజులకును-గణనీయము మోక్షప్రదమ్మగు
అనుమానింపకలెమ్ము సంగ్రామ-మొనరింపుము మేలౌవీరాగ్రణి॥వి॥

సీ. అవ్యక్తరూపుడ ♦ నై పూసలందు దా
రము వోలె నఖిలభూ ♦ తముల నుందు
జగములన్నిటికి బీ ♦ జము మదీయాంశము
నన్నెఱుంగుటయె జ్ఞా ♦ నం బనబడు

నా నిర్మితము కర్మ ♦ గాన తత్ఫలకాంక్ష
నెడసి నాయందె క ♦ ర్తృత్వముంచి
యనహంకృతియు నిస్పృ ♦ హత్వమ్ముఁగలిగి గె
ల్పోటముల సమబుద్ధి ♦ నుండువాని
తే. గీ. కే విచారమ్ము నంటదో ♦ యీ కిరీటి!
వివిధకర్మఫలమ్ము ల ♦ ర్పించి నాకు,
నను శరణుబొందు, మల్లేని ♦ నిను సమస్త
పాపములనుండి తొలగించు ♦ వాడ నెమ్మి.

వ. ఇట్లు పలుకుచు వివిధప్రకారంబుల విజయుం డడిగిన వానికెల్ల సదుత్తరంబు లిడి యింకను మనసు కసటువాయకున్నం గని విశ్వరూప ప్రదర్శనం బొనర్పం దలంచి సవ్యసాచికి దివ్యచక్షుర్జననంబొనర్చి,

సీ. తనయందు దేవగం ♦ ధర్వాది ముఖ్యులున్
సచరాచరంబైన ♦ జగము దోప
మకుట కేయూరాది ♦ మహిత భూషణ రాజి
తనర జక్రాద్యాయు ♦ ధములు వెలుగ
రవి సోము లక్షులై ♦ దివుర దంష్ట్రాకరా
ళంబులై మీఱు ము ♦ ఖంబు లలర
నారదాదిమునీంద్ర ♦ వారమ్ము తనుజుట్టి
ప్రస్తుతించుచు బరా ♦ బరులు సేయ
తే. గీ. భూ నభో దిగ్దిగంతర ♦ స్ఫూర్తినొప్పి
పావకజ్వాల లొకట వె ♦ ల్వడు నిజాస్య
గహ్వరమ్ముల భీష్మాది ♦ ఘనులు సొఱఁగ
విశ్వరూపమ్ముఁజూపె నా ♦ విజయునకును.

వ. అట్లు సూపి వెఱగంది ప్రస్తుతించుచు నిలిచిన బలారికుమారుంగని,

శా. నే లోకక్షయ కర్తనౌ యముఁడ గుం ♦ తీనందనా! యెల్లర
న్నాలో జేరుచుకొందు భీష్మముఖు లీ ♦ నాచేతనే చత్తు రీ

లీలన్నివు నిమిత్తమాత్రుడవునై ♦ తెమ్మాజిగాచింపు మిం-
కేలా జాలము? గెల్పునీ కిదుటయే ♦ యీనాతలం పర్జునా!

వ. అనిపల్కి హృదయానుచలత మాన్పి వివిధగీతుల జ్ఞానోపదేశం బొనర్చి విశ్వరూపం బుపసంహరించి, విజయుని సముత్సాహుం గావించె నంత యుద్ధప్రారంభమగుటయు సింహనాదంబులకు దోడు శంఖరావమ్ములు సెలంగ నుభయసైన్యంబులు వివిధవ్యూహంబులం బన్నుకొని యురవడించి పోరాడునెడ సముద్దండవేదండతుండ శీకరతురగలాలాజాల రక్తధారాపరిషిక్తంబై సంగ్రామ ధరణీరజం బడంగ నసంఖ్యాక బాణపాతంబున సూర్యబింబంబు మఱుగై చీకట్లు గ్రమ్మ, ధర్మభీమార్జున నకుల సహదేవ ధృష్టద్యుమ్న ఘటోత్కచాభిమన్యు ద్రుపదేయాదులును భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామదుర్యోధన దుశ్శాసనాదులును తమతమ బలంబులం బురికొల్పుకొనుచు ఘోరమ్ముగ బోరాడుచుండ నుత్తరుండు మున్నగువారెందరో లెక్కకు మిగిలి వీరస్వర్గ మలంకరించుచుండ నడుమ నడుమ భీష్ముండు విజృంభించి పాండవసైన్యాటవి పైబడి కాఱ్చిచ్చు వసచ్చునం దఘలం బెట్టుచు నేరికిం జేజిచూడరాక చిత్రగతుల యుద్ధంబుసేయుచు మూడవనాటి యుద్ధంబున గోటిసూర్యప్రభాభాసమానుండై ప్రళయరుద్రుండన నరివీరుల జిందరవందర సేయుచు కృష్ణార్జునులపై బెడిదమ్ములగు నాలమ్ములం గురియించుచు బిట్టలయించునంత దనుజాంతకుండు తలంచినంత మాత్రమ్మున సన్నిహితంబైన సుదర్శన చక్రమ్మును దక్షిణకరంబున నమర్చి పగ్గంబుల నొగల ముడిచి,

కళ్యాణి - ఆది

ప॥ నగధరుండుస్యందనము పైనుండి- యెగసి ధరకు గుప్పించిలంఘించె॥
అ॥ప॥ గగన్నభాగమెల్లస్వీయకుండల- కాంతిపుంజ మెంతేనిగప్పికొన॥
1. అవనియెల్ల గంపింప - లలిత పీతాంబరంబు చెఱగు దూలియాడగ
నవిరళముగ మస్యత్తుస్దర్శనర- థాంగరోచులుతుఱంగలింపగా॥న॥

2. పులిగన్న లేళ్ళగమిఁబోలె శత్రుభూమీశులు విశ్చేష్టులై సూడ
వెలవెలబడ విజయుండు భీష్మకుంభీంద్రుపై నుఱుకు యనుసింహుండై॥

మ. నను వృద్ధుండగు జామదగ్ని యనుకొ ♦ న్నావేమొ? చాలింపు మొ
క్కనిమేషమ్మున చక్రఘాతమున జ ♦ క్కం జేతు నన్నున్ సుయో
ధను ద్రోణాదుల నెల్ల సైనికుల నా ♦ ద్ధత్యమ్మునన్, ధర్మనం
దను నేడే యభిషిక్తు జేయుదు మహేం ♦ ద్ర ప్రాభవం బేర్పడన్.

తే. గీ. జనకు డొకవేళ నీకు స్వే ♦ చ్ఛామరణ మొ
సంగెను గదా యటంచు లో ♦ బొంగెదేమొ
సంతసింపకు మీ సుద ♦ ర్శన రథాంగ
మిపుడ నీపని దీర్చు మి ♦ న్నేటికొడుక !

వ. అనిన విని శాంతనవుండు చేతులు జోడించి దేవా! లీలామానుష విగ్రహా!

శుద్ధసావేరి - ఆది.

ప॥ అంతకన్న వలసిన దేమున్నది-యచ్యుతా నను గృతార్థునిం జేయు ॥మం॥
అ॥ప॥ యెంతవారికి లభించు నిట్లు నీ-యంతవాని నెదిరించి కడ తేరు॥టం॥

చరణము

వీరమాత యను యశమందె నమ్మ - గీరథీదేవి నా తల్లి నేను
నారాయణ! శంతను భూపతి యెంత-యు బుత్రవంతుడయ్యె నీ నాడు॥అ॥

గీతమాలిక.

అట్లు జమదగ్ని నందను - నాశ్రయించి
నేర్చినట్టి నా యీ ధను - ర్నిగమ మెల్ల
భువన విఖ్యాతమయ్యె, నా - భవము పావ
నత గనెన్, సద్యశమ్ము మి - న్నంటె కృష్ణ!
ధర్మమూలకమైన వే - ద ప్రపంచ
మందు తెలియందగిన వాడ - వౌదు వీవు
విజయునకు విజయమ్ము గ - ల్పింప దలచి
సమర మొనరింపనని ప్రతి - జ్ఞం బొనర్చి

నాడవేగాని, యుద్ధ మ్మొ - నర్చు తెలపు
వరలుచో నీకు విశ్వరూ - పప్రదర్శ
నమ్ముతోడ భారతసంగ - రమ్ము ముగియు
వలసినది; యని నేత కు - పక్రమించు
చెంతయు మదీయశౌర్య వి - క్రాంతి కొకట
నోహటించు ధనంజయు - బాహుబలము
బలియు బరికొల్పుటకు జన్ము - పన్నగడయొ?
వనజనాభుండు దక్క - శాం - తినపు గెలువ
జాలు విల్కాడు లేడు మ - జగములంద
టన్న సద్యశముం గూర్చు - నభిమతింబో?
శిష్టరక్షణమును దుష్ట - శిక్షణమ్ము
నీపనులు గాన నే నవి - నీతుడైన
కౌరవేంద్రు పక్షమ్మున - గయ్యమాడు
కారణమ్మున దుష్టుని - గా దలంచి
చంప నుంకించితో సుద - ర్శనమువిడిచి
రిత్తగాకుండ నాకంత - యుత్తరించి
నెమ్మి నన్ను నీలో గల్పు - కొమ్మనంత!
అవ్యయానంద! గోవింద! - హరి! ముకుంద!

వ. అట్లు పలుకుచున్నంతలో నర్జునుండు రథంబు డిగ్గనుఱికి దీర్ఘబాహువుల నాచివిశ్వంభరుం గ్రుచ్చిపట్టి రణావేశంబున ముందునకుంబోవ నుంకించు గోపాలు నీడిగిలంబడి నిలువంబెట్టి యిట్లనియె.

యమునాకళ్యాణి - ఆది.

ప॥ కరుణానిధి శాంతింపగదే - యీకయ్యమాను సంరంభముడిగివడి॥

అ॥ప॥ హరినీవేరణమొనరించినచో - నాగునెయీపదునాల్గులోకములు॥

చరణము

గీతల్చెప్పితి విందులకా - భూనేతల్నవ్వగ బాలు సేయుటకా ॥గీ॥

చేతులోడ్చి నమస్కరించు నా - ఖ్యాతినిల్లుపుము పోల్లసేయకుము॥

ఉ. తాతయు మన్నృపున్ సమర ♦ ధారుణి బోరెడుతీరు నీవయే
చూతువుగాక లెమ్ము మధు ♦ సూదన! నీవిటు విక్రమించుటల్
నీతియె? కాక నల్వురను ♦ నే వలయెత్తగ నేర్తునే? యుప
ఖ్యాతిగడించి యీవిజయు ♦ డన్న మొగం బెటుజూచు నచ్యుతా!

చ. అరివిజయమ్ము పట్టున నొ ♦ కప్పుడు కొండొక హెచ్చుతగ్గు లీ
వరుసఘటించు టెరిక స్వ ♦ భావముగాదొకో? యంతమాత్రనే
దురమొనరింప బూనితివి ♦ తోయజనాభ! యిదేటివాయమో
యరయుము, సాత్యకిం గనుము ♦ నట్టికి బూనమున కేగి తేలియున్.

వ. అని పలుక సవ్యసాచి సమయజ్ఞతా పరిజ్ఞానమునను శౌరి సాంత్వ
సించి యతనికి బ్రియమ్ముగా నిట్లనియె

ఉ. ఆతడు నీవునున్ సముడె ♦ యందుల కేనెపు డొప్పుకొందు, నీ
తాతగదాంపటన్న దయ ♦ దాల్చెద, వంతగ, నొవ్వగొట్ట వీ,
వాతడు నీపయి న్నెటప ♦ డక్కట టెక్క, మ్మటుగాన జక్రముం
జేతధరింపగా వలసె ♦ సేయున దేమిక నూహకున్నచో?

వ. అన విని యర్జునుండు,

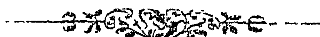
శా. ఈయుత్ప్రేక్షలు నే నెఱుంగనివి కా ♦ పీబాంధవ శ్రేణితో
నేయుద్ధం బొనరింప గొంకుటయు నెం ♦ తే గీత బోధించి నీ
వా యజ్ఞానము వాపుటల్ గడచె నా ♦ కాలాటి కారుణ్యమే
పోయెం దావక విక్రమస్ఫురణమే ♦ పోల్కన్ సమర్థింతువో.

ఉ. చిన్నతనంబునందు చెయి ♦ జేతుల నెత్తి యెత్తడసుమ్ము మా
యన్నలదమ్ములన్ బెనిచె ♦ నందర గావున నొక్కవేళ మా
యున్నతి గోరు నీతనికి ♦ నుండిన నుండగవచ్చుబేర్మి, నా
కెన్నగలేదు భీష్మునిప ♦ యిన్ దయ నక్కను దాపనేటికిన్?

వ. అనిపలికి గోపాలు నొగలెక్కించి దేవదత్తంబొత్తి భీష్మాదులగ్గింప
సవ్యసాచి సమరనైపుణిం జూపె.

మహాభారతము

భీష్మపతనము

హంసధ్వని - రూపకము.

ప॥ వినుడు భీష్మపతనకథా - విశేష మెఱిగింతు మీకు ॥విను॥
అ॥ ప॥ వినవిన భారత మ్మెంతొ - వీనులకుం జేయు విందు ॥విను॥

చరణము

జనకునకై యతఁడు బ్రహ్మ - చర్యవ్రత మూనె
తనునమ్మిన దుర్యోధను - తరఫు కయ్యమాడఁబూనె॥

సీ. తనదు తాటిసిడంబు ♦ తళతళ మెఱయ నా
ల్గవనాటి రణమున ♦ గంగకొడుకు
ద్రోణశారద్వతా ♦ దుల గూడుకొని పార్థు
పై బడునంత సౌ ♦ భద్రు డలిగి
తన్నడ్డి పోరుచో ♦ వెన్నుగానక కొంత
వడికి వాసవపౌత్రు ♦ గడచి సవ్య
సాచితో డీకొని ♦ సమరం బొనర్ప ని
వ్వెఱపడి సూచి రె ♦ ల్లరు నిరుదెస

తే. గీ. ద్రౌణి భూరిశ్రవులు శల్య ♦ తనయ చిత్ర
సేను లొకపెట్ట నభిమన్యు ♦ పైని బడఁగ,
నగుచు గురుపుత్రు నురమేసి, ♦ నఱికి చిత్ర
సేనుధనువు, భూరిశ్రవు ♦ సిడము ద్రుంచె.

అట్లు పెక్కండ్రతో బోరాడు కుమారుం గని విజయుం డార్చి వారిపై జలుకుటమ్ములం గురియుచో గురు కృప శల్య కృత వర్మాదులును కేకయులును ముప్పదేను వేల రథమ్ములతో ద్రిగర్తలును గవిసి సౌభద్రుం బాదువ నయ్యెడి గని ధృష్టద్యుమ్నుండు శౌర్యోద్రేకమ్ము దీపింప నరుదెంచి వారిం దాకి పోరుచు శల్య తనయుం గూల్చి శల్యునితో యుద్ధము సేయుచుండ సుతశోకాతురుండు తోడువచ్చిన పిన్నతండ్రులం గలసి సౌభద్రుం డొదలకన్నిరూపులై శాత్రవులం గూల్చుచుండె నట్టియెడ గదసారించుచు దీవ్రకోపుండై భీమసేనుండు కురుసైన్యంబుపైబడి నురుమాడుచు కదనోర్విం బీనుంగుపెంట గావించుచు, ధార్తరాష్ట్రులం బెక్కురం గూల్ప కురుసైన్యంబు చెల్లాచెదరై పాఱుచుండ దుర్యోధనుం డొక్కండ భీముందాకి మూర్ఛిల్లె నంతలో నరకాసుర కుమారుం డగు భగదత్తుండు తన మత్తగజమ్ముం బాండవ సైన్యముపై బఱప నయ్యది పెక్కండ్ర యోధులం జదిపె నంతలో ఘటోత్కచుం డంతకాకారుండై యుద్ధామగమున దుర్వారంబగు నొక్క వారణం బెక్కి భగదత్తుపైబడి పోదివి యాతనిం బలాయితుంజేసి యాచార్య ప్రభృతులపై బడి నొప్పించుచో భీష్ముండు వెఱచి నాటికి పోరు సాలింప నాజ్ఞాపించె నిట్లు సమరం బతిఘోరంబై చూపట్టు గ్రమమ్ముగ దొమ్మిదవనాటి యుద్ధమ్మున భీష్ముండు ప్రళయరుద్రుని భంగి మూర్తీభవించి వివ్వచ్చు నొప్పించి పాండవసైనికుల గొఱియలమందలంబోలె దోలుచుండ.

చ. పుడమి వడంక, దిక్కరులు ♦ క్రుమ్మొగ్గతిలంబడ, జచ్చె జచ్చె భీ
ష్ముడనెడి పేరెలుంగు దివి ♦ ముట్టగ, చక్రముచే ధరించి కృ
ష్ణుడుఱికి తేరినుండి రిపు ♦ సూదనతాభరమూని భీష్మపై
బడునెడ సవ్యసాచి వడి ♦ వచ్చి జనార్దనుతోడ నిట్లనున్.

కాఫీ - చతురశ్రగతి

ప॥ యదుకుంజర! కోపము సంహరింపు-మార్తావనలోలా యిది మేలా॥
అ॥ప॥ రథమెక్కుము శౌరి మదీయశర-లాఘవంబు కన్నారజూడుమిక॥

చరణము

నీవండగ పైనుండినంజాలు - నిఖిలజగము లవలీల జయింతును
దేవదేవ! తలవంపు గూర్తువే-నీ నీ విజయమునకో దయానిధే ॥యదు॥

చ. అనవిని తేరిపై నిలిచె ♦ నద్దనుజాంతకు డంత నింద్రనం
దనుడు సురాపగాతనయు ♦ దాకి రణంబొనరించె నంతలో
నినుడపరాబ్ధి మాటువడె ♦ నెంతయు జింతిలి ధర్మసూతి తా
ననుజులు దోడరా సని ము ♦ రాంతకు పాలికి, మ్రొక్కి-యిట్లనెన్.

ఉ. ఎచ్చట దావాగ్నియై మనల ♦ నెల్లర గాల్ప దొడంగె నిట్లు కా
ర్చిచ్చువిధాన భీష్ము, డిక ♦ నేయునదేమి? ముకుంద! యందఱుం
జచ్చినవెనుక రాజ్యము వ ♦ శంబగుగాక, ప్రశాంత దమిచ్చునే?
కచ్చియమాని ఘోరవధము ♦ కానలకుం దపమాచరింపగన్.

తే. గీ. మున్ను నాకారణమున నె ♦ న్నెన్నొ యిడుమ
లనుభవించిరి నాతమ్ము ♦ లట్టి వీరి
గనులజూచి యే మోదంబు ♦ గందుగాని
చంపుమని తాత కే నప్ప ♦ గింపజాల.

వ. అనవిని వసుదేవనందనుం డిట్లనియె.

చ. మనము రహస్యవర్తనము ♦ మై జని యెల్లర మా సురాపగా
తనయుని గాంచి మ్రొక్కి- "నిను ♦ దాకి రణమ్మున నిల్వనోప మే
యనువున నిన్ను గూల్పనగు ♦ నయ్యది మాకెఱిగింపు" మంచు వే
డిన నెఱిగించు నాతడు క ♦ డింది యనుగ్రహ మూని ధర్మజా!

వ. అనవిని ధర్మజుం డనుజుల న్వెంటనిడుకొని నాటిరేయి నిగూఢమ్ముగ గాంగేయుమందిరమ్మున కరిగి తత్పాదములకుం బ్రణమిల్లనతండును పేరుపేర నెల్లరిసేమంబు లడిగి వచ్చినపని యే మన దీనాననుం డగుచు ధర్మసూనుం డిట్లనియె.

ధన్యాసి - రూపకము.

ప॥ సేమ మేవిధాన గలుగు - నీ మాకెల్లఱకు తాత ॥సేమ॥
అ॥ప॥ నీమనుమల మార్తింబడి - నేటికి మ్రందుచునుంటిమి ॥సేమ॥

1. సైనికులకు నీపేరొక -సారి విన్న నిదుర రాదు
గాననైతి మున్నిగతి - కయ్యము గావింతు వంచు ॥సేమ॥

2. చచ్చిఱ కనుమూసి యొకట - జేతిత్రిశూలమ్ముదాచి
వచ్చిన రుద్రుఁడ వోర్వఁగ - వచ్చునె నిన్నెరికైన ॥సేమ॥

చ. అనవిని జాహ్నవీతనయు ♦ డయ్యమునందను గాంచి పల్కె, చే
ధనువుగలంతదనుక నను ♦ దాకి రణమ్మున నిల్వజాల రా
యనిమిషులేని, కావున ద ♦ యామతి మీ కెఱిగించువాఁడ గె
ల్పునకగు మార్గమున్, సుకృత ♦ ముం గయికొందు దదీయసంగతిన్

తే. గీ. అంగనను, నంగనాపూర్వ, ♦ నంగనాభి
ధాను, దలచీర వీడిన ♦ దాని, భ్రాతృ
హీను, ననపత్య మారొకన ♦ నెన్నఁడేని
యిదె మదీయవధోపాయ ♦ మిద్ధచరిత !

క. తనర శిఖండిని మున్నిడు
కొని వాసవసూతి నన్ను ♦ గూల్పఁగల డనిన్
నను గెల్చినచో గౌరవు
లను గూల్పఁగ మీకిక న్సు ♦ లభమగుగాదే ?

వ. అని పల్కిన దేవవ్రతుచే ధర్మజాదు లనుజ్ఞాతులై నమస్కరించి
వీడ్కొని విడిదులకుం బోవునెడ విజయుం డచ్యుతున కిట్లనియె.

భూపాల - ఆది.

ప॥ పెంచి పెద్దజేసిన తాతను వం - చించి గూల్ప నాచేతు లెట్లాడు॥
అ॥ప॥ కొంచెపుమానిసు లీపాండవులని-కోవిదు లీసైమము దూషింపరె

చరణము

లోకమాన్యుఁడు దయాళుడున్ ధర్మ-లోలుఁడుకులవృద్ధుఁడు గాంగేయుఁడు
యీకిరాతకృత్యమ్ము గావించి-యిహపరమ్ములకు దూరమగుదు నే॥పెం॥

సీ. స్వార్థపరిత్యాగి ♦ యై తండ్రి కా సత్య
వతి నాలిజేసిన ♦ బ్రహ్మచారి

మనుజ దంష్ట్రి లేని లో ♦ కము దీర్చి యెంతయో
కాపాడినట్టి ద ♦ యాపయోని
పలుమారు సభలలో ♦ పాండునందనులు ధ
ర్మాత్ములం చాడు య ♦ థార్థవాది
యస్త్రవిద్యారహ ♦ స్యము లన్నియు నాకు
దెలియ బోధించిన ♦ దేశికుండు

తే. గీ. తనవధోపాయ మిట్లు శా ♦ త్రవులకైన
మా కెఱింగించినట్టి య ♦ మాయకుండు
సురనదీసూను డట్టి ధ ♦ ర్మాత్ము భీష్ము
మోసగించి కూల్చుటకన్న ♦ దోసమున్నె ?

వ. అనిన విని కృష్ణుండును,

ఉ. పున్నెము పాప మంచు దల ♦ పోయక వైరుల నెట్లు గూల్పగా
నెన్నగు నట్లు గూల్చి జగ ♦ తీవలయ మ్మఖిలమ్ము నేలుటే
యెన్నని రాజధర్మమగు ♦ దీనికి నీమది సంశయింపగా
జన్నె? బలారినందన! వి ♦ వాదము వీడి జయమ్ము గాంచుమా.

వ. అనవిని ఫల్గునుండు

తే. గీ. ఆపగేయవధార్థమై ♦ యా శిఖండి
జననమందెగదా! నదీ ♦ తనయు నతడె
కూల్చుగాక, నే నన్యులం ♦ గూల్చువాడ
చేతులార దారుణ మిట్లు ♦ సేయజాల.

వ. అనినవిని కృష్ణుడికిం గమలనాభుం డిట్లనియె.

చ. అనితరవధ్యకాయుఁడను ♦ మా! తటినీసుతు డీవు దక్క య
య్యనఘుని జావ సేయగల ♦ యంతటి వీరుడు లేడు కావున
న్మనమున సంశయింప కను ♦ మాత్రము భీష్ముని గూల్పుమా శిఖం
డిని వడి ముందునిల్పుకొని ♦ నిర్భయమా మనసేన కవ్వలన్.

వ. అనవిని పార్థుం డియ్యకొనియె నాటిరేయి గడచుసంత సూర్యోద
యంబగుడు నుభయ సైన్యంబులుం గదిసె పోరాడునెడ శిఖండిం

బురస్కరించుకొని యాఖండలనందనుండు మందాకినీనందను నెదిరి పోరాడుచో నేయుటమాని భీష్ముండు కురుపతింగని.

దర్బారు - రూపకము.

ప॥ బడలితి నిన్నాళ్ళదనుక - పవర మొనర్చినకతమున ॥బ॥

అ॥ ప॥ ఒడయడ! నీమనిచినబుణ - మొగిదీర్చితిలావుకొలది ॥బడ॥

1. పదివేవుర జంపుదునని - శాసజేసితిని నీకడ
నదయత శాత్రవుల దునిమి - యటు కృతకృత్యుడనైతిని ॥బ॥

2. మానవుండ పాండవుల న - మానుష విక్రముల గూల్ప
కానిపనిగదా యైనను - కనుగొనుమా నేటికలను ॥బడ॥

క॥-అనిపలుకుచు నిర్ధూమద
హనుపోలిక పాండవేయ ♦ యాదవబల కా
ననముల దహించుచు మా
రొక్కనుటయు నపు డాహవమ్ము ♦ ఘోరంబయ్యెన్.

సీ. అన్యోన్య శరసమూ ♦ హ నికృత్త బాహ్వంఘ్రి
పీనకంధరు లగు ♦ వీరభటులు
విగతహస్తంబు లౌ ♦ వే దండములును, హ
తాంగమ్ములైన శ ♦ తాంగములును
పరలోకనీతులై ♦ పరగు సూతులు సము
ద్ధూతపుచ్ఛమ్ములౌ ♦ తురగములును
జర్జరీభూతమౌ ♦ శస్త్రాస్త్రనిచయము ల్
సంఖండిత పతాక ♦ సంచయములు

తే. గీ. గలిగి కదనోర్వి కడుభయం ♦ కరముగాక
తుములమయ్యె; బాకారి సు ♦ తుడు శిఖండి
ముందునిడుకొని భీష్మపై ♦ ములుకులేయు
సమయమున నడ్డుదగిలె దు ♦ శ్శాసనుండు.

తే. గీ. అడ్డువడిన దుశ్శాసను ♦ నంతలోగి
రీటి బాణపాతమున మూ ♦ర్ఛిల్ల జేసి

తనకు భీమాభిమన్యు సా ♦ త్యకులు తోడు
గాగ గాంగేయుపై నంప ♦ గములు నించె.

వ. అట్టియెడ భీష్ముండు నవ్వుచు శిఖండి నుద్దేశించి యిట్లనియె.

భైరవి - ఆది

ప॥ మగువనీవుమగవాడవైయిట్లు-మగలజన్మించినా నాపగదీర్చుకొనగ॥
అ॥ప॥ నగరే నను నీతో పోరాడ - నానాటి రాచవాడు శిఖండీ ॥మ॥

చ ర ణ ము

పరశురాము ప్రాపున మోసపోయి - పాండుతనూభవుల నాశ్రయించితివి॥
శరము లేసి కసి వాపుకొమ్మిదే - చాలింపదలంచితి నా మేనిక ॥మ॥

చ. అనుచు రణమ్ము సేయునటు ♦ లల్లన ధర్మజు జూసి 'మన్నడా!
పనివడి మీరలెల్ల రొక ♦ పట్టున పైబడి యేయు జాలసిం
చిన జెడు గార్యమం' చనగ ♦ సేనలకుం బురికొల్పె ధర్మనం
దను డటుపై జెలంగె కద ♦ నంబు భయానకమై యొకంతలో.

ఉ. తమ్ముల దక్కు జోదులను ♦ దా బురిగొల్పి సుయోధనుండు ద
ర్పమ్మున నాపగేయునకు ♦ బాసటవై నిలువన్ వృకోదరుం
డమ్మెన బాఱదోలి ప్రళ ♦ యాంతకురీతి దురమ్మునన్ విహా
రమ్మొనరించె దన్నొగి సు ♦ రప్రకరమ్ము నుతింప పెంపునన్.

వ. అట్టిచో నర్జునుండు శిఖండిం దఱిమి తెఱపిసూపి దేవవ్రతు నేయు
మనుచు నిట్లు పురికొల్పె.

శా. ఏనున్నాడ భయమ్ము లేదిక శిఖం ♦ డీ! యేయుమా భీష్ము నీ
పై నెప్పట్టున నీగనైనను సరే ♦ వ్రాలంగనీ నెట్టులో
నీనాడే పగదీర్చుకొమ్ము తఱి య ♦ య్యె న్నీదు ప్రాణాలకే
బ్రాణంబోడ్డుద సంశయింపకుము నా ♦ రాచమ్ము సంధింపుమా.

వ. అనునెడ శిఖండి గాంగేయుపై వాడిములుకులం గుఱియించు
చుండ శల్య కృపాశ్వత్థామ కుంభసంభవకృతవర్మాది యోధు
లొక్కపెట్ట ధనంజయుం బొదువ నప్పార్థుండు వాయవ్యాస్త్ర
ప్రయోగమ్మున వారెల్లరను దూరస్థులం జేసి శిఖండిమాటుననుండి

భీష్మునిచేతివిల్లుం దునిమి యతినిష్ఠురమ్ములగు నారసమ్ములందనువు పొరనేయ దెలిపిగొనక దివిషన్నదీసూనుం డిట్లని వితర్కించె.

నీలాంబరి - చతురశ్ర.

ప॥ ఇవి శిఖండిబాణములే యగుచో నింతగా నొప్పిదెచ్చునా ॥యివి॥

అ॥ప॥ అవశమగుచు కర్కటిగర్భమువలె దనిలి నను బ్రతుకనిచ్చునా॥

చ ర ణ ము

మఱియు బ్రహ్మదండముల పాటియై యుర్విలో లేటు వోనాటునే
పురుషకారమున గమలభవుగీటు - నసుకొన్నదైన దాటునే ॥యివి॥

సీ. జననమందితిని ప్ర ♦ శ స్తమౌ భరతవం
శమున భాగీరథీ ♦ శంతనులకు
చివరంట నభ్యసిం ♦ చితి ధనుర్నిగమంబు
రవితేజు భార్గవ ♦ రాముగొలిచి
పాలించుకొంటి యా ♦ వజ్జీవపర్యంత
మటు బ్రహ్మచర్య స ♦ త్య వ్రతముల
నేలించితి ధరిత్రి ♦ నెల్ల సక్రమముగా
సాత్యవతేయ వం ♦ శజులచేత

తే. గీ. కడకు సమరమ్ము గావించి ♦ కౌరవేంద్రు
ఋణము నైతముదీర్చుకొం ♦ టిని, మఱేమి
గావలయు నాకు, నిశ్చింత ♦ గా శరీర
మింకజాలింతు, గలియుదు ♦ నిందిరేశు.

క. అని వాలుంబలకయు చే
గొని యరదము డిగ్గ చుఱుక ♦ గొబ్బున నవి తు
త్తునియలొనర్ప నరుడు, శాం
తనవుడు బడె నంత దూర్పు ♦ తలగాగ వడిన్

తే. గీ. తల్పముంబలె శరములూ ♦ తగ నిలువగ
తనువు ధారుణి సోల ద ♦ వ్వేము కిరీటి
తాతకు దలాడిగా శర ♦ వ్రాత మునిచె.
నట్లు శరతల్పగతుడయ్యె ♦ న య్యనఘుడు.

వ. అంత మునివరులు హంసరూపంబులం జనుదెంచి గాంగేయునకు దక్షిణాయనం బగుటెఱింగించి చనిరి. ఉభయసైనికులును యుద్ధమ్ము మాని గన్నీరుగార్చుచు సమ్మోహనీయుం జుట్టునిలువ నొకంతకు శాంతనవుం డిట్లనియె.

నాటకురంజి - ఆది

ప॥ మునులార నాకొఱకువిచారము-మానుడింక దేహముపాలించెద॥

అ॥ప॥ చనునింకిటనైనను ఱారెల్లను-సమయమునన్నామనిసంధింపఁటయో॥ము॥

చరణము

జనకు డొసఁగిన వరబలమున స్వ-చ్ఛందమరణంబు నాకు లభ్యమగు
నినుగొల్చుచునుత్తరాయనమువఱ-కిట్లేనుండు గనంపపాన్పుపై॥ము॥

క. నాకంతదనుక రక్షం
జేకూర్పగ వలయుననగ ♦ శీఘ్రము వారుం
బ్రాకారము గట్టింపగ
నాకనదీనందనుం డ ♦ నంతర మనియెన్.

సీ. శరవేదనమున నా ♦ సర్వాంగ మెరియగ
దప్పిక బుట్టె పా ♦ తాళగంగ
గావలె శరతల్ప ♦ గతుడనై యునికి- న
న్యజలమ్ము సేవింప ♦ నన, మనుజులు
వెఱగంది పరికించు ♦ తఱి కవ్వడింజూచి
తేనేర్తువీవు వే ♦ తెమ్మనంగ
క్రీడి తాతకు బ్రద ♦ క్షిణము గావించి ప
ర్జన్యాస్త్రనామక ♦ సాయకమును స

తే. గీ. ధరణి గాడంగ నేసిన ♦ తత్క్షణమున
నెగయువారిధారల గ్రోలి ♦ తృప్తినందె
శాంతనవు డెల్లవారు వి ♦ స్మయులుగాగ
నంతలో [illegible]క బాంధవు ♦ డస్తమించె.

వ. అట్లు సూర్యాస్తమయం బగుడు నెల్లరు శిబిరంబుల కరిగిరి. తదనంతరంబ కర్ణుండు గాంగేయునికడకుం జని ప్రణమిల్ల భాగీరథీసుతుడు కౌగిలించుకొని రక్షకాదిజనంబుల నవలకుం బోవ బనిచి కానీనున కిట్లనియె.

తోడి - రూపకము

ప॥ నీయెడ గోపమ్మునాకు - నిజముగ లేదని నమ్ముము ॥నీ॥
అ॥ ప॥ దాయలకుం బగగొల్పుట - దగదని పల్కితిని గాని ॥నీ॥

చరణము

1. కౌంతేయుడ వీవుగాని - కావుజుమా రాధేయుడ వెంతయు
సాత్యవతేయుం - డియ్యది నాకెఱిగించెను ॥నీయెడ॥

ఉ. పాండుకుమారులా హరికి ♦ ప్రాణసముల్; విజయుం
డజేయుడాఖండలముఖ్య ♦ నిర్జరులకైనను; నిక్కువమట్లుగాన నీ
వొండుతలంపుదక్కి సమ ♦ యోచితరీతి సుయోధనాదులం
బాండవులన్ రణంబుడిగి ♦ భద్రగతిం జరియింప జేయుమా!

వ. అనిన విని కర్ణుం డిట్లనియె.

ఉ. కన్నియనాడు కౌంతికి వి ♦ కర్తను సత్కరుణ జ్జనించుటే
మున్నెఱుంగుదున్ గడచి ♦ పోయినదానికి నేడు లాభమే
మున్నది చింతసేయ, నెటు ♦ లో యిక యుద్ధముగాక తప్పదీ
యన్నవప్రాణ మాకుమతి ♦ రాధపుబా లొనరించితింగదా!

చ. అరయుదు పాండవేయులు మ ♦ హాబలులంచు, మురారి ప్రాపుగా
వరలునటంచు, వారిగెలు ♦ వం దర మేరికి గాదటంచు, ని
కురుపతి సేయుమన్ననల ♦ కుం దలయొగ్గిన నాకునెల్లునే?
పరమవిరోధులై పరగు ♦ పాండుకుమారుతోడి పొందికన్.

ఉ. మాటల జేతలన్ దురభి ♦ మానముపెంపున బాండవేయులం
జాటి పరాభవించితిని ♦ సంగర మిట్లు పొసంగునంత యీ

నాటికి సాటివాడనని ♦ నమ్మినసామిని మోసగించి నే
కూటికి గడ్డకై బ్రతికి ♦ కుంతికుమారుల జేరు టొప్పునే?

చ. సకల జనక్షయంబగుట ♦ సత్యము, సంగర మందు కేర్పడెం,
దికమక లెల్లవాపి జగ ♦ తీభర మెల్ల నడంప బుట్టె నే
వకిళొడు కింతసిక్కు-వము, ♦ వచ్చునొకో విధి సేత మాన్పగా?
యిక గరుణించి యాజ్ఞయిడు ♦ మే జని నాపని నిర్వహించెదన్.

వ. అని పలుక- కర్ణుని మనోనిశ్చయంబున కలరి దేవవ్రతుం డిట్లనియె.

శంకరాభరణము - రూపకము

ప॥ నీతిమంతు డీయుగమున - నీవొకండ వేకర్ణా ॥నీతి॥

అ॥ ప॥ జాతితోబనేమి? తలప - నీతిగదా వన్నెదెచ్చు ॥నీతి॥

చరణము

స్వామికార్యభారవహన - సామర్థ్య విశేషమందు
రామభక్తుడా హనుమడె - రాధేయా నీకు సాటి ॥నీతి॥

ఉ. శూరు లజేయులున్ వలయు ♦ సోదరులంచు పృథాకుమారు లీ
వారసియున్ సుయోధనుని ♦ యందలి నేస్తమునే గణించి నీ
పోరువిధంబు సర్వమును ♦ పూజ్యతగాంచు; ననుజ్ఞ నిచ్చితిన్
వీరవరేణ్య! పోమ్మనికి ♦ విశ్రుతకీర్తి వహింపు మెల్లెడన్.

వ. అనిపలుక- గాంగేయునకుం బ్రణామిల్లి కర్ణుండు నిజశిబిరంబునకుం
జనియె.

శ్రీ

మహాభారతము

పద్మవ్యూహము

బిలహరి - రూపకము

ప॥ అభిమన్యుడు పద్మవ్యూ - హము సొచ్చిన కథవినుడీ ॥యభి॥

అ॥ ప॥ అభవాదులకును వెన్నిడ - నట్టిజోదు కిరీటికొడుకు ॥కభి॥

చరణము

శరగురుండు పన్నిన మొ - గ్గరము నట్టె సించినాడు
అరిమర్దనత హరికి మే - నల్లుం డనిపించుకొన్నా ॥డభి॥

సీ. శరతల్పగతుడైన ♦ సురనదీ నందను
కొఱకు విచారించి ♦ కురువిభుండు
కర్ణాదియోధులం ♦ గలసి పాండవసైన్య
మునకు మార్కొన దల ♦ పోయినంత
తనసేన నడుపగా ♦ దగిన నాయకుడు ద్రో
ణుండని పల్కె గ ♦ ర్ణుడు, సుయోధ
నుడు కుంభజుండున్న ♦ యెడకుంజని మహాత్మ!
యఖిలసేనాధిప ♦ త్యమ్ము నిర్వ

తే. గీ. హింపు మీవే యటంచు బ్రా ♦ ర్థించి పావ
నోదకమ్ముల దెప్పించి ♦ యుచితరీతి
నపుడె యభిషిక్తు నొనరింప ♦ నస్త్రగురుడు
గోరు మెదియే వరం బన ♦ గురుపతియనె.

దర్బారు - రూపకము

ప॥ పట్టితెమ్ము ధర్మపుత్రు ప్రాణమ్ములతో నాకడకు ॥ప॥
అ॥ ప॥ ఇట్టిమోడ ఛాపకీవర - మిచ్చిపేసి గురువర్యా ॥ప॥

చ ర ణ ము

నీకారుణ్య విశేషమె - నిఖిలాభీష్టము లగూంగ్చ
నీకౌరవ సైనికులను - జేకొందు శుభము లింకిటు ॥పట్టి॥

వ. అనవిని ద్రోణుండు రారాజున కిట్లనియె.

చ. శమనతనూజు డెంతయు న ♦ జాతరిపుండను మాటలెల్ల ని
క్కములగు, నతని ♦ గంధ్యమునను వెగజూడ గోర కి
క్రమమున బట్టితెమ్మని తి ♦ రమ్ముగ గోరెదవే నృపాల! ప
లుకు మిపుడ నన్ను నీవిటుల ♦ గోరినకారణ మో సుయోధనా!

వ. అనిన దుర్యోధనుండు,

ఉ. అన్నను జంపుచో విజయు ♦ డల్గి మనున్ సమయించు, వారినే
తెన్నడనో వధించినను ♦ దేవకిపట్టి మనుస్వదించి కుం
తిన్గలబెట్టి రాణిగ, యు ♦ ధిష్ఠిరు జూదమున న్జయించి భా
గ్యోన్నతి నేలుకొందు భువి, ♦ నుగ్రవనమ్ముల కంపి వారలన్.

వ. అనిపలుకు దుర్యోధను కౌటిల్యమునకు ధనురాచార్యుం డేవగించు
కొనుచు నిట్లనియె.

చ. సురలకుసైతమున్ గెలుపు ♦ నున్న కిరీటియె నిల్చియున్న సం
గరమున, నాకుమాత్ర మెటు ♦ కవ్వడి నోర్వగనౌ? ధనంజయుం
డుగావడి నిల్చి యడ్డపడ ♦ కున్నను, దా వెనుసూపకున్న చో
స్థిరమిది, బట్టితెచ్చెద యు ♦ ధిష్ఠిరు నీకడకున్ సుయోధనా!

తే. గీ. అనినవిని కౌరవాగ్రజుం ♦ డలరె, గురుని
ప్రతిన చారులచే విని ♦ పాండవాగ్ర
జుండు వెఱగంది "నాయున్న ♦ చోటనిలిచి
సమర మొనరింపు" మన ధనం ♦ జయుడు పలికె.

ఉ. నవ్వులచేటుగాక ప్రతి ♦ నల్ నెఱవేర్చుకొనంగ శక్యమే?
కవ్వడి మేన ప్రాణములు ♦ గల్గిన ద్రోణుడె గాడు స్థాణుడున్
దవ్వుల నిల్చిచూచువలె ♦ ధర్మతనూజునకున్ బరాభవం
బెట్టవధిగల్గు? గల్గునెడ ♦ నేకముగావొకో? సప్తవారిధుల్.

వ. అని పలికి నిజబలంబు న్వెంటనిడుకొని రణభూమికిం జొచ్చి శత్రుబలంబుం దాకునంత ద్రోణుండు సెలరేగి పాండవసైన్యంబుపై దివ్యాస్త్రమ్ములం గురియించుచు నుదయించిన మార్తాండుబలె నేరికిం జేతిమీఁదరాక మిన్నకుండయ్యును కుమారమూర్తి నొప్పుచు ధనంజయ ధృష్టద్యుమ్నులతో పెద్దపెట్టుగ యుద్ధం బొనర్చునెడ నభిమన్యుండు కౌరవసైన్యంబుపైబడి నుగ్గుమాడుచు సైంధవప్రముఖులం బాఱఁదోలుచున్నంత రోషించి గదాధరుండై శల్యుం డభిమన్యు నెదిర్చిన నంతలో భీమసేనుండు మద్రపతి నెదిర్చిని బలద్వయమ్ము వెఱగంద మోహరించె నట్టియెడ ధనురాచార్యుండు [illegible] ధర్మసూనుపైబడి శరవర్షంబుం గురియింప విజయుం డడ్డుపడి ధర్మజుం గాచికొని సమరతలం బెల్ల మేదోమాంసపంకంబును శోణితనదీప్రకరమ్మును గావించె నమ్మఱునాడు సుశర్మాదులగు సంశప్తకు లనేకరథికముఖ్యు లర్జునుం దలపడి పోరుచున్నంత ద్రోణుండును పాంచాలురపైబడి నుఱుమాడుచు పాండవసైనికుల కందఱకు నన్నిరూపులై పోట్లాడునెడ నొకవంక భగదత్తుండు సుప్రతీకం బను తనయేనుగను పాండవసైన్యంబుపై గవియంజేసిన నయ్యది దూరమునుండి కని తేరటు పోనిచ్చి భగదత్తు నెదిర్చినంత నా ప్రాగ్జ్యోతిషాధీశ్వరుం డింద్రనందనుపై వైష్ణవాస్త్రంబుం బ్రయోగింప వాసుదేవుం డయ్యది తన యురంబున ధరించె నంత క్రీటియు దంతిని భగదత్తునిం బరిమార్ప, మూడవనాడు ద్రోణుండు పద్మవ్యూహమ్ము సంఘటింప నర్జునుండు ధర్మరాజరక్షణార్థమై భీమాదులనుంచి తాను త్రిగర్తులతో యుద్ధమ్ము సేయుచున్నంత నిట ధర్మజుండు తత్పద్మవ్యూహమును భేదింపనేరక సౌభద్రుం బిలిపించి యిట్లనియె.

తోడి - ఆది.

ప॥ కయ్యమాడ జనుదెంచె త్రిగర్తుల-గవిసి నీతండ్రి నేఁడు నాతండ్రి॥క॥
అ॥ప॥ అయ్యవారు నన్బట్టి యిత్తునని-యభయ మొసగి రా సుయోధనునకు

చ ర ణ ము

గురుఁడు నేఁడు ప్రళయోగ్రుఁడై వెలుఁగు-నెఱుఁగ వేమియు నాకీ గూఢ దోఁచదు
పరువునిల్పు మీపాండుకుమారులు బవరమున్న వెనుదీయకుండుమువడి॥క॥

చ. హరియును క్రీడిలేనితఱి ♦ నస్త్రగురుండు రచించె తమ్మిమొ
గ్గర మదిమాకభేద్యమగు ♦ గావున నిన్బిలిపించినాఁడ నే
వెరవున నొడ్డుసించి రిపు ♦ వీరుల గర్వమువాపి పాండుభూ
వరుని యశమ్ము నిల్పెదవొ? ♦ భారము నీయది సుమ్ము నాయనా!

ఉ. అయ్యకు దీసిపోవు రణ ♦ మందు రవంతయు నీవు, గాని "మీ
రెయ్యెడ బోరి కంపవల ♦ దేను సమీపమునందు లేని చో
నియ్యభిమన్యు" నంచు వచి ♦ యించె ధనంజయుఁడొక్క-నాఁడు మా
కయ్యది నెమ్మనమ్మునకు ♦ నాగటముం గలిగించు నాయనా !

వ. అని పలుకునంతలో బకవైరి బాలుంగని,

ఉ. "సొచ్చుటెగాని వెల్వడుట ♦ సుంత యెఱుంగని కుఱ్ఱఁడంచు" నా
క్రుచ్చసుభద్ర; "కూల్చెద వి ♦ రోధుల నాపెదతమ్ము డింతలో
వచ్చునటంచు" జెప్పి గొని ♦ వచ్చితి నిన్నిట దాఁచిపూఁచి సం
దిచ్చినజాలు శాత్రవుల ♦ నేబడ గూల్తు గదాధరుండనై.

వ. అనిన విని యభిమన్యుండును.

చక్రవాకము - ఆది.

ప॥ నన్నింతగ బతిమాలగా వలయు-నాయేమి మీరలో తండ్రులార॥
అ॥ప॥ అన్నన్నా! యని సేతకీకరణి-యాండు సాంద్రయంగీకృతివలయున॥

చ ర ణ ము

కలనైనన్ గలనన్న వెఱతు నే-విలుకాడగు నా క్రీడికొడుకునై
పులికడుపున లేడికూన పొడమునె-పుట్టినయది రాచపుట్టువే కద॥న॥

చ. చపలగొనిరి లేకి దా? విజయు ♦ సంగరమందు గృపకర్ణకుంభస
భవు లపుడష్టు; నారథీటుల ♦ పై జనిజాతుడు సుంత నేటినా
బవరము, తారతమ్య మగు ♦ పట్టిన సయ్యది నెల్లడింతు రా
హావమున పందు పేయగుగ ♦ దా! పడువాదిన రాచబిడ్డకున్.

వ. అనిపలుక సౌభద్రునిశిరంబు మూర్కొని ధర్మజుండును,

ఉ. బాలుడవీవు, శాత్రవులు ♦ భండనపండితులు, లంపగ్రోణుతో
నాలముగాని తీరును, సురా ♦ సురియాగ్రీడియు జాతిలేరు, సూ
లాలువిరాటునంతును రు ♦ లాంగనప, తల్లికొకండ వాడుచే
జాలగ గుండ బెడువదె ♦ సంగరభూమికి నిన్ను బంపగన్.

వ. అనవిని సౌభద్రుండును.

సీ. కనుతెల్లజేసి సూ ♦ చిన లోకపాలితుల భ
స్మీకరించుముగండు ♦ మేనమామ
పిడికిటంగొండల ♦ బిడిసేయుగజాలు
విక్రమార్కపుండు ♦ పెద్దతండ్రి
ఘనము శేఖమిసి మొ ♦ ప్పించి పాశుపతమ్ము
గైకొన్నలావరి ♦ కన్నతండ్రి
యరిసిరసమితి బా ♦ దాక్రాంతులనొసఁగ్చు
వీరాగ్రగణ్యులు ♦ పిన్నతండ్రు

తే. గీ. లిట్టు నాకేమిటికి ♦ భీతి? యింతయేల?
కౌరవపరమ్ముగాగ జ ♦ గ్రథని విజయు
లరుగుదెంతురుగాక, కి ♦ య్యమునసలిచి
పడయుదు జయమ్ము నెలపడి ♦ పాంపుమయ్య!

మంజరులు.

అనిపలికి ధర్మజాజ్ఞనందె ♦ మారులు తను వెన్నంట
చను దెంచునంత దనకు బాహ్యంపు - జానిసవరంబోకటుంట
సడ్డపడేము పాండుకుమారులకు జ - యుద్రథుండంతలోన
యుధ్ధభేదించి సౌభద్రుడు గ.. - నొంచి సొచ్చెను బిరాన.

సీ. శరనిధిం దరుగు మం ♦ దరసగమ్మునిధాన
కాననమ్మున రేగు ♦ కారుచిచ్చు
కైవడిం గాల ప ♦ క్ష్వజనసమాజ సం
హరణక్రీడనం ♦ బాచరించు
శూలిపోలిక బహు ♦ కేళీగతుల నొప్పి
కురుసేనపైబడి ♦ యురవడించి
కేతువులం గూల్చి ♦ యాతపత్రమ్ముల
నుఱుమాడి తేరుల ♦ నుగ్గుజేసి
తే. గీ. గజహయములఁ సూతుల ♦ గీటడంచి
కాల్బలమ్ముల జదుపగ ♦ కౌరవాగ్ర
జుండు సౌభద్రుసిం దాక ♦ జూచి ద్రోణు
డెల్లసైనికవరుల కె ♦ ల్లగ్ని పలికె.

మోహన — రూపకము

ప॥ చూతురేమి? యభిమన్యుడు-సుయోధనున్ దాకుచుండ ॥చూతు॥
అ॥ ప॥ ఆతడర్జునాత్మజుడగు - నర్భకు డనుకొంటిరేమొ ॥చూ॥

చరణము

పరజనదుర్భేద్యంబగు - పద్మవ్యూహంబీగతి
నరనిముసములో సించుట - యైనజూడగా! యూరక ॥చూ॥
చ. అని పురికొల్పుచుం గవిసె ♦ నయ్యభిమన్యుని ద్రోణు, డంతలో
మునుకొని కర్ణశల్యకృప ♦ ముఖ్యులు పల్వురు చుట్టుముట్టి, రా
యనిమిషరాజపౌత్రుడు ర ♦ ణావని సందరి కన్నిరూపులై
తనరుచు నీరసంపఱచె ♦ తత్కురుసైనిక వీరవాంఛమున్.
సీ. కవచమ్ముదూఱి యం ♦ గము గాడిపో నేయ
తొలగె సూతసుతుండు ♦ నిలువలేక
వాడితూపుల తాకు ♦ వడి బిట్టలసి యట్టె
మూర్ఛిల్లె నామద్ర ♦ భూవరుండు
విలుద్రుంచి మేనికిండలు ♦ సెక్క నాగున్న
సేనుండు పడె సొమ్మ ♦ సిలి రథమున

శిరము కుండలకాంతి ♦ జెలఁగ లక్ష్మణకుమా
రుండు నేలంబడి ♦ యసువుమాసె

తే. గీ. పేర్వడిన యోధులెల్లరు ♦ విరథులైరి
కదనమేదిని నెత్తుటి ♦ కాల్వలయ్యె
నంత నపరాహ్ణసమయమ్ము తే ♦ రస్త్రగురుని
పైకి దోలించి కురుపతి ♦ పల్కె నిట్లు.

ఉ. పట్టెనయొసంగుఁడాఁ గవఁ ♦ పార్థుఁడు లేనెడ ధర్మపుత్రు నం
చొట్టెదుకొంటి వేగద! సు ♦ యోధనుతోఁడుత గాచికొండు నే
పట్టెనయొసంగుఁడాఁ గురుప్ర ♦ పాలుని నాపెదతండ్రినిష్ఠు నీ
యుట్టి ధనుర్విదగ్రణుల ♦ నందఱఁ గెల్చి మహీసురోత్తమా!

వ. అని పల్కి రారాజు పయిం గవియు గురు కృప కర్ణాశ్వత్థామ శల్య దుశ్శాసనాదులెల్ల దోకొ పెట్టిన సౌభద్రుపైబడ నతం డెల్లరం గాండిశీకులం గావించుచున్నంత దుర్యోధనుండు ధనురాచార్యుని పాలికిం జని,

కేదార - ఆది.

ప॥ కప్పకూతభుజగంబనై యిట్లు - కౌరవపక్షమునందు జేరితివి ॥కప్ప॥
అ॥ప॥ ఎప్పుడు పాండవపక్షపాతివే-యెఱిఁగి మోసపోయితిని బాపడా॥

చరణము

బాలుడెట్లు మొగ్గరము భేదింప - జాలు నీవుపేక్షించితివిగాక
నీలావు న్నేరనమ్మి లక్ష్మణుని-గోలుపోతి కులవర్ధనుడగు సుతు ॥క॥

వ. అని పలుక దుర్యోధను నేవగించుకొనుచు కర్ణాదులంగని ద్రోణుం డిట్లనియె,

చ. అలతులఁబోవఁడీ బుడుత ♦ డర్జునతుల్యుఁడు, చేత గార్ముకం
బలరిన యంతదనక నిట ♦ లాతునకైన నజేయుఁ డెట్టులో
విలు దునుమాడి వెస్వరిమి ♦ వే విరథుంబొనరింపు డందఱుం
దలపడి యొక్క-పెట్టున ప ♦ దంపడి గూల్పగవచ్చు నీతనిన్.

చ. అనవిని కర్ణుఁడు న్వెనుక • కల్లన వచ్చి సుహాసుగమ్మునన్
ధనువును ద్రుంచె, వాజులబ ♦ దంపడి గూల్చె గురుండు, సారథిం
దునిమె గృపుండు, సౌబలుఁడు ♦ ద్రోణసుతుండును శల్యుఁ డాదిగా
దనరు మహారథుల్ శరవి ♦ తానమునం గడు నొంచి రాయ్యనన్

వ. అంత నాక్రీడికొడుకు వాలుంబలకయుం గొని నైసతేయునిమాడ్కి నింగికెగయ దళాన్వధనమ్ముల ద్రోణరాధేయులు తుత్తునియలు గావింప సౌభద్రుండు తన తేరిపైగల చక్రముంగొని యుపేంద్రు ననుకరించుచు సమరావేశుండై,

సీ. కలయబూచిన కింశు ♦ కములీల నెమ్మేసి
రక్తారుణప్రభల్ ♦ రచ్చకెక్క
చక్రరోచులు మణి ♦ స్థగితకంకణకాంతు
లంబరవీథి మే ♦ లంబులాడ
సింహనాదము వైరి ♦ సేనాపయోనిధి
నల మందరాచల ♦ మై మథింప
ప్రథితవిక్రమ విహా ♦ రము రత్నహారమై
భరతమాతకు వన్నె ♦ బాదుకొల్ప

తే. గీ. ద్రోణుపైబడి తన్నడ్డు ♦ సైనికులను
చించి చెండాడుచున్ దున్న ♦ సేనతనయు
తోడ బోరాడి పోరాడి ♦ క్రీడికొడుకు
కడకు దౌశ్శాసనిం గూల్చి ♦ పుడమి బడియె.

క. అదివిని ధర్మతనూజుడు
హృదయము పగులంగ చేష్ట ♦ లెడసి యొకంతన్
గుదురువడి సుతవియోగము
నెద సైపగలేక యేడ్చె ♦ నీవిధి సంతన్

ముఖారి - జంపె.

ప॥ నినుచేతులార నే - ననికంపి జంపించుకొన నాయెనా
నేటికి - నేకొంతుడను నాయన ॥నిను॥

అ॥ ప॥ నినువంటి కొమరుని నె - న్నజన్మములనె త్తి
గనజాలుదునె నీకు నూరేండ్లు నిండెనా ॥నిను॥

చరణము.

ఎనుగురాడేమి యభిమన్యుఁ డేడియంటంచు
గదిసి యడుగుడు కిరీటికి - నే నేమనినను వృధా ॥నె॥
కదనమున ద్రోణాదిగురుల - వెనుజూచు నీ
వదన మీనాటితో - గన నోచమైతిమా ॥నిను॥

చ. కులమును నిల్పగాదగిన ♦ కుఱ్ఱడె వాఁడనినమ్మి క్రీడి యా
కిల నొనరించునట్టి నిను ♦ గయ్యమునం దెగజూచి తొల్తనే
బలము జలంబు జూపి పగ ♦ వారివధించి యికేమి బ్రాముకో
దలచి రణమ్ము నేత కిక ♦ దాము గడంగుదు రయ్య పాండవుల్?

చ. కొనకు సుభద్రకుం గడుపు ♦ కోత, మురారికి జింత, యుత్తరా
వనితకు దీఱరాని వెను ♦ వంత, కిరీటికి పుత్రశోకముం
బొనరిచినట్టి యీపెనటీ ♦ బొందియు బ్రాణము వాయదేల? పా
పునకు చిరాయువన్న నుడి ♦ పొల్లగునే? విధినేత దప్పునే?

వ. అని వలపించు ధర్మసూనునికడకు పారాశర్యుండు సనుదెంచి దుఃఖోపశమనం బొనర్చి సనునంత సాయంసమయమునకుఁడు పోరు సాలించి కృష్ణార్జునులు శిబిరమ్ముదెసకు వచ్చుచో నర్జునుండు గోపాలుంగని,

ధన్యాసి - ఆది

ప॥ కలగుమానసముదుర్నిమిత్తములె గన్పట్టెడు నామేనుద్రిమ్మపడిమె
అ॥ ప॥ తలపనిద్దానికేమి హేతువో - తెలియజాలబాహాలోకేశ్వర ॥కల॥

చరణము

అన్న లేమైరో? తమ్ములెట్టియా - పన్నులైరో యాచార్యునికతమున
కన్నుగవకు గానంబడు వెలవెల - నున్నయట్లు శిబిరము గోపాలా ॥క॥

తే. గీ. రణము సాలించి నే శిబి ♦ రమ్ము జేర
వచ్చునపుడెల్ల నేత్రప ♦ ర్వమ్ము గాగ

నెగురుసను చెంచి నను కౌగి ♦ లించు కొడుకు
నేడు గృహతోరణమ్మున ♦ లేడు, కృష్ణ!

వ. అనిపలుకుచు నడుగులు తొట్రుపడ ధర్మజుఁ డెదల కరిగి వారిలో నభిమన్యుఁడు లేమిం జూచి యిట్లనియె.

క. గురుడు రచించిన మొగ్గర
మొరులకు జొరరా దటంచు ♦ నూహించి యటన్
ద్వరపడి సౌభద్రుని పం
పరుగాదే తెలివిమాలి ♦ బవరమున కేయన్?

క. అనిపల్కి నిరుత్తరుడై
తనయా! యనుచేడ్చు ధర్మ ♦ తనయుని యాక్రం
దన మాకర్ణించియు ని
ల్చిన గూలంబడి కిరీటి ♦ పొగులదొడంగన్.

సింహేంద్రమధ్యమము - త్రిపుట

ప॥ పుడమియంతయు నేలుదీవని - పుట్టెడాస వహించి యుంటిని ॥పు॥

అ॥ప॥ కొడుక? నీవిటు గూలినాడవ-కుతుక మాఱడి బుచ్చినాడవ॥పు॥

చరణము

వరలు పున్నమచందురున కైన - వచ్చు నీ వదనమ్ము జూడక
ధరసుభద్రార్జునుల కేగతి-తనువులం బ్రాణములు నిలుచును ॥పు॥

ఉ. దైవతకోటికిం బ్రభుడు ♦ తాత బిడౌజుడు, కన్నతండ్రి గాం
డీవి, జగన్నియామకుడు ♦ నీరజనాభుడు మేనమామ, స
వా వివిధాస్త్రసంచయ ని ♦ దగ్రణి నీగతి దక్కుమాలి యు
ద్ధావని గూలినావె విప ♦ దంబుధి ముంచి మముం గుమారకా!

వ. ఇట్లు పలవించి సేయునదిలేక యమ్మేడం బొడమిన కోపావేశమ్మున నచటి వారిం గని.

ఉ. నందను గాచియుందురని ♦ నమ్మి త్రిగర్తుల గెల్వబోవ మీ
రందరు నాడువాండ్రవలె ♦ నర్భకు నొంటిగనంపి యూరగతిన్
బ్రమందగ జేసి రిట్టి యన ♦ మర్థులు మైమఱువుల్ కృపాణముల్
అందము లోటుగాంచుననియా! తగువారమటంచు దాల్చుటల్

తే. గీ. అకట! ముకుపచ్చలారని ♦ యట్టిపాని
బదియునాఱేండ్ల బాలు కుం ♦ భభవకర్ణ
ముఖ్యుల నెదిర్చి పోరాడి ♦ మొగ్గరమ్మ
సింహ బంపి చంపించిన ♦ చెనటి యెవడు?

వ. అనిపలుకు- విజయుని శిబిరమ్మ వెల్వడి ధర్మజుండు సమీపించి.

చ. హరియును నీవు లేనితఱి ♦ సత్రుగురుండు రచించినట్టి మొ
గ్గరము ప్రవేశమున వెరవు ♦ గానక బాలకు నంపినట్టి ము
ష్కరుడను కులాంతకుండను సుతా ♦ ఘాతి వివేకవిహీను డీతడే
శిరము సముత్తరింపు మిక ♦ చచ్చెద పున్నెముగామ్మ తమ్ముడా

క. అనిపలుకు ధర్మనందను
వనజాక్షుం డూరడించి ♦ పార్థున కనె నీ
తనయుని తెగుటకు హేతువు
కనుగొన సైంధవుండు, వాని ♦ గడతేర్పుమికన్.

వ. అనిపలికిన విని వివ్వచ్చుండు పుత్రఘాతియగు శత్రుని వధంబునం గాని శోకం బుపశమింపదని తలంచి యెల్లరు విన ధర్మసంభవునితో నిట్లనియె.

పూర్వికల్యాణి - ఆది.

ప॥ చంపుదు నా సైంధవు నెల్లి యిదియా -
సలుపు ప్రతిన యన్నా ... చీకటిపడకమున్న ॥చం॥

అ॥ప॥ చంపలేకున్న గాండీవమ్ముతో - జ్వలనజ్వాలల భస్మమైపోదు॥చం

చరణము

నిన్ను శరణుజొరకున్న గావుమని - నీరజాక్షు నొగి ప్రార్థింపకున్న
వెన్నుజూపి చనకున్న సురాసుర వీరులడ్డమై వచ్చి కాచినం ॥చం॥

తే. గీ. అనిపలికి గాండీవమ్మున ♦ జ్యంబొనర్చి
నారి మ్రోయించి శంఖని ♦ నాద మెల్ల
దిక్కుల న్నిండజేయ భీ ♦ తిగొని యిట్లు
సింధుపతి కౌరవేంద్రుతో ♦ జెప్పుకొనియె.

ఉ. అందఱుగూడి సంపిరి కదా ♦ నా యభిమన్యుఁ, బలాగ్నిసూతి న
న్నిందగఁ జేతు నంచుఁ బ్రతి ♦ నఁ బొనరించె నిదేమి పాపమో?
బందుగు లస్త్రకోవిదులు ♦ పల్కుదు రన్నిట నీవి సాటిసా
మ్మందరొ? రక్ష సేయగల ♦ మానవు లెవ్వరో? మీ రెదిరించిని ముందుగన్.

వ. అని వెఱచు సైంధవుని భుజము తట్టుచు సుయోధనుం డిట్లనియె.

సీ. విలుకాండ్రకున్ మేటి ♦ కెలనూనికరంబన్న
ఖ్యాతిగాంచిన యట్టి ♦ కర్ణుఁడుండ
బహుళాస్త్రశస్త్రసం ♦ పన్ను లీగురుకృపా
శ్వత్థామ ముఖ్యులా ♦ చార్యులుండ
నలఘువిక్రమధురీ ♦ ణులు శల్య సుబలరా
జాత్మక సోమద ♦ త్తాదులుండ
బాంధవమ్ములకు నీ ♦ బావమఱఁదు లై
నుతిగన్న యోధులు ♦ నూర్వురుండ

తే. గీ. పేర్వడిన వీరవరుడనై ♦ విజయు ప్రతిన
దలచి నీవింత గుందగా ♦ దగునె? చెపుము,
మా మఱువుసొచ్చు నిను సుర ♦ స్తోమముం గ
డంగి కనువిచ్చి తేఱిచూ ♦ డంగ వశమె?

వ. అనిపల్కి ద్రోణుచే నభయమిప్పించి యాతని సైన్యమ్ము వాపె నట నర్జునుండును మాధవోపదేశమ్మున నిజసదనమ్మున కరిగి పాదప్రక్షాళనమ్ము గావించుకొని దర్భశయ్య గావించి గంధపుష్పాక్షతమ్ముల నలంకరించి యాయుధమ్ము లర్చించి నాటిరేయి స్వప్నంబున శంకరు ధ్యానించి కృష్ణసహితమ్ముగ గగనమ్మున కెగసి యుత్తరాభిముఖుండై చని కైలాసమ్ము జేరి పరమేశ్వరు నభినుతించి పాశుపతం బర్థించి దానిం బ్రస్ఫుటమ్ముగా బడసి మరల నిజశిబిరంబు సొత్తెంచి నట్లుగని కొంతవడికి మేల్కని సూర్యోదయమ్మునకు వేచియుండె.

మహాభారతము

సైంధవవధ

మోహన - రూపకము.

ప॥ వినుడు సభాసదులారా - వినిపించెద సైంధవవధ ॥వి॥

అ॥ ప॥ వినవిన జవులూరు భరత - వీరుల సచ్చారిత్రము ॥విను॥

చరణము

తేరుగోలుకొని హరిరా - నారోహించెను కిరీటి
మేరు శిఖరమున దినమణి - తీరున దాశోభిల్లుచు ॥విను॥

సీ. ధర్మజరక్షణా ♦ ర్థము సాత్యకి న్నిల్పి
కదల కపిధ్వజ ♦ కాంతులీన
సంగరోత్సాహుడై ♦ శంఖమ్ము పూరించి
ప్రకటగాండివ గుణ ♦ ధ్వని నొనర్చి
పైబడు యోధులం ♦ బడనేయుచు గజాశ్వ
వితతి గూల్చుచు మహా ♦ వీరమూర్తి
యై కురుసైనికుల్ ♦ హరిగన్న లేళ్ళపో
లిక భీతి నల్దిక్కు ♦ లకును బాఱ

తే. గీ. శరగురుండు రచించిన ♦ శకటనామ
కోజ్వలవ్యూహముం జింప ♦ నొడ్డుసేరి
ద్రోణు గన్గొని నిలిచి చే ♦ తులు మొగిడ్చి
యనిమె భయభక్తులెసగ జం ♦ భారిసుతుడు.

శ్రీరాగము - ఆది.

ప॥ మొగ్గరమ్ము భేదింతు నాజ్ఞయిడు - మగ్గలంపు ప్రేముడి గురువరా॥
అ॥ప॥ అగ్గిచూలి కెనవచ్చు సేనాని - వ్యగ్రతేవాసిని సీరు, గాన సి ॥మొ॥

చ ర ణ ము

పెనిచితీపు సరికూర్మి సిలెనయుము - ననుకరుణ నన్నిన్నిపోషమ్ముల
కనుక నాప్రతిన నెఱపు మీఁవేళ-కరుణింపుము నన్నింపు మాయిత్తివ్వలని

ఉ. పాండువిభుండు, ధర్మజుడు, ♦ పంకజనాభుడు, సిస్సుగాక యా
ఖండలసూతి కెన్నడును ♦ గాడు మహాత్మ్యము మేలుపోసి యా
డొండుదలంప కీవు నను ♦ యోపితపతి ననుగ్రహింపు మా
వ్వెండు భవన్నిశాతశర ♦ వారము నోర్వగలాడు? కుంభజా!

చ. అనవుడు పిన్ననవ్వొలయ ♦ నస్త్రగురుండను, నన్నుగెల్వ నీ
యనువున సైంధవుం గదిసె ♦ దంచు మురారిని గ్రీడి సమ్ములన
మునుగగ నేయగా నడుమ ♦ నుగ్గొనరించి యతిక్రమించి మా
ర్వని వికలమ్మొనర్చి పర వీర ♦ బలమ్ముల నేర్చి, క్రీడయునన్.

చ. కరుల నడంచి సైనికుల ♦ గ్రన్నన గూల్చుచు ద్రోణుతోడి సం
గరము నిరాకరించి యొడి ♦ కమ్మగ మొగ్గరమ్ము ద్రెంచి పో
సరక శ్రుతాయుధప్రముఖ ♦ సైనికులం దెగటార్చి, నాపయిం
గురుపతి తేరు దోలుకొని ♦ కుంభజుపాలికి బోయి యిట్లనన్.

భైరవి - రూపకము

ప॥ తేనియపూసిన కత్తివి - తెల్లమయ్యె నీనడత ॥తేని॥
అ॥ ప॥ మాన వెన్నిభంగుల నీ - మత మీ పాండవపక్షము ॥తేని॥

చ ర ణ ము

బలరిపునందనున కోడి - ప్రాణభీతి సైంధవుండు
తలదాచుకొనె నన్నుకడ - తన్నే మొనగాతుమంచు ॥తే॥

చ. వెలవెలబాఱజొచ్చె నృప ♦ వీరగణమ్ము కిరీటిరాక నీ
వలుగకుమయ్య నానుడుల ♦ కార్తిమెయిం బలుమాటలాడితిం
గలన పురారికేనియును ♦ గానగదా నిను మాఱొడ్డనంగ నే
వలము దయాపరుండవయి ♦ పాలనసేయగదే జయద్రథున్.

వ. అనవిని భారద్వాజుండును.

మ. కవచంబొండు ధరింపు మిచ్చెద కురుక్ష్మానాథ! యుద్ధాన శా
స్త్రవనిర్ముక్తకరాళి నీతనువునన్ ♦ దన్యమ్ముగా దాక దీ
యవకాశమ్మున కవ్వడిం గెలుతువ ♦ య్యా! యింక నేనుండి పాం
డవసేనంగలగింతు భద్రముగ ♦ దీనన్ సింధుభూజానికిన్.

వ. అనిపల్కి తత్కవచమ్ము సమంత్రకమ్ముగ సుయోధనునకుం దొడిగి దీవనలిచ్చి యంపె వికర్ణ వివింశతి చిత్రసేన బాహ్లిక దుశ్శాసన శల్య శకుని సోమదత్తాదులం గలసి భీమ నకుల సహదేవ ఘటోత్కచ ధృష్టద్యుమ్న సాత్యకి ప్రముఖులతో ప్రచండభంగిం బోరాడుచున్నంత నక్కడ గాండీవి సైంధవుం డున్న దెసకుం బోవుచు విందానువిందులను మహావీరుల ద్రుంచి యసంఖ్యాక రథగజతురగపదాతిబలంబులం గూల్చుచు గురుసేనం గనుపుకొట్టి నవ్వు కవ్వడిం గని గోపాలుండు రథాశ్వమ్ములు డప్పిగొని డస్సి యున్నవననా సవ్యసాచియు,

తే. గీ. దివ్యశరసంహతుల ధరి ♦ త్రిం బగిల్చి
కొలనుగల్పించి యిలుగట్టి ♦ మలుకులగమి
హయముల న్నిరుద్రావించి ♦ యరదమెక్కి
వచ్చె రిపువీరవరులు చే ♦ వతలు బొగడ

చ. కలరు కృపాదియోధు లట ♦ గాని యొకండును జేరబోవ డా
బలరిపుసూను నబ్బురము ♦ బైకొన జూచెద రంతెగాని కే
వలము గతాశులైర కురు ♦ వర్యులు సైంధవుపట్లు నంతలో
నిలిచి రణావనిం బలికె ♦ నేరుపుమై కురురాజు క్రీడికిన్.

బాగు - ఖండగతి

ప॥ మేటివిలుకాడవను - మాట లీనాటితో
బూటకము గావింతురా - వేల్పుతేనికొడుకా ॥మే॥

అ॥ ప॥ నేటిపోరాటమున - నీపస గనంబడెను
నే లేనిచోట మును - నీకుబిరుదము సెల్లె ॥మే॥

చరణము

నెచ్చెలియు న్గురుండుగద ♦ నీకు గిరీటి, బిరాన నేగి వి
వ్వచ్చుని గాంచుకొమ్ము బక ♦ వైరియు తోడగు నీకు నవ్వలన్.

క. అని పల్కిన విని సాత్యకి
చని కౌరవబలములెల్ల ♦ నదుముంచుచు ద్రో
ణుని దాకి పోరి కడ కా
య్యన లోనికి నేరె నొగి మ ♦ హానీకుండై.

సీ. కృతవర్మ సత్వక ♦ సుతునితో బోరాడి
వారింపగా లేక ♦ పాఱిపోయె
జలసంధు డను ధరా ♦ జాని శైనేయుతో
సమరమ్ము గావించి ♦ సమసిపోయె
నడరి సుదర్శనుం ♦ డను ఱేడు సాత్యకి
తో యుద్ధమొనరించి ♦ పోయె దివికి
శినివరుతో దుస్స ♦ సేను డాలమొనర్చి
చేవసాలక కాంది ♦ శీకుడయ్యె

తే. గీ. విజయుపోల్కి మురాంతకా ♦ నుజుడు బెక్కు
యోధులం గెల్చి పోరాడు ♦ చుండునంత
ధర్మజుండంప బకవైరి ♦ దర్పమెసగ
తరలి సేనాముఖమ్మున ♦ గురుని గవిసె.

క. కవిసిన భారద్వాజుం
డవురా! నీవెట్లుపోదు ♦ వనుమతి గొనకే
భవదీయానుజు డెటు సనె
నవలోకింపవా? యటన్న ♦ ననిలజు డనియెన్.

మోహన - ఆది.

ప॥ ఎన్నడీ యేచ్చి విందుజేయించు ♦ కొన్న రీతి మాటాడ నేర్చితి ॥వె॥
అ॥ప॥ పున్నెమునకు బోనిత్తు పేనన్ను పన్నిన మొగ్గర మందు కేర్పడెన ॥ఎ॥

చరణము

కాడు వీడు జేజేరాకొమరుడు - కదన భీముండు భీముండుగాని
చూడమిచటగురుడని దైవంబని-పాడియెఱుంగక పల్కెదొ బాపడ॥యె॥

క. అని పలుకుచు గదచేకొని
పనివడి సారించినైన ◆ బాలుడు పఱచెన్
ఘనరథ్యమ్ములు గూలెను
వనరుచు సారథియు ద్రెళ్ళె ◆ వైరులు వడకన్.

ఉ. బెబ్బులిగన్న లేళ్ళగమి ◆ పోలిక జిందర వందరై బలా
బుబ్బుసెడన్ బకారిసన ◆ నొంగ జగందమ్ముల క్రోధనానికి తా
దెబ్బున నమ్ములం గురియ ◆ తెప్పున నాయుసుయోధనుండు చేసాగ
ల్దిబ్బున బట్టిపించెను గ ◆ ధమ్ము విరోధులు విస్మయమ్ము పడన్.

ఉ. అంతకసన్నిభుండగు బ ◆ కారి ధనంజయు గాంచి యోతయున్
సంతసమంది సూతసుతు ◆ జయ్యన దాకి తోలంగజేసి తా
నంతనబోక కౌరవుల ◆ నయ్యెడ బెక్కుర గూల్చి కన్గొన న
త్యంతము గాసిపెట్టునెడ ◆ నర్కసుతుండును రక్తనేత్రుడై.

తే. గీ. అనిలజు నిరాయుధుం జేసి ◆ యంపవాన
గురిసి కుంతి కొసంగిన ◆ వరము దలచి
గెడపు టుడిగి నవ్వుచు వింట ◆ గడుపు బొడిచి
పలికె నీవిధి నవమాన ◆ పడ వడముడి.

కన్నడ - ఆది

ప॥ కడవలాదిగా గాంక్షతీఱతిని-మిడుకకే మునికి నడచివచ్చితివ ॥క॥
అ॥ప॥ బడుగ! నీ కేలభండనంబింటి-కడపయుం నుమాయడచిపడకయిటు॥

చరణము

రనమునం గందమూలమ్ములు దిని-మునినై యుండక నీకేలకలను?
వెనయరాకు ననుబోటితో నెపుసు-చేయాలతిం గని సేయుమాహావము॥

తే. గీ. బడలినాడవు కాబోలు ◆ పాప మీవు?
కలరుగా నరనారాయ ◆ ణులు సని యట
నేదదీఱుకొ మిన్నంక ◆ చేతగాని

వ. అనిపల్కి వృకోదరుండు విన్ననిమొగంబుతో సవ్యసాచి కడకుం జనియె. సాత్యకియు కురుబలంబుల నేర్లాడుచు గడకు భూరిశ్రవునితోఁ బెనంగి పోరు నెడ నయ్యిరువురకు గొంతవడికి పాదచారులై మల్లయుద్ధం బొనర్చునెడ భూరిశ్రవుండు పెద్దయుం బ్రొద్దుపోరి డస్సియున్న కృష్ణానుజు నేల బడవైచి మొగసి యురంబు నిరుగాలం ద్రొక్కి కృపాణమ్మున కంఠమ్ముం దునియ నేయుచున్నంత గోపాలుండది కని వేగిరపడి యర్జునుం గాంచి,

శా. నీకుం దోడ్పడవచ్చి నాయనుజు డేం ♦ తేడస్సి భూరిశ్రవుం
డాకంజాలక సైంధవాని గురవ ♦ స్థంబొందుచోఁ జూతువే
లా? కంఠం బిపుడుత్తరింప గదనా ♦ లంబెత్తె, వే ద్రుంచు మో
యీ కౌంతేయ! కరం, బన న్విజయు డ♦త్యుగ్రుం జెతద్బాహువున్.

తే. గీ. తునిసిపడి బాహువు భుజంగ ♦ మన జెలంగె;
నతడు గాండీవికనె 'తగు ♦ నయ్య! నీకు
జలజనాభుని దూరుపదే ♦ శమున జేసి
పరునితోఁ బోరు నన్నేయు ♦ టరయ, పార్థ!'

వ. అనవిని విజయుండును,

ఉ. దూఱెద వేలనన్నిటులు? ♦ తోడ్పడవచ్చి బిరాన గాచికో
నేరని మీ బలాధిపుల ♦ నిట్టొగి దూఱుము, ధర్మమున్నచో
మారసమాను నట్టి యభి ♦ మన్యుకుమారుని గూల్తురో కొ? తా
ర్మారగు ధర్మముల్ దురభి ♦ మాని సుయోధను కారణమ్మునన్.

మంజరులు

అనిన నిరుత్తరుడై భూరిశ్రవు - డపసవ్యకరమ్మునను
రణభూమి శరమ్ములు పఱచుకొనుచు - బ్రాయోపవేశమునను
ప్రాణాయామపరుండై యుండగ - బరికించి శినివరుండు
చేనున్న కత్తితోఁ జేసె శిర - శ్ఛేద మమితకోపుండు"

క. అదిగని రాధేయుండ
య్యదనున శైనేయు దాక ♦ నత డాకర్ణుం

బదానగు నారసముల జే
కొదవగ గొట్టంగ శాతా ♦ నొంచువలనికిన్.

వ. అట్లు పలాయనుండై కొంతవడికి కవ్వడినెగఁ ద్రోచి నరిగి కిరీటి రాధేయున కిట్లనియె.

కాంభోజి - రూపకము.

ప॥ ఏటికి భీముఁ గదూఱితివి - ఓహో సాత్యకి గెలువఁగ ॥ఏ॥
అ॥ ప॥ ఓటమియు నాగొప్పు గెలుపు - యుద్ధములో నెట్టఘనులు ॥ఏ॥

చరణము

అలతిపై బకాంతకు నీ - నాక్షేపించితివి గాని
తులువా నీకులము గుణము - తోఁచెఁ బ్రజకెల్లరకును ॥ఏ॥

ఉ. పాడిదొలంగి చేతివిలు ♦ భగ్నమొనర్చి మదాత్మజాతు నా
న్మాడిరి నేను లేనిసమ ♦ యమ్మున; దానికి నీవుసూడఁగా
పాడిమెయిన్ ద్వదాత్మభవు ♦ భవ్యశిర మ్మొకవాఁడికోల నా
న్మాడుదు, నిన్ను భండనము ♦ నన్ బలిపెట్టుదు భారతాంబకున్.

వ. అనిపల్కి కర్ణుందరిమి తనుఁగ్రంగల సైనికులపైఁబడి యొట్టుచు చున్నంత సుయోధనుండు రాధేయున కిట్లనియె.

చ. చలమున భీమసాత్యకులు ♦ సాయము రాఁ విజయుండు సింధుభూ
తలపతి యున్నవంకకటు ♦ దర్పమునం జనుచున్నవాఁ డదే
జలజహితుండు గ్రుంకుతఱి ♦ సన్నిహితం బగునంతదాఁక
యలవు బలమ్ముజూపి మఘ ♦ వాత్మజు నెట్టులో నిల్వరింపుమా.

వ అనిన విని కర్ణుండును,

చ. వడముడి వాఁడితూపులకు ♦ బాల్పడి దేహము చాలనొచ్చె ని
య్యెడ, నగుగాక, నాతను వ ♦ ధీనము జేసితినీకు గాన క
వ్వడి నెటులో వికర్తనుఁడు ♦ పశ్చిమశైలము జేరునంతకుం
గడిమిదలిర్ప నిల్పుదును ♦ కయ్యమునం దిటుపై సుయోధనా!

వ అని పల్కి,

చ. జలరుహమిత్రనందనుఁడు ♦ సైనికులం బురికొల్పి కవ్వడిం
దలపడి విక్రమం బెసగ ♦ దారుణభంగి రణంబు సేయుచో
బలరిపునందనానలుఁడు ♦ వైరికులాటవి గాల్చుచుండ నా
జలరుహనాభుఁడిట్లనియె ♦ సంగడికానికి కూర్మి క్రీడికిన్.

ఆరభి - ఆది.

ప॥ కనుగొంటివె పార్థా! నీరజారి - దినకరుఁ డా
యస్తాచలసీమకు ॥కను॥

అ॥ ప॥ పెనగులాడ జన - దింక పిడితో
దునుమాడందగు - సైంధవుశిరమును ॥కను॥

చరణము.

పాశుపతము వింటనన్నంధింపుము - పార్వతీశుని నెద ధ్యానింపుము
నేనుపాయం బొందుఁగల్పింతు - నీసల్పిన ప్రతినం జెల్లింతును ॥కను॥

చ. మఱుఁగుపడం బొనర్తు రవి ♦ మండల మేనొకమాయఁజేసి చూ
పఱకు తమంబుగుం బ్రబలిన ♦ భంగము నెందెనటంచు సింధు భూ
వరుఁడును కౌరవప్రకరము ♦ వాసి యథేచ్ఛగ సంచరింతు రీ
వెఱవున సైంధవుం దునిమి ♦ వేగ కృతార్థుఁడ వౌదు నర్జునా!

వ. అనిపల్కి మాధవుండు మాయాతిమిరంబున తిమిరారిం గప్పిన,

తే. గీ. తరణి గ్రుంకె నటంచు సైం ♦ ధవుఁడు తేరి
పైని నిలుచుండి తలయెత్తి ♦ పడమటిదెస
జూచుచున్నంత సురరాజ ♦ సూను డొక్క
సాయకమ్మున వాసి మ ♦ స్తకము దునిమె.

వ. అప్పుడు సత్వరుండై శ్రీహరి పార్థుంగని,

చ. ఇలఁబడరాదు వాని శిర ♦ మింపుగ నేఁటు లాకసమ్మునన్
నిలువు మటన్న క్రీడియును ♦ నేర్పున బంతివిధాన ద్రిప్పుచున్
ములుకుల మొనపున న్నభము ♦ ముట్టగ గొట్టుచు నెంతకాల మీ
నిలుపుట పల్కవే యనిన ♦ నీరజనాభుఁడు క్రీడికిట్లనెన్.

తే. గీ. ఏమఱిఁగి వీని శిరము ఖం ♦ డింపబడు న
టంచు నశరీరవాణియు ♦ న్నానతీయు
ధరణి బడనేయు వీని మ ♦ స్తక మెవండు
వానిశిర మప్పుడే నూరు ♦ పఱియలగు న
టంచు సైంధవుతండ్రి శ ♦ పించె తపసి.

వ. కావున నావృద్ధక్షత్రుండీశమంతపంచక సమీపమున జపంబొనరు
చుండు నీశిరం బాతపసితొడపై బడునట్లు గొట్టుమన నతండట్ల
సేయ తచ్ఛిరం బాతని తొడమీద బడిన దిగ్గనలేచి త్రోచిన న
భూమిపయిం బడుటయు నత్తపస్వి శిరమ్ము సహస్రఖండము
లయ్యె నచ్యుతుండును మాయాతిమిరంబు హరింప వృద్ధారుకుండా
లోచన గోచరుండయ్యె నంత క్రీడి నవిస్మయుండై గోవిందునకు
సాష్టాంగపడి,

కాఫీ - ఆది

ప॥ పరమపురుష గోవింద రమానాథ-పద్మనాభ శౌరి దయానిధీ ॥ప
అ॥ప॥ గరుడగమనక్షీరాంబుధిశయన-దురితదమనసరసీరుహనయనా॥

చ ర ణ ము

హరిముకుంద గోపాల పరాత్పర - ఆదిదేవ శరణాగతరక్షణ
కరివరదా విశ్వేశ మురారీ - నరసింహా కేశవ నారాయణ ॥ప

చ. కలశభవాదియోధు లటు ♦ గావలియున్న మురారి కేనియు
న్నలుపగ జెల్లునే క్రతిన ♦ సైంధవు గూల్పన్? మహానుభావ! నీ
యలఘుకృపావిశేషమున ♦ నట్టు కృతార్థుడ నైతిగాక భూ
తలమున గడ్డిపోచయు గ ♦ దల్పగ శక్తుడనే? పరాత్పరా.

వ. అనిపలుకు- క్రీడిభుజము దట్టుచు జగన్నాథు డిట్లనియె.

వ. అనిపలుకు- క్రీడిభుజము దట్టుచు జగన్నాథు డిట్లనియె.

సీ. అతిమానుషమ్మైన ♦ నర్ధరాత్రమున నం
గారపర్ణు జయింప ♦ బోరునాడు

త్రిపురాంతకో గ్రహా ♦ రించునాడు
వసుధామధ్యమున డా ♦ గిన కాలకేయాది
దనుజావళిం గూడి ♦ పెనగునాడు
గోవులకై భీష్మ ♦ కుంభసంభూతి క
ర్ణాదులం గూడి పో ♦ రాడునాడు
తే. గీ. సీకెవరు సాయమైరి లో ♦ కైకవీర !
భవ్యభవదీయశౌర్య సం ♦ పదయొగాక,
మనకొఱకు వేచియుండు ధ ♦ ర్మజుడు సైంధ
వుని వధించుట దెలుపబో ♦ వుదము రమ్ము.

క. అనిపలికి క్రీడి దోడ్కొని
వనజాక్షుడు ధర్మజునకు ♦ బవర మ్మొనర
న్ఘనుడు జయద్రథునిం గూ
ల్చినవిధ మెఱిగింప ముదము ♦ జెందె నతండున్.

మహాభారతము

ప్రచండపార్షతము

కమాచి - ఆది

ప॥ వినిపింతు ప్రచండపార్షతం బిగావినుడు సభికులారా ముందుమున్న॥వి॥

అ॥ప॥ పనివడిపార్షతు డా కలశభవుని బవరమ్మునం దునుమాడిన చరితము॥

చరణము

కురువిభు డా సైంధవుని చావునకు - బరితపించి మిగుల - రయమ్మున
గురునికడకుసని నిందింపగనా - కుంభసంభవుం డతనికిట్లనియె॥వి॥

మ. నను నిందించెద వేల? దేవతలకై ♦ న న్నెవ్వగానోల ద
ర్జును, గాంగేయునివంటి వీరుల్ హరా ♦ స్తు డగ్యో, మీ కౌరవు
ల్మనరంచు న్మది దోచె; గయ్యాళుల కే ♦ లావచ్చితీ వంచనన్
ధనురాచార్యుడనన్న పెద్దురథీసూ ♦ నం బిట్టు లేడ్పించెదున్.

సీ. సమవర్తి నందను ♦ శకునితో దబ్బిబ్బు
పాచికలాడించు ♦ ఫలితమిదియె
ద్రౌపది నేక వ ♦ స్త్రను రచ్చకీడ్పించి
పరిభవించిన యట్టి ♦ ఫలితమిదియె
కూడుగుడ్డకు దూర ♦ గుల జేసి చాయల
వనుల కింపించిన ♦ ఫలితమిదియె
సంధిపొసంగింప జనుదెంచిన మురారి
పలుకు లాలింపని ♦ ఫలితమిదియె

తే. గీ. చేతనగునేని బవరమ్ము ♦ సేయు మట్లు
చాలకున్నెడ ధర్మజు ♦ శరణు జొరుము

చీటికిమాటికి నన్నుంచి ♦ చెడ్డ లరయ
కెంతయు నిన్ను నన్నుడి ♦ కింతు వేల ?

తే. గీ. ధర్మవర్తనులగు పాండు ♦ తనయపంచ
కమునకు కంతలు చేసిన ♦ కఠినకర్మ
లైన నీ పక్షమున యుద్ధ ♦ మాచరించు
నట్టి నేను నిజముగ బ్రా ♦ హ్మణుడ గాను.

వ. అనిన నలి మాటల నొంతకు శాంతించి యభిమానవశమ్మున దుర్యోధనున కిట్లనియె.

హంసధ్వని - ఆది

ప॥ వినుమా దుర్యోధన పలుకులతో నిక - నను బోటికి పని లేదు నా ప్రతిన॥విను॥
అ॥ప॥ నిను మునేడు పాంచాలుర జంపక కవచంబూడుచునాడగానునే॥విను

చరణము

పురికొల్పుము సైనికుల నెల్లరను - పరికింపుము నా శక్తి నీ వేయి
నరములన నా చేతికి దాటు నారి బరిమార్పుమంచు బలుకు - మా ద్రోణికి॥వి

చ. అనిన సుయోధనుండు సమ ♦ యంగవిభు న్నుతి తక్కయోధులం
బనివడి నిల్పె కయ్యమున ♦ బాండుకుమారులు సేనతోడ మా
ర్కొన ఘనులన్ సాగె నట ♦ కుంభభవుండు మహాపరాక్రమం
బెనయగ నంపవాన గురి ♦ యించుచు నుండె విరోధిసేనపై.

వ. భీముండొకవంక కురుకుమారులతో యుద్ధమ్ము సేయుచు దుర్మద దుష్కర్ణులం జంపి ద్రోణు నెదుర్కొన సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్న ఘటోత్కచ ప్రముఖులు కర్ణ సోమదత్తాదుల నెదుర్కొని పోరాడుచుండ ద్రౌణి ఘటోత్కచుని కొడుకగు నంజనపర్వుం గూల్ప రోషించి ఘటోత్కచుం డశ్వత్థామపైబడి భీమంబుగ సంగ్రామం బొనర్ప గురుసుతుం డద్దానవు గాటించి పాండవ సైనికులం బెకలం ద్రెనుగ్గాడి పాంచాలుర నెల్లాడుచున్నంత బకారియొక్కచో గురువృద్ధుండగు బాహ్లికుం జంపె నర్జునుండు ధృష్టద్యుమ్నాదులం గూడి ద్రోణుపైబడ దుర్యోధనప్రేరణమ్మున కర్ణుండు విజయుం గూల్తునని ప్రగల్భములాడు నెడ కృపుండు రాధేయున కిట్లనియె.

ఉ. నవ్వుదు రెవ్వరేని విని ♦ నన్ బెదరంజలుఁ గట్టిపెట్టు, మా
కవ్వడి గెల్తునంచు బలు ♦ కన్నతి సిగ్గును లేకపోయెనొ? స
క్రొవ్వులు ఘోషయాత్రను ♦ గోగ్రహణంబునఁ గానఁబోయెనో
యెవ్వ రెఱుంగ రా విజయు? ♦ హీనబలుండవు నీవు, సూతనందనా!

వ. అనవిని కర్ణుండు రోషించి;

చ. పలికినయంతపట్టు నలు ♦ పంగలవాఁడను నన్ను నీవిటు
ల్బలికిన లోపమున్నదె? నృ ♦ పాలునిఁజూచి నెమ్మొ యూరకుండఁగా
వలసెను కాదయేని కర ♦ వాలమునం దెగఁగోయుదుం గదే
తలపడి నీదునాలుక? వృ ♦ ధాకలహం బిటులాడ కెన్నఁడున్.

తే. గీ. మామ నిట్లాడఁ గోపతా ♦ మ్రాతుఁడగుచు
గత్తి దూసి యశ్వత్థామ ♦ కర్ణుని దెస
కేగునెడ నడ్డుపడి కౌర ♦ వేశ్వరుండు
ద్రోణిశారద్వతుల వేడె ♦ దత్తరమున.

సావేరి - ఆది.

ప॥ నన్నుజూచి చాలింపుడు కలహంబు - న్యాయమా? నే మనలో మనకీవిధ
అ॥ ప॥ అన్నన్నా! పగవారు చులుకగా నవ్వకింకనుగాదె మనలనిక॥

చరణము

గురుడు మీరు మద్రేశ్వరకర్ణులు - ధరయేలింపగ నున్నారు నన్ను
నిరుపమాన విక్రమసంపన్నులు - ధరణీసురులయ్యా! శాంతింపుడు॥న॥

చ. అని నరపాలుఁడా కలహ ♦ మాపెను, సాత్యకి సోమదత్తునిం
దునిమె, రణమ్ము ఘోరముగ ♦ దోచెను సూతతనూజుఁ దాకి యో
య్యన సహదేవుఁడు న్విరథు ♦ డై యవమానపడెన్ ఘటోత్కచుం
డనుపమశక్తి మీర దెగ ♦ టార్చె నలంబసదైత్యు నుగ్రతన్.

చ. అనిలజసూతి రాత్రిసమ ♦ యంబగుట న్బలమెక్కుడై వికీ
ర్తనసుతుఁ దాకి పోరునెడ ♦ ప్రాణము గాచుకొనంగ కర్ణుఁడు
న్దనకు బిడౌజుఁ డిచ్చిన ఘ ♦ నంబగుశక్తిని వైవ దానవేం
ద్రుని యురముంబగిల్చి యసు ♦ రుల్గొని వాసవుఁ జేరె నద్దియున్.

క. మృతుఁడైన హిడింబాసుతు
గతిగని పాండవులు వగవ ♦ గమలదళాక్షుం
డతిమోదమంది వలపుంగ
లతిరావంబెసగ నాద ♦ నర్జును డనియెన్.

శా. భావా, దేవ, మహానుభావ, బలసం ♦ పన్నుండు హైడింబుడే
జీవమ్ముల్ దొఱగి న్విచారపడకీ ♦ సింహారవం బేటికో
గావింప స్తణిపాంచజన్యమిటు లు ♦ ద్ఘాటించి పూరించి తే
లా? విన్పింపుము మా విచార మెటు ని ♦ కానందమై తోచెనో?

వ. అనిన వాసుదేవుం డిట్లనియె.

చ. కవచము కుండలమ్ములను ♦ గైకొని కర్ణునకిచ్చె శక్తి వా
సవు డది యున్నచో గెలువ ♦ సాధ్యముగాదతనిం బురారియున్,
దివిజనిభుండు కర్ణుడు, గ ♦ తించెను వానికి శక్తి, నీకు మృ
త్యువు దొలంగెంగదా యని కు ♦ తూహలమందితి, శంఖమొత్తితిన్.

తే. గీ. నాకు నా ప్రాణములకన్న ♦ లోకపాల
నమునకన్న నెక్కుడు నీవ ♦ సనురమంగు
నిన్ను రాధేయు డిక జంప ♦ నేర డంచు
హాయిగా నిద్రబోదు న ♦ కేయి, పార్థ!

వ. అని సమాధానమ్ము సెప్పి హిడింబానందనుని చావునకై శోకించు నెల్లవారిని వారించె; నంతదమోమయుం బగుడు కొంతదడవు యుద్ధమ్ము సాలించి చంద్రోదయం బగునంత నుభయబలంబులుం దాకి పోరుచో శరగురుం డేరికిం జేటిచూడరాక పాంచాల బలంబుం గూల్చుచు విరాట్ప్రముఖులం జంప ధృష్టద్యుమ్నుండు మండిపడుచు ద్రోణుం గూల్తునని బాసజేసి కురుబలంబుపై బడి సైనికుల నుఱుమాడుచు సూర్యోదయం బగునంతకు నేకవీరుండై యరివీరులం దెగటార్చుచు ద్రోణు నెదుర్కొని పోరాడుచున్నంత కవ్వడితోడ్పడిన నురాచార్యునితో బెనగుచున్నెడ కమలనాభుండు పార్థున కిట్లనియె.

శంకరాభరణము - రూపకము

ప॥ చేత ధనువున్నవఱకు - జేజేలు జయింప లేరు ॥చేత॥
అ॥ ప॥ వీతభయుని నిరుపమాన - నీ కలశభవుని ॥చేత॥

చరణము

దీనికొండుపాయ మేను - తెలిపెద నాలింపు పార్థ!
వినికి విన రానిమాట - నిజమిది: ధనువుఁ ద్యజించు ॥చేత॥

క. భీమునిచే బడె నశ్వ
త్థామయనంబరగు దంతి ♦ దానినెపముగా
నామాట జెప్పు డశ్వ
త్థామ గతించెనని యంతయు ♦ ధను త్యజియించున్.

వ. అంతం బరిమార్పవచ్చు నని పలుక ధర్మజాజ్ఞను లోడంబడకుండిరి. భీముండు నని కేకవెట్ట భారద్వాజుండు నమ్మకుండె నట వాసు దేవుండు ధర్మజుంగని సాభిప్రాయమ్ముగ గర్తవ్యమేమన నతం డిట్లనియె.

ఉ. సేయునదేమి? కుంభజుఁడ ♦ జేయుదు, నాదియు మానఁ లేను, నే
నేయెదిరింతు నయ్యనఘు ♦ నెట్టులనో నను బంపుడయ్య లే
దా, యనిసేత మానుకొని ♦ యందరము న్విపినాంతరమ్ములం
బోయి తపంబు సల్పుదము ♦ పుణ్యులు మౌను లుపన్యసింపగన్.

వ. అనినవిని కృష్ణుండు నవ్వుచు.

ఉ. అమ్మహనీయుతో బెనగ ♦ నక్కర లేదు నృపుండ మాటచే
దమ్ములతో వనమ్ములకు ♦ ధర్మజ పోబని లేదు, పోయిన
న్నిమ్ముగ గురుండు తా విడుచు ♦ నే? యుడియాసయెగాని, మాటసా
యమ్మొనరింపు పావనవ్రత ♦ మంచు మనంబున గొంకకిమ్మెడన్

భైరవి - రూపకము

ప॥ తెలిసె నీమనోభిమతము - తెల్లముగా గోపాలా ॥తె॥
అ॥ ప॥ పలుకు మందు మాతనితో - బిలుకుమారెనంచు ద్రోణి ॥తెలి॥

చరణము

కల్లలాడి గురుని జంపు - కన్నను ఘాటి పాపమున్నె?
చెల్లరె! యిహపరంబులకుం - జెడిధర్మజు డేమానిక ॥తెలి॥

ఉ. బ్రాహ్మణుడు డయ్యయో! చనున్ ♦ సందెఱు నేర్పిన దేశికుండు వి
శ్వాసము లేక దబ్బరలు ♦ పల్కి గతాసుని జేయుటన్న రా
కాసులుగూడ నేమని యు ♦ కార్యము, తుచ్ఛపు రాజ్య కాంక్షచే
నాసయు వన్నెయుం జెఱచి ♦ భారతవంశము పాడొనర్తునే?

చ. నలదిని గొల్వనొప్పి బకభ ♦ క్షింపగబూనుట, కాననాంతర
మ్ముల వసియించుటల్ విరటు ♦ పొంతవసించి పనింద్యవృత్తులం
గొలుచుట సత్యధర్మముల ♦ కుం జెడిపోనమటంచుగాదె, కా
వలు డనిపించుకొందు నొకొ? ♦ పాయక రిత్తవచించి కేశవా!

వ. అనిన కృష్ణుండనును.

ఉ. పాండవరక్షణార్థమన కు ♦ పాయము జెప్పితి నాలకింతువా
గండముదప్పు, నాశోఱ ♦ గా, దనృతమ్ము వచించి నీవు తు
చ్ఛుండవుగావు, ద్రోణునకు ♦ సోదరులందరి నప్పగింతువో?
చండతరాటవి న్దపము ♦ సల్పుదొ? తోచినయట్లసేయు, మిం
దుండబ నేమియూ? చనెద ♦ నొయ్యన ద్వారక కోయిధర్మజా!

వ. అనిన విని ధర్మజాతుండు వాసుదేవుం గని.

చ. అనృతములాడజాల కిటు ♦ లంటివిగాని మహాత్మ! పాండుసం
దనులకు దైవము, న్గురుడు, ♦ తల్లియు, దండ్రియు, సర్వమీవె; నీ
పనిచిన దెల్ల వీరలకు ♦ వేదము గాన నసత్యదోష మి
య్యనువున నొందకుండ విజ ♦ యంబొనగూర్పుము మాకు మాధవా!

వ. అనిపల్కిన జనార్దనుండనును.

తే. గీ. అనిలసూను డశ్వత్థామ ♦ యను గజమ్ము
నేసె, దన్నెపమున నెలు ♦ గెత్తి పల్కు
మవల మెల్లగ కుంజరం ♦ బనుము దీన
నసృతదోషమ్ము రాదు కా ♦ ర్యము ఫలించు.

సంజయుఁడు

అనిపలుకఁ సమ్మతించి ద్రోణునకుఁ - గాధర్మజుఁ డేతెంచి
తనకుంగృష్ణుఁడు చెప్పినవిధమున - ననఁగుంభజుఁ డాలించి
తనయునికై శోకించి బ్రహ్మరం - ధ్రమున బ్రాణమ్ములు వాసె
గని పార్థుండు గురునికంఠమ్ము - ఖండింపఁగ వడిఁ డాసె.

వ. అట్లుడాసి ధర్మజాదులు వారించుచున్నను వినక కరవాలమ్మున ధనురాచార్యు కంఠమ్ము వెగఁగోయ సహింపక సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్నుంగని.

సారంగ - రూపకము

ప॥ క్షత్రియ చండాలుఁడవై - శవకంఠము గోసినావ ॥క్షత్రి॥
అ॥ ప॥ పాత్రాపాత్రము లరయక - పాంచాలకుల కళంకా ॥క్షత్రి॥

చరణము

ద్రోవది తలవంపవలసె - తోడఁబుట్టు వీవగుటను
బావమఱఁదివై పాండవ - భవ్యయశము జెఱచినావు ॥క్షత్రి॥

తే. గీ. కౌరవులు పాండవులు మించి ♦ గారవించు
దేశికునకిట్లు ద్రోహమ్ము ♦ జేసె నెవఁడు
బ్రతుక నేర్చును నామరూ ♦ పములు గలిగి?
పాండవ శ్యాలకుఁడవౌట ♦ బ్రతికినాఁడవు.

వ. అనిన ధృష్టద్యుమ్నుండు సాత్యకింగని,

చ. పలుకకు దెల్ప నెల్లగును ♦ ప్రాజ్ఞులపో! తమతప్పు లెవ్వియో
యెఱుఁగరు సౌమదత్తిని వ ♦ ధించితి వీ వెటు? భీష్ము నేగతి
న్నరుఁడు జయించె? నేఁడు ఘట ♦ నందను గూల్పఁగ ధర్మసంభవుం
డరిగిన మార్గమెట్టిదియొ? ♦ యందరికి న్విశదమ్ము గాదొకో?

వ. అని సమాధానముం జెప్ప పార్థుని చుఱచుఱం జూచుచు సస్జనుం డిట్లనియె

ఉ. కల్లలువల్కఁ నేఁడు కుల ♦ గౌరవముం జెడఁగొట్టుకొంటచే
నెల్లరిలోన మేనుతల ♦ లెత్తక సిగ్గిలుచుండ నయ్యెయో!
చెల్లని సాహసమ్మున ని ♦ సీ! శవకంఠముఁగోసి నేఁటికి
వల్లన నచ్చమైన ద్రుపద ♦ దాన్వయము న్మలినం బొనర్చితే?

వ. అనవిని కటకటంబడుచు ద్రుపదసూనుం డర్జునునకిట్లనియె.

చ. ద్రుపదకులమ్ము నల్పువడె ♦ ద్రోవదినిచ్చిననాడె మీకుఁ; మా
కిపుడది క్రొత్తగాగలుగ ♦ దేమనుకొన్నను లాభమేమి? చు
ట్టపు మరియాద నెంచి జగ ♦ డమ్ముగ సాయముసేయ వచ్చుట
న్నెపమిడి బుద్ధిచెప్పితివి ♦ నిన్ననగా బనిలేదు, వాసవీ!

చ. కలశభవు న్వధించుటకు ♦ గా జనియించితి జన్నమందు కే
వల, మటుగాన నా భుజాసి ♦ ప్రాణము వాపితి, దోసమెట్లగున్?
తలపుము, సితనుంభవు న ♦ ధర్మముగా శిరంద్రుంచి పోరిలో
బలువురు చుట్టుముట్టి సుతు ♦ ప్రాణము దీయగ హేతు వీతడే.

వ. అనిపల్కి-నం గోపించి సాత్యకి,

అఠాణా - ఆది

ప॥ సిగ్గుమాలి నోర్మూసికొనక కిల్లు - చేసిన చేత సమర్థింతువేల॥సిగ్గు॥
అ॥ప॥ తగ్గజా స్త్రిసికియుద్ధజగమి గ్రాగుబ్రోతువ లెవదరుచున్నావు॥సిగ్గు॥

చరణము

శిరమింకిను పగుల చేల వాలుక - చీలికలై చనదేల? పాపాత్మ!
గురుపరాభవ మహాపాతకముం-కొడిగట్టిన చండాలుడ విస్సీ ॥సి॥

తే. గీ. అనుచు బల్కు రోషాయుణి ♦ తాత్ముడగుచు
ధరను లంఘింప దనయుర ♦ దమ్మునుండి
కేశవప్రేరితుం డైన ♦ కీచకారి
రయమునం బట్టినిలుప బా ♦ ర్షతుడు పల్కె.

శా. రాని మ్మాతను నిల్వరింపకుము బీ ♦ రమ్మెల్ల జూపింప ని
మ్మేనుంజూతు, వివాదమేమిటికి ♦ పోనిమ్మంచు శాంతించుటల్
దానేమా ప్రకటించుకోదొడగె వా ♦ గ్దర్పమ్ము భూరిశ్రవుం
గా నన్నుం దలపోసెనో? విడువుము ♦ జ్ఞానమ్ము వారించెదన్.

చ. అనవిని పాండవాగ్రజుడు ♦ నంబుజనాభుడు వారిరువ్వర
స్వసివడి శాంతచిత్తుల నొ ♦ సర్చిరి; ద్రోణసుతుండు నయ్యెడం
గనుగవ నెఱ్ఱదామరల ♦ కైవడి కెంపుజనింప నుగ్రకో
పనుడయి రోజుచుం బ్రళయ ♦ భైరవుపోలిక బల్కె నీవిధన్.

పూర్వకళ్యాణి - ఖండగతి

ప॥ ఖండనము తొలగిపో - కుండు డీనాటితో
బనిదీర్తు పాపులారా - పాండునందనులారా! ॥పసి॥

అ॥ ప॥ దండనార్హుల రీర - పాండవము? గావించి
తండ్రిబుఱు మీవాడు - తప్పకే దీర్చెదన్ ॥ఖం॥

చరణము.

జనకుజంపిన కోప - మున కుఠారముబూని
జనపిభుల దెగటార్చిన - భృగురాముని పోలిక
జనకవధ సంజాత క్రోధ - మున నీరాణి
సాయకాగ్నికి మిమ్ము - శలభముల గావించు ॥ఖం॥

వ. ఇట్లుపల్కి,

సీ. బ్రహ్మాండభాండంబు ♦ బ్రద్దలై పేటెత్తి
భోరున పిడుగులు ♦ మ్రోతలెత్త
జవ్వాడి ధారుణి ♦ చక్రమ్ము దిగ్గిర
దిరుగ, మార్తాండుండు ♦ తేజమడల,
దిక్సామజమ్ములు ♦ త్రెళ్ళ, చుక్కలురాల,
గ్రహసమూహమ్ము చీ ♦ కాకువడగ,
కులశైలములు గ్రక్క ♦ దల, నేడు వారాసు
లేకమై భూభాగ ? మెల్ల పొరల

తే. గీ. శస్త్రగురు తనయుండు నా ♦ రాయణాస్త్ర
మేయగా నది పెనుమంట ♦ లెగయ వచ్చె
టదసి సైనికులెల్లరు ♦ బఱవ దొడగ
వడి జనార్దను డనె నెల్ల ♦ వారు వినగ.

క. నారాయణాస్త్ర మయ్యది
మీరాయుధములను విడచి ♦ మీ వాహనముల్
బీరముడిగి డిగ్గి నమ
స్కారము గావింతు రేని ♦ కాల్పదు మిమ్మున్.

వ. అనుటయు సకలజనంబు లట్లుగావించునెడ వాయునందనుడు సైని
కుల కిట్లనియె.

చ. వణకి సమస్కరింపనుడు ♦ వాహనము ల్దిగి శత్రుసాయక
మ్మున కదిశాంత్రవున్ శరణు ♦ బొందుటయే యగు భీతిమాను డే
సణచెద ద్రౌణిసాయకద ♦ నానలకీలల రాచపుట్టువ
దిన మగవానికిం దగునె ♦ తేజము మాపుకొనంగ జూచుటల్.

మ. అని కుంతీసుతమధ్యముం డపుడు శం ♦ ఖారావముం జేసి ని
ల్చిన ప్రత్యర్థిశరానలంబు వెసగా ♦ చ్చిచ్చుంబలెం జుట్టు ము
ట్టిన కృష్ణార్జును లాయుధమ్ముగొని యా ♦ శ్లే తేరిపైనుండి చ
య్యన నాభీముని డిగ్గద్రోసి కిలక ♦ య్యస్త్రంబు శాంతింగనెన్.

వ. అంత నశ్వత్థామయు గోపావేశంబున ధృష్టద్యుమ్న సాత్యకుల
మూర్ఛనొందించి కివ్వడిం దలపడి,

శంకరాభరణం - త్రిశగతి

ప॥ మాకడ విలువిద్య నేర్చి - మాపై దలపడెదవా ॥మా॥
అ॥ ప॥ పోకార్తు న్నేడు పారి - పోక నిల్వు మో క్రీడీ ॥మాక॥

చరణము

కల్లలు బల్కించి ద్రోణు - గడతేర్పించితివి చెనటి
యిల్లలికిన బంధువయ్యె - నే ద్రోణాయని లేడే ॥మా॥

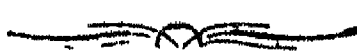
తే. గీ. అనుచు బావకబాణమే ♦ యం గిరీటి
సరగ బ్రహ్మాస్త్రమున దాని ♦ సమయము జేసె
ద్రౌణి విలుపాఱవైచి ర ♦ థమ్ము డిగ్గి
యేగు నెడ వ్యాసుడెదురై వ ♦ చించె నిట్లు.

మ. నరనారాయణు లాదిమౌనులు జగ ♦ న్మాన్యు ల్భువనస్థావనీ
భరముంబాపగ ధర్మమెల్లెడల ♦ నిల్పన్ జన్మముం బొంది రి
ద్ధర కృష్ణార్జుననామము లవ్వడసి స ♦ త్యప్రజ్ఞు లవ్వారి ని
ర్జరులైనం బరిమార్పజాలరు యథా ♦ ర్థంబిద్ది ద్రోణాయనీ!

వ. అనిపల్కి వ్యాసభగవానుం డంతర్ధానంబు నంద ద్రౌణియు కురు
పతి పాలికింబోవ బాండవులు సంతసమ్మున నిజశిబిరంబులకుం
జనిరి.

మహాభారతము

కర్ణప్రతాపము

భైరవి - ఝంపగతి

ప॥ వినిపింతు కర్ణప్ర - తాపసత్కథ నేడు
వినుడు పుణ్యాత్ములారా - సభాసదులార ॥వి॥

అ॥ ప॥ ధనువు చేతంగొన్న - ఘనులలో మొనగాడు
ననిమిషాదులకే - నజేయుండు కర్ణుండు ॥వి॥

చరణము

శరగురుండు గతింప - కురువిభుడు రాధేయు
సైన్యాధిపతిగ జేసె - దూ, ర్యారావములు మ్రోయగ
నిరుపమ పరాక్రమము - నెఱపి రిపుసైనికుల
నుఱుమాడె తొలినాటి - బవరమున సంగతి ॥వి॥

సీ. తగిన సారథి లేమి ♦ తలచి సుర్యోధనుం
డంగరాజునకు మ ♦ ద్రావనీశు
సారథ్య మొనరింప ♦ సంప్రార్థనము సేయ
విడక తోచినరీతి ♦ విచ్చలవిడి
నేమేమి పల్కిన ♦ నిచ్చగించు నిబంధ
నమ్మున శల్యుండు సమ్మతించె,
నుభయసైనికులు ర ♦ ణోర్వికే తెంచిరి
సంగరప్రారంభ ♦ సమయమునను

తే. గీ. అశ్వహృదయజ్ఞుడగు శల్యు ♦ డట్లు తనను
సూతుడయ్యెనటంచు మె ♦ చ్చుచు దినేశ

నందనుం డెంతయు న్మహా ♦ నంద మంది
పలికె నీనిధి మద్రభూ ♦ పాలుతోడ.

ఉ. సూతకులుండు వీడనుచు ♦ సూతయు రోయకు మాత్మలో, బురా
రాతికి నల్వపోలిక, బ ♦ లారికి మాతలి కైవడిన్, మురా
రాతికిరీటికింబలె, ను ♦ రమ్మున మద్రధ చోదకుండవై
ఖ్యాతిగడించి నాకు విజ ♦ యం బొడగూర్పుము మద్రభూవరా!

ఉ. కవ్వడిగాదు నేను కలి ♦ కంతుడె సల్పిన నిల్చుగాక నా
దవ్వుల బాఱదోలి భుజ ♦ దర్పము నూపి విరోధివర్గముం
గ్రొవ్వడగించి శక్రసుతు ♦ గూల్చి సుయోధను నప్పుడీర్చెద
న్నవ్వులుగావు నానుడులు ♦ నమ్ముము సేయుము సూతకృత్యమున్

వ. అనిన శల్యుండును,

కేదారగౌళ - రూపకము

ప॥ కుంతీతనయుల రణమున - గూల్తునననుకు జగమునవ్వ ॥కుం॥
అ॥ ప॥ చింతింపుము మాటలనుం - జేతలకుం జాలదవ్వ ॥కుం॥

చరణము

కవ్వడితో నీకు పోల్కి - కలదా? సూతకులీనా
యెవ్వరెఱుంగనిది నక్క - యేడ? నాకలోక మేడ ॥కవ్వ॥

సీ. కులమూ, ప్రసిద్ధ పౌ ♦ రుల కాలవాలమై
యలరారు నల భార ♦ తాన్వయమ్మొ
బాహువిక్రమమూ, భ ♦ వానీకళత్ర బి
డౌజాది సన్నుతి ♦ భాజనమ్మొ
సాధనప్రకరమూ, ♦ సర్వసుపర్వ ప్ర
సాదిత దివ్యాస్త్ర ♦ సంచయమ్మొ
సారథియూ, సమ ♦ స్త జగన్ని యామక
స్తవనీయ దేవతా ♦ చక్రవర్తి

తే. గీ. నిరుపమాన ప్రభావు డ ♦ న్నిట గిరీటి
యాతనికి నీకు బోల్కి లే ♦ దరసిచూడ

గడ్డిపోచయు గదలింప • గా నశక్తు
లకు భవాదృశులకు బ్రాఁగ • ల్భ్యములు మొగడు.

చ. భువనములెల్ల భస్మమగు • బూజ్యుఁ డజాతరిపుండె యాగ్రహించెనో,
బవనసుతుండు చేతిగద • బట్టి రణంబున నిల్చెనేని నా
సవ వరుణాదిదిక్పతులె • ప్రాణభయమ్మున పాఱజూతురు, రా
కవలు నిరంకుశుల్సమర • ... ను; లెవ్వనికైనలు ... ?

వ. అనవిని రాధేయుం డిట్లనియె.

మ. సరిలే! సారథి చేయనైన యుపదే • శం బిద్దియా? క్రీడిమా
దిరి నేపోరగ లేనా? శౌర్యకరణిం • జే నీవు పోలంగ లే
వా? రణోత్సాహమా నాపై జేమిటికి? చా • ను లగ్నమ్ములు జెప్పి, పా
మరులై యట్లు తమంత నేపడిన భీ • ష్మద్రోణు లన్నెంచితీవో?

వ. అనిన శల్యుండును,

తే. గీ. దేవకీతనుజాతు మా • దిరి రథమ్ము
నడప నేర్తు నేమో కాని • నరుని పోలె
నీవు యుద్ధమ్ముగావింప • లేవు, నిజము;
నీకుజయమనుమాట కుం • దేటికొమ్ము.

వ. అనినవిని కనలి రాధేయుండిట్లనియె.

నాట - ఆది

ప॥ నోరుమూసికొని-తేరు పోనిమ్ము కాఱులాడి ప్రాణములకు జెడకుము॥
అ॥ప॥ మేరమీరి పరుషోక్తులాడెదవు-సారథ్యద్రోహివైతివేమొ యీనాడు॥

చరణము

వరుసవావులు దలంపక పురుషులు వనితలుం గవయజాతురుగాదే
పరువుమాలి పలువురకుంబుట్టిన-పాపాత్ములు మీరెవ్వరెఱుంగరు॥

తే. గీ. సర్పసాయక భార్గవా • స్త్రములుగలవు
మాధవధనంజయుల బరి • మార్పకెట్టు
లూరకే పోవు నయ్యావి? • తేరునడపు
మీ నిరుత్సాహవచనంబు • లింకమాని.

వ. అనవిని శల్యుండును,

ఉ. పాయుదు రాఘవ బంధుపుత్రుల ♦ భార్యల నమ్మగిజూతు రంగదే
శీయులు, వారికేలిక వి ♦ సీ కలుద్రావితినన్న మాత్ర నా
కీయెడ బన్నవారేవురు నెవ? మ ♦ హీసురశాపమునన్ గతాపని
స్నియరదమ్ము గ్రుంగదొకో? ♦నిష్ఫలమేగద భార్గవాస్త్రమున్?

శా. లేవా ద్రోవది పెండ్లినాడు సమరో ♦ ర్వి జిత్రసేనుండు గొం
పోవం గౌరవనాథు నీవచట లే ♦ . ? లేవా కో శూరతల్
గోవుల్దోలుకపోవునాడు కుమతీ! ♦ గుఱ్ఱంపగా నేరకు
న్నావా పార్థునిలాపు? క్రిందవడియు ♦ న్నావు నందెమే యందువే?

క. అనిన న్వినిరాధేయుడు
వినయియును నటించి కృష్ణ ♦ విజయుల జూపిం
చినవారలకు ధనము పా
యనముగ నిచ్చెదనటన్న ♦ ననె శల్యుండున్.

శ్రీరాగము - రూపకము

ప॥ ఎవరుంజూపగ బనిలే - దీ యపాత్రదానమేల ॥యె॥
అ॥ ప॥ వివరించుగదా గాండీవ - విముక్తశరపరంపరయె ॥యె॥

చరణము

దేవదత్త పాంచజన్య - దివ్యారవములె నూపును
కావలసిన కపికేతన - కాంతిపుంజమే నూపును ॥యె॥

సీ. వైశ్యపుత్రకులొకట ♦ నాయమునంబున కెంగి
ఖలు నెట్టి మేకుగా ♦ గ్రొవ్వుపట్టి
రత్నాకరముపొంత ♦ రాయుంచ నొకదాని
గాంచి నాతో బంత ♦ గా దొడంగు
మని మింటికెగసి పా ♦ ఱు సంతకాయాస
పడి మఱిచెంచి యా ♦ వ్వన ధిమున్ను
సంతలో గరుణించి ♦ హంసయు వీపున
నుంచుక కాకమ్ము ♦ నొడ్డుసేర్చె,

తే. గీ. కురుకుమారులయొంగి ళులల్ ◆ గూడను క్రొవ్వి
కొలదియెఱుగక కాకమ్మ ◆ వలెను రాజ
హంసయగు పార్థునెదిరించె ◆ దకట! తివిరి
చేటువాటిల్లు నీకు ను ◆ మ్మాటి కిపుడు.

చ. హరిణము కేసరిన్, శశకము ◆ హస్తిని, సర్పము గృధ్రరాజము
న్గరమెదిరించు చందమున ◆ గవ్వడితో బెనగందలంతు వీ
కరణి, పురారికి న్వశము గాని ◆ కిరీటి నెదుర్కొనంగ, నీ
గరువతనం బెఱుంగ నిది ◆ గాదుగదా ముముఖాటెవ్వరికేన్?

వ. అనిన కర్ణుండు కటకటంబడుచు గాంభీర్యభరంబున గోపమడంచుకొని,

చ. అడిగితినే ధనంజయు బ ◆ లాతిశయం బెన్నగి చెప్పుమంచు నీ
న్నడుగక శాత్రవుం బొగడు ◆ టొప్పునె? మద్రప! నీవిదె సుండవై
చెడుగవు మిత్రవంచనము ◆ సేయదలంచితి వింతమాత్రనే
జడియుదునే? సుయోధనుని ◆ సఖ్యమెదం దలపోసి సైచితిన్.

వ. అని పలుకునంతలో యుద్ధప్రారంభమగుడు సంశప్తకులు సవ్యసాచిం దలపడిరి. అశ్వత్థామయు ధృష్టద్యుమ్నునిం జంపి కాని కవచము విడ్వనని పలుకుచు ఘోరమ్ముగ బోరుచుండె. భీమదుర్యోధనుండొరుం దాకిరి. కర్ణుండు పాంచాల కుమారులం బెక్కండ్ర జంపుచు పాండవసేనం గలంచునెడ సాత్యకి ప్రముఖులు భీమసేన పురస్సరమ్ముగా సనుదెంచి రాధేయుం దాకునంత, కృపకృతవర్మాదులు భీమాదులం దలపడి పోరుచున్నంత భీమసేనుం డంతకాకారుండై కర్ణనందనుండగు సత్యసేనుం దునుమ రాధేయుండును గనలి పాండవసైనికులం గూల్చుచు సాత్యకి ప్రముఖుల విరథుల గావించి ధర్మజుం దాకి బిట్టలయించి సారథుం జంపి కాందిశీకుం డగుచున్న యుధిష్ఠిరు దవిలి నిలువరించి యిట్లనియె.

దేవగాంధారి - రూపకము

ప॥ ఇంత చేతగానివాని - కేమిటికీ యని సేత ॥ఇం॥
అ॥ కాంతలకుం దీసిపోవు - గదా! నీనొసటివ్రాత ॥యిం॥

చరణము

ఆచార్యవరుడన్న నిను - యోగాధ్వరమున నిలుసెల్లు
రాచరికపు ధర్మ మెంచి - రణమొగ్గుపడరాకు సో ॥మిన్న॥

ఉ. వచ్చినవాడ పేయులాత ♦ వారలతోడనా కయ్యమాడ కీ
పచ్చన నున్న గాండీవము ♦ మార్కొన జూచెద, వింతసెల్లునే
పిచ్చితనంబు? తలిసిగు ♦ పితునె కావలెనన్న గాని? వి
వ్వచ్చుని చేత చేని నని ♦ ప్రాణభయంబు డగ జూచుకొమ్మికన్.

మ. అన లజ్జించి యుధిష్ఠిరుండరుగ న ♦ య్యంగాధినాథుండు కో
పనుడై పాండవసేనపై బడియె గు ♦ ర్వాప్రతాపుండు పా
వని రాధేయుని దాకి తూపులగమి ♦ న్వర్షింప గర్ణుండు నా
తనివక్షంబు ని శాతబాణములం ♦ దాటించి నొప్పించినన్.

చ. కినుగిన కెంపు గ్రోషలు ♦ కరం బవమానసుతుండు వజ్రమౌ
యనదగు ఘోరభల్లమున ♦ నంగపుపాలునూరమున్ సింప మూ
ర్ఛనుగనె సూతసూతి, పెను ♦ చండ జనిభీముడు వాని నాలుకం
దునియలు సేయగా దివురి ♦ తోడనె శల్యుడు వానికిట్లనెన్.

సారంగ - ఖండగతి

ప॥ శాంతింపుమా భీమ - సముదశాంతవభీమ ॥శా॥
అ॥ ప॥ సుంతకరుణించి తెగ - జూడ కీతని నాల్క ॥శా॥

చరణము

ప్రతిన జేసె కిరీటి - రాధేయు గూల్తునని
శతమఖాత్మజు ప్రతి - జ్ఞాభంగ మగుగాన ॥శా॥

చ. అనవిని భీముడు న్విడిచి ♦ యాంగవిభున్, గ్రుతవర్మముఖ్యులం
బనివడి పెక్కురం గడపు ♦ పట్టున గర్ణుడు మూర్ఛదేఱి పా
వనిపయి నమ్ములం గురిసె ♦ వాయుసుతుండును తీవ్రకోపుడై
ధనువును ద్రుంచి నారసము ♦ తక్షణమేసె నురమ్మున్ గాఢగన్.

చ. శకుని సుయోధనుల్ దివిరి ♦ చయ్యన కోపనులై మదద్విప
ప్రకరము నావృకోదరుని ♦ పై బురికొల్పిన గూలనేసి ఘో

టకముల మూఁడువేల్గెడపి ♦ ధాటిని నగ్గాని బలిమెట్ట నుత్తొసగా
శ్వేకుల రణోర్వికి న్భంతి ♦ సింహనాదంబు సేసి సందగ్రకోపుఁడై
సీ. రాధేయుఁడా సౌబ ♦ లప్రముఖులఁ గూడి
పాండవప్రేకిన్యా ♦ బాపనాడఁగ
సంశప్తకులు ఫస ♦ జయు ఔష్ట్రయగోష్టి
ట్టలయించి రస్విగు ♦ నస్త్రసంతతి
శారద్వతుండు పాం ♦ చాలసుమారులఁ
జకార్ధ-వై మారిను ♦ సంగినిర్లు
ద్రోణతనూజుండు ♦ ద్రుపదతనూజాత
శినివరులం దాకి ♦ చిక్కు సల్పఁగ
తే. గీ. శరవితతి భానుబింబంబు ♦ మఱుఁగుఁ వడియె
భండనం బతిదారుణ ♦ భంగి నొప్పె
గొంతవడికి వాసవి నెదు ♦ ర్కొనఁగ నలంచి
యాస్త్రగురుతనయుం డిట్లు ♦ లనఁగను నిల్చె.

పూర్వకళ్యాణి - త్రిపుట

ప॥ బీరమున్న నయ్యెడ నిలు - మూరి రాక నటౌ ॥వీ॥
అ॥ ప॥ పోరుమా నాతోడ నేను - పేరుదిన నిలుకాడా ॥వీ॥

చరణము

అయ్యవారిగూడ కల్ల - లాడి గూల్చినాడవా
కయ్యమాడ ద్రోణ తనయు - గనక లుసిప్పి చూడరా ॥వీ॥

చ. అని శరవృష్టిముంచె దను ♦ జారిని బాహ్లుని ద్రోణిఁ, దాన న
య్యనిమిషరాజసూతి చటు ♦ లాంబకము ల్గురుపుత్త్రుపై మొన నిం
పిన బొడిజేసివాని బృధి ♦ ద్రిసుకు ముబ్బగ, గ్రీడి ద్రోణసూ
దను విరథుం బొనర్చి రణ ♦ ధారుణినుండి తొలంగ జేసెనా.
తే. గీ. ధర్మసూనుండు తన్నురా ♦ ధాసుతుండు
తఱిమికొట్టంగ శిబిరమ్ము ♦ దాటిపట్టె

నదిమెఱింగి మహోగ్రుడై ♦ యర్జునుండు
గదిసి కర్ణునెదుర్కొని ♦ కయ్యమాడె.

ఉ. భానుసహస్రతేజమున ♦ భాసిలు కర్ణునెదిర్చి నిల్వఁగా
నరు డెంతయున్ వగచి, ♦ యగ్రజునైనను జూచివత్తు; నీ
లోన శ్రమమ్మునొగ్గునని ♦ లోఁ దలపోసి ముకుందుఁగూడి తో
డ్తో నరుఁబెంచి ధర్మజున ♦ కుం గడుభక్తి నమస్కరించినన్.

తే. గీ. ధర్మసూనుండు క్రీడి రా ♦ ధాతనూజు
గూల్చివచ్చెనటంచెంచి ♦ కుతుకమంది
కర్ణు నీవు వధించిన ♦ క్రమము దెల్పు
మనిన "నెలవిమ్ము కర్ణు గూ ♦ ల్చు" నని పలుక.

వ. ధర్మజుండును నొచ్చియున్న కతమ్మున నలుకఁగదిరి కవ్వడితో నిట్లనియె.

సాం॥ తోడి - రూపకము

ప॥ సేమముగ వచ్చితివా - చేతగాని నా ॥సేమ॥
అ॥ ప॥ చేమోడిచి యిటులశిబిరము - చేరిన యీయాడుదాని ॥సేమ॥

చరణము

రాధేయునకోడుదని సు - యోధనుండు మున్నె జెప్పె
యోధుఁడ వీవనినమ్మట - నాదియ కాదే నేరము ॥సేమ॥

చ. చులకన జేసె నన్నటుల ♦ సూతసుతుండు పరాభవించినం
దులకు విచారమూనను న ♦ నుం జెయిజిక్కినవాని జంపకే
యలఘుద మీమతి న్వదలి ♦ నందుల కేడ్చెద, సూతనందను
న్గనల జయింపలే కిటుల ♦ నన్గని నీవును నేడ్వవచ్చితే?

తే. గీ. తలప నేనొకరుండ రా ♦ ధా తనయున
కోడితినటంచ నేమి? నే ♦ డోడితీవు
వాయుసుతుడును గవ లిది ♦ వఱకె యోడి
రిట్లు మనతోడగూడి (శ్రీ) ♦ కృష్ణుడోడె.

చ. కరమున నున్న కార్ముకము ♦ గాండివమంట, రథమ్ము జిందముల్
హారులు నిలింపులిచ్చినవి ♦ యంట, మహాప్రథచోదకుండు (శ్రీ)

హరియట, సూతనందనుని ♦ శాపమునం దిటులోడివచ్చితీ
వరయవో లోకులెల్ల పరి ♦ హాసము సేయుదు రెంచు గొంచెమా?

మ. మునుముందేనును భీష్ముడున్ సుతుడునై ♦ ముట్టంగ, సైన్యాగ్రగా
వనకాంతాకృతి దారమై నిలిచెగ ♦ ర్భాంబుజేయ సహాయమున్నగా
తని విచ్ఛిన్నము గాక నిలిచదిగనై ♦ నన్ బుట్టగా లోక యో
మనిజన్మించె నపుంసకుం డెట్లు? క ♦ న్నాయనసై పుట్టుటన్!
మొనగాని బలె బట్టనేటికనికం ♦ బున్ జేత గాండీవమున్?

క. కరమున ధరియింపుటచే
వసుదాగ్ని లోసగు గాండీ ♦ వమ్ము
న రథమున సారథియగుటన్
హరిమర్యాదయు నశించె ♦ నరా! తునకున్.

వ. అని పలుక ధర్మజుంగని వాసుదేవుం డిట్లనినాడు.

శ్రీరంజని - రూపకము

ప॥ కోపమేలుంగని నీకీ - కోపమేల తమ్మునిపై
అ॥ప॥ నీపడినపరాభవమును - సైపలేక లాడినవాడు ॥కో॥

చరణము

తలచినకార్యము సాధ్యమౌ - తక్షణమున్న నెంచవేగ ॥కో॥
తలపవలదె పగలకష్ట - ములు సైపగ ప్రాజ్ఞుడవై ॥కో॥

చ. తలచూగ దాకుచుండు సుమా ♦ నప్పుడె యిపుడె కోపతీవ్రత
న్గురుసుతుడా త్రిగర్త రథి ♦ కాల్ బలమువచ్చె తెలుపగదే కదా?
యరయగ సూతసూతి బహు ♦ శాస్త్రనురంధరుడట్లుగా
పిరివిడువంగ దీనికల ♦ భింపని మిమ్ములాడ బాడియే.

వ. అని పలుక గోపాలువచనంబుల బాటింపక,

ఉ. చంపగ లేడితం డతడు ♦ చాపడికేమిటికోయి నీసమ
ర్థింపులు? నేటిదాక మని ♦ రే నభిమన్యు ఘటోత్కచుల్ కటా!
చంపకయుంచువారె తృణ ♦ సన్నిభుసీతని జేసి? నన్నుగా
రింపగలాడ సూతసుతు ♦ డేరిననంబని లేదు మాధవా!

ఉ. అస్త్రముల విద్య నేర్పిన మ ♦ హాగుణులు ద్రోణుని కీర్తిసైతము
న్వమ్మొనరించె, గాండివ ము ♦ వశ్యము నీకిడి తా రథమ్ము సా
యమ్ముగ దోలె నీకు తెగ ♦ డార్చుడు నేకద కర్ణ, కృష్ణ! క
య్యమ్మున కక్కు నన్ను గల ♦ వాచుగదా ధృతిబూని వచ్చితిన్?

వ. అట్టి నన్ను కనలి విజయుండు వా బబెలెకిక గోపించుచుగని,

చ. ఎవడు శరాసనం బొరుల ♦ కిమ్మను వాని శిరమ్ము గూల్చ ని
శ్చలు వమాగ జేసెదం బ్రతిన ♦ కమ్మను బ్రింగితి నింతదనకు సే
లవముగ నెన్నడట్టిన ది ♦ గమ్మగు తాలిమిబూని, ధర్మ సం
భవుడగుగాక వాకిపు డ ♦ వశ్యము చంపక తీర దీతనిన్.

వ. అనుచు ధర్మరాజు మీదికి సుబాకవ్రిడు ధనంజయుని వారించి వాసు
దేవుం డిట్లనియె.

తోడి - త్రిపుట

ప॥ చాలునిక శాంతి వహింపుము - చనదా నీకిది పాపవర్జన ॥చా॥
అ॥ప॥ వాలుదూసెద పితృతుల్యుడౌ - ప్రభుడు పితృసము డగ్రజన్ముడౌ॥

చరణము

అరిపరాభవఖిన్నుడై ని ... పాటింపదగునే
దారకీ ... నీకన్న దమ్ములు - తుదకు బ్రతినలు దీర్చుకొనగా ॥చా॥

మ. సకలజ్ఞుల్ వచియింపగా ... ప్రతి
జ్ఞను భంగమ్మొనరింప చెప్ప ... గావింపకున్నన్, మహా
త్మకులన్ ... ధర్మపు
త్రకు నిందింపుము నేడు ... అన్ దక్క ... యున్.

వ. అనపిని క్రీడియు ధర్మపుత్రు వీక్షించి,

ఉ. ఆయుధపాణులై బవర ♦ మం దగినీగుల నొంచు భీమమా
ద్రేయుల కోర్కెవేళ నను ♦ దిట్టగ జెల్లిన జెల్లుగాక రా
ధేయున కోడి దూరకీ యుల ♦ తిన్ శిబిరమ్మున నాడు దాని య
ట్లీయెడ పాలుబోతవగు ♦ నీవును నన్నిటులాడ జెల్లునే?

గీతమాలిక

సుబలతనయునితో నట్లు ♦ జూదమాడి
ధార్తరాష్ట్రులతో విరో - ధమ్ము, రాజ్య
నాశనమ్ము, మహాఘోర - వనవాస దాస్య
దైన్యము దెచ్చిపెట్టి యిం - తయును సిగ్గు
పడ; వయోనిజ్యేష్ఠుడైన [illegible] వసి కొలువున
బన్నముందట, వే[illegible] - [illegible]బతియాగు
కుంతి పగవారికొంగల గుసుగుసుమట్లయును
నిగూహమాన మహాధను - ర్నిగమ వేది
భరత కులదీపకుడు గుణా - కరుడు శౌరి
కెడిగివచ్చిన పదిపదా - తోండ్రకొనుకు
నేలపాలౌట యిన్ని సి - మూలమున నె
మూఁడె నని సేయజాలని - వాడ నిట్లు
తాల్మిగని యుండకే ప్రల్ల - దమ్ములుగావలుక
నేల? మున్నేమొ చేసితి - వింక నైన
చెడుగు శోకడలుడిగి సూ - చెప్పినట్లు
మెదలుకొనదగు నొకమూల - నోడిగియుండి.

వ. ఇట్లు ధర్మజు డూలపాడి కొంతవడికి పశ్చాత్తాపమునంది గటగటం బడుచు వాసుదేవున కిట్లనియె.

శా. రాధానందనుగూల్పనైతి, వగధ ♦ ర్మాధర్మ నిష్ణాతు నీ
యోధాగ్రేసరు ధర్మజాతునిటులే ♦ మోహ్రేణి ఘోరాఘపా
థోధింగూలితి నెంతయున్నగతికిన్ ♦ దూరుండనైతిన్ జగ
న్నాథా! నాశిరము త్తరించుకొనెదం ♦ దత్పాప నిర్ముక్తికై.

మంజరులు

అనినన్విని వసుదేవతనూజుం - డను పార్థా! యిదియేమి?
కొనకాత్మహత్య జేసికొనగ నీ - కు మతిపోయెనా యేమి?
కాకున్న గర్వోన్నతుల్వ్రజాల కీ - కరణి యూహించినావా?
నీకింతట్లె భీతియేమిటికి గాం - డీవధరుండవు గావా?

అని విని కిరీటియు,

సీ. రాజసూయమునందు నర్హ ♦ గమ్ము సేయించితి
నితనిచే రాజుల ♦ నెల్ల గెలిచి
ఖాండవ వనరణ్యంబు ♦ గాల్పించితిని హవ్య
వహునిచే మహోగ్రాసి ♦ ప్రతిఘటించి
యుష్ణిమముల దెప్ప ♦ యుత్తర గోగ్రహ
ద్రోణభీష్మాదియో ♦ ధులజయించి
మునుజగమున్నలను స ♦ మ్మోహనమున వారి
రాలకేయూరాదులా ♦ తునుగాల్చి

తే. గీ. చిందిచెండాడినాడ గా ♦ చిదవలిస్తు
మగ త్రిగర్తల సిరిచ ♦ సమ్మున న్నొచ్చి,
వెలువ నోకేత తయుండు ♦ వారు కేవ
వెలుతునే సూతజునకు గో ♦ వింద! సేడు.

వ. అని పల్కిన నానవింగిని వాసుదేవుండును.

మ. అనిలో గర్ణుని గెల్తునో గెలవనో ♦ యాపాట యట్లుంచుమూ
సిను నీవే నుతియించుకొంటి పది ని ♦ ల్పెచంపుకొన్నట్టు లా
ననుమానింపకు మగ్రజాజ్ఞగొని లె ♦ మ్మమ్మ వేగమే సంగరా
వనికిం బోదము భీమసేనుని కటన్ ♦ భారంబగున్ ఫల్గునా!

వ. అనిన సవ్యసాచియుం దానుధర్మరాజునొద్దనాడిపలుకులకు గటకటం బడుచు సన్నుతుంబ్రణమిల్లి నాటూంలనాడిపలుకులకు క్షమించి కర్ణుం జంప సెలవియ్యవే యనిన ధర్మరాజుం డిట్లనియె

చ. కలిగిన సత్యాలసన్నుతికి ♦ గా .. మేనని యుంటి నే నసం
బులకొ తపమ్ముసన్నుకొన ♦ బోను సుఖమ్ము ననుండు డెల్లరుం
గలనజయమ్ము గాంచదువు ♦ కర్ణునిగూల్చి పె? సంగరావని
దోలగిదా? వానిచేనుడియు ♦ నో? కురునాధుసమ్రాజ్యమింతు నో?

వ. అని పల్కి శయ్య డిగ్గి మహోత్సాహగమనోన్ముఖుండగు ధర్మరాజు మాధవుండును వారించి ప్రసన్నుం జేయ నతండును కృష్ణార్జునుల నాశీర్వదించి యనుప వారలు నరదంబెక్కి యుద్ధావనికిం జనిరి.

శ్రీ

మహాభారతము

కర్ణవధ

కల్యాణి - ఆది

ప॥ వినుడీ కర్ణవధ వినిపించెద - ఘనఘనులారా సువరిణ్ణ గొ సుమ ॥వి॥

అ॥ప॥ అనుపమానదివ్యాస్త్రసంపన్ను - డౌభృగురాముని శిష్యుడైన కర్ణుని ॥

చరణము

యమతనయుని సెలవందివేగకృష్ణార్జును లాహవరంగమునకు చని
సమర మొనరించు భీమసేనునకు - సాయమైమరి భూభారమడంపగ ॥వి॥

సీ. హరి మేనికాంతి వా ♦ నరకేతనప్రభ
లవ్వడిరాక దె ♦ ల్పగ బకారి
హర్షించి శత్రుసం ♦ హార మొనర్చుచు
సౌబలుందాకి మూ ♦ ర్ఛపడ జేసి
సైనికులం గూడి ♦ చయ్యన రాధేయు
దాకి గర్జించు నం ♦ దఱకు నన్ని
ధూపులై తనరి శ ♦ త్రువుల నోంచుట గాంచి
దివిజేంద్రతనయు డా ♦ దిక్కు గవిసి

తే. గీ. ద్రోణతనయాదుల న్విర ♦ థులనొనర్చి
కురుకుమారుల బదుగురం ♦ గూల జేసి
యంగరాజు నెదుర్కొనె ♦ నంతలోన
దుస్ససేనుండు వాయుపు ♦ త్రుని దలపడె.

చ. సమరముమాని తొమ్ముభయ ♦ సైనికులున్ వెఱగంది చూడ ను
గ్రముగ బెనంగుచున్ బ్రబలయ ♦ కాలునిలీల గదన్ధరించి రో
సమున సుయోధనానుజుని ♦ చయ్యన నేసె బకాంతకుండు బీ
రము సెడి నేలగూలె రుధి ♦ రమ్మును గ్రక్కుచు దుస్ససేనుడున్.

వ. అట్లు నేలంగూలిన దుశ్శాసనుం గదిసి మెడఁద్రొక్కి భీముండిట్లనియె.

అఠాణా - ఝంపగతి

ప॥ చిక్కితివి గోరినా చేతికిన్నాళ్ళకిదె
చెల్లించుకొందు ప్రతిన కౌరవకులపాంసన ॥చి॥

అ॥ ప॥ యెక్కడికిఁబోయె దీవెవ్వాఁడు దిక్కిఁక
నీ భీమసేనుఁడే నీపాలి యముఁడురా ॥చిక్కి॥

చరణము

కడిమి సెడి అగ్రజా - జ్ఞాపాశముల చేత
కట్టువడి యున్నాఁడరా - జానువడిన సింగమువలె ॥కడి॥
చెడుగ నీకునిదీర్ప చేకూరె - సమయమ్ము
కడముట్టదీర్తు నీ - కండకావర మెల్ల ॥చిక్కి॥

సీ. నడురేయి కాశికా ♦ నగరమ్మునన్ లక్క
యిల్లు గాల్పించిన ♦ ట్లిపుడు లేదె
నిద్రితుం ద్రాటబం ♦ ధించి యగాధంపు
టేట ద్రోయించిన ♦ ట్లిపుడు లేదె
నమ్మించి యట్టుల ♦ న్నమున విసమ్ము గ
ల్పించి పెట్టించిన ♦ ట్లిపుడు లేదె
సతి నేకవస్త్రను ♦ సభకు ముందలపట్టి
యీడిచి తెచ్చిన ♦ ట్లిపుడు లేదె

గీ. ఒన్న గాచునో? సౌబలు - డడ్డపడునో?
కర్ణుడేవచ్చి తప్పింప ♦ గలడొ? నేడి
పిలువు మొకపరి గొంతెత్తి ♦ పిలుకుమార్తు
[illegible]చ్చు [illegible] ♦ రొక్కచోట.

వ. అని పల్కి.

సీ. ఆవేశమున బొంగు ♦ చున్ కఠారము దూసి
జళిపించి విపులవ ♦ క్షమ్ము జీరి
యుబికెడు శోణితం ♦ బొగి దోయిటం గొని
ప్రతిన లోదలచి యేవమ్ము గొనక
తల్లిచన్బాల చం ♦ దమున దేనియఁ బోలె
చవికి మెచ్చుచు నంత ♦ సమున ద్రావి
మొగమున న్నెనెల్ల ♦ మొగి జల్లికొని భయం
కరమూర్తి నరసింహు ♦ కరణి నొప్పి

తే. గీ. గడపి దుశ్శాసనుం బట్టు ♦ కేకలిడుచు
నాడుచుం ద్రుళ్ళుచు భుజమ్ము ♦ లప్పళించి
గొఱియలంబలె గురుసేన ♦ దఱిమిఱిమి
యొక్కచో నిల్చి పల్కెన ♦ త్యుగ్రలీల.

శా. రండీ! మూతుల మీసముల్ గలుగు శూ ♦ రమ్మన్యులీసేన ను
ద్దండుల్లావుగలట్టియోధులు బలో ♦ ద్దర్పమ్మునన్నన్నెదు
ర్కొండీ పాఱగనేటి కీకరణి పా ♦ ఱుం బోతురై, నంతతా
ఖండోత్తుంగ బలాతిధీరత మిమున్ ♦ గాఱింపకే పోదునే!

తే గీ. అనిన రోషించి కవచిషం ♦ డాదికురుకు
మారదశకమ్ము దాకన ♦ మీరతనయు,
భల్లదశకమ్మునన్ మహా ♦ బలసుతుండు
ధారుణిన్ ద్రొల్లనేసెన ♦ వ్వారితలలు.

వ. అట్టియెడ కర్ణాది కౌరవసైనికు లెల్లరును సమరవిముఖులై వెలవెల బాఱియుండ శల్యుండు రాధేయున కిట్లనియె.

భైరవి - ఆది.

ప॥ తెల్లవోయి చూచెద వేటికి నీ - వల్లగాక నా? సూతనందనా ॥తె॥
అ॥ ప॥ యిల్లుదాఱియుండక వీరుడనని ప్రొల్లుబీరమ్ము-లాడి రణమ్మున ॥

చ ర ణ ము

నమ్మికొన్నాడు కురునాథుడు పాం - డవులేవుర దెగటార్తు వీవనుచు
సొమ్మదిన్న నిశ్వాసము జూపుము - శూరాగ్రణివై నీవిటులూరక ॥ తె॥

తే. గీ. అనిన సమరోన్ముఖుండయ్యె ♦ నంగనృపతి
యంతలో వృషసేను డ ♦ య్యనిలతనయు
పైనుఅవడింపు గోపించి ♦ ఫల్గునుండు
వాని మస్తకమున్ ద్రుంచె ♦ బటుశరమున.

మ. తనయుం గూల్చుట సూచి కర్ణుడును క్రో♦ధస్ఫూర్తియై యుగ్రదనం
దను నుద్వేగమునిూఱ దాకి నిఖిలా ♦ స్త్రప్రాభవం బేర్పడం
బెనగం గ్రీడియు వాడితూపులగమిం ♦ బెల్లేసి రాధాతనూ
జుని నొప్పించి యొకంత కిట్టులనియెన్ ♦ శూరత్వ మేపారగన్.

ఉ. బాలకుచేతివి ల్లెనుక ♦ పాటున ద్రుంచి వధింపజేసి తీ
వాలమునం దధర్మముగ ♦ నందులకీ వృషసేనుమూర్ధము
న్నేలకు డొల్లనేసితిని ♦ నీవాగి సూడ బ్రతిజ్ఞ దీర్చుకో
జాలితి నాకికన్ మిగిలె ♦ సంగరమందు నిను న్వధించుటల్.

క. అనిపల్కి ఖచరతండము
తనువినుతింపగ సురేంద్ర ♦ తనయుడు రాధే
యుని దాకునంత ద్రోణా
యని దుర్యోధనుని చెంత ♦ కరిగి యనెనిటుల్.

మోహన - ఆది

ప॥ నరనారాయణు లాకృష్ణార్జును - లరయ
మొందే నవధ్యు లజేయులు ॥నర॥

అ॥ ప॥ గురుభీష్మాదుల - కన్న నధికుడే
పరికింపుము నీనమ్మిన కర్ణుడు ॥నర॥

చ ర ణ ము

సమ్మతింపు మిపుడేని సుయోధన - సంధి గావింతు కురుపాండవులకు
కమ్మగా ననుభవింపు డెరి భా-గమ్ము లవ్వారు పోరాట ముడిగి॥నర॥

చ. నిలుపుము కర్ణునిన్ విజయ ♦ నీల్గును, శౌరియు ధర్మరాజును నా
పలుకులు విశ్వసింతురు, క ♦ వ్వలికి వైరియు ధర్మజాజ్ఞతో
మెలగుదు, రిట్లు మాన్యము స ♦ మీరకము, దాన సమస్త భూజను
ల్గలహము దక్కి శ్రేయములు ♦ గాంతురు, నీజనకుండు బ్రీతుడౌ.

చ. అరయకుమీ యవధ్యుల మ ♦ టంచు గృపుండును నాథసంజయుం
డురమున గూల్చె నేర్పుమని, ♦ ద్రోణుడు భీష్ముడు వమ్ములేగదా!
హరికరుణాకటాక్షమున ♦ నా రథికుల్ నరుచే నడంగరే?
కర మడిబీరపుందులువ ♦ కర్ణుడు గూల్పగలాడె కవ్వడిన్?

ఉ. మాధవు డిట్లురా వెడగు ♦ మాటలు పల్కితి మింకనైన యే
మాదిరియౌ నటన్న యను ♦ మానము వీడగదోయి! మించిపో
లే దిపుడేని యూర్కొనుము ♦ లెస్సయగున్ బ్రతుకంగనేస్తు రెం
తే ధృతి చీకటూల్మగలు ♦ నీతలిదండ్రులు కౌరవేశ్వరా!

వ. అనవిని దుర్యోధనుం డిట్లనియె.

చ. అనుజులు చుట్టముల్ గొడుకు ♦ లందఱు జచ్చిన వెనుక యే మొగం
బున పగవారితో నిపుడు ♦ పొందొనగూర్చుచుకొందు? నవ్వుదే
నను జగమెల్ల కర్ణుని ధ ♦ నంజయు డ్రుంచు రణంబునందటం
చనెదవు సింగమోటువడు ♦ నా మెపుడేనియు నక్కకూనకున్ ?

వ. అనిపల్కి సైనికులం బురికొల్పి సమరోన్ముఖుండయ్యె నయ్యెడ కర్ణార్జునుల ద్వంద్వయుద్ధం బవలోకింప సుర పితృ విద్యాధర సంఘంబులును శచీపతిప్రముఖ దిక్పాలకులును నభోభాగమ్మున నిలిచియుండ నయ్యతిరథు లిర్వురుం దాకి పోరుచో గవ్వడి యేసిన బాణమ్ములన్నియుం గర్ణుండు ఖండించుచు దివ్యాస్త్రములన్నిటి నుపసంహరించుచు గృష్ణార్జునులం జిక్కుపరచుచున్నంత గనలి కమలాక్షుండు కౌంతేయున కిట్లనియె.

కాఫీ - ఆది

ప॥ ఏమివింత పార్థా దివ్యాస్త్రము-లెల్ల రాధేయుచే వమ్మైచనె ॥ఏమి॥
అ॥ప॥ నీమనంబిచట లేదో, భయమందితివో? బడలితివో? యుపేక్షింతు॥

చరణము

కావలసిన చక్రమ్మునీకిడుచు-కంఠమిూత్షణమ్మున దునుమాడుము॥
దేవదానవుల గెల్చినవీడు - దృణసముండుగాడా యీకర్ణుం ॥దే॥

మ. అనరోషించి కిరీటి కర్ణుడయి బ్ర ♦ హ్మాస్త్రప్రయోగ మ్మొన
ర్చిన గర్ణుండు తదస్త్రమున్ జెఱచి మా ♦ ర్వేగ్రుంచి, నొప్పించె గృ
ష్ణుని, వివ్వచ్చుడు నారిగూర్చుకొని య ♦ చ్చో శల్యరాధేయులం
దనువు ల్గాడగ నేసె బాణవితతిం ♦ దన్నెల్ల రగ్గింపగన్.

సీ. అశ్వసేనసమాఖ్యు ♦ డగు నాగపుత్రుండు
నాగముఖాస్త్రంబు ♦ నాతడనదు
చెంగటనుండ బ ♦ సిండి యొఱంబెట్టి
యనుదినమ్మును దాని ♦ నర్చ సేయు
చుండు గర్ణుండు, పా ♦ ర్థుండు సూపెడు ఘాటి
కాగలే కంగేసు ♦ డా శరమ్ము
వడి వింటసంధించి ♦ కడకంటికి న్గుఱి
వెట్ట శల్యుం డంగ ♦ విభున కపుడు

తే. గీ. చిత్తవైకల్యమిుం గల్గ ♦ జేయ దలచి
"సూటిచెడె, నేమిసంధాన ♦ పాటవమ్ము?
సరిగ సంధింపు"మన ... ♦ సంభ్రమమున
సూతసుతు డంత మద్రభూ ♦ నేత కనియె.

చ. అనవసర ప్రసంగము ర ♦ వంతయు సేయక తేరుదోలు, మిూ
ఘనునను బోటిజోదునకు ♦ బోరున వంకలుపెట్టు వాడవే?
విను మినుమాఱు బాణమును ♦ వింటను గూర్పడు కర్ణుడెన్నడున్
జనములునవ్వగా, తెలియ ♦ జాల వొకింతయు మత్ప్రభావమున్.

వ. అని పల్కి భుజగాస్త్రం బేసిన

తే. గీ. నద్దెసల మంటలెగయ బ ♦ న్నగశరమ్ము
రా, మురారియు పంచాంగు ♦ ళప్రమాణ
మరద ముర్వీస్థలిం గ్రుంగ ♦ నదుము నంత
పార్థుని కిరీటము హరించె ♦ పాపతూపు.

వ. అంత జంభాతకసూతి శిఖరరహితంబగు నీలగిరి చెలువున నొప్పి తెల్లనిపాగం జుట్టి క్రమ్మఱం దనపై గవియు సర్పంబు నాఱు బాణమ్ముల దునిమి కోపతీవ్రంబుగ కర్ణుం దాకి చండకాండములం నొవ్వనేయుచు కంకటమ్ము సించి మకుటకుండలమ్ములు ద్రుంచి పెద్దపెట్టున పోరాడుచు దివ్యాస్త్రమ్ము లుపసంహరించుచున్నంత రాధేయుండు భార్గవాస్త్రంబు ప్రతిభాసింపక చిత్తనైశ్చల్యంబు బాసి కుందుచు నా భూసురశాపమ్మున నాసిన యరదపు డాపటికల్లు క్రుంగిన నేటున కనువు నెట గర్ణుండు రోషవిషాదమ్ముల గస్సుగోలుక రథమ్ము డిగ్గి కవ్వడి కిట్లనియె.

ధన్యాసి – రూపకము

ప॥ ఆగుమా మహార్తకాల - మగ్గున నారథము క్రుంగె ॥వా॥

అ॥ ప॥ రాగధర్మ్ముడ వాకించుక - రథచక్రము నెత్తుకొందు ॥వా॥

చ ర ణ ము

వీతరథునితో బోరుట - నీతిగాదు నినుబోటికి । పూతాన్వయు సంజాతుడ - వాతతరణధర్మవిదుడ ॥వా॥

క. విరిదలవాని నిరాయుధు
విరథుని నీబోటి ప్రబల ♦ వీరు లెవ్వరున్
దూరె? యేయుదు, నాపలుకట
హారికిన్ మఱి నీకు వెఱచి ♦ యని దలపకుమా.

వ. అన విని కృష్ణుం డిట్లనియె.

చ. చదివిన ధర్మశాస్త్రముల ♦ సారము నేటికి తెలియంగవచ్చెనే?
మదమును గర్వము న్దురభి ♦ మానము నేమయిపోయె? నీతికో
విదుడు బిడౌజసూతి యొక ♦ వేళ నినుం గరుణించుగాక, చూ
పదుగద మృత్యుదేవతయు ♦ వశ్యము నీపయి ప్రేమ కర్ణుడా!

ఉ. వంచకులై యమాయకుల ♦ బాండుకుమారుల లక్కయింట గా
ల్పించుట ధర్మమా? సభకు ♦ నీడిచి ద్రోవది కట్టుచీర లా

ల్పించుటధర్మమా? పిరికు ♦ నెల్లరు దాకి కిరీటిపుత్రు గూ
ల్పించుటధర్మమా? తగవు ♦ లెన్నెద వియ్యెడ సూతనందనా!

వ. అనిపల్కి కర్ణుండు లజ్జించుచు నరదంబు పిఱిందికొమ్ము క్రిందికి భుజమ్ము మోపి యెత్తినం బుడమి కులశైలకాననసముద్రసహితం బాఱంగుళము లెగసె గాని రథచక్రంబులు కదలకుంటం జూచి రాధేయుం డిట్లు నిర్వేదపడె.

గీతమాలి.

అకట! కాలమునన్న - నైనయట్లు
దోఁచు నాకింక దైవమా! - తుదకు నన్ను
పౌరుషవిహీనునట్లు జావ - వ్రాసినావె?
చినతనంబున లక్ష్యవే - ధనపు విద్య
నభ్యసించుచు జన్నపు - టావు జంపి
నట్టి సాధుహింసాఫలం - బనపహార్య
మగుచు కుత్తుకపై గత్తి - యైనటించె,
పుండు వ్రేల్పెట్టి కలగించు - పోల్కి-యయ్యె
శల్యసారథ్య, మాశచీ - జాని కవచ
కుండలమ్ములు గొనిచనె, - గురుడు భార్గ
వాస్త్రము స్ఫురింపకుండ న - న్నలు శపించె,
మఱియుచున్నాడ కొనకిట్లు - మానవ ప్ర
యత్నమునగాక దుర్విధి - ప్రాతికూల్య
మున రణావని నాసుమో - ధనునికొఱకు;
కన్నతల్లికి భారమై - గంగగలసి
గండముందప్పి వర్ణ - కరత గాంచి
సోదరుల బాధపఱచు ని - చునకు, కడగి
యన్నదమ్ముల కట్టు క - య్యములు వెట్టి
పార్థు దెగటార్తునని గ్రాగ - ల్భములు పల్కి
పమ్మిప్రపుల కొలను చం - దమున నలరు

కురుకులం బెల్ల మాయించు క్రూరకర్ము
నకు, దురాత్మునకు, న్నాకు - నలువుర నగు
బాటుగా కెట్లు విజయమ్ము - బడయనగును?
మిగుల నల్లాడు చీకటా - ల్మగల యనుగు
దగుల కెట్లుండును? సాధ్వి మ - తల్లి ద్రుపద
రాజసుతకు గల్పించు ప - రాభవాగ్ని
నను దహింపక చల్లారు - నా తనంతె?
పెంచి పెద్దగజేసి ఎం - మంచిచెడ్డ
లరసి మోదించు రాధకు, - నంగరాజ్య
మొసగి మన్నించినట్టి దు - ర్యోధనునకు
ప్రియముగా సంచరించి జీ - వితము ధార
బోసితిని; దానకర్ణుడన్ - వాసి గంటి;
నిర్విచారమ్ముగా మర - ణింతు నింక.

వ. అనితలంచి గాండీవనిర్ముక్త శరపరంపరకు మేనొగ్గుచు శల్యాగని యరదంబునంగల గదాదండంబు విమ్మన నమ్మద్రేశ్వరుం డేకసక్కెముగ నిట్లనియె.

శంకరాభరణము - రూపకము

ప॥ సిగ్గువిడి గదాదండము - చేకొని పోరాడెదవా ॥సి॥
అ॥ ప॥ బిగ్గఱగా పలుకకు మిక - భీముం డిది విను నేమో ॥సి॥

చరణము

శ్రమపడి నీ నేర్చుకొన్న - శరవిద్యయె యిట్టులుండ
సమరమున గదం బట్టుట - సరిసరి! నగుబాటుగాదె ॥సి॥

క. గుఱిచెడియెం గాకోదర
శరమని చెప్పినను వినవు ♦ సమరమున నికే
కరణి న్విజయుని గూల్చెద?
వరయుము, గదబట్టుటింక ♦ హాస్యాస్పదమౌ.

వ. అనవిని కర్ణుండు కటకటంబడుచు శల్యున కిట్లనియె.

తే. గీ. మణియుని తెంగించి చేసగ్ని ♦ కణము దాల్చు
నాకు దగుశాస్త్ర జేయుచు ♦ న్నాడ వీవు
వికటముగ బల్కుచున్, వ్యాధి ♦ పీడితునక్కు
పెదవి విఱిచిన వైద్యుని ♦ విధము దోప॥

క. అనిపల్కుచు గదకేలం
గొనె కర్ణుం డంతఁగోప ♦ కురువిభు డంపం
జని ద్రోణతనూజాతుం
డనియెన్ రాధేయుతోడ ♦ నాటోపమునన్.

బాగు - ఖండగతి

ప॥ విశ్రాంతిగొనుము కురు - విభు డంప వచ్చితిని
వెఱవ నేమిటి కింక - విజయునకు రాధేయ ॥వి॥

అ॥ ప॥ ఆశ్రమంబున మాధ - వార్జునుల బడగొట్టు
నస్త్రవిద్యాపాట - వము సూపి సిగ్గాతు ॥వి॥

చరణము

సావకాశముగ రథ - చక్రముల నెత్తుకొని
సమరమొనరుప రమ్ము - సగర వీరాగ్రణీ!
భూవిభుడు నీమీద - భార మంతయు మోపి
భూమీవలయమెల్ల - నేలగా నున్నాడు ॥వి॥

ఉ. ఎక్కటిపోరు పోరుటయె ♦ యియ్యెడ నీ తలపోట నూరకే
నొక్కెడ జూచుచుంటిని, సు ♦ యోధనుపిల్పున వచ్చినాడ నీ
యక్కఱదీర్ప, నింకజను ♦ మియ్యెడ నించుక విశ్రమింపుమా
పెక్కులు పల్కనేమిటికి ♦ పేచ మడంచెద పార్థకృష్ణులన్.

వ. అనిన గర్ణుండు,

ఉ. ఏలితి నీ ధరావలయ ♦ మెల్ల సుయోధనుపేరిమీద, నీ
జాలికి యాచకప్రతతి ♦ సమ్మదమందగ వాంఛితమ్ములన్,
వ్రాలితి సంగరావని న ♦ భంగుర వీరరసైకమూర్తినై
కాలుడుగాక సాయపడ ♦ గోరుదునే యిక బాపనయ్యలన్?

చ. అనవిని ద్రౌణియుం జనియె ♦ సంగవిభుండు గదాఘాతంబునన్
కినుకదలిర్పగా విజయ ♦ కృష్ణుల గూల్పదలంచి మొంతయుగా
బెనగదొడంగె నగ్రజుండు ♦ వేగ మహాస్త్రము నొకదానిఁ దా
ధనువున గూర్చి వైచెనిదె ♦ తామరసాప్తుని ద్రోగణంబునన్.

మోహన - ఝంపగతి

ప॥ ఈమహాదివ్యాస్త్ర - మిపుడ రాధేయు శిర
మిల డొల్లగాఁజేయు - నేవీరుఁడనయేని ॥యీ॥

అ॥ ప॥ కామాది విషయవాంఛా - రహితుఁడనయేని
సోమశేఖర పాద - సేవా రతుఁడనేని ॥యీ॥

చరణము

మాతల్లి కుంతి సా - ధ్వీతిలక మగునేని
మాయన్న ధర్మజుఁడు - సత్యవ్రతుండేని
నాతమ్మ లనవరత - నుత నీతియుతులేని
నారాయణుండె యీ - నాకు సారథియేని ॥యీ॥

వ. అనిపల్కి యయ్యస్త్రమ్ము విడిచిన.

తే. గీ. రోదసీకుహరమ్ము మె ♦ ఱుంగులుగమి
నించి సైనికుల న్మూర్ఛ ♦ ముంచి సర్వ
భూతకంపన మొనరించి ♦ సూతసూతి
శిరము తెగిపడ ద్రుంచె నా ♦ శరవరంబు.

ఉ. అంతట కన్నువిచ్చి జను ♦ లందఱు సూడఁగ దివ్యతేజ మ
ల్లంతనె యుద్భుతమ్ముగ ది ♦ నాధపబింబమునందుసొచ్చె, న
త్యంతవిషాదభారమున ♦ నాత్మజుఁ డట్లు గతించెనంచు భా
స్వంతుఁడు తత్క్షణంబ సనె ♦ పశ్చిమవార్ధి దానమాడఁగన్.

సీ. జన్మింపు టావును ♦ జంపినందుల కగ్గి
విప్రోత్తముండు శ ♦ పింపడేని
జమదగ్నిసూతి క ♦ య్యమున నస్త్రములు స్మ
రింపబోవంచు శా ♦ సింపడేని

కవచకుండలములం ♦ గైకొన బాపఁడై
జేజేలఱేఁడు యాఁ ♦ చింపఁడేని
మిన్నేటికొడుకు కట్లు ♦ తన్నర్ధరథుఁ జేసి
బవరమ్ము దవమాన ♦ పఱుపఁడేని
తే. గీ. యాత్మజుల బ్రోవుమని కుంతి ♦ యడుగదేని
చిత్తవిస్ఫూర్తి శల్యుండు ♦ చెఱుపఁడేని
కేశవుండు క్రమంబు ♦ సాగింపఁడేని
కర్ణుని వధింపజాలు వి ♦ లుకాఁడు లేఁడు.

వ. అట్లు కర్ణుండు పడ గాము బాసిన కనులమ్ముకరణినున్న యరదమ్ముం దోలుకొని శల్యుండు దుర్యోధనునికడకుం జనన కౌరవేంద్రుండును దీనాననుండై కర్ణవధ సంజనిత దుఃఖావేశమ్మున నిట్లు వాపోవ దొడంగె.

నీలాంబరి - రూపకము

ప॥ నమ్మికొన్న కర్ణుఁడు పడె - నాకికేటి బ్రతుకు ॥న॥
అ॥ ప॥ బ్రమ్మవ్రాఁత దప్పింపగ - వశమె మానవులకు ॥నమ్మి॥

చరణము

పాండుతనయు లేవు రట్లు - బ్రతికియుండిరా
భండనమున నాతమ్ములు - ప్రాణ మొడసిరా ॥నమ్మి॥

తే. గీ. మనసుగలసిన మేటి సా ♦ మంతరాజు,
మంచిచెడ్డ నెఱింగించు ♦ మంత్రి, సంగ
డీఁడు, వెన్నంటి తిరుగాడు ♦ తోడునీడ
వాడిగలజోదు కర్ణుండు ♦ నేఁడు లేఁడు.

వ. అని విచారించు కురుపతికి శల్యకృపాశ్వత్థామలు ధైర్యమ్ము సెప్పుచున్నంత సంధ్యాకాలం బగుడు పోరుసాలించి కృష్ణార్జునులు పాంచజన్య దేవదత్తములు పూరించుచు శిబిరమ్ములకుం జనిరి.

మహాభారతము

సామ్రాజ్యసిద్ధి

ఆనందభైరవి - రూపకము.

ప॥ పాండవ సామ్రాజ్యసిద్ధి - భవ్యచరిత మాలింపుడు ॥పాం॥

అ॥ప॥ పుండరీకనయనుని కృప - బొంది విజయము గాంచుడు ॥పాం॥

చరణము

కానీనుడు పడినయంత - కౌరవపతి కయ్యమున్నన
సేనాధిపతిత్వమునకు - జేసెను శల్యు నభిషిక్తు ॥పాం॥

సీ. శల్యుండు కౌరవ ♦ సైనికులం బురి
కొల్పి పెక్కుర నాజి ♦ గూల్చి కడకు
పాండవాగ్రజు దాకి ♦ ప్రాణము ల్గోల్పోయె
కురుసేన యంతయుం ♦ గూలె కలన;
కురునాథు డటభీతి ♦ గొని గదా కలిత మ
హా భుజుండై కొలకు ♦ డై చనిచని
ద్వైపాయనంబన ♦ దనరు హ్రదమున జ
ల స్తంభనమ్మున ♦ డాగియుండె

తే.గీ. పాండుసుతు లయ్యది యెఱింగి ♦ పద్మనాభ
సహితముగ నయ్యెడకు జేరి ♦ సంతసమున
మడువునందున్న నృపుని వె ♦ ల్వడగ జేయ
దలచుచో ధర్మజుడు సుయో ♦ ధనున కనియె.

కన్నడ - చతురశ్రగతి.

ప॥ కలవారందరి కలన గూల్పించి - జలమున మునిగినాడవా ...॥క॥
అ॥ప॥ తులువనీజాడ నెలి।యుజాల మని-తలచి కులుకుచున్నాడ వా॥కల॥

చరణము

మానధనుడవను మాట నేటితో-మాపుకొన నెంచినాడవా
హీనపుంజావు చావ బొల్పడితి-విది మేలనుకొన్నాడవా ॥కల॥

చ. మడువునడాగినంత బరి ♦ మార్పకయుండు నె? క్షత్రధర్మమున్
విడిచితి వంతెగాక, పరు ♦ వే? కురువంశపు రాచవాని కీ
నడవడి, లోకులెల్ల నిను ♦ నవ్వరొకో ? మగవాడవైన వె
ల్వడుము ప్రహాదమ్మికక స్వదేలు♦ వారముగామునుమా,సుయోధనా!

చ. అవని సమస్తమేలుకొను ♦ వాలమునన్ మమునుగెల్చి, లేనిచో
బవరమునన్ మృతుండవయి ♦ స్వర్గసుఖమ్ములజూఱగొమ్ము శా
త్రవులకు జంకి యిట్లిహాప ♦ రమ్ములకుం జెడనౌనె ? రాజరా
జవు రణకోవిదుండవయు ♦ క్షత్రియగౌరవ మేటగల్పెదే ?

వ. అనిపల్కు- ధర్మజునకు మానధనుండగు సుయోధనుం డిట్లనియె.

చ. అలసటనంది వచ్చితి భ ♦ యంబడి గాదు రవంత నీకు; సే
నలు వివిధాయుధమ్ములును ♦ నాకడ లే వొకరుండ నేవురీ
రలు, బవరమ్ము సెల్లునె ? యు ♦ రణ్యములం దపమాచరింతుభూ
వలయము నీకొసంగితి నృ ♦ పాలుడవై చిర మేలుకొమ్మికన్.

వ. అనవుడు పాండవాగ్రజుం డిట్లనియె.

చ. కల సిరి దానపూర్వకము ♦ గా గ్రహియింపగ మేము బాపన
య్యల మనుకొంటివా? కురుకు ♦ లాధమ! నిన్గలన న్వధించుచే
తలపగుగాని సర్వవసు ♦ ధావలయం బిపు డేలుకొంట మా
తలపును గాదు నీ కిచట ♦ తప్పదు మృత్యువు; లెమ్ము పోరికిన్.

ఉ. తమ్ముడు కర్ణసౌబలులు ♦ తాము రణమ్మున జచ్చు చీయుపా
యమ్మును జెప్పిచచ్చిరె? నృ ♦ పాధమ! వల్కలధారివై యర
ణ్యమ్ములసైతముం జెఱతు ♦ వా? యపవిత్ర పదమ్ములుంచి, వే
సమ్ములు సాగ వింక భుజ ♦ సారము జూపుము రమ్ము పోరికిన్.

వ. అనిపలుక ధర్మజుని పోటుమాటలకు సుయోధనుండు చిత్తం బుత్తలపడ పుట్టలోపలి మహాభుజగేంద్రుంబలె గోజుచు జలస్తం బుడిపికొని మడువు సంక్షోభింప కాలదండంబుంబోని గదాదండం బునం సమీరమ్మున నమస్కరించి బంధులెవ్వడలి యుధిష్ఠిరానుమత మ్మున గదాయుద్ధంబొనర్ప భీమసేనుం గోరుకొని యాతని దలపడు నెడ సవ్యావర్త తీర్థయాత్రలు సేవించి వచ్చిన బలరాముం డేతెంగి ప్రియశిష్యుల గదాయుద్ధమ్ము సూడ నయ్యెడ కరుదేర ధర్మజుం డెదురై యాదరించె నంతనెల్లరుం గలసి పోలికలనికిం జని భీమ దుర్యోధనుల యుద్ధభూమి న్నిలిపిరి. అంత వారిరువురు వాసవ వృత్రాసురు లట్లొండొరుదాకి నేలవడంక లావును వేగంబును దర్పంబును జూపఱకు వెఱగుపుట్టింప బోరుచో గొంతవడికి వాయుసూనుం డలసటంజెంది యోటువడనున్నంత గుర్తించి కృష్ణానుమతమ్మున నర్జునుం డూరుతలమ్ము కరతలమ్మున నప్ప ళించి సన్నజేయ గ్రహించి భీమసేనుండు గిన్వ్వన కెగసి పోరాడు కురునరేంద్రుని యూరుభాగమ్ముల నేయు దుర్యోధనుండు తోడలు విఱిగిపడియె నట్లు పడియున్న సుయోధనుని శిరమ్మును బకారి వామపాదమ్మునం దన్ని పలువిధమ్ముల దూఱుచు దన్ను ధర్మ జాతుండు వారించినను వినక మఱల నాతని శిరమ్మం దన్ననంత హలాయుధుం డల్గి ప్రళయరుద్రుంబలె మండిపడుచు నెల్లవారల కిట్లనియె.

బిలహరి - రూపకము

ప॥ చూచితిరే! కీచకారి - సూపిన పెనుదుండగమ్ము ॥చూ॥

అ॥ ప॥ పీచమడతు వీని నొకట - ప్రేటున మీరెల్లరు గన ॥చూ॥

చరణము

న్యాయమే గదా రణమున - నాభికి దిగువం గొట్టుట?

యీ యధర్మయుద్ధము కను - లార జూచి సైపనగునె ॥చూ॥

క. అని కోపవేగమున రథ
మున నున్న స్వకీయసీర ♦ మునుం గైకొని భీ
మునిపై బడ నడ్డమునని
వనజాక్షుం డిట్టులనియె ♦ బలరామునకున్

ఉ. పాండుతనూభవుల్మనకు ♦ ప్రాణసముల్ మఱదు ల్దలంప నా
పుత్రుండవు గాన నభ్యుదయ ♦ ల్సమకూర్పగ జెల్లు వీరికిన్
భండన భూమి నూరువుల ♦ భగ్నము సేయ ప్రతిజ్ఞ జేసి భీ
ముం డది నేటికిన్నెరపె ♦ మోసము గాగ శమింపు మగ్రజా!

వ. అనవిని సీరపాణియు గృష్ణా! తలదన్నినవారల కేమి సమాధానము చెప్పెదవన,

ఉ. తప్పిదమౌనుగాక తల ♦ దన్నుట, యీతని దుష్కృతాళి నీ
తప్పును సేత పోల్పగ శ ♦ తాంశముగాదు, తలంపు మీ కలిం
దప్పక నాంఘ్రిపాదముల ♦ ధర్మమెటుల్నడచున్? బకాంతకుం
డప్పుడొనర్చె నేమొ నృపు ♦ నొదల దన్ను ప్రతిజ్ఞ నైతమున్?

వ. అనిపలుకు గోపాలుని సమాధానమ్మున కేవగించుకొనుచు హాలాయుధుండు సనె నంత ధర్మసూనుండు సుయోధను దుస్థితిం గని జాలివడి యతనిం గౌగిలించుకొని,

ఉ. తమ్ముడ! నేడు నాదు పెద ♦ తమ్ము డొనర్చినయట్టి దుష్టక
ర్మమ్ము సహింపు మేదికి ద ♦ రమ్మగు బూర్వకృతమ్ము దాటగా
నెమ్మెయి నెవె బల్ సుకృతి ♦ యెంతయు నీగతి బంధుకోటి నా
లమ్మున జంపి చేకొనిన ♦ రాజ్యము మాకు సుఖం బొసంగునే?

వ. అని విచారించు ధర్మజునకు వాసుదేవుం డిట్లనియె.

తే.గీ. సమరవిజయమ్ము గైకొన్న ♦ సంతసమున
కడల ప్రమోగించి విజయుడు ♦ కౌరవమ్ము
కోరి సింగపు గద్దెపై ♦ గూరుచుండ
కేడ్తు వేమిటి కో యమా ♦ యికను బావ!

వ. అనినవిని దుర్యోధనుండు కోపవికారమ్ములు ముప్పిరిగొన పెలుఁగదు మోవ లేచి చేతుల భూతలం బూదికొని గోపాలుం బాలమణుం జూచుచు నిట్లనియె.

సావేరి - రూపకము.

ప॥ నల్లగొల్లవాడ కపట - నాటక మాడించినావ ॥న॥

అ॥ ప॥ చల్లగా దాయాదుల కిటు - సంగరమ్ము సంఘటించి ॥న॥

చ ర ణ ము

దారమున మఱదుల కీమా - దిరి పాపపు బండిపోట్ల
ధరణీవలయం బఖిలము - ధర్మజాతుల జుట్టినావ ॥న॥

సీ. మోహారమ్మున చక్ర ♦ ముం దాల్పననిత్రో ల్ల
ప్రతిన వట్టియును చే ♦ పట్టి తీవు
కదనమందు శిఖండి ♦ నెదుట నిల్పించి క
వ్వించి శాంతనవు గూ ♦ ల్పించి తీవు
సంగరమ్మున ధర్మ ♦ జాతుచే ననృతమా
డించి కుంభజుని జం ♦ పించి తీవు
పురమందు క్రీడికి ♦ నుపదేశం బొన
రించి కర్ణుని నాని ♦ మించి తీవు

తే. గీ. తుదకు నను గూడ రణమునం ♦ దొడలు విఱుగ
నీ వృకోదరుచేత గొ ♦ ట్టించి తీవు
భరతవంశమ్ము జెఱుప బా ♦ ల్పడితి వీవు
కంసదాసకుమార! వి ♦ జ్ఞానదూర!

ఉ. నాలుగు వేదము ల్సదివి ♦ నాడ, మహేంద్రునిలీల భూతలం
బేలితి, నిప్పితమ్ముల ఘ ♦ టించితి నర్థులకెల్ల, జన్నముల్
మేలుగ జేసితి న్యశము ♦ మింటను మేదిని నిండునట్లుగా,
నాలమునందు గూలితి, ము ♦ రాంతక! నాకిక లోపమున్న దే?

ఉ. సంపద లేక, బంధుగులు ♦ సైనికులు న్మరిపెమ్ము లేక, వం
శంపు ప్రశస్తి లేక, పరు ♦ షమ్ముగ కౌరవకాంతలెల్ల దూ

సింపఁగ ధర్మసంభవుని ♦ చే గతినొందిన పాండునేల మో
యింపుము; పెద్దకాల మిది ♦ యేగద నీదగు ప్రాణిక–? కేశవా!

వ. అనిపల్కు దుర్యోధను వెనుకటి యకృత్యమ్ముల నిర్దేశించి యెత్తి పొడుచుచు గృష్ణుండు సాత్యకి సమేతముగ బాండవులం దోడ్కొని పాడఱియున్న కౌరవశిబిరమ్ములం బ్రవేశింపఁబోవ దక్కఁ-జోదు లెల్లరు దమతమ విడిసెల విడిసిరి. కౌరవశిబిరమ్ములకడ గౌంతేయులు రథమ్ములు డిగ్గనిడ గాండీవాదిసాధనమ్ములు గొని కృష్ణప్రేరణమ్మున నర్జునుం డరదమ్ము డిగునంత బగ్గమ్ముల నొగల ముడిచి శౌరియు తేరుదిగునంత దక్షిణాంబరథమ్ము భగ్గునమండె నదిగని నరుం డచ్చెరువంది కేల్మోడ్చి జనార్దనున కిట్లనియె.

ఆరభి – రూపకము

ప॥ ఆనతిమ్మ శౌరీ నా - కరదము మండిన కారణ ॥మూ॥
అ॥ప॥ ఏ నిది వినదగునటయేని - గనుగొను నాశ్చర్యకరం ॥బౌ॥

చరణము

కటికి తెప్పవలె మమ్ము - గాపాడితివి యంతదనుక
వెంటునంటి పున్నెంబుల - పంటపీవు కౌంతేయుల ॥కాన॥

సీ. ఆసిన మురారాతి ♦ యనియె వాసవి కిట్లు
ద్రోణ గాంగేయ క ♦ ర్ణుల మహాస్త్ర
పావకజ్వాలల ♦ బడియున్న దీని ర
క్షించితి నెట్టులో ♦ యింతదనుక
జగడంపు గ్రతు వింక ♦ సాంతమయ్యెం గాన
గడకిట్లు గాలగా ♦ విడచినాడ
దురము నారంభించు ♦ తఱి నారుమధుపర్క–
మిడి నిన్ను సూపి ర ♦ క్షింపు మనుచు
తే. గీ. ధర్మజుం డప్పగించె; యు ♦ ద్ధమున నీగ
నేని నీరయి ప్రాలగా ♦ నీక విజయ

ముందజేసి కృతార్థుఁడు ♦ నగుట కెల్ల
కారణము నాఁడు మేనత్త ♦ కడుపు జలువ.

తే. గీ. అని సమాధానముం జెప్పి ♦ యచ్యుతుండు
వారి నార్వుర దోడ్కొని ♦ వేగ నొక్క
పతియు నందగు నొకపుణ్య ♦ వాహినికడ
కచట నిట్లనె హరికి యా ♦ మాత్మజుండు.

ఉ. కౌరవనాథు నక్రమము ♦ గా బడగూల్చితి మంచు మమ్ము గాం
ధారి శపించునేమొకో? జ ♦ నార్దన! నీవొకసారి పోయి యా
వ్వారల నూఱడింపు మన ♦ వారిజనాభుఁడు సత్వరమ్ముగా
వారణపట్టణమ్ము సని ♦ వచ్చె వెసం బనిఁజెప్పి యెంతయున్.

క. వారిజనాభుఁడు పాండుకు
మారుల పనిదీర్చి సుఖము ♦ మై నుండ నటన్
గౌరవపతి తలిదండ్రుల
బేరుకొనుచు నెంతయేని ♦ పిలపించె నిటుల్.

ముఖారి — ఆది

ప॥ తొడలువిఱిగి పుడమింబడి యుంటిని ధూళిధూసరిత దేహుఁడనైతిని॥
అ॥ప॥ చెనఁగులైనకొడుకుల నూరులమ్ము నగుడిచెద రాకష్టము వార్ధకమున॥

చరణము

చీకటాల్మగలు మీకింత నేడు - చేయూతగ నొకడైన లేకుండ
బోకార్పించిన దుష్టుడ నిమ్ము - శోకార్ణవ నిర్మగ్నులం జేసి ॥తొ॥

ఉ. ఎందరి గన్న నేమి? తుద ♦ కిట్లసహాయుల జేసి నేటికీ
కుం దొడగూర్చితిన్ విధవ ♦ కూతురు దిక్కుగ వార్ధకమ్మునన్
బందుగులైన లేక పగ ♦ వారల కొంపల కంపి కూటికై
పంద సుయోధనుం దొడలు ♦ వాయు నిదే కలనన్, క్షమింపుడీ.

వ. అని విలపించుచు భానుమతిం దలచి.

చ. అరయగ నెండకన్నెఱుగ ♦ నట్టి లతాంగివి, నేను ద్రోవదిం
బరిభవముం బొనర్చిన నె ♦ పమ్మున వాయుసుతుండు కోపసం

భరమున నూనహాని సలుపు దలపెట్టునో నీకు? కావున న్
శరణము వేడుకొమ్మిపుడ జాతరిపున్ సమవర్తినందనున్.

గీ. ఇట్లు పలవించు ధరణీశ లేంద్రుకడకు
కృపుడు కృతవర్మ ద్రౌణియు నేగుదెంచి
సర్వము నెఱింగి బిట్టు వి చారపడిరి
వారిలో ద్రౌణి పల్కె గో పమ్ము గదుర.

పూరి - ఆది

ప॥ నిన్న ధర్మయుద్ధమ్మున గూల్చిర నీటినుండి వెడలించి పాండవులు॥ని॥
అ॥ప॥ అన్నన్నా! తలచన్నెనా? భీము-డన్యాయముగ బనిగొలుపక శివశివ ॥ని॥

చరణము

నేడు పాండవుల గావించి ద్రౌణి-నీ మనోరథము దీర్పగా గలడు
వాడిసూపి రిపువారి మెల్ల నుగ్గాడు వాడ నన్నభిషేకింపుము ॥ని॥

చ. అనవిని కౌరవేంద్రుడపు డా కృపుచే జలముంది ద్రోణనం
దను నభిషిక్తు జేయ బను దమ్మున ద్రౌణియు సింహనాదముం
బొనరిచి యా దవోత్తము కృ పుల్దన కయ్యెడ దోడుగాగ న
ల్లన సనె పాండుపుత్ర శిబి రంబుల వంకకు, జారె సంజయున్.

ఉ. సైనికులెల్లరు న్గెలుపు సందడి నుండగ నెఱింగి ముప్వురు
న్మానుగ కొంతదవ్వరిగి మార్గమున న్వటభూజ మొక్కెడం
గానబడ న్సమీపమున కర్కశమౌ ధరణీ తలమ్మునన్
మేనులువైవ నిద్రవోడ మొగి కృతవర్మకు ద్రౌణిమామకున్.

సీ. క్రోధాతిశయమునన్ గురునందనుడు నిద్ర
వోవక యవ్వట భూజశాఖ
గనుగొను చో నులూ కంబొండు కొమ్మపై
నిదురించు వాయస నివహములను
గంఠము ల్నులిమి ప క్షుమ్ములు నఱికి పొ
ట్టలు వ్రచ్చుచుం జంపు ట దిలకించి
కౌశికం బ ట్లుపదేశమిచ్చె నటంచు
దలచి యిర్వుర మేలు కొలిపి తాను

తే. గీ. నావిధిం బాండవులు వెగ ♦ [illegible]
పాపభీతి సుంతయు లేక ♦ [illegible]
భాగినేయుని సక్రమా ♦ [illegible]
నిలుప శారద్వతుండిట్లు ♦ [illegible]

[illegible]

ప॥ సీకు శిగధగన్నగుగన నిద్రానస్థుల [illegible] ॥సీ॥
అ॥ప॥ శాకమున్నుల జంపు [illegible] ॥సీ॥

చరణము

1. అభినుతిపాత్రుండ ధను [illegible] పుత్రుండ
శుభకరుడవు భూసురుడవు - [illegible] ॥సీ॥

2. క్రోధగుణము పాపములను - [illegible]
క్రోధలోభముల దగిలిన - [illegible] ॥సీకు॥

మ. ఉపకారంబగునే? సుయోధనున కీ ♦ యుద్రేక మూహింపగా
నపకారంబగుగాక పాండవుల, కే ♦ లా వంశ విచ్ఛేద మీ
విపు డన్యాయముగా [illegible] ♦ [illegible]
రిపులం గూల్పు మొనర్చియట్లయిన గీ ♦ [illegible]చున్ జగంబుల్మినున్.

వ. అనిపల్కు కృపుని ధర్మవచనంబులు [illegible] సమ
యంబున బాండవుల జయురంగన [illegible] సముకట్టి
ముందునకు నడువ శాస్త్రాల [illegible] సర్పహారమ్ములు గలిగి
వాడికోఱల న్వెలపుగొల్పుచు [illegible] భయంకరాకారమ్ముగ
నొక్క భూతమ్ము కట్టెదుర నిలువ గురునందనుండు భీతిల్లక
ఘోరాస్త్రమ్ము లెన్నియేని ప్రయోగింప వాని నన్నింటి
నబ్భూతంబు మ్రింగ మిగుల [illegible] సేయునది లేక రథమ్ము డిగి
మనంబున పార్వతీరమణుం దలంచుచు నాసీనుండై యుండ దన
ముంగట నొక్క శిఖిజ్వాల గానంబడ నందు దనదేహం బాహుతి
గావించుకొన నుంకునంత శివుండు ప్రత్యక్షమై యొక్కఖడ్గం
బా ద్రోణికిచ్చి మతం డెఱుంగకుండ నతని తనువున నావేశించె
నంత నశ్వత్థామ కృపాణధారియై రథారూఢుండై కృప కృత

వర్మలం దోడ్కొని శిబిరంబులకడ కరిగి తొల్త ధృష్టద్యుమ్ను డున్నెడకుం జని శిరంబు దలంచుచు,

సీ. ఇరుగాల నొడయుము పై ♦ న్నురము ద్రొక్కి బిరాన
సమయించె ద్రుపదభూ ♦ జానితనయు
దలపట్టి యూడ్చుచు ♦ దక్కు పాంచాలుర
నెల్లర వధియించె ♦ హేతిధార
కరితురంగములపై ♦ గూలికి మోరలు చెక్కి
పీనుగుపెంట గా ♦ వింపదొడగె
కోపవేగమున ను ♦ ద్దీపించి పైబడి
ద్రౌపదీతనయులం ♦ దపిలి సంపె
తే. గీ. వేగుజామున కెల్లగన్ ♦ వెస వధించి
తత్క్షణం బేగి యది సుయో ♦ ధనున కెఱుక
పఱప హర్షించి యతడు జీ ♦ వముల విడిచె
ద్రౌణి వ్యాసాశ్రమము జేరె ♦ తపమొనర్ప.

చ. తెలతెలవార నయ్యది యు ♦ ధిష్ఠిరముఖ్యు లెఱింగి కుందుచో
జలరుహనాభు గూడి పటు ♦ శౌర్యమునన్ విజయుండు భీముడుం
జలమున ద్రౌణి యున్నెడ ♦ సత్వర మేగి తదాశ్రమంబునన్
లలి జపమాల ద్రిప్పుకొను ♦ రక్త సుశీలిన ద్రోణనందనున్.

వ. కనుగొని కోపసంరంభులై,

నాట - చతురశ్రగతి

ప॥ ద్రోసమునకు పసిబాలురంజంపి-దొంగజపముగావించుచున్నావ॥ద్రో॥
అ॥ప॥ నీసదువంతయు నేలగలసెనా - నిద్రాణుల నిసివేళ వధింతువ॥
1. పాండుసుతుల కపకార మొనరించి-ప్రాణములకు జెడకుండు వీవిట్లు
దుండగీడవై నీ వీ నాటికి - ద్రోణు ప్రతిష్ఠయు గంగగల్పితే ॥ద్రో॥
2. గురుసుతుండవను మరియాదన్నిను-బరిమార్పకుండ మేమురకున్నను
యురకుండవుగదయు గ్గాండీవం-బ్రోవిప్రాధమ! లేచిరావేమి ॥ద్రో॥

తే. గీ. అనినవిని ద్రోణనందను ♦ డాతురంబు
బ్రహ్మశిరము నొదలచియు ♦ పాండవులకు
గా దృణాంబొండు మంత్రించి ♦ కనలి విడువ
మండుచును దన్ను గావుమనునో ♦ నాగాంధిపుండు.

ఉ. కవ్వడిచే దదస్త్రమును ♦ గ్రన్నన నేమగ జేయ నస్త్రముల్
జివ్వకుసిద్ధమైనయట్టు ♦ దెచ్చెగ దాకిన భస్మరాశిగా
నవ్వసుధాతలమ్ము కల ♦ హాశన ముఖ్యమునివ్రజమ్ము నీ
దవ్వులనుండివచ్చి వసు ♦ ధాసురపాస్థ్యము నాదరించెనున్.

తే. గీ. ఇరువురస్త్రమ్ము లుపసంహ ♦ రింపుడనగ
నర్జునుం డట్లొనర్చె ద్రో ♦ ణాత్మజాతు
డొప్పకున్నంత వ్యాసాగు ♦ లప్పుడతని
మందలించుచు యత్నించి ♦ సాగనిచ్చె.

వ. ద్రోణిశిరంబునంగల రత్నంబును పాండవమధ్యమున కీప్సించె నంత గోపమ్మువిడువక గురునందనుం డయ్యస్త్రమ్ము నుత్తరాగర్భమ్ము జెఱచుగాక యనిపల్కి ప్రజ్వలింపజేసిన శౌరియు జక్రంబడ్డిడి తదస్త్రము వారించి పరీక్షితునకు ప్రాణంబిడె మూడువేలేండ్లన్న వస్త్రమ్ములు లభింపక దుర్గంధదూషిత దేహుండవై యుండుదు గాక యని యశ్వత్థామకు శాపంబిచ్చి శిరోరత్నంబును పాండవులచే ద్రోవదికిప్పించి యామె నూరార్చె నంత ధర్మజుండును గాంధారీ ధృతరాష్ట్రప్రముఖ్యుల నెల్ల నూరడించి కుంతివలన గర్ణుండు తనకన్న యనివిని సోదరులుం దానును జింతించి యెల్లవారికిం దర్పణాదులొసంగి యనంతరం బొక్క శుభదినమ్మున శ్రీకృష్ణానుమతంబున బట్టాభిషిక్తుండై యెల్లరకుం గన్నులపండు వొనర్చి యంపశయ్యనున్న భీష్మునివలన సమస్త ధర్మాధర్మము లెఱింగి యయ్యనఘుండు మాఘమాసమ్మున శుక్లపక్షమ్మునందలి యేకాదశినాడు శ్రీకృష్ణునందైక్యమ్ముగా హస్తిపురమ్ము సేరి వ్యాసాదులయును

మతంబున నశ్వమేధం బొనర్చి సుఖమ్ముగ బెద్దకాలమ్ము రాజ్యపాలన మొనర్చుచో సకల సన్మంగళ ప్రదుండగు మాధవున కెల్లరు మంగళమ్ము పాడిరి.

సురటిరంగు - మిశ్రగతి.

ప॥ హారతిగోకులబాల గొను - మాశ్రితజనానుకూల కృష్ణ ॥హార॥

అ॥ ప॥ సరసిజభవసేవితపద - నిర్జరపాల శివ - సారసదళలోచనయుగ సత్యావిలోలా - గోపాల కళ్యాణశీలా ॥హార॥

చరణము

ఘోరసంగరపరాజిత - చైద్యమాగధసార ప్రమథావనను - ద్వార ప్రతిభావిభాసిత భీష్మకరాజాత్మజా - హృ - చ్చోర నందకు-మార దురిత వి - దూర కౌస్తుభహార జాంబవతీవరా-వర కామిత జనకల్ప కా - పాహిమాం సకలాగమస్తుత లీల - కాంచనచేల దానవ - కాల నతసుర - జాల నీరద - నీలదేహ జనార్దనా పావనా - దేవ ముని సంభావనా - సద్గుణనిధాన ॥హారతి॥

క. గిరిజామనోంబురుహాబం
-భర ! విశ్వంభర ! మహేశ ! ♦ పాపవినాశా !
కరుణన్ మత్కృతభారత
చరితముగైకొనుము దీని ♦ చంద్రార్ధధరా !

ప్రశంసాపేశలం

1. తత్త ద్గాథా రస మనుగతం ధావతే శబ్ద జాలం
మార్గైః ప్రత్నం నవమపి మహాః సంవిధత్తే సమస్తం
సారం నీత్వాఽమృత మహహా! జగన్ భారత శ్రీరవార్ధేః
సుబ్రహ్మణ్యా! ప్రమద మతులం సాధ్విః భూతనామ్నాం.

2. రస విసర స్ఫార సాహితీ ♦ ప్రసృత సత్క-
థా రచన శక్తి, సత్సభా ♦ స్థలుల గాన
కళలు వెలయించి విలసించు ♦ గరిమ గలుగ
కథక వాచస్పతిత్వ మ ♦ గ్గలవు బిరుదు?

3. హరికథాకథనమున ని ♦ యతుల శక్తి
స్వర్ణ కంకణ ఘంటికా ♦ స్వనమె తెలుపు
కొలిచి యమృతంబు దేవతా ♦ వళికి నిచ్చు
చంద్రునకు నీవిధమ్ముగ ల ♦ జ్జను ఘటించు.

4. ఇతో ప్యధిక మాధురీ మృదుళ బంధ సంధానభా
జ్మనోహర కథాదికం బహుళ మోద మాపాదయేః
విరచ్య కవిచంద్ర! తద్దిగిభ దంత భూషాయితాం
యశో విమల మల్లికా కుసుమ మాలికా హేళికాం.

ఏలూరు,
18—11—37

శ్రీ వేంకట పార్థసారథి కవులు.
శతావధానులు.

కథకవాచస్పతి, కవిశిరోమణి బ్రహ్మశ్రీ

పరిమి సుబ్రహ్మణ్య దాసుగారి హరికథలు

1	సంపూర్ణ మహాభారతము	3	0	0
2	ధన్వంతరి చరిత్రము	0	8	0
3	నలచరిత్రము	0	8	0
4	సతీతులసి (జలంధర)	0	8	0
5	సుమతీ చరిత్రము	0	8	0

బి. బాలాజీదాసుగారి హరికథలు

1	హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	0	6	0
2	ప్రియంవద చరిత్రము	0	6	0
3	సీతాకళ్యాణం	0	8	0
4	నలచరిత్రము	0	8	0
5	గయోపాఖ్యానము	0	8	0
6	భద్రాచల రామదాసు	0	6	0
7	కుచేలోపాఖ్యానము	0	6	0

వలయువారు:—

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్సు,

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్కు డిపో,

రాజమండ్రి.